

Konjunkturläget
December 2012

KONJUNKTURINSTITUTET gör prognoser som används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Vi analyserar den ekonomiska utvecklingen, i Sverige och internationellt, och forskar inom områdena svensk ekonomi och miljöekonomi. Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet och vår verksamhet finansieras till största delen med statsanslag. I likhet med andra myndigheter har Konjunkturinstitutet en självständig ställning och svarar själv för de bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget är främst en prognos för utvecklingen på svensk och internationell ekonomi, men innehåller också djupare analyser. The Swedish Economy sammanfattar rapporten på engelska.

Du kan ladda ner den från vår webbplats, www.konj.se/konjunkturlaget. Det finns också statistik i form av utfalls- och prognosdata över den svenska och den internationella ekonomins utveckling på www.konj.se/statistik.

Förord

I Konjunkturläget december 2012 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2012–2014 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet en mer översiktlig bedömning av utvecklingen 2015–2022, varav perioden 2015–2017 beskrivs i rapporten. Prognosen 2018–2022 finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Jesper Hansson. Beräkningarna avslutades den 13 december 2012.

Mats Dillén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Prognosrevideringar 2012–2013.....	12
Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2017.....	15
Internationell utveckling.....	15
Utvecklingen i Sverige.....	16
Penningpolitik, räntor och växelkurser.....	22
Finanspolitik.....	24
Internationell konjunkturutveckling.....	33
Den globala utvecklingen.....	33
Euroområdet.....	37
USA.....	40
Japan.....	42
Tillväxtekonomier.....	43
BNP och efterfrågan.....	55
Export.....	56
Hushållens konsumtionsutgifter.....	58
Offentlig konsumtion.....	62
Fasta bruttoinvesteringar.....	63
Lager.....	66
Import.....	67
Produktion och arbetsmarknad.....	69
Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft.....	70
Arbetsmarknaden.....	75
Resursutnyttjande.....	78
Löner, vinster och priser.....	89
Löner och arbetskostnader.....	90
Kostnader, deflatorer och vinster.....	94
Konsumentpriser.....	98
Offentliga finanser.....	101
Läget i de offentliga finanserna.....	101
Offentliga sektorns inkomster.....	105
Offentliga sektorns utgifter.....	107
Budgetpolitiska mål.....	110

FÖRDJUPNING

Ännu lägre reporänta bör övervägas.....	29
Perspektiv på de federala finanserna i USA.....	47
En jämförelse av svensk och finsk konkurrenskraft efter finanskrisen.....	51
Framåtblickande indikatorer pekar på sämre utveckling på arbetsmarknaden.....	83
Budgetpropositionen för 2013.....	113

Sammanfattning

BNP-tillväxten i OECD-länderna var svag även tredje kvartalet och det globala konjunkturläget fortsatte att försvagas. Förtroendeindikatorerna i Europa ligger på en låg nivå, men det finns ljusglimtar i USA och i tillväxtekonomierna. Skuldskrisen i euroområdet har inte förvärrats under hösten och de politiska åtgärder som har vidtagits tycks ha ökat de finansiella marknadernas förtroende för statsfinanser och banker i Europa. I Sverige har både hushåll och företag blivit mer pessimistiska och BNP väntas falla med ca 0,5 procent fjärde kvartalet 2012. Tillväxten blir svag även under inledningen av 2013 och sysselsättningen faller. Arbetslösheten stiger till ca 8,5 procent 2014. Inflationen har fallit under 2012 och KPIF ökar med endast 1,0 procent 2013. Riksbanken sänker reporäntan till 0,75 procent i början av 2013. Finanspolitiken blir expansiv 2013 men stramas åt 2015–2017 för att uppnå överskottsmålet.

FORTSATT FÖRSVAGNING AV GLOBALA KONJUNKTURLÄGET

BNP-tillväxten i OECD-länderna var svag även tredje kvartalet och konjunkturläget fortsatte därmed att försvagas (se Diagram 1). Det beror bland annat på stram finanspolitik och hög osäkerhet om hållbarheten i statsfinanserna i flera länder i Europa.

Under andra halvan av 2012 har flera politiska initiativ tagits som har ökat finansmarknadernas förtroende för statsfinanser och banker i Europa. Hushållens framtidsförväntningar har dock inte blivit bättre, snarare sämre (se Diagram 2). Möjligen beror det på att hushållen inser att den nödvändiga förstärkningen av statsfinanserna i euroområdet kommer att kräva stora uppoffringar i termer av höjda skatter och nedskärningar av offentlig service som leder till förlorade arbetstillfällen.

INGEN VÄNDNING I KONFIDENSINDIKATORER I EUROPA, MEN LJUSGLIMTAR I USA OCH I TILLVÄXTEKONOMIerna

I euroområdet är konsument- och företagsförtroendet lågt enligt de flesta undersökningar (se Diagram 2 och Diagram 3). Det tyder på att tillväxten blir fortsatt svag, eller till och med negativ, de kommande kvartalen. Men om inte nya problem med skuldhanteringen uppdagas i euroområdet är det rimligt att anta att tillväxten repar sig under 2013. Stram finanspolitik med åtstramningar motsvarande ca 1 procent av BNP även 2013 kommer dock att hålla tillbaka tillväxten.

Utanför Europa syns emellertid tecken på att tillväxten är på väg att ta lite mera fart. Inköpschefsindex för tillverkningsindustrin ligger exempelvis på en betydligt högre nivå i USA och Kina än i Europa. De amerikanska hushållens tillförsikt har stigit sedan det senaste halvåret och bostadsmarknaden har vänt uppåt. I flera tillväxtekonomier (länder utanför OECD-området)

Diagram 1 BNP i OECD och Sverige

Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: OECD, nationella källor, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Konsumentförtroende i USA, euroområdet och Sverige

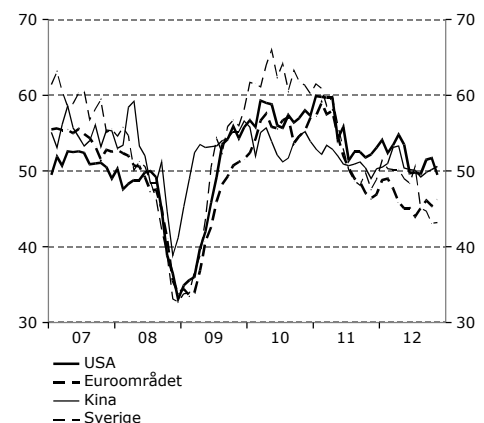
Standardiserade avvikelser från medelvärde, månadsvärden

Källor: Conference Board, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 Inköpschefsindex i tillverkningsindustrin i USA, euroområdet, Kina och Sverige

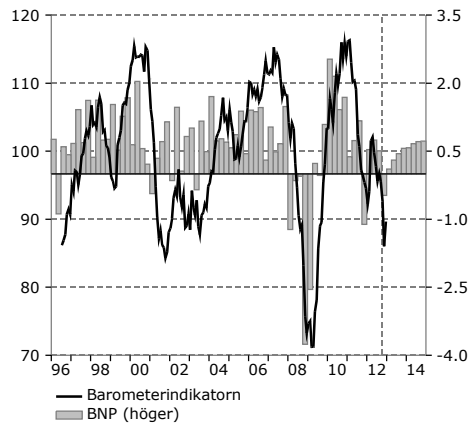
Diffusionsindex, säsongrensade månadsvärden

Källor: Institute for Supply Management, NTC Research Ltd, National Bureau of Statistics of China och Macrobond.

Diagram 4 Barometerindikatorn och BNP

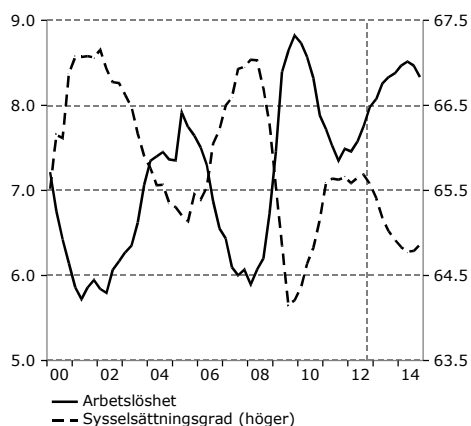
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Arbetslöshet och sysselsättningsgrad

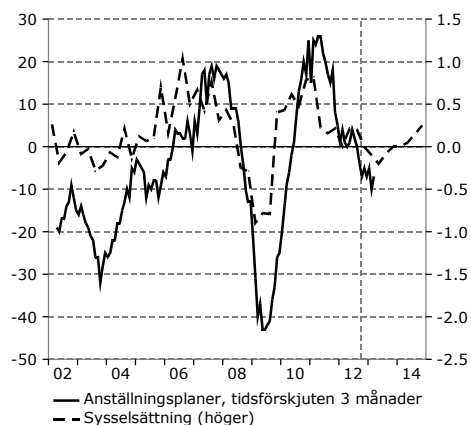
Procent av arbetskraften respektive befolkningen 15-74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Anställningsplaner i näringslivet och sysselsättning

Nettotal respektive procentuell förändring, säsongrensade månads- respektive kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

har stabiliseringspolitiken lagts om i expansiv riktning vilket har börjat ge avtryck i högre tillväxt.

BNP FALLER I SVERIGE FJÄRDE KVARTALET 2012 – FORTSATT SVAG UTVECKLING FÖRSTA HALVÅRET 2013

Under de första tre kvartalen 2012 klarade sig Sverige bättre än OECD-länderna med en genomsnittlig BNP-tillväxt på strax över 0,6 procent per kvartal (se Diagram 1). I euroområdet har utvecklingen varit särskilt svag med en fallande BNP-nivå de senaste fyra kvartalen. Nu dämpas tillväxten även i Sverige till en utveckling som är mer lik den i övriga OECD-länder. De flesta indikatorer för BNP-tillväxten har fallit rejält under hösten. Inköpschefsindex i industrin har exempelvis fallit ner till samma låga nivå som i euroområdet (se Diagram 3). Barometerindikatorn, som sammanfattar informationen i Konjunkturbarometern, har också fallit hastigt under de senaste månaderna (se Diagram 4).

Även om BNP växte i hygglig takt tredje kvartalet var den underliggande utvecklingen svag. Exporten, som växte överraskande starkt första halvåret 2012, bromsade in och de fasta bruttoinvesteringarna föll. Det som höll uppe efterfrågetillväxten tredje kvartalet var lagerinvesteringar och offentlig konsumtion. Denna efterfrågeökning bedöms dock vara tillfällig. Den offentliga konsumtionen växer långsammare framöver och företagen drar ner på lagren redan fjärde kvartalet.

Hushållens konsumtion ökade tredje kvartalet, men långsammare än de disponibla inkomsterna, och sparandet steg därför. Enligt Hushållsbarometern är hushållens förväntningar om utvecklingen i den svenska ekonomin pessimistiska, vilket talar för en fortsatt svag konsumtionstillväxt kommande kvartal.

Den svaga efterfrågeutvecklingen leder till att BNP faller med 0,5 procent det fjärde kvartalet och ökar sedan med blygsamma 0,1 procent första kvartalet 2013 (se Diagram 4).

ARBETSLÖSHETEN STIGER TILL 8,5 PROCENT 2014

Under 2012 ökade arbetslösheten från 7,5 procent första kvartalet till ca 8 procent i slutet av året (se Diagram 5). Sysselsättningsgraden, det vill säga andelen sysselsatta av befolkningen i arbetsför ålder, låg i princip still. Förklaringen till den stigande arbetslösheten är alltså främst att arbetskraften har ökat.

Under första halvåret 2012 ökade BNP i hygglig takt och företagen var relativt optimistiska om framtiden. Anställningsplanerna i näringslivet tydde på svagt stigande sysselsättning vilket också blev fallet (se Diagram 6). Under hösten har dock utsikterna på arbetsmarknaden hastigt försämrats. Anställningsplanerna i Konjunkturbarometern och annan statistik som exempelvis antalet varsel om uppsägning tyder på fallande sysselsättning från och med första kvartalet 2013 (se även fördjupningen ”Framåtblickande indikatorer pekar på sämre utveckling på arbetsmarknaden”).

BNP-tillväxten stiger gradvis snabbare under 2013 och resursutnyttjandet mätt med BNP-gapet vänder uppåt mot slutet av året. Men eftersom företagen har lågt kapacitetsutnyttjande och försöker behålla sin personal under konjunktursvackan de närmaste kvartalen dröjer det till 2014 innan de börjar nyanställa i någon större omfattning. Arbetslösheten stiger därmed till 8,5 procent i mitten av 2014. Därefter sjunker arbetslösheten, men når inte jämviktsnivån strax under 6,5 procent förrän 2017 (se Diagram 7).

INFLATIONEN FORTSÄTTER NER TILL UNDER 1 PROCENT

Inflationen har under hösten utvecklats svagare än väntat och överraskat i stort sett alla prognosmakare, inklusive Riksbanken. Mätt med KPIF (KPI med fast bostadsränta) har inflationen varit omkring 1 procent under hela 2012 (se Diagram 8). Både energi- och livsmedelspriser har legat under Konjunkturinstitutets augustiprognos. Kronförstärkningen under sommaren har sannolikt bidragit till att dämpa inflationen mer och snabbare än väntat.

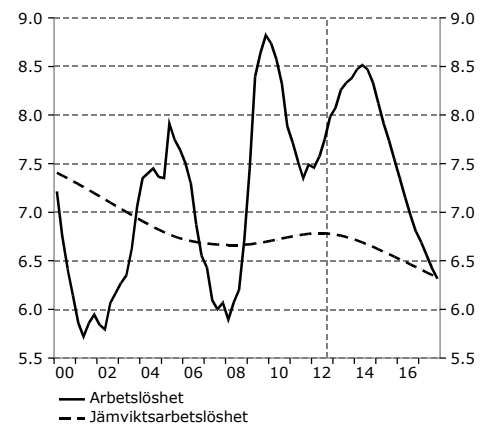
Med den svaga efterfrågesituation som nu råder inom detaljhandeln väntas inte företagen höja konsumentpriserna särskilt mycket den närmaste tiden och inflationen ligger därmed kvar på en låg nivå 2013. De flesta mått på inflationsförväntningar har också fallit under 2012 (se Diagram 9).

Under 2014 förstärks konjunktoren och inflationen börjar stiga. KPIF ökar med 1,0 procent 2013 och med 1,4 procent 2014. Mätt med KPI är inflationen för närvarande svagt negativ och kommer att ligga kvar kring noll första halvåret 2013. När bostadsräntorna slutar falla och börjar stiga under andra halvåret 2014 ökar KPI snabbare. Inflationsuppgången blir dock måttlig eftersom den svaga arbetsmarknaden dämpar löneökningstakten. Produktivitetstillväxten återhämtar sig från och med 2014. Det håller nere enhetsarbetskostnaderna vilket dämpar kostnadstrycket.

REPORÄNTAN SÄNKTS TILL 0,75 PROCENT 2013

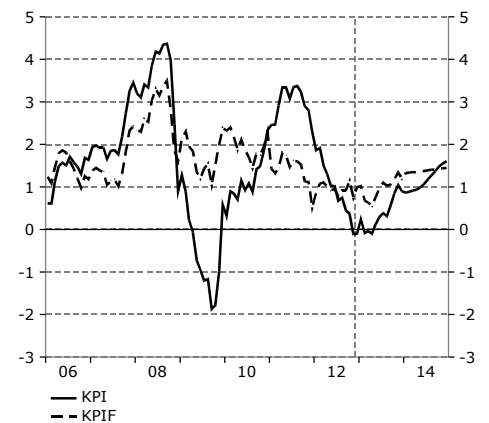
Den låga inflationen och svaga efterfrågeutvecklingen med fallande resursutnyttjande som följd innebär att ekonomin behöver stimuleras av en expansiv penningpolitik. Konjunkturinstitutet antar att Riksbanken har sänkt reporäntan med 0,25 procentenheter till 1 procent vid det penningpolitiska mötet i december.¹ Det är linje med penningmarknadens förväntningar enligt terminsprissättningen i mitten av december (se Diagram 10). På terminsmarknaden prissätts även en hög sannolikhet för ytterligare en sänkning av reporäntan under 2013. Prognosen är att reporäntan sänks i februari med 0,25 procentenheter till 0,75 procent.

Diagram 7 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet
Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

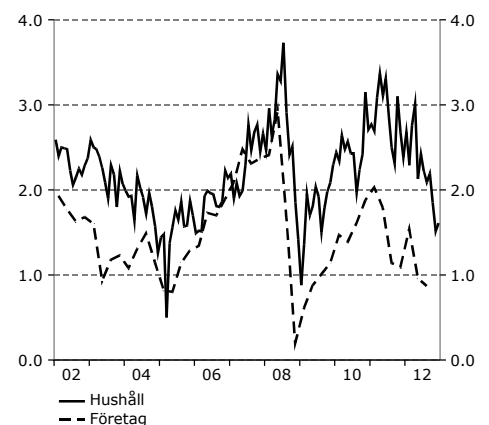
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Konsumentpriser
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Inflationsförväntningar
Procent, månads- respektive kvartalsvärden

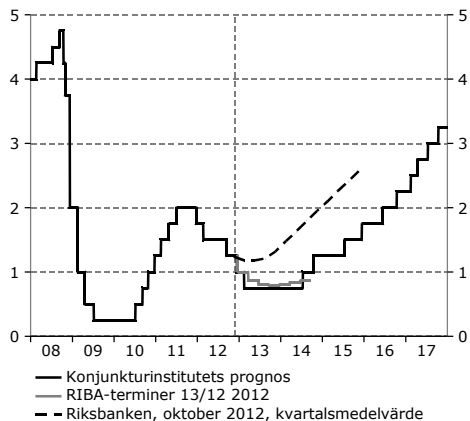

Källa: Konjunkturinstitutet.

¹ Beräkningarna för denna prognos avslutades den 13 december. Riksbanken offentliggjorde sitt penningpolitiska beslut den 18 december.

Diagram 10 Reporänta

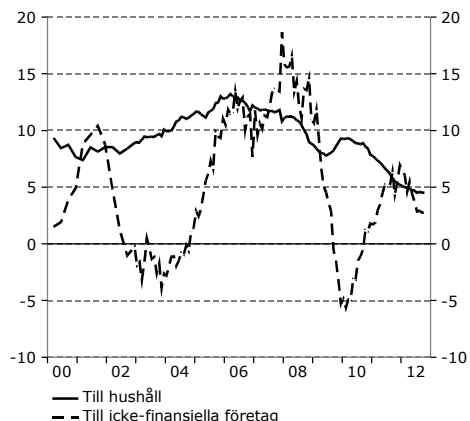
Procent, dags- respektive kvartalsvärden

Källor: NASDAQ OMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Utlåning från finansiella institut i Sverige

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

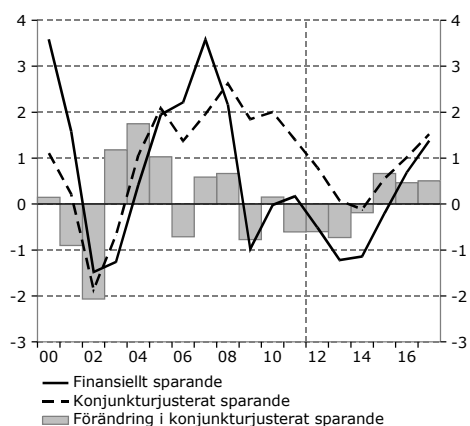

Anm. Kvartalsdata före 2003.

Källa: SCB.

Diagram 12 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentlig sektor

Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Riksbanken har det senaste året lyft fram hushållens skuldsättning som ett argument för att inte sänka räntan lika mycket som skulle kunna vara motiverat av den svaga konjunkturutvecklingen. Detta argument bedöms få allt mindre vikt i takt med att ökningstakten i hushållens skulder fortsätter att dämpas (se Diagram 11). Riksbanken skulle kunna sänka reporäntan än mer utan att inflationen blir för hög och på så sätt bidra till att påskynda återhämtningen i ekonomin (se fördjupningen ”Ännu lägre reporänta bör övervägas”). Riksbanken bedöms dock inte vilja bedriva en så expansiv politik utan väljer en försiktigare väg till priset av något lägre inflation och högre arbetslöshet.

Reporäntan kommer att börja höjas i slutet av 2014 när inflationen stiger och tillväxten har blivit mera robust. De låga räntorna i omvärlden innebär dock att reporäntan i slutet av 2017 fortfarande kommer att vara lägre än vad som historiskt sett har varit förenligt med ett balanserat konjunkturläge. Om reporäntan höjs snabbare skulle ränteskillnaderna mot omvärlden bli så stora att kronan förstärks för mycket. Det skulle dämpa efterfrågan och inflationen i Sverige.

STRAM FINANSPOLITIK 2015–2017 OM ÖVERSKOTTSMÅLET SKA NÅS

Finanspolitiken blir expansiv 2013 i och med att budgetpropositionen för 2013 innehåller ofinansierade åtgärder om sammanlagt 23 miljarder kronor. Det konjunkturjusterade sparande i offentliga sektorn faller med motsvarande 0,7 procentenheter av potentiell BNP till nära noll (se Diagram 12). Det av riksdagen fastställda målet är att det finansiella sparandet i offentlig sektor ska vara 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. För att uppnå detta mål måste finanspolitiken bli åtstramande under åren efter 2013.

Varken faktiskt eller konjunkturjusterat sparande behöver dock ligga på 1 procent av BNP varje enskilt år för att målet ska vara uppfyllt. Konjunkturinstitutets bedömning är att finanspolitiken blir ungefär neutral 2014, vilket är motiverat med det fortfarande svaga konjunkturläget, och den långsiktigt nödvändiga åtstramningen påbörjas först 2015. För att uppnå överskottsmålet beräknas det krävas budgetförstärkande åtgärder, det vill säga skatthöjningar eller utgiftsminskningar, om sammanlagt ca 30 miljarder kronor 2015–2017. Det så kallade reformutrymmet är alltså negativt dessa år.

Behovet av budgetförstärkande åtgärder 2015–2017 innebär inte att det stabiliseringspolitiska handlingsutrymmet är begränsat. Sverige har en låg statsskuld motsvarande endast drygt 30 procent av BNP, vilket innebär det att det finns utrymme för tillfälliga finanspolitiska stimulanser om konjunkturläget oväntat skulle försvagas. I första hand bör dock penningpolitiska verktyg användas för att stimulera tillväxten 2014 och åren därefter.

Tabell 1 Valda indikatorer

Procentuell förändring om inget annat anges

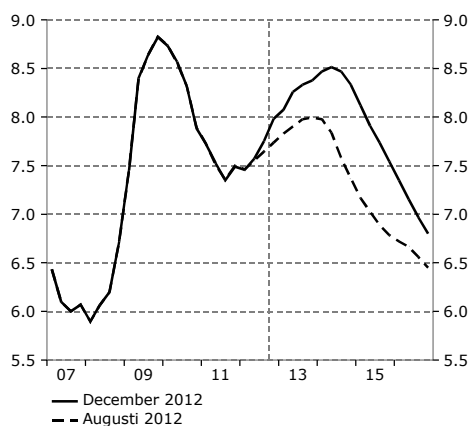
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BNP till marknadspris	6,6	3,7	0,9	0,8	2,2			
BNP, kalenderkorrigerad	6,3	3,7	1,2	0,8	2,4	3,0	3,0	2,6
Bytesbalans ¹	6,9	7,3	6,9	6,4	6,0	5,3	4,6	4,2
Arbetade timmar ²	2,5	2,3	0,4	-0,4	0,5	1,3	1,3	1,0
Sysselsättning	1,1	2,1	0,6	-0,1	0,1	1,1	1,2	1,0
Arbetslöshet ³	8,4	7,5	7,7	8,3	8,4	7,8	7,1	6,5
Arbetsmarknadsgap ⁴	-2,2	-1,1	-1,3	-2,2	-2,2	-1,4	-0,6	0,0
BNP-gap ⁵	-3,9	-1,6	-2,0	-2,9	-2,3	-1,2	-0,2	0,3
Timlön i näringslivet ⁶	2,5	2,5	3,3	2,7	2,7	2,8	2,9	3,1
Arbetskostnad i näringslivet ²	-0,8	3,1	3,5	3,0	2,8	2,9	3,0	3,2
Produktivitet i näringslivet ²	4,2	2,6	1,3	1,5	2,5	2,2	2,1	2,0
KPI	1,2	3,0	0,9	0,4	1,2	1,8	2,3	2,9
KPIF	2,0	1,4	1,0	1,0	1,4	1,5	1,7	2,0
Reporänta ^{7,8}	1,25	1,75	1,00	0,75	1,25	1,75	2,25	3,25
Tioårig statsobligationsränta ⁷	2,9	2,6	1,6	2,0	3,0	3,7	4,2	4,5
Kronindex (KIX) ⁹	114,3	107,6	106,1	105,0	103,6	102,7	102,4	102,1
Offentligt finansiellt sparande ¹	0,0	0,2	-0,5	-1,2	-1,1	-0,2	0,7	1,4
Konjunkturjusterat sparande ¹⁰	2,0	1,4	0,8	0,1	-0,1	0,6	1,0	1,5
BNP i världen	5,1	3,8	3,2	3,5	4,2	4,4	4,5	4,4
BNP i OECD	3,0	1,9	1,4	1,4	2,3	2,7	2,7	2,4

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁶ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁷ Procent. ⁸ Vid årets slut. ⁹ Index 1992-11-18=100. ¹⁰ Procent av potentiell BNP.

Källor: SCB, Medlingsinstitutet, Riksbanken, OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 13 Arbetslöshet

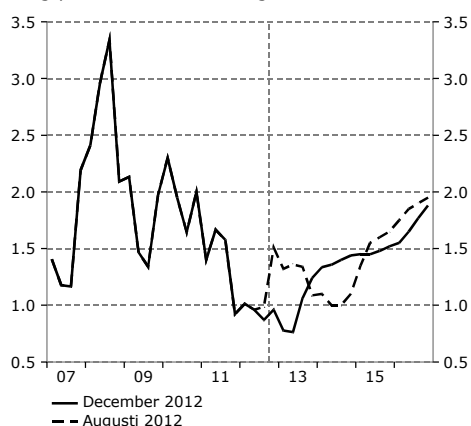
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 KPIF

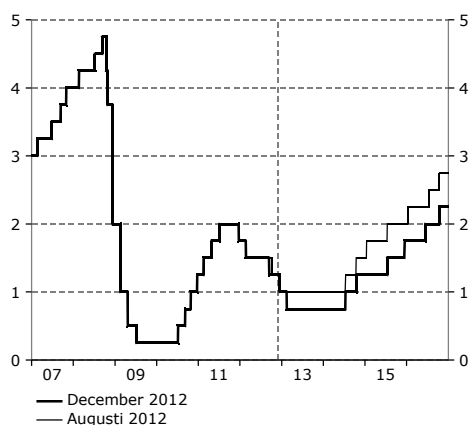
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 15 Reporäntan i Sverige

Procent, dagsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Prognosrevideringar 2012–2013

Detta avsnitt beskriver i punktform de viktigaste revideringar av prognosen som publicerades i *Konjunkturläget*, augusti 2012.

- Prognosen för global BNP-tillväxt revideras ner både 2012 och 2013 (se tabell 2). Revideringarna är särskilt tydliga för euroområdet, men även för många andra delar av världen.
- Den svagare tillväxten i omvärlden har även smittat av sig på konsument- och företagsförtroendet i Sverige. Flera olika förtroendeindikatorer har fallit snabbt under hösten. I prognosen faller BNP i Sverige med 0,5 procent fjärde kvartalet 2012, vilket är en betydande nedrevidering av prognosen sedan augusti. Även inledningen av 2013 blir svagare än i augustiprognosen.
- Arbetslösheten har under hösten stigit något mer än väntat, främst till följd av en stark utveckling av arbetskraften. Den svaga BNP-tillväxten i slutet av 2012 och början av 2013 innebär att sysselsättning faller svagt. Prognosen för arbetslösheten har därför reviderats upp (se Diagram 13).
- Inflationen har varit överraskande låg under hösten. Det kan sannolikt till en del förklaras av ett snabbare och något större genomslag från kronförstärkningen tidigare under 2012. Prognosen för 2013 revideras ner med 0,5 procentenheter (se Diagram 14). En del av inflationssnedgången beror dock på tillfälligt lägre energipriser.
- Svagare resursutnyttjande och lägre inflation medför att Riksbanken sänker reporäntan med ytterligare 0,25 procentenheter jämfört med föregående prognos. Räntan sänks i december och i februari till 0,75 procent (se Diagram 15).
- Det finansiella sparande i offentlig sektor blir svagare än väntat 2013 till följd av mer ofinansierade åtgärder i budgetpropositionen för 2013 och svagare BNP-tillväxt.

Tabell 2 Nuvarande prognos och revideringar jämfört med prognosen i augusti 2012

Procentuell förändring om inget annat anges

	2012		2013	
	Dec 2012	Diff.	Dec 2012	Diff.
Internationellt				
BNP i världen	3,2	-0,2	3,5	-0,3
BNP i OECD	1,4	-0,1	1,4	-0,4
BNP i euroområdet	-0,5	0,0	0,0	-0,6
BNP i USA	2,2	0,0	1,9	-0,2
BNP i Kina	7,7	-0,2	8,2	-0,3
Federal funds target rate ^{1,2}	0,25	0,00	0,25	0,00
ECB:s referänta ^{1,2}	0,75	0,25	0,75	0,25
Oljepris ³	111,8	0,0	105,8	-3,1
KPI i OECD	2,3	0,0	1,9	-0,1
Försörjningsbalans				
BNP, kalenderkorrigerad	1,2	-0,4	0,8	-1,0
BNP	0,9	-0,4	0,8	-1,0
Hushållens konsumtion	1,4	-0,6	2,0	-0,9
Offentlig konsumtion	0,5	-0,2	0,9	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	3,3	-0,6	0,7	-2,6
Lagerinvesteringar ⁴	-0,9	0,1	-0,2	-0,1
Export	0,2	-1,4	1,1	-2,6
Import	-0,5	-1,3	2,1	-2,9
Arbetsmarknad, inflation, räntor, med mera				
Arbetade timmar ⁵	0,4	0,1	-0,4	-0,5
Sysselsättning	0,6	0,2	-0,1	-0,2
Arbetslöshet ⁶	7,7	0,1	8,3	0,3
Arbetsmarknadsgap ⁷	-1,3	0,4	-2,2	-0,1
BNP-gap ⁸	-2,0	0,4	-2,9	-0,5
Produktivitet i näringslivet ⁵	1,3	-0,4	1,5	-0,3
Timlön i näringslivet ⁹	3,3	-0,1	2,7	-0,1
KPI	0,9	-0,2	0,4	-0,5
KPIF	1,0	-0,2	1,0	-0,3
Reporänta ^{1,2}	1,00	0,00	0,75	-0,25
10-årig statsobligationsränta ¹	1,6	-0,1	2,0	-0,4
Kronindex (KIX) ¹⁰	106,1	0,7	105,0	1,6
Bytesbalans ⁴	6,9	0,0	6,4	-0,1
Offentligt finansiellt sparande ¹¹	-0,5	-0,2	-1,2	-0,8

¹ Procent. ² Vid årets slut. ³ Dollar per fat, årsgenomsnitt. ⁴ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁵ Kalenderkorrigerad. ⁶ Nivå, procent av arbetskraften. ⁷ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁹ Enligt konjunkturlönestatistiken. ¹⁰ Index 1992-11-18=100. ¹¹ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i augusti 2012. Ett positivt värde innebär en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2017

BNP faller det sista kvartalet 2012 och konjunktoren vänder inte upp förrän mot slutet av 2013. Den djupa lågkonjunktoren innebär att återhämtningen tar lång tid och resursutnyttjandet i ekonomin blir normalt först under senare delen av 2016. Den utdragna återhämtningen i OECD-området bidrar till att den inhemska efterfrågan blir än viktigare för den svenska återhämtningen än normalt. Finanspolitiken kommer att ges en expansiv inriktning 2013 enligt förslagen i budgetpropositionen. År 2014 bedömer Konjunkturinstitutet att finanspolitiken blir neutral. Eftersom det konjunkturjusterade sparandet blir negativt 2014 krävs det åtstramningar av finanspolitiken åren 2015–2017 för att överskotts målet ska uppfyllas. Sammantaget innebär detta att penningpolitiken bedöms bli mycket expansiv under en lång period.

Detta kapitel ger först en översiktlig beskrivning av Konjunkturinstitutets prognos för den internationella och svenska konjunkturutvecklingen 2012–2017. Därefter beskrivs prognosen för penning- och finanspolitiken mera ingående. För en mer detaljerad beskrivning av utvecklingen 2012–2014 hänvisas till de nästföljande fem kapitlen.

Internationell utveckling

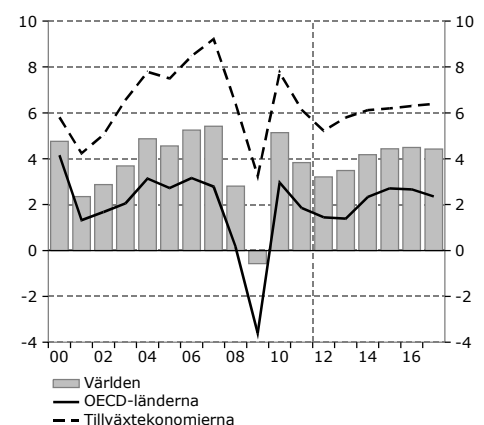
FÖRHÅLLANDEVIS LÅG TILLVÄXT OCH LÅGA RÄNTOR I OECD-LÄNDERNA 2013–2017

Återhämtningen i världsekonomin har mattats av under 2012 och även om tillväxten ökar under 2013 blir återhämtningen trög. Samtidigt innebär stigande tillväxt 2013 att resursutnyttjandet i tillväxtländerna blir ungefär balanserat. Åren 2014–2017 växer BNP i tillväxtländerna i stort sett i linje med den långsiktigt uthålliga tillväxttakten på ca 6 procent per år (se Tabell 3 och Diagram 16).

I OECD-länderna sker en återhämtning 2014–2017 med utgångspunkt i ett mycket lågt resursutnyttjande 2013 (se Diagram 17). Den genomsnittliga årliga tillväxten under denna period blir 2,3 procent, vilket är lågt jämfört med tidigare konjunkturåterhämtningar. Återhämtningsfaser under de senaste 40 åren har haft en årlig BNP-tillväxt på över 3 procent i genomsnitt. Trögheten i denna återhämtning förklaras främst av att efterfrågetillväxten hålls tillbaka av ett stort behov hos stater, hushåll och banker i många länder att minska sin skuldsättning. I euroområdet tyngs återhämtningen särskilt av att priser och löner anpassas långsamt mellan euroländer. Därmed tar det tid för länder som Spanien och Italien att nå den konkurrenskraft som krävs för att

Diagram 16 BNP i världen, OECD-länder och tillväxtekonomierna

Procentuell förändring

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 17 BNP-gap i USA och euroområdet

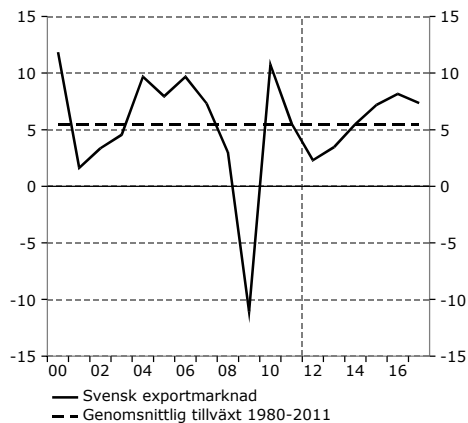
Procent av potentiell BNP

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 18 Svensk exportmarknad

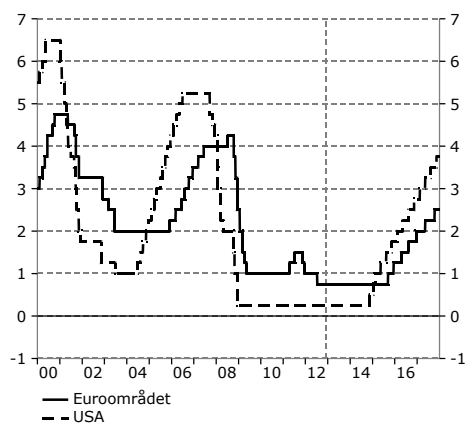
Procentuell förändring

Källor: Nationella källor, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 19 Styrräntor

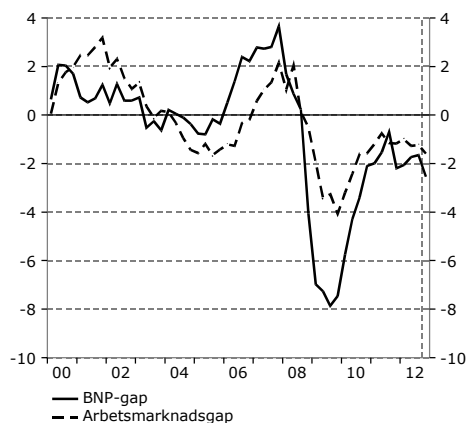
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 20 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

exporten till andra euroländer ska ta fart. I och med att den inhemska efterfrågan i länderna med relativt låg konkurrenskraft samtidigt hålls tillbaka av ett högt sparande, bidrar anpassningen till att den totala efterfrågan blir svag en längre tid.

Svensk exportmarknad bedöms växa med i genomsnitt ca 6,5 procent per år under perioden 2013–2017 (se Diagram 18). Detta är något lägre än den genomsnittliga tillväxten de tio år som föregick finanskrisen, men högre än medelvärdet sedan 1980.

Det svaga resursutnyttjandet i OECD-länderna verkar återhållande på inflationen. Centralbankerna i de stora OECD-länderna kommer därmed att hålla styrräntorna på låga nivåer under flera år framöver. Styrräntorna i USA och euroområdet börjar höjas i slutet av 2014 respektive under andra halvan av 2015, när återhämtningen i de respektive ekonomierna har blivit robust (se Diagram 19).

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Procentuell förändring

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BNP i OECD-länderna	1,4	1,4	2,3	2,7	2,7	2,4
BNP i tillväxtländerna ¹	5,2	5,8	6,1	6,2	6,3	6,4
BNP i världen	3,2	3,5	4,2	4,4	4,5	4,4
KPI i OECD-länderna	2,3	1,9	1,9	2,0	2,1	2,2
KPI i världen	3,9	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6

¹ Tillväxtländer definieras här som länder som inte är medlemmar i OECD.

Anm: BNP-siffrorna är kalenderkorrigerade och uttryckta i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Utvecklingen i Sverige

LÅGKONJUNKTUREN FÖRDJUPAS

Trots den svaga utvecklingen i omvärlden växte svensk BNP med i genomsnitt 0,6 procent per kvartal de tre första kvartalen 2012. Detta är en något högre tillväxt än Konjunkturinstitutets bedömning av den potentiella BNP-tillväxten för dessa kvartal. De första kvartalen 2012 innebar därmed ett svagt stigande resursutnyttjande från en låg nivå (se Diagram 20). Förstärkningen av resursutnyttjandet under året har skett genom ett högre resursutnyttjande inom företagen. Arbetsmarknadsgapet har däremot inte förstärkts under 2012 och arbetslösheten har stigit sakta under året. Resursutnyttjandet är fortfarande lågt, BNP-gapet blir ca –2 procent för helåret 2012. Arbetsmarknadsgapet blir inte fullt lika lågt, vilket beror på att företagen fortfarande inte utnyttjar personal och kapital fullt ut.

Det fjärde kvartalet 2012 blir tillväxten negativ och en konjunkturedgång inleds, vilket försvagar det redan i utgångsläget låga resursutnyttjandet. Indikatorer för innevarande och kom-

mande kvartal tyder på en rejäl nedväxling av tillväxten. Konjunkturinstitutets barometerindikator, som utgör ett sammanfattande mått på stämningläget i den svenska ekonomin, har till exempel fallit sedan sommaren och är nu väsentligt lägre än normalt (se Diagram 21). Bakgrunden till den svaga efterfrågeutvecklingen är framför allt skuldkrisen i euroområdet. Svag utveckling i omvärlden, främst i OECD-länderna, till följd av finanspolitiska åtstramningar och den osäkerhet som eurokrisen har skapat drar ner efterfrågan på svenska exportvaror. Osäkerheten bidrar också till att den inhemska efterfrågan i Sverige utvecklas svagt eftersom företag och hushåll håller tillbaka konsumtion och investeringar.

POTENTIELL BNP VÄXER LÅNGSAMT DE NÄRMASTE ÅREN

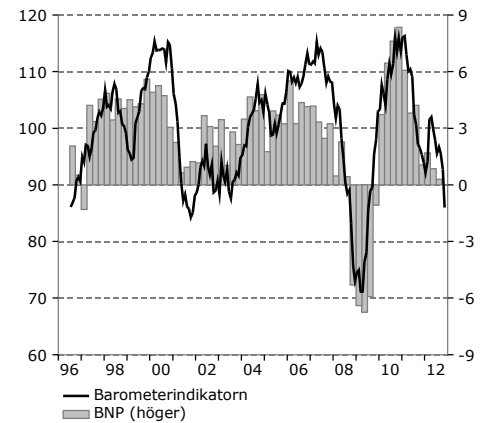
Under perioden 1980–2011 växte BNP med i genomsnitt 2,2 procent per år. Konjunkturinstitutet bedömer att potentiell BNP växer med ca 1,7 procent per år de närmaste åren. Ekonomins underliggande tillväxt blir därmed låg. Bakom den svaga potentiella utvecklingen ligger dels en svag produktivitet utveckling i näringslivet, dels en avmattning i arbetskraftstillväxten.

De senaste åren har näringslivets produktivitet utveckling varit svag i ett historiskt perspektiv (se Diagram 22). Under perioden 1981–2006 växte näringslivets produktivitet med i genomsnitt 2,7 procent per år. Från 2006 till 2011 var produktivitetstillväxten i näringslivet endast 0,7 procent i genomsnitt per år. Utvecklingen kan till viss del förklaras av låga investeringar i kölvattnet av finanskrisen och skuldkrisen i euroområdet. Den osäkerhet som dessa kriser medfört kan också ha medverkat till långsammare utveckling och införande av ny teknologi. Den svaga potentiella produktivitetstillväxten fortsätter de närmaste åren. För ekonomin som helhet bedöms potentiell produktivitet växa med i genomsnitt ca 1,4 procent per år 2013–2017.² Potentiell produktivitet ökar succesivt snabbare under perioden. Det beror på att kapitalstocken ökar snabbare när investeringsnivån stiger (se nedan). Bolagsskatten sänks från 26,3 till 22,0 procent från och med 2013. Den sänkta bolagsskatten bedöms öka investeringarna i näringslivet, vilket gör att mängden produktivt kapital ökar något snabbare än vad det annars skulle ha gjort.

Utvecklingen av potentiell arbetskraft och potentiella arbetade timmar har däremot varit stark de senaste åren (se Diagram 23). En del av detta förklaras av en demografisk utveckling där antalet personer i arbetsför ålder har ökat i snabb takt. Utöver den demografiska utvecklingen har regeringens ekonomiska politiska reformer bidragit till att fler har sökt sig till arbetskraften. Framöver växlar utvecklingstakten i potentiella arbetade timmar ner både till följd av en ändrad befolkningsstruktur och på att effekterna av de politiska reformerna har slagit igenom fullt ut (se Tabell 4).

Diagram 21 Barometerindikatorn och BNP-tillväxten

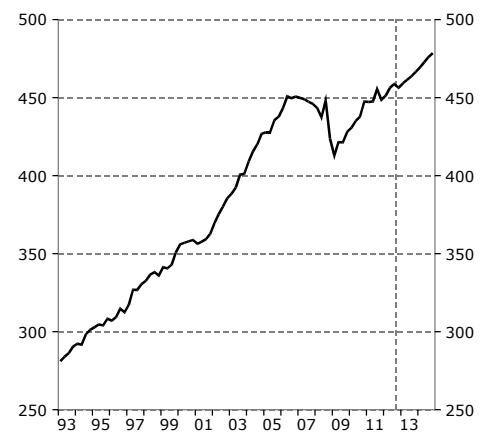
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 22 Produktivitet i näringslivet

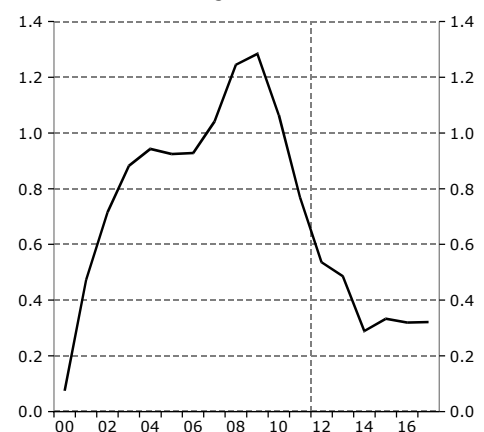
Kronor per timme, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 23 Potentiell arbetskraft

Procentuell förändring

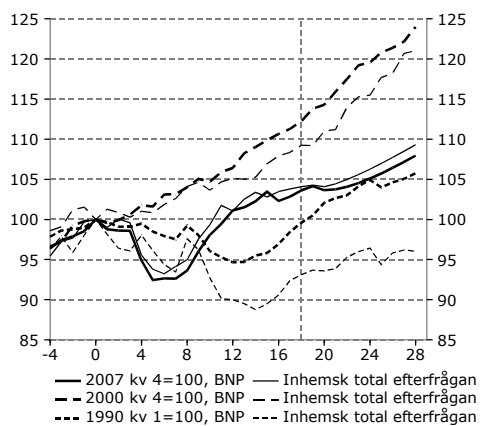

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

² Se fördjupningen "Produktiviteten 2007–2011 och implikationer för framtiden" i Lönebildningsrapporten 2012 för en analys.

Diagram 24 BNP och inhemsk total efterfrågan

Index = 100 kvartal 0, se teckenförklaring nedan

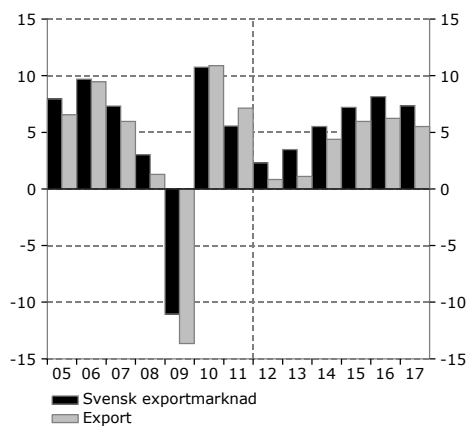

Anm. X-axeln avser kvartal. Datum avser sista kvartalet före BNP började falla. Prognosstreck gäller för den nuvarande lågkonjunkturen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 25 Svensk exportmarknad och export

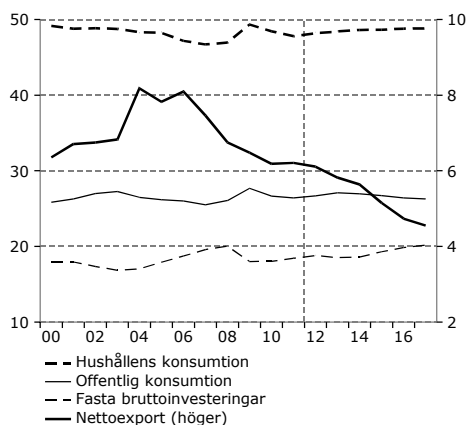
Procentuell förändring

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 26 BNP-andelar

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 4 Potentiella variabler

Procentuell förändring om inget annat anges

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BNP	1,6	1,7	1,7	1,8	2,0	2,0
Arbetade timmar	0,6	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5
Därav bidrag potentiell sysselsättning	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Därav demografiskt bidrag	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
Produktivitet, totalt	1,0	1,2	1,2	1,4	1,5	1,6
Produktivitet i näringslivet	1,6	1,6	1,6	1,8	2,1	2,1

Anm. Beräkningarna är korrigerade för skillnader i antalet arbetsdagar mellan åren.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ÅTERHÄMTNINGEN I SVENSK EKONOMI INLEDS UNDER ANDRA HALVÅRET 2013

Den konjunkturförsvagning som inleds det fjärde kvartalet i år håller i sig under de första kvartalen 2013 (se kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Det beror till stor del på finanspolitiska åtstramningar i omvärlden och fortsatt osäkerhet om hur upplösningen av eurokrisen ska ske. Konjunkturinstitutet bedömer att denna osäkerhet minskar under 2013. När så sker är svensk ekonomi väl rustad för en återhämtning. Hushållssparandet är högt i utgångsläget, vilket medger en ökning av konsumtionen när osäkerheten släpper. Lågt kapacitetsutnyttjande i industrin gör att också produktionen kan öka snabbt. Det svaga resursutnyttjandet i utgångsläget innebär dock att återhämtningen tar lång tid. Dessutom innebär den svaga utvecklingen internationellt att inhemsk efterfrågan får agera draglok i högre grad än vid tidigare återhämtningar, vilket hämmar återhämtningen. I konjunkturåterhämtningarna efter 1990-talskrisen respektive IT-kraschen växte BNP snabbare än inhemsk efterfrågan, det vill säga BNP-tillväxten drevs till stor del av exporten (se Diagram 24).

Framöver bedöms i stället den inhemska efterfrågan växa snabbare än BNP och bidra mer till återhämtningen. Sverige har inte lika stora behov av att strama åt de offentliga finanserna som till exempel USA och de statsfinansiellt svaga länderna i euroområdet. Den åtstramning av de offentliga finanserna som ändå sker i Sverige 2015–2017 verkar återhållande på tillväxten (se avsnittet ”Finanspolitik” i detta kapitel). Penningpolitiken förmår trots låga räntor under flera år inte fullt ut neutralisera den strama finanspolitiken. En snabbare återhämtning hade kunnat komma till stånd med en mer expansiv penningpolitik (se fördjupningen ”Ännu lägre reporänta bör övervägas” i detta kapitel).

EXPORTEN VÄXER LÅNGSAMT

Den låga tillväxten i omvärlden framöver innebär att den globala marknaden för svenska exportföretag växer jämförelsevis långsamt (se Diagram 25). Detta bidrar till att den svenska exporten växer med endast ca 1 procent per år 2012 och 2013 (se Tabell

5). Åren därefter växer exporten betydligt snabbare men ändå långsammare än den svenska exportmarknaden (se Diagram 25). Bakgrunden till den relativt svaga exportutvecklingen är bland annat att Sverige av demografiska skäl har ett minskande behov av att nettospara mot omvärlden. De senaste två decennierna har den arbetsföra delen av befolkningen ökat. Dessa sparar mer än yngre och äldre. Framöver ändras emellertid befolkningsstrukturen, så att andelen yngre och äldre i befolkningen ökar. Detta talar för att Sveriges nettosparande mot omvärlden blir lägre framöver. Nettoexporten fortsätter därmed att falla som andel av BNP (se Diagram 26). Lägre svensk nettoexport är också ett led i minskade globala obalanser. Flera länder i Sydeuropa, men även USA, har under lång tid haft underskott i utrikesthandeln och har ett behov av att stärka sin nettoexport.

ÅTERHÄMTNINGEN DRIVS AV KONSUMTION OCH INVESTERINGAR

Tillväxten i hushållens konsumtion mattas av 2012 och 2013 när konjunkturen viker nedåt. Det beror delvis på ett fortsatt högt försiktighetsparande som förklaras av osäkerheten kring hur eurokrisen kommer att påverka svensk ekonomi. Försiktigheten beror också på att arbetslösheten har vänt upp och fortsätter att öka under hela 2013.

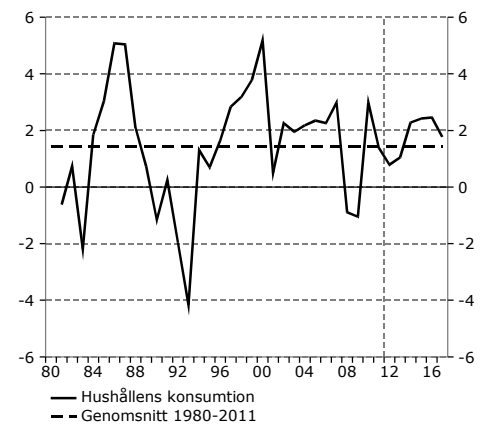
Från och med slutet av 2013 tar konsumtionen fart och växer med över 3 procent per år i genomsnitt 2014–2017. Detta innebär att konsumtionstillväxten per capita, som blir låg 2012–2013, blir hög under återhämtningen för att 2017 ligga kring det historiska genomsnittet (se Diagram 27).

Den starka konsumtionsutvecklingen har flera orsaker. För det första är sparkvoten hög i utgångsläget, vilket medger en ökning av hushållens konsumtion (se Diagram 28). För det andra stimuleras återhämtningen i hushållens konsumtionsutgifter av den expansiva penningpolitiken under perioden (se avsnittet ”Penningpolitik, räntor och växelkurs” i detta kapitel). Men finanspolitiken blir åtstramande 2015–2017, vilket håller tillbaka hushållens konsumtion något. Den offentliga konsumtionen ökar med endast ca 1 procent per år 2013–2017.

Investeringarna föll kraftigt i samband med finanskrisen och återhämtade sig något under 2010 och 2011 (se Diagram 29). Detta är en normal konjunkturell utveckling, eftersom investeringarna varierar betydligt mer över konjunkturcykeln än till exempel hushållens konsumtion. Trots hög investeringstillväxt 2010 och 2011 är investeringarnas andel av BNP endast 18,8 procent 2012 (se Diagram 26). I slutet av 2012 och framför allt 2013 växer investeringarna långsamt. När osäkerheten släpper finns det därför ett behov av ökade investeringar. Konjunkturinstitutet bedömer att en långsiktigt normal investeringsnivå motsvarar ca 20 procent av BNP. Eftersom investeringarna endast uppgår till 18,5 procent av BNP 2013 finns det ett behov av att öka investeringstakten framöver. Från 2014 till 2017 ökar

Diagram 27 Hushållens konsumtion per capita

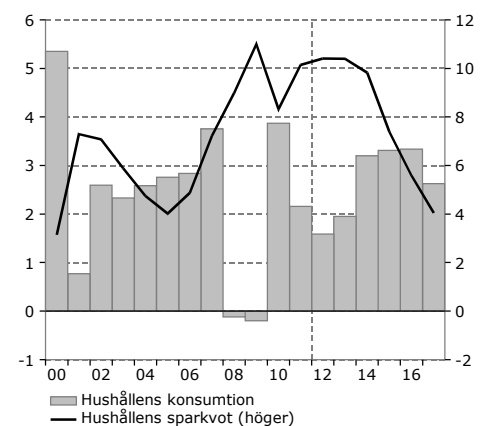
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 28 Hushållens konsumtion och sparkvot

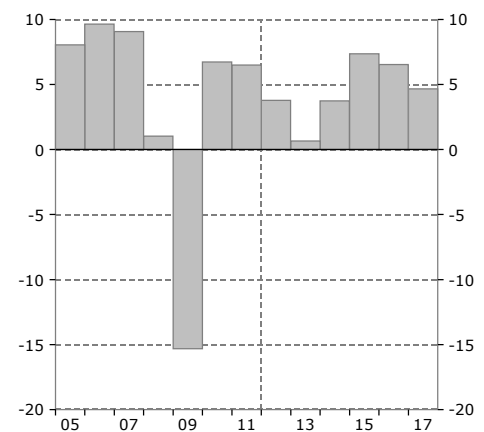
Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 29 Fasta bruttoinvesteringar

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

därför investeringarna med ca 4–7 procent per år (se Tabell 5). Den bolagsskattesänkning som genomförs från och med 1 januari 2013 bidrar också i viss mån till att öka investeringstillväxten under perioden.

Tabell 5 Försörjningsbalans

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Hushållens konsumtionsutgifter	1,6	2,0	3,2	3,3	3,3	2,6
Offentliga konsumtionsutgifter	1,0	0,9	0,8	0,9	1,0	1,0
Fasta bruttoinvesteringar	3,8	0,7	3,8	7,4	6,5	4,7
Slutlig inhemsk efterfrågan	1,9	1,4	2,6	3,5	3,4	2,7
Lagerinvesteringar ¹	-0,8	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Total inhemsk efterfrågan	0,9	1,2	2,7	3,5	3,4	2,6
Export	0,8	1,1	4,4	6,0	6,2	5,5
Total efterfrågan	0,9	1,2	3,3	4,3	4,4	3,7
Import	0,2	2,1	5,4	7,3	7,4	6,0
Nettoexport ¹	0,3	-0,4	-0,2	-0,3	-0,2	0,0
BNP	1,2	0,8	2,4	3,0	3,0	2,6

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

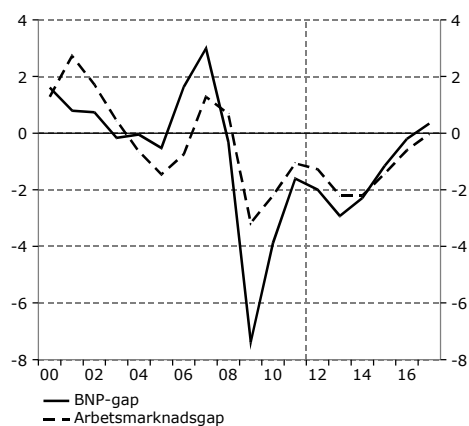
Sammantaget innebär detta att BNP-tillväxten succesivt ökar till 3 procent 2015–2016. Men återhämtningen tar lång tid eftersom resursutnyttjandet är så pass lågt när konjunkturen vänder. Först under 2016 blir resursutnyttjandet, mätt med BNP-gapet, ungefär balanserat (se Diagram 30).

ARBETSLÖSHETEN STIGER YTTERLIGARE DE NÄRMASTE ÅREN

Antalet sysselsatta har ökat hittills under 2012 medan arbetslösheten har stigit något (se Diagram 31). För helåret 2012 blir arbetslösheten 7,7 procent i genomsnitt, vilket är ca 1 procentenhet högre än Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten detta år (se tabell 6). Arbetslösheten fortsätter att stiga när efterfrågan viker, framför allt 2013 men även under det första halvåret 2014. Detta utgör ett normalt konjunkturförlopp på arbetsmarknaden. När efterfrågan börjar återhämta sig i slutet av 2013 ökar företagen initialt produktionen främst genom att utnyttja befintlig personal. Först när resursutnyttjandet inom företagen normaliserats börjar företagen att anställa och arbetslösheten sjunker under slutet av 2014. Återhämtningen på arbetsmarknaden tar lång tid. Först år 2017, då arbetslösheten blir 6,5 procent, råder konjunkturrell balans på arbetsmarknaden, det vill säga arbetsmarknadsgapet sluts detta år (se Diagram 30).

Diagram 30 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

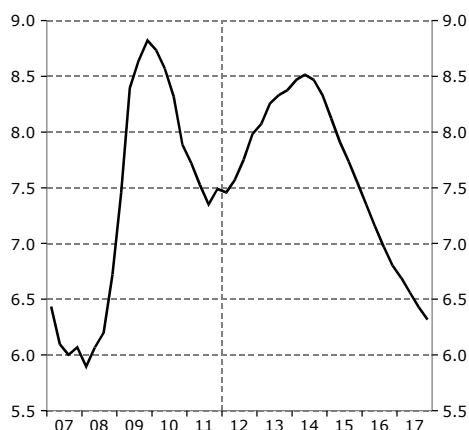
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 31 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 6 Arbetsmarknad

Procentuell förändring

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Antal arbetade timmar ¹	0,4	-0,4	0,5	1,3	1,3	1,0
Sysselsättning	0,6	-0,1	0,1	1,1	1,2	1,0
Arbetskraft	0,8	0,5	0,3	0,4	0,4	0,4
Arbetslöshet ²	7,7	8,3	8,4	7,8	7,1	6,5

¹ Kalenderkorrigerad. ² Procent av arbetskraften.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

DÄMPAD LÖNEUTVECKLING OCH LÅG INFLATION UNDER LÅNG TID

Lönerna i näringslivet ökade med ca 2,5 procent per år 2010 och 2011. Detta är lägre än genomsnittet för perioden 2000–2010 på 3,4 procent. År 2012 blir löneökningarna i näringslivet 3,3 procent (se tabell 7). De kommande åren utvecklas lönerna långsamt när arbetslösheten stiger (se Diagram 32). Produktivitetstillväxten är en viktig bestämningsfaktor för löneutvecklingen. Den svaga löneutvecklingen förklaras delvis av att potentiell produktivitet växer långsamt. En annan faktor som verkar återhållande på löneutvecklingen är det svaga vinstläget i företagen. År 2013 blir vinstandelen, det vill säga driftsöverskottets andel av det totala förädlingsvärdet i näringslivet, 39,3 procent, vilket är lågt i rådande konjunkturläge. Tack vare förhållandevis låga löneökningar ökar vinstandelen långsamt fram till 2017.

Inflationen mätt med KPIF, det vill säga KPI med fast bostadsränta, har legat under Riksbankens inflationsmål på 2 procent sedan 2009 (se Diagram 33). Även framöver blir ökningstakten i konsumentpriserna måttlig på grund av det låga resursutnyttjandet. Först fram emot 2017 når inflationen i termer av KPIF upp till 2 procent. Eftersom Riksbanken höjer reporäntan från och med slutet av 2014 stiger bostadsräntorna (se avsnittet ”Peningpolitik, räntor och växelkurs” i detta kapitel). Detta påverkar inte KPIF-inflationen, men bidrar till att inflationen mätt med ökningstakten i KPI skjuter över Riksbankens mål 2016–2017.

Tabell 7 Löner och priser

Procentuell förändring

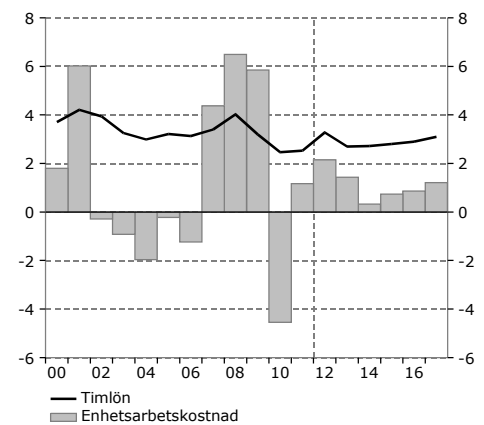
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Timlön ¹	3,2	2,8	2,7	2,8	2,9	3,1
Timlön i näringslivet ¹	3,3	2,7	2,7	2,8	2,9	3,1
Enhetsarbetskostnad i näringslivet	2,2	1,4	0,3	0,7	0,9	1,2
KPI	0,9	0,4	1,2	1,8	2,3	2,9
KPIF	1,0	1,0	1,4	1,5	1,7	2,0

¹ Enligt konjunkturlönestatistiken.

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 32 Timlön och enhetsarbetskostnad i näringslivet

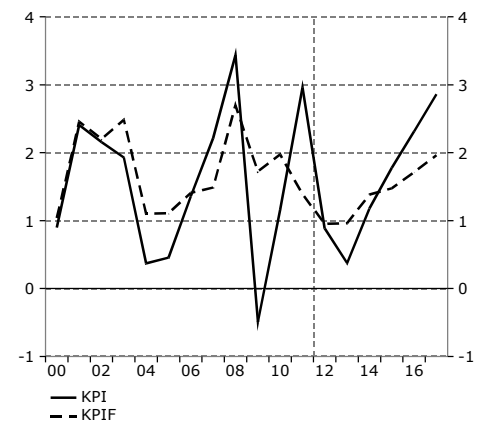
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 33 Konsumentpriser

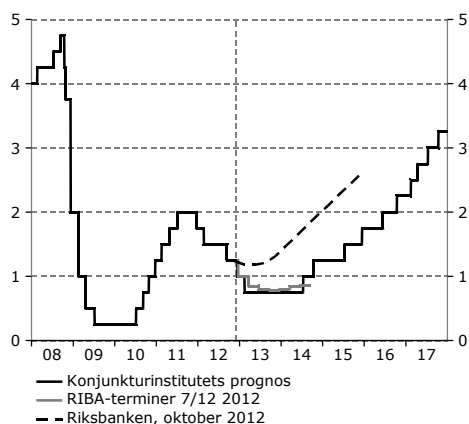
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 34 Reporänta

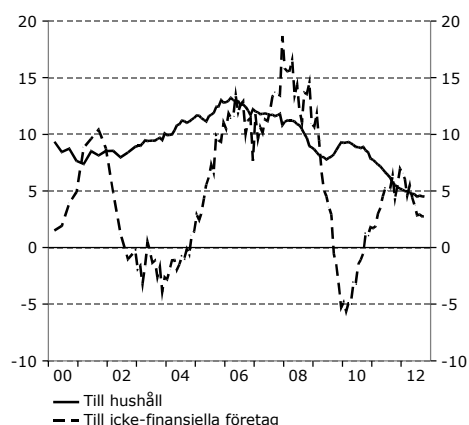
Procent, dags- respektive kvartalsvärden

Källor: NASDAQOMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 35 Utlåning från finansiella institut i Sverige

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

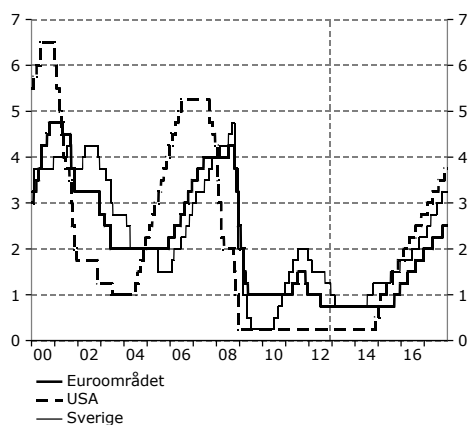

Anm. Kvartalsdata före 2003.

Källa: SCB.

Diagram 36 Styrräntor

Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Penningpolitik, räntor och växelkurser

RIKSBANKEN SÄNKER RÄNTAN TILL 0,75 PROCENT I BÖRJAN AV 2013

Riksbanken lämnade reporäntan oförändrad på 1,25 procent vid sitt möte i oktober. Samtidigt justerades prognosen för reporäntans utveckling ner vilket innebär att det är mer sannolikt att reporäntan sänks än att den höjs i december.³ Riksbanken prognostiserar en första höjning av reporäntan det fjärde kvartalet 2013. Marknadens terminsprisättning på reporäntan indikerar att placerare förväntar sig en räntesänkning i december, och med viss sannolikhet en ytterligare sänkning under våren (se Diagram 34).

De senaste årens förstärkning av kronan och en svag internationell prisutveckling har dämpat svenska importpriser. Till sammans med det svaga inhemska resursutnyttjandet har detta bidragit till att inflationen har varit låg under 2012 och mätt med KPIF var inflationen 0,8 procent i november. BNP-tillväxten blir svag de kommande kvartalen och mängden lediga resurser ökar. Ett lågt inhemskt kostnadstryck och en svag internationell prisutveckling innebär också att inflationen blir låg de kommande åren.

Huspriserna har varit stabila och tillväxten i utlåningen till hushåll och företag har fallit tillbaka (se Diagram 35). En majoritet i Riksbanksdirektionen anser att den finansiella stabiliteten i nuläget bör ges särskild vikt i penningpolitiska beslut. Den senaste tidens utveckling av bostadspriser och utlåningen till hushåll kan möjligtvis ses som att risken för finansiella obalanser nu minskar något i betydelse.

Sammantaget förutsätter Konjunkturinstitutet att Riksbanken sänker räntan med 0,25 procentenheter vid det penningpolitiska mötet i december och bedömer att räntan sänks med ytterligare 0,25 procentenheter till 0,75 procent vid mötet i februari 2013. Reporäntan lämnas därefter oförändrad fram till andra halvåret 2014 då en period med räntehöjningar påbörjas. Inflationen, mätt med KPIF, faller tillbaka ytterligare under inledningen av 2013, för att därefter öka långsamt under den resterande delen av 2013 och 2014. I årsgenomsnitt förblir inflationen dock låg och uppgår till 1,0 respektive 1,4 procent 2013 och 2014.

FORTSATT EXPANSIV PENNINGPOLITIK 2014–2017

Efter en svag utveckling 2012 och 2013 bidrar den expansiva penningpolitiken till att återhämtningen i den svenska ekonomin återupptas i slutet av 2013. För att undvika en överhettning av den svenska ekonomin längre fram, med en inflation som överstiger målet, höjer Riksbanken reporäntan gradvis med början det tredje kvartalet 2014. Resursutnyttjandet blir i det närmaste

³ Konjunkturinstitutet avslutade beräkningarna för denna prognos den 13 december 2012. Riksbanken offentliggjorde sitt beslut den 18 december 2012.

balanserat 2016, men reporäntan understiger då ännu den nivå som historiskt har varit förenlig med ett balanserat resursutnyttjande. En högre ränta skulle givet den svaga omvärldsutvecklingen, framför allt i euroområdet, kunna ge upphov till en starkare krona, något som skulle fördröja återhämtningen och driva ner inflationen mer än önskvärt. I slutet av 2017 är reporäntan 3,25 procent (se Diagram 36).

LÅGA STATSOBLIGATIONS RÄNTOR I MÅNGA LÄNDER

Svaga tillväxtutsikter och förväntningar på en fortsatt mycket expansiv penningpolitik har inneburit att de långa internationella statsobligationsräntorna har fallit till mycket låga nivåer i många länder (se Diagram 37). Den stora osäkerheten kring utvecklingen av skuldskrisen i euroområdet har också inneburit att placerare har flyttat kapital till tillgångar som betraktas som relativt säkra, något som ytterligare har förstärkt denna utveckling. I länder som Sverige, USA, Storbritannien och Tyskland innebär detta att långa statsobligationsräntor är på historiskt mycket låga nivåer i slutet av 2012. Den senaste tiden har de långa räntorna stabiliserats, och i vissa länder stigit något. I takt med att osäkerheten kring skuldskrisens utveckling minskar kommer riskapiten bland placerare att normaliseras och den höga efterfrågan på relativt säkra tillgångar minska. Dessutom innebär framtida räntehöjningar att korta räntor gradvis kommer att stiga. Sammantaget bidrar dessa två faktorer till att långa räntor stiger de kommande åren. Den svenska 10-åriga statsobligationsräntan stiger till i genomsnitt 3,0 procent 2014 och vidare till 4,5 procent 2017.

Tabell 8 Räntor

Procent

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vid slutet av året						
Reporänta	1,00	0,75	1,25	1,75	2,25	3,25
Årsmedelvärde						
Reporänta	1,4	0,8	0,9	1,4	1,9	2,8
5-årig statsobligationsränta	1,1	1,6	2,5	3,3	3,9	4,2
10-årig statsobligationsränta	1,6	2,0	3,0	3,7	4,2	4,5

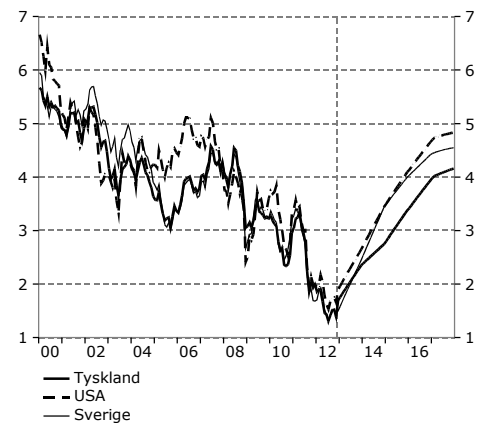
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

FÖRSTÄRKNINGEN AV KRONAN ÅTERUPPTAS EFTER HÖSTENS FÖRSVAGNING

Mätt med det nominella effektiva kronindexet KIX, hade kronan i november försvagats med 3 procent jämfört med i augusti (se Diagram 38). Även om kronan försvagats mot nästan alla valutor i KIX efter den kraftiga förstärkningen under sommaren förklaras en stor del av utvecklingen av kronans försvagning mot euron (se Diagram 39). Euron har förstärkts mot de flesta valutor under denna period och var i effektiva termer 3 procent starkare i oktober än i augusti (se Diagram 40). Den effektiva

Diagram 37 Statsobligationsräntor

Procent

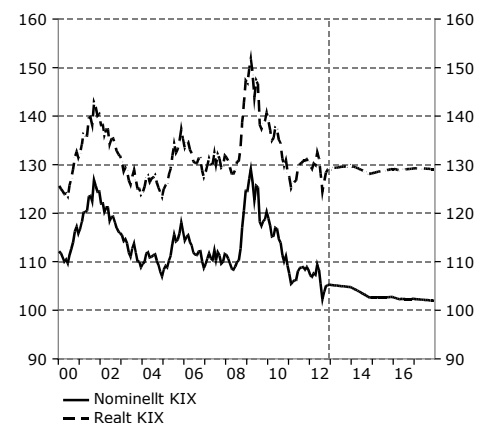

Anm. 10 års löptid.

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 38 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 Växelkurser

Kronor per valutaenhet, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 40 Eurons effektiva växelkurs

Index 2000=100, månadsvärden

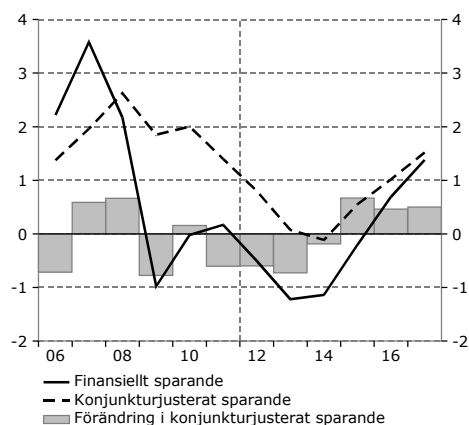

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare valuta.

Källor: Bank for International Settlements och Konjunkturinstitutet.

Diagram 41 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentliga sektorn

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

euroförstärkningen är sannolikt en återspeglning av den gynnsamma utvecklingen på de finansiella marknaderna.

På längre sikt talar kronans fundamentala bestämmningsfaktorer, främst det minskade överskottet i utrikeshandeln, för att kronan ska förstärkas realt mot många av Sveriges handelspartners valutor. Kronindexet KIX innehåller dock även flera tillväxtekonomiers valutor. Produktivitetstillväxten i dessa länder förväntas vara betydligt högre än i Sverige på medellång sikt, vilket talar för att kronan ska försvagas realt mot dessa länders valutor. Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att den reala effektiva växelkursen 2017 i stort sett kommer att vara oförändrad jämfört med årsgenomsnittet 2012. Den utländska inflationen under perioden 2013–2017 bedöms bli högre än den svenska varför kronan i nominella effektiva termer förstärkts med sammantaget 3 procent (se Tabell 9).⁴

Tabell 9 Växelkurser

Index 1992-11-18 respektive kronor per valutaenhet

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
KIX	106,1	105,0	103,6	102,7	102,4	102,1
TCW-index	120,9	119,3	117,5	116,4	115,9	115,6
Euro	8,71	8,57	8,42	8,34	8,31	8,28
Dollar	6,78	6,73	6,67	6,61	6,59	6,56

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Finanspolitik

FINANSPOLITIKEN BLIR EXPANSIV 2013 OCH NEUTRAL 2014

För 2013 prognostiseras inga ytterligare ofinansierade åtgärder utöver de som regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2013, motsvarande ca 23 miljarder kronor.⁵ Den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 2 miljarder kronor 2013. Nettoeffekten på den offentliga sektorns finansiella sparande blir därför 21 miljarder kronor detta år.

Konjunkturinstitutet prognostiserar att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om 10 miljarder kronor 2014 vilket kan motiveras av det låga resursutnyttjandet i ekonomin. Fördelningen av dessa åtgärder baseras på Konjunkturinstitutets bedömning av regeringens aviseringar om framtida åtgärder och inriktning av finanspolitiken (se även avsnittet ”Läget i de offentliga finanserna” i kapitlet ”Offentliga finanser”).

⁴ Kronindexet KIX innehåller flera tillväxtekonomier med högre inflation än Sveriges.

⁵ Se fördjupningen ”Budgetpropositionen för 2013”.

BEHOV AV BUDGETFÖRSTÄRKANDE ÅTGÄRDER 2015–2017

Finanspolitiken har förts i en expansiv riktning i stort sett varje år sedan 2009 (se förklaring i marginalen och Diagram 41). Det konjunkturjusterade sparandet har fallit från ca 2,5 procent av potentiell BNP 2008 till ca 0,8 procent 2012 och ligger nära noll både 2013 och 2014. Konjunkturåterhämtningen tar tid och först 2017 är ekonomin åter i balans, det vill säga BNP-gapet är slutet (se Diagram 42). Konjunkturinstitutet bedömer att det konjunkturjusterade sparandet behöver nå 1,5 procent av potentiell BNP 2017 för att överskottsmålet ska uppnås. Överskottsmålet innebär att det faktiska finansiella sparandet i den offentliga sektorn ska uppgå till i genomsnitt 1 procent av BNP över en konjunkturcykel.⁶ Detta kräver att finanspolitiken förs i en åtstramande riktning 2015–2017.

Enligt Konjunkturinstitutets bedömning har potentiell BNP ökat långsamt sedan finanskrisen 2008 och fortsätter att göra så även 2013–2015. Till detta bidrar framför allt en svag utveckling av den potentiella produktiviteten. De offentliga inkomsterna följer i stort BNP-tillväxten om inga regelförändringar genomförs. De potentiella inkomsterna utvecklas således svagt under åren med svag tillväxt i potentiell BNP i löpande pris. Tillsammans med behovet av finanspolitisk åtstramning för att nå överskottsmålet innebär detta att det inte finns något utrymme för ofinansierade åtgärder 2015–2017. Istället finns ett behov av budgetförstärkande åtgärder motsvarande 27 miljarder kronor för dessa år (se Tabell 10).⁷ Konjunkturinstitutets prognos är att dessa budgetförstärkande åtgärder genomförs så att överskottsmålet uppnås.

BEHOV AV SKATTEHÖJNINGAR VID REALVÄRDESÄKRING AV DE OFFENTLIGA UTGIFTERNA

De offentliga utgifterna ökar på grund av den demografiska utvecklingen de närmaste åren med ett ökat antal barn och äldre i befolkningen. För att säkra det reala värdet i de offentliga utgifterna krävs regeländringar då flera nominellt fastslagna transfereeringssystem urholkas i reala termer vid oförändrade regler. Det gäller exempelvis barnbidraget och arbetslöshetsförsäkringen. Konjunkturinstitutet beräknar kostnaden för att säkra det reala värdet av de offentliga utgifterna för åren 2015–2017 till 41 miljarder kronor.⁸ Realvärdesäkring innebär att det är svårt att genomföra budgetförstärkande åtgärder på utgiftssidan. För att klara överskottsmålet och samtidigt realvärdesäkra offentliga

⁶ För en utförlig beskrivning av principerna för Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognoser se exempelvis *Konjunkturläget*, augusti 2012.

⁷ Om ett konjunkturjusterat sparande på 1,0 procent av potentiell BNP skulle anses vara förenligt med överskottsmålet är behovet av budgetförstärkande åtgärder istället ca 10 miljarder kronor för 2015–2017.

⁸ Det innebär att offentlig konsumtion följer den demografiska utvecklingen, att ingen real försämring sker av transfereeringssystemen och att de offentliga investeringarna följer utvecklingen av potentiell BNP.

Finanspolitiska begrepp

Finanspolitisk multiplikator är den effekt finanspolitiska variabler har på exempelvis BNP. Om offentlig konsumtion ökar eller skatterna sänks med 10 miljarder kronor och BNP som ett resultat av detta ökar med 7 miljarder är multiplikatorn 0,7.

Ofinansierade åtgärder är finanspolitiska beslut om ökade utgifter och/eller minskade skatter som inte är finansierade via beslut om lika stora minskade utgifter och/eller höjda skatter på något annat område. Dessa åtgärder försämrar därmed i sig den offentliga sektorns finansiella sparande och har i normalfallet en positiv effekt (multiplikator) på BNP.

Det konjunkturjusterade sparandet är en beräkning av vad den offentliga sektorns finansiella sparande skulle vara vid ett balanserat resursutnyttjande (neutral konjunktur) och en normal sammansättning av viktiga skattebaser. Det presenteras vanligtvis som andel av potentiell BNP.

Finanspolitikens inriktning ett enskilt år bedöms utifrån förändringen av det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP. Ett konjunkturjusterat sparande som minskar som andel av potentiell BNP indikerar att finanspolitiken är *expansiv* med avseende på resursutnyttjandet (BNP-gapet) i ekonomin. Det kan bero på att de konjunkturjusterade skatteintäkterna inte ökar i takt med potentiell BNP (till exempel via sänkta skattesatser) eller på att de potentiella offentliga utgifterna ökar snabbare än potentiell BNP eller på en kombination av båda. På motsvarande sätt indikerar ett konjunkturjusterat sparande som ökar som andel av potentiell BNP att finanspolitiken är *åtstramande*. *Neutral* finanspolitik föreligger slutligen då det konjunkturjusterade sparandet är oförändrat som andel av potentiell BNP.

Oförändrade regler inom finanspolitiken definieras av den utveckling av finanspolitiska variabler som ges om inga ytterligare finanspolitiska beslut fattas av regering och riksdag. I praktiken finns dock betydande gränsdragningsproblem.

Diagram 42 BNP-gap och finanspolitik
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

utgifter behövs skatthöjningar motsvarande 68 miljarder kronor för dessa år (se Tabell 10).⁹

Tabell 10 Prognos för budgetförstärkande åtgärder 2015–2017

Miljarder kronor, förändring från föregående år

	2015	2016	2017	2015–2017
Budgetförstärkande åtgärder¹	0	13	14	27
Beräknad kostnad för att realvärdesäkra offentliga utgifter ²	24	8	9	41
Behov av skatthöjningar vid realvärdesäkrade utgifter	24	20	23	68

¹ Effekt på finansiellt sparande.

² Med realvärdesäkring av offentliga utgifter menas att medel tillförs stat, kommuner och landsting så att konsumtionen följer den demografiska utvecklingen och sammansättningen, att de offentliga investeringarna ökar i takt med potentiell BNP och att den reala individuella ersättningsnivån i transfereringssystemen bibehålls.

Källa: Konjunkturinstitutet.

ÅTSTRAMANDE FINANSPOLITIK 2015–2017

Förändringen i det konjunkturjusterade sparandet används för att bedöma inriktningen på finanspolitiken enskilda år (se förklaring i marginalen). Det konjunkturjusterade sparandet minskar som andel av potentiell BNP mellan 2012 och 2013 vilket indikerar att finanspolitiken är expansiv 2013 (se Tabell 11 och Diagram 41). Minskningen i det konjunkturjusterade sparandet beror främst på att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om ca 23 miljarder kronor. Mellan 2013 och 2014 är det konjunkturjusterade sparandet enligt Konjunkturinstitutets prognos i det närmaste oförändrat och finanspolitiken är därmed neutral 2014. Efterföljande år ökar det konjunkturjusterade sparandet med i genomsnitt ca 0,5 procent av potentiell BNP per år och når 1,5 procent av potentiell BNP när ekonomin är i balans. Finanspolitiken blir därmed åtstramande 2015–2017.

För att det finansiella sparandet ska vara förenligt med överskottsmålet krävs budgetförstärkande åtgärder, det vill säga skatthöjningar och/eller utgiftsminskningar, under perioden 2015–2017. Om inga nya beslut om regelförändringar fattas, utöver de som föreslås i budgetpropositionen för 2013, skulle det konjunkturjusterade sparandet uppgå till 1,1 procent av potentiell BNP 2017 (se Tabell 11).¹⁰ Det innebär att överskottsmålet inte upp-

⁹ I prognosen för perioden 2015–2017 utvecklas offentlig konsumtion och offentliga investeringar så att det reala värdet är oförändrat. Även transfereringarna följer denna princip. Skattekvoten lämnas dock oförändrad. För att nå ett finansiellt sparande som är i linje med överskottsmålet justeras istället transfereringarna med en klumpsomma. Detta är ett beräkningstekniskt antagande. Prognosen av det finansiella sparandet är även förenlig med att anpassningen sker genom höjda skatter.

¹⁰ Se www.konj.se för en modellbaserad prognos exklusive budgetförstärkande åtgärder 2014–2017. Här görs en jämförelse av effekter på den makroekonomiska utvecklingen och de offentliga finanserna mellan prognosen och vid oförändrade regler.

nås och att finanspolitiken blir mindre åtstramande än i prognosen.

Tabell 11 Den offentliga sektorns finansiella sparande och konjunkturjusterat sparande

Procent av BNP och procent av potentiell BNP

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Finansiellt sparande	-0,5	-1,2	-1,1	-0,2	0,7	1,4
Finansiellt sparande exkl. finanspolitik 2014–2017	-0,5	-1,2	-1,0	-0,2	0,3	0,7
Konjunkturjusterat sparande	0,8	0,1	-0,1	0,6	1,0	1,5
Konjunkturjusterat sparande exkl. finanspolitik 2014–2017	0,8	0,1	0,1	0,8	1,0	1,1

Källa: Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

Ännu lägre reporänta bör övervägas

Konjunkturinstitutets prognos är att reporäntan sänks till 0,75 procent i februari 2013. I denna fördjupning jämförs prognosen med den ekonomiska utveckling som skulle bli fallet med en lägre reporänta 2013. Analysen visar att Riksbanken bör överväga att sänka reporäntan ytterligare under 2013. En lägre ränta bedöms inte medföra någon högre risk för att finansiella obalanser byggs upp.

LÄGRE REPORÄNTA GER BÄTTRE MÅLUPPFYLLELSE

Konjunkturinstitutets prognos är att Riksbanken sänker reporäntan till 0,75 procent i februari 2013. Trots det är resursutnyttjandet lågt och inflationen låg under prognosperioden. Riksbanken bör överväga att sänka reporäntan till 0,25 procent under det första halvåret 2013 och därefter följa en lägre räntebana än den som Konjunkturinstitutet prognosticerar fram till mitten av 2014. En sådan räntebana bedöms leda till en bättre avvägd penningpolitik.

Bedömningen belyses genom en jämförelse av den ekonomiska utvecklingen vid en alternativ bana för reporäntan.¹¹ I alternativscenariot sänker Riksbanken räntan till 0,25 procent i februari 2013 (se Diagram 43). Den lägre räntan medför att realräntan blir lägre 2013 jämfört med prognosen och penningpolitik blir därigenom mer expansiv. Resursutnyttjandet stiger till följd av detta något snabbare och är 2013 och 2014 0,1–0,2 procentenheter högre än i prognosen (se Diagram 44). Tillsammans med en svagare växelkurs bidrar det högre resursutnyttjandet till att inflationen stiger något snabbare och KPIF-inflationen ligger närmare 2 procent jämfört med prognosen (se Diagram 45).¹²

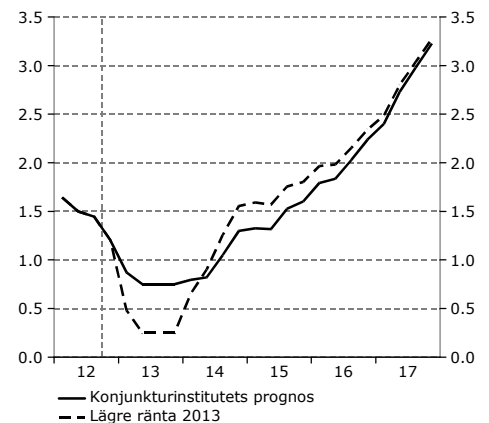
Sett över perioden 2013–2017 bidrar den lägre reporäntan till en bättre måluppfyllelse. Inflationen ligger i genomsnitt närmare målet och resursutnyttjandet är i genomsnitt närmare konjunkturrell balans.

¹¹ Effekterna av den alternativa penningpolitiken har beräknats med Konjunkturinstitutets simuleringmodell KLEM.

¹² Från och med 2014 bestäms reporäntan av simuleringmodellens reaktionsfunktion. Enligt den följs perioden med en lägre ränta av en period där räntan i alternativscenariot är högre än den i prognosen. Detta är en effekt av att inflationen är högre 2014 i alternativscenariot och att en period med en relativt snabb räntehöjningstakt krävs för att inflationen inte i alltför hög grad ska överstiga målet längre fram. Modellen är kalibrerad efter det historiska sambandet mellan framför allt inflation, resursutnyttjande och ränta. Detta samband fångar nödvändigtvis inte Konjunkturinstitutets syn på vad som utgör en bra avvägd penningpolitik.

Diagram 43 Reporänta

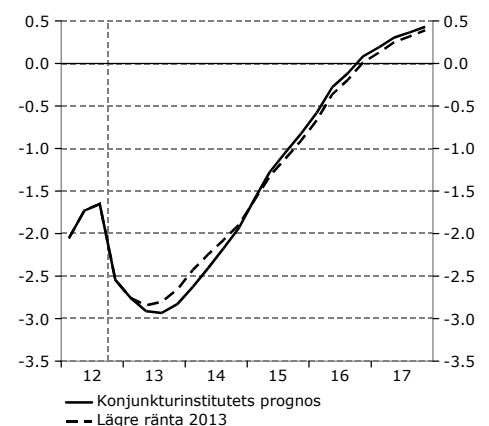
Procent, kvartalsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 BNP-gap

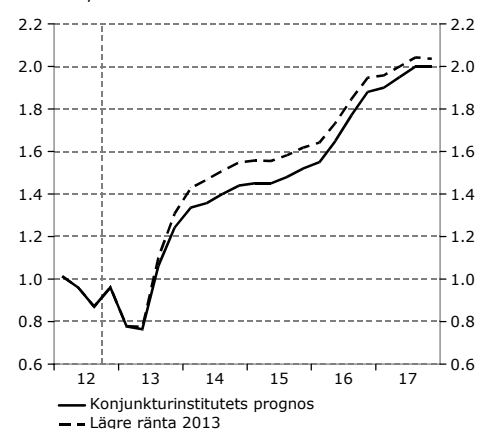
Procent av potentiell BNP, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 KPIF-inflation

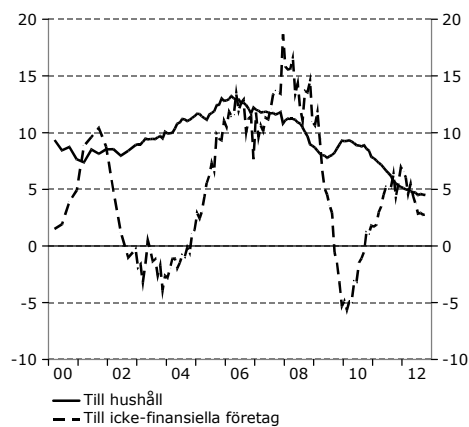
Procent, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 46 Utlåning från finansiella institut i Sverige

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

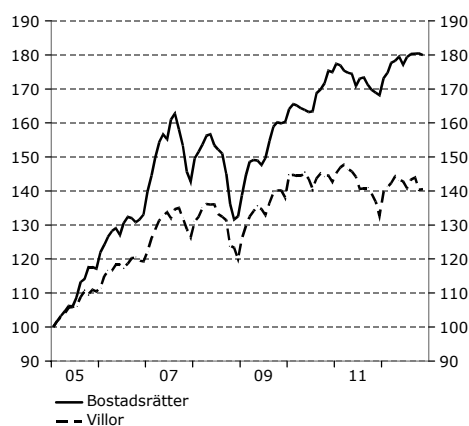

Anm. Kvartalsdata före 2003.

Källa: SCB.

Diagram 47 Bostadspriser

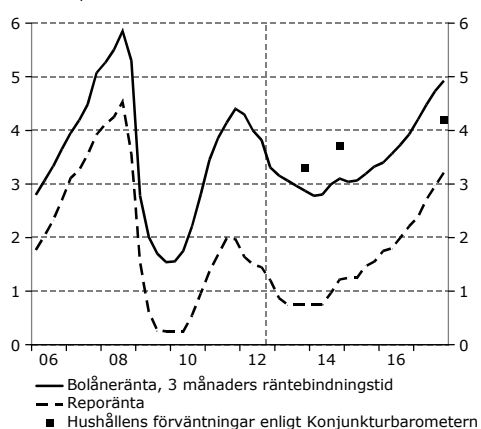
HOX prisindex, januari 2005=100, säsongrensade månadsvärden

Källor: Valueguard och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 Bolåneränta, rörlig

Procent, månadsvärden

Anm. Bolåneräntan är ett genomsnitt av listade räntor från Nordea, Handelsbanken, SBAB, Swedbank och SEB.

Källor: Macrobond, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

LÄGRE REPORÄNTA MEDFÖR INGEN VÄSENTLIGT HÖGRE RISK FÖR FINANSIELLA OBALANSER

Det finns risker förknippade med att hålla reporäntan på en låg nivå under lång tid. Om detta leder till att aktörerna i ekonomin underskattar det framtida ränteläget kan det medföra en alltför hög skuldsättning och öka risken för prisbubblor.

Tillväxten i utlåningen, i synnerhet till hushåll, har under en längre tid varit högre än vad som är långsiktigt hållbart (se Diagram 46). Under de senaste två åren har den emellertid fallit tillbaka samtidigt som bostadspriserna har stabiliserats (se Diagram 47). Denna utveckling har ägt rum trots fallande bolåneräntor 2012 (se Diagram 48).

Den korta bolåneräntan följer i stora drag reporäntan, eftersom den till stor del bestäms av bankernas finansieringskostnader. Bolåneräntan faller i takt med att reporäntan blir lägre och stiger då reporäntan höjs. Utöver finansieringskostnaderna bestäms bolåneräntans nivå även av de marginaler bankerna har på sin utlåning. Denna marginal är i nuläget relativt hög. Konjunkturinstitutets prognos för den rörliga bolåneräntan förutsätter att denna marginal avtar något under perioden 2013–2017. Sammantaget ger detta en prognos där den rörliga bolåneräntan först faller till en nivå strax under 3 procent i början av 2014 för att därefter stiga mot 5 procent 2017.

Hushållens genomsnittliga förväntningar enligt Konjunkturinstitutets barometer i december 2012, är i linje med denna prognos (se Diagram 48), något högre på ett- och två års sikt men något lägre på femårshorisonten. Detta tyder på att den hitintills långa perioden med låg reporänta inte har medfört orimligt låga förväntningar på bolåneräntan hos hushållen.¹³

Sammantaget bedöms en lägre reporänta 2013 inte medföra någon högre risk för att finansiella obalanser byggs upp.

PENNINGPOLITIKEN KAN MOTVERKA VARAKTIGT HÖG ARBETSLÖSHET

Under hösten har utsikterna på arbetsmarknaden hastigt försämrats. Anställningsplanerna i Konjunkturbarometern och annan statistik tyder på fallande sysselsättning från och med första kvartalet 2013. Enligt Konjunkturinstitutets prognos förväntas arbetslösheten fortsätta stiga 2013 och 2014. Nedgången på arbetsmarknaden riskerar att få varaktiga effekter på arbetslösheten. Det redan i nuläget stora antalet långtidsarbetslösa får i och med det svagare efterfrågeläget ännu svårare att hitta jobb, vilket leder till att jämviktsarbetslösheten stiger.

¹³ Reporäntan har sedan 2008 legat på nivåer under eller lika med 2 procent. Konjunkturinstitutet bedömer att en normal nivå på reporäntan ligger på 4 procent.

Penningpolitiken kan delvis motverka att jämviktsarbetslösheten ökar.¹⁴ Effekterna blir större ju tidigare penningpolitiken reagerar. Konjunkturinstitutet bedömer att en mer expansiv penningpolitik 2013 i viss mån kan motverka en stigande jämviktsarbetslöshet.

¹⁴Se Lönebildningsrapporten 2012.

Internationell konjunkturutveckling

Världsekonomin har fortsatt att utvecklas svagt under hösten. Finanspolitiska åtstramningar och osäkerhet om ekonomins utveckling har bidragit till att tillväxten har varit svag i OECD-länderna. Även i de stora tillväxtländerna har tillväxten mattats av. Mer expansiv stabiliseringspolitik bidrar till att tillväxten stiger i Kina, Indien och Brasilien 2013. Tillsammans med en avtagande osäkerhet medför detta att tillväxten stiger i OECD-länderna under 2013. Återhämtningen hålls dock tillbaka av ett fortsatt högt sparande bland hushåll och ett kraftigt stigande sparande i offentlig sektor.

Den globala utvecklingen

ÅTERHÄMTNINGEN TAR LÅNG TID I OECD-LÄNDERNA

Världsekonomin har under hösten fortsatt att utvecklas svagt. I OECD-länderna steg BNP med 0,2 procent det tredje kvartalet 2012 i förhållande till föregående kvartal. Trots ett lågt resursutnyttjande har tillväxten varit låg en längre tid i OECD-länderna. De dramatiska BNP-fallen 2008 och 2009 följdes av flera kvartal med stark återhämtning, men sedan mitten av 2010 har tillväxten trendmässigt mattats av (se Diagram 49).

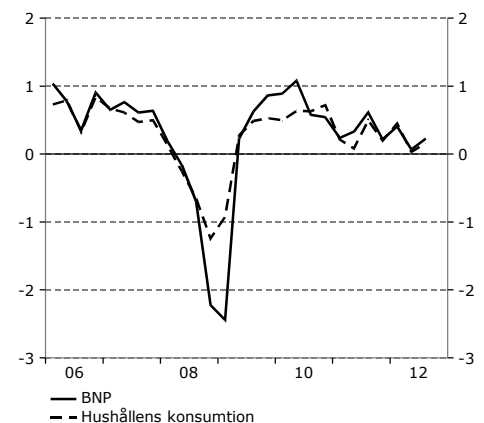
Återhämtningar efter finansiella kriser har historiskt tenderat att vara tröga¹⁵ Den ekonomiska utvecklingen i OECD-länderna efter krisen 2008 följer detta mönster. Ett stort sparbehov bland hushållen och en svag utveckling av inkomsterna har hållit tillbaka konsumtionstillväxten (se Diagram 49). Svag efterfrågan på boende och uppdrivna investeringar före krisen har gett upphov till ett stort fall i bostadsinvesteringarna, framför allt i länder där huspriserna fallit kraftigt (se Diagram 50). Konsolideringar i banksektorn har bidragit till att försvaga kreditväxten.

Ansträngda offentliga finanser och en oro för hållbarheten i offentliga skuldnivåer har de senaste två åren mötts med finanspolitiska åtstramningar. Det konjunkturjusterade offentliga sparatet för OECD-länderna som helhet förstärks med 1 procentenhet 2012. Mellan 2009 och 2011 beräknas åtstramningarna ha motsvarat en förstärkning av det konjunkturjusterade sparatet på 1,5 procentenheter. I de största OECD-länderna har penningpolitiken under en tid begränsats av att den nominella korta räntan är nära noll. Vissa centralbanker, bland annat Bank of England och Federal Reserve, har genomfört okonventionella åtgärder i form av kvantitativa lättnader. Penningpolitiken har ändå inte kunnat stimulera privat efterfrågan

¹⁵ Reinhard och Rogoff visar i *This Time is Different* (2009) att i genomsnitt stiger arbetslösheten i 5,5 år efter det att en ekonomi drabbats av en husprisrelaterad bankkris. I undersökningen ingår de bankkriser som ägt rum i utvecklade länder sedan 1890.

Diagram 49 BNP och konsumtion i OECD

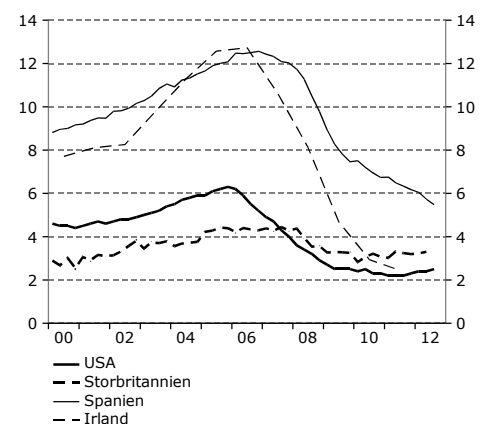
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Bostadsinvesteringar som andel av BNP

Procent, kvartals- respektive årsvärden

Anm. Serien för Irland har år som frekvens, övriga kvartal.

Källor: U.S. Bureau of Economic Analysis och U.K. Office for National Statistics.

tillräckligt mycket för att motverka finanspolitikens åtstramande effekter.

POLITISKA BESLUT EN OSÄKERHETSFAKTOR

Stora risker har omgärdat världsekonomin utveckling sedan finanskrisens utbrott. Hittills har de allra dystraste scenarierna kunnat undvikas framför allt tack vare politiska åtgärder, som i många fall varit okonventionella. Men omständliga processer och politisk polarisering har lett till att avgörande beslut många gånger har fattats i sista stund, vilket har gjort den ekonomiska utvecklingen svår att förutse.

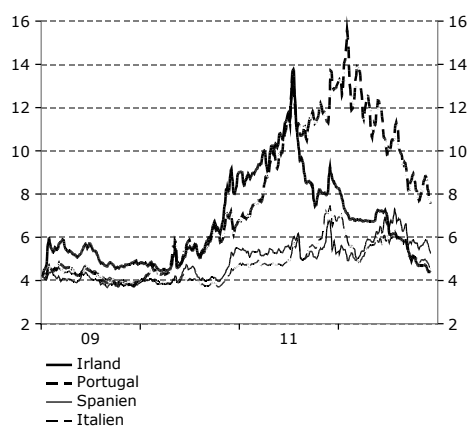
Den enskilt mest betydande osäkerhetsfaktorn de senaste åren har varit utvecklingen av den europeiska statskulds krisen, som länge har omgärdats av stora risker och periodvis omfattande finansiell turbulens. Under 2012 har oron på de finansiella marknaderna dämpats av framför allt tre politiska åtgärder: beslutet om att förstärka spanska banker med kapital från gemensamma euroområdesfonder, föresatsen om att inleda arbetet med att etablera en bankunion samt ECB:s lansering av ett utökad program för köp av enskilda euroländers statsobligationer. Tillsammans förefaller dessa åtgärder åtminstone tillfälligt ha brutit det ömsesidiga beroende som har existerat mellan statsfinansiellt svaga stater och dåligt kapitaliserade banker. Detta yttar sig bland annat i att statsobligationsräntor i euroländer med svaga statsfinanser har fallit under hösten (se Diagram 51) och att riskpremierna på interbankmarknaden har blivit lägre (se Diagram 52).

Ett flertal faktorer talar dock för att det mer gynnsamma läget på de finansiella marknaderna inte nödvändigtvis kommer att bestå. Förslaget om en bankunion är fortfarande föremål för förhandlingar mellan EU-länderna. ECB:s köp av statsobligationer är betingat på att de enskilda länderna ansöker om deltagande i programmet, något som till exempel Spanien ännu inte har gjort. Därtill är det realekonomiska läget högst bekymmersamt med en pågående recession i euroområdet. Den inrikespolitiska situationen i många euroländer är dessutom instabil och kan snabbt leda till ökad turbulens på de finansiella marknaderna. I början av december aviserade till exempel den italienska premiärministern Monti oväntat sin avgång, vilket direkt följdes av stigande räntor på italienska statsobligationer.

Ett annat betydande osäkerhetsmoment i världsekonomin är den amerikanska finanspolitikens framtida inriktning. Förhandlingarna om den federala budgeten har hittills inte förmått skapa klarhet i budgetläget för 2013. Det finns därför fortfarande en risk för att åtstramningar sjösätts i en omfattning som drastiskt skulle fördjupa den amerikanska lågkonjunkturen.

Diagram 51 Statsobligationsräntor i valda länder

Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

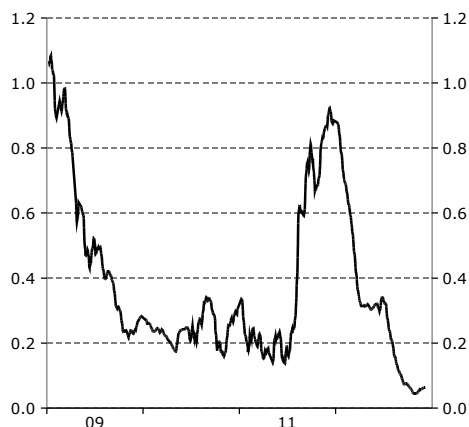

Anm. 10 års löptid.

Källa: Macrobond.

Diagram 52 Ränta på interbanklån, differens mot förväntad styrränta

Procentenheter, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källor: European Banking Federation, British Banking Association och ECB.

FORTSATT LÅG TILLVÄXT I OECD-LÄNDERNA DE NÄRMASTE KVARTALEN

Indikatorer i OECD-länderna tyder på en svag efterfrågeutveckling även under inledningen av 2013. I USA stiger visserligen förtroendeindikatorer (se Diagram 53) och bostadssektorn upplever en återhämtning (se Diagram 50). Finanspolitiska åtstramningar håller dock tillbaka tillväxten 2013 och resursutnyttjandet förblir ungefär lika lågt som 2012.

Förtroendet är lågt bland konsumenter och företag i euroområdet trots att förhållandena på de finansiella marknaderna blivit mer gynnsamma under 2012 (se Diagram 53). Detta skulle kunna förklaras av att hushållens och företagens framtidsutsikter för närvarande präglas mindre av förhållandena på de finansiella marknaderna än av den stigande arbetslösheten och den pågående recessionen. Det låga förtroendet dämpar efterfrågan kommande kvartal.

OECD-ländernas sammantagna BNP beräknas endast växa med 0,1 procent fjärde kvartalet 2014 och 0,2 procent första kvartalet 2013, vilket innebär ett fortsatt fallande resursutnyttjande.

TILLVÄXTLÄNDER SOM VÄXER SNABBARE OCH MINSKAD OSÄKERHET BIDRAR TILL ÅTERHÄMTNING I OECD 2013

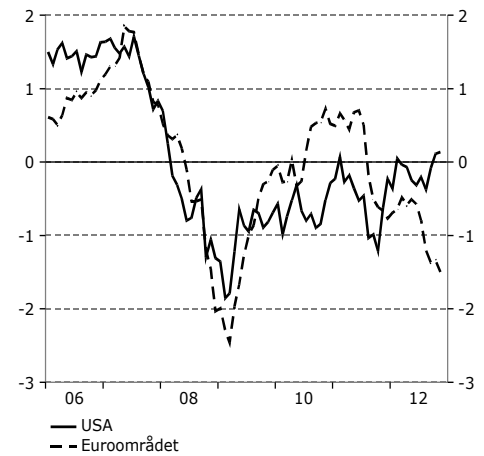
Även i de stora tillväxtländerna utanför OECD-området har tillväxten bromsat in sedan 2010 (se Diagram 54). Utöver en minskad efterfrågan på exportprodukter till följd av lågkonjunkturen i OECD-länderna, har en åtstramande stabiliseringspolitik 2010 och 2011 bidragit till inbromsningen.

Under 2012 har stabiliseringspolitiken emellertid lagts om i en mer expansiv riktning. Centralbankerna i bland annat Brasilien, Indien och Kina har sänkt styrräntorna. Till skillnad från i flertalet OECD-länder finns det dessutom utrymme att föra en ännu mer expansiv penningpolitik i dessa länder. Stimulanserna börjar få effekter på realekonomin och förtroendet bland hushåll och företag har stigit under hösten (se Diagram 55). Sammantaget väntas BNP-tillväxten gradvis stiga under det första halvåret 2013.

Den gynnsamma utvecklingen i tillväxtländerna bidrar till att exporttillväxten ökar i OECD-länderna 2013. Även konsumtion och investeringar växer snabbare i OECD-länderna under nästa år. Prognosen att återhämtningen återupptas i OECD-länderna under andra halvåret 2013 förutsätter en fortsatt stabil utveckling på de finansiella marknaderna men även att förtroendeindikatorer i euroområdet stiger. Avgörande för att en sådan utveckling ska komma till stånd är att arbetslösheten slutar öka i euroområdet, att den politiska utvecklingen fortsätter på den inslagna vägen mot en bankunion i EU och att ECB:s löften om att köpa statsobligationer vid behov infrias. Därtill förutsätts amerikanska politiker nå en kompromiss om finanspolitikens

Diagram 53 Konsumentförtroende i USA och euroområdet

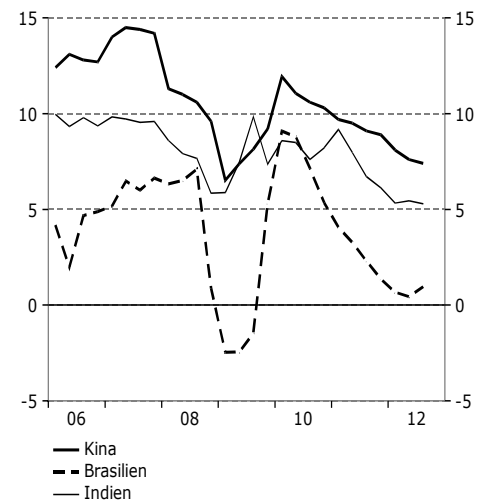
Standardiserade avvikelser från medelvärdet, månadsvärden

Källor: Conference Board och Eurostat.

Diagram 54 BNP i tillväxtländer

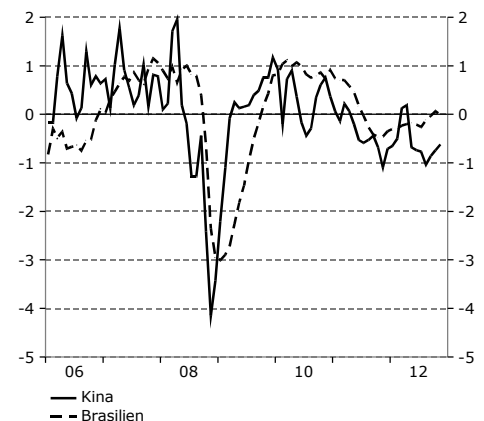
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källa: Nationella källor.

Diagram 55 Företagsförtroende i tillväxtländer

Standardiserade avvikelser från medelvärdet, månadsvärden

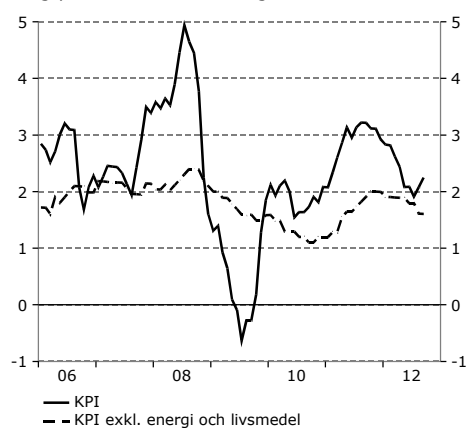

Källor: China Federation of Logistics and Purchasing och Getalio Vargas Foundation.

inriktning som undviker att alltför stora skatthöjningar och utgiftsneddragningar sjösätts efter årsskiftet.

Återhämtningen tar dock tid och ett balanserat resursutnyttjande i OECD-länderna nås först i slutet av detta decennium (se ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2017”). Trögheten förklaras bland annat av fortsatta finanspolitiska åtstramningar, men även av ett fortsatt stigande hushållssparande. Dessutom bidrar ytterligare konsolideringar i banksektorn till att dämpa kredittillväxten i många länder. I euroområdet tyngs återhämtningen särskilt av att priser och löner anpassas långsamt mellan euroländer. Därmed tar det tid för länder som Spanien och Italien att nå den konkurrenskraft som krävs för att exporten ska kunna kompensera för en svag inhemsk efterfrågan. I och med att den inhemska efterfrågan i länderna med relativt låg konkurrenskraft samtidigt hålls tillbaka av ett högt sparande, bidrar anpassningen till att den totala efterfrågan blir svag en längre tid. Detta innebär också att risken för att något euroland ställer in betalningarna på sin statskuld under oordnade former kommer att kvarstå de kommande åren. Av dessa anledningar blir BNP-tillväxten svag i OECD också 2014 (se Tabell 12). I de stora tillväxtländerna bidrar den expansiva stabiliseringspolitiken till en högre tillväxt 2014.

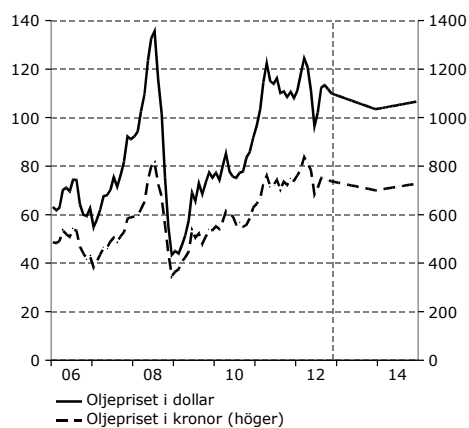
Diagram 56 Konsumentpriser i OECD
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: OECD.

Diagram 57 Oljepris

Brent, dollar per fat respektive kronor per fat, månadsvärden

Källor: Macrobond, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

LÄGRE INFLATION

I OECD-länderna har konsumentpriserna ökat i en snabbare takt de senaste månaderna, efter att ha fallit kraftigt under sommaren (se Diagram 56). Till fallet bidrog i första hand att oljepriset var lägre under våren än ett år tidigare. De senaste månaderna har dock oljepriset stigit igen. Oljepriset bedöms bli i stort sett oförändrat de närmaste åren (se Diagram 57).

Med undantag för till exempel Tyskland och Norge, bedöms resursutnyttjandet överlag vara svagt i OECD-länderna, vilket håller tillbaka löneökningstakten och inflationen. Det låga resursutnyttjandet bekräftas bland annat av att den så kallade kärninflationen, det vill säga inflationen exklusive energi- och livsmedelspriser, har fallit i OECD-länderna det senaste året. I prognosen sjunker inflationen ytterligare något i OECD-länderna 2013 (se Tabell 12).

Tabell 12 BNP och KPI i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP-tillväxt respektive procentuell förändring

	Vikt		BNP ¹		KPI ²		
	2012	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Världen	100,0	3,2	3,5	4,2	3,9	3,6	3,6
OECD	53,3	1,4	1,4	2,3	2,3	1,9	1,9
USA	18,9	2,2	1,9	2,7	2,1	1,8	1,8
Euroområdet	13,7	-0,5	0,0	1,4	2,5	1,7	1,4
Tyskland	3,9	1,0	0,9	2,1	2,1	1,7	1,8
Frankrike	2,7	0,1	0,5	1,3	2,3	1,7	1,3
Italien	2,2	-2,0	-0,9	0,5	3,2	1,8	1,5
Spanien	1,7	-1,5	-1,3	0,8	2,6	1,7	0,6
Finland	0,2	-0,1	0,4	2,1	3,0	2,5	2,1
Japan	5,6	2,1	0,4	1,3	-0,5	-0,3	1,3
Storbritannien	2,8	-0,1	1,0	1,9	2,9	2,2	1,9
Kanada	1,7	1,8	1,8	2,4	1,7	2,1	2,0
Sverige	0,5	1,2	0,8	2,4	0,9	0,8	1,2
Norge	0,3	3,2	2,5	2,0	0,8	1,6	2,4
Danmark	0,3	-0,6	0,9	1,8	2,5	1,9	1,9
Tillväxtländer ³	46,7	5,2	5,8	6,1			
Kina	15,0	7,7	8,2	8,6	2,6	2,8	3,0
Indien	5,7	4,2	6,0	6,5	9,2	8,0	7,5
Brasilien	2,9	1,3	4,0	4,2	5,4	5,4	5,2

¹ BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av de köpkraftsjusterade vikter från IMF som redovisas i tabellen.

² KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge avser harmoniserade konsumentpriser (HIKP) med undantag för OECD-aggregatet som inkluderar enbart nationella KPI-serier. Aggregaten för EU och euroområdet är vägda med konsumtionsvikter från Eurostat, OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD och världsaggregatet med köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. Länder med hyperinflation ingår ej.

³ Tillväxtländer definieras som länder utanför OECD.

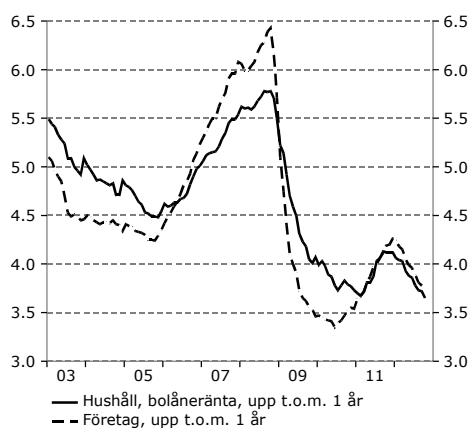
Källor: IMF, OECD, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Euroområdet

MER GYNSAMMA FINANSIELLA FÖRHÅLLANDEN

Den svåra skuldsituationen i många euroländer fortsätter att tynga euroområdet, trots omfattande åtgärder från centrala beslutsfattare. Den grekiska skuldsituationen är fortsatt problematisk, men eurogruppen, ECB och IMF enades i slutet av november kring åtgärder som lättar den grekiska skuldbördan och möjliggör en ytterligare utbetalning av det grekiska nödlånet. Samtidigt har ECB under det senaste året vidtagit åtgärder för att minska oron på de finansiella marknaderna. I slutet av 2011 introducerade ECB åtgärds paketet Long-Term Refinancing Operations (LTRO) för att underlätta bankernas finansiering, och under sommaren 2012 lanserades obligationsköpsprogrammet Outright Monetary Transactions (OMT) som syftar till att un-

Diagram 58 Räkningar på bankutlåning till hushåll och företag i euroområdet
Månadsvärden

Källa: ECB.

derlätta staternas finansiering.¹⁶ Ytterligare överenskommelser om en gemensam tillsynsmekanism för banksektorn i euroområdet och en möjlighet för stödfonden ESM att direkt kapitalisera banker har sannolikt bidragit till att lugna aktörerna på de finansiella marknaderna. Sammantaget tycks dessa åtgärder, tillsammans med den lägre referäntan som har följt av konjunkturedgången, ha fått ett visst genomslag. Statsobligationsräntor i länderna med svaga statsfinanser har fallit tillbaka och finansieringssituationen i det europeiska banksystemet har förbättrats. Företagsobligationsräntor och bankernas utlåningsräntor till både hushåll och företag är också betydligt lägre än i slutet av 2011 (se Diagram 58). Det finns emellertid flera skäl till att den gynnsamma utvecklingen på de finansiella marknaderna snabbt skulle kunna ändras. Utformningen av en bankunion är fortfarande i förhandlingsstadiet och ECB:s statsobligationsköp är betingat på att de enskilda länderna ansöker om nödlån, något som till exempel Spanien ännu inte gjort. Dessutom är de finansiella marknaderna sannolikt känsliga för en ytterligare försämring av det redan bekymmersamma realekonomiska läget.

Processen för att komma till rätta med skuldproblemen i euroområdet präglas också av politiska spänningar. Stigande arbetslöshet kan ytterligare försvåra politisk enighet på nationell nivå kring framtida åtstramningar, något som sannolikt kommer att bidra till återkommande perioder med turbulens på de finansiella marknaderna. Prognosen förutsätter dock att tillräckliga åtstramningar vidtas och att beslut fattas på överstatlig nivå så att en utveckling mot en mer hållbar skuldutveckling kan fortsätta. Givet en sådan utveckling bedömer Konjunkturinstitutet att förtroendet hos hushåll och företag återvänder i början av 2013.

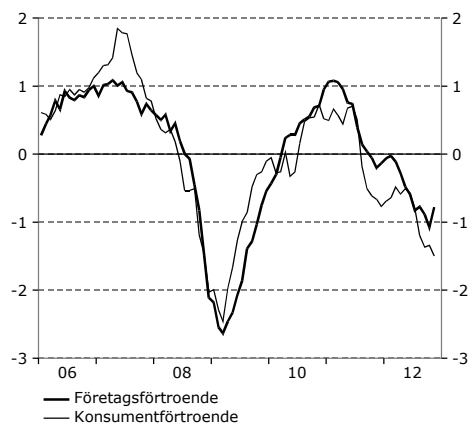
SKULDKRISEN TYNGER TILLVÄXTUTSIKTERNA

Lågkonjunkturen fördjupades i euroområdet det tredje kvartalet, då BNP enligt preliminär statistik krympte med 0,1 procent. BNP har därmed fallit de senaste fyra kvartalen. De mer gynnsamma förhållandena på de finansiella marknaderna speglas ännu inte i hushållens och företagens förtroendeindikatorer som generellt har fortsatt att falla under hösten. Konjunkturindikatorer som inköpschefsindex och Europeiska kommissionens företags- och konsumentförtroende indikerar en negativ tillväxt även det fjärde kvartalet (se Diagram 59).

De kraftiga åtstramningarna i många länders offentliga finanser i kombination med hushållens skuldsättning fortsätter att tynga den inhemska efterfrågan i euroområdet under 2013. Utvecklingen på arbetsmarknaden är också mycket bekymmersam

Diagram 59 Företags- och konsumentförtroende i euroområdet

Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: Europeiska kommissionen och Konjunkturinstitutet.

¹⁶ Något förenklat innebar LTRO att ECB i praktiken lånade ut mer pengar till det europeiska banksystemet på längre löptider än tidigare och mot sämre säkerheter. OMT innebär att ECB åtar sig att intervensera på andrahandsmarknaden för statsobligationer för att undvika överdrivna ränteuppgångar. Detta såvida det berörda landet har tillgång till marknadsfinansiering, har ansökt om nödlån från EFSF/ESM och uppfyller de villkor för vilka nödlånet utbetalas.

och arbetslösheten kommer i många länder att vara fortsatt hög de kommande åren (se Diagram 60).

I takt med att osäkerheten kring skuldans utveckling minskar återvänder förtroendet hos hushåll och företag. Gynnsamma finansiella förhållanden och en starkare efterfrågan från omvärlden bidrar också till att en återhämtning påbörjas under andra halvåret 2013. Återhämtningens karaktär kommer dock att skilja sig åt mellan euroländerna. Många av de statsfinansiellt svagare länderna behöver stärka sin internationella konkurrenskraft och öka exporten, samtidigt som till exempel Tyskland behöver stå för en större andel av den inhemska efterfrågan i euroområdet. Denna rebalansering av efterfrågan mellan olika ekonomier i euroområdet förutsätts fortgå i en långsam takt och därmed pågå under många år framöver.

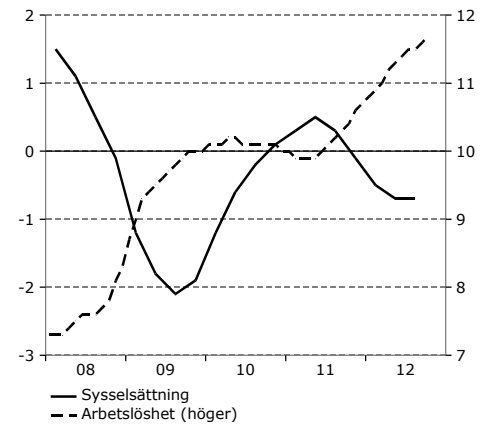
SVAGT RESURSNYTTJANDE BIDRAR TILL LÄGRE INFLATION 2013 OCH 2014

Den svaga konjunkturutvecklingen och en minskad påverkan från tidigare energiprisuppgångar har bidragit till att inflationen har fallit något under 2012 (se Diagram 61). Det harmoniserade konsumentprisindexet (HIKP) ökade med 2,2 procent i november jämfört med samma månad året innan. Kärninflationen, mätt som HIKP exklusive energi och livsmedel, har legat stabil kring 1,5 procent under 2012. Att inflationen inte har fallit mer, trots euroområdets mycket svaga ekonomiska utveckling, kan i huvudsak förklaras av de höjningar av indirekta skatter som genomförts i flera länder för att minska underskotten i de offentliga finanserna.

Ett fortsatt mycket lågt resursnyttjande tillsammans med en lägre inflation framöver innebär att ECB fortsätter att bedriva en expansiv penningpolitik de närmaste åren. I juli sänktes styrräntan till den historiskt lägsta nivån 0,75 procent (se Diagram 62). Konjunkturinstitutet bedömer att en ytterligare sänkning av styrräntan har begränsad expansiv effekt då dagslåneräntan i euroområdet, som påverkar räntor till hushåll och företag, sedan ett drygt år tillbaka har divergerat från styrräntan och under 2012 stabiliserats på en nivå strax över 0 procent. Styrräntan lämnas därför oförändrad på 0,75 procent även under 2013 och 2014.

Diagram 60 Sysselsättning och arbetslöshet i euroområdet

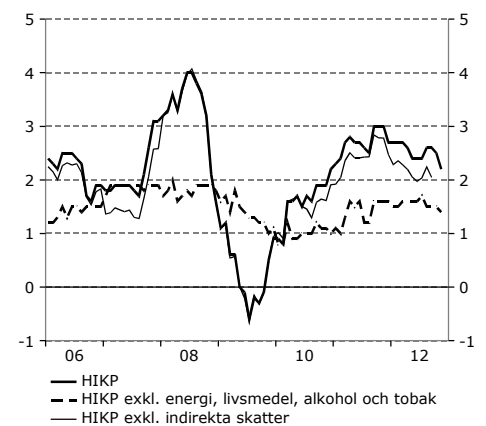
Procentuell förändring, kvartalsvärden respektive procent av arbetskraften, månadsvärden, säsongsrensade värden

Källa: Eurostat.

Diagram 61 Konsumentpriser i euroområdet

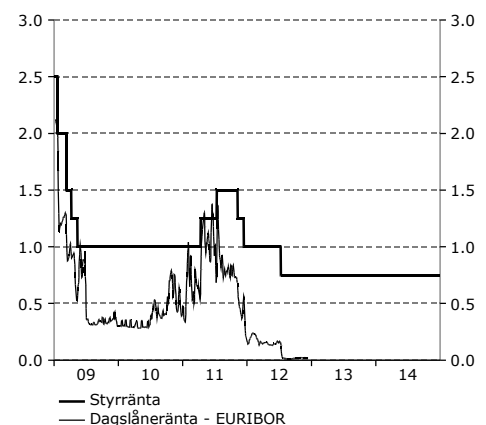
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 62 Styrränta och dagslåneränta i euroområdet

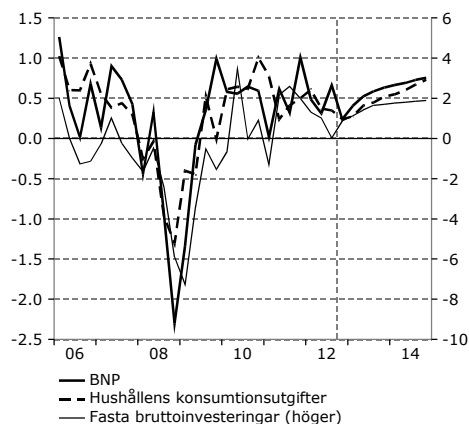
Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källor: ECB, EURIBOR FBE och Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 BNP och efterfrågan i USA

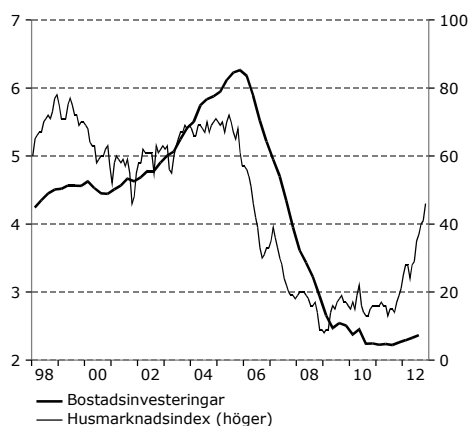
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Bostadsinvesteringar och husmarknadsindex i USA

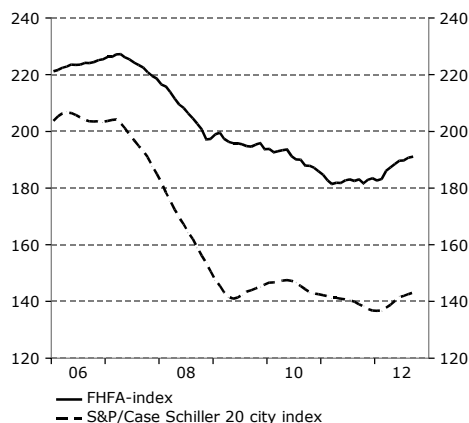
Procent av BNP, löpande priser respektive diffusionsindex, säsongrensade kvartals- respektive månadsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis, National Association of Home Builders och Konjunkturinstitutet.

Diagram 65 Huspriser i USA

Index, kvartals- respektive månadsvärden

Källor: Federal Housing Finance Agency och Standard and Poor's.

Tabell 13 Valda indikatorer för euroområdet¹

Miljarder euro, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Hushållens konsumtionsutgifter	5 321	0,1	-1,1	-0,3	0,9
Offentliga konsumtionsutgifter	2 003	-0,1	-0,2	-0,3	0,6
Fasta bruttoinvesteringar	1 774	1,5	-3,7	-1,1	2,7
Lagerinvesteringar ²	42	0,2	-0,5	-0,1	0,0
Export	4 027	6,3	2,9	3,2	5,1
Import	3 894	4,2	-0,6	2,2	5,0
BNP	9 272	1,5	-0,5	0,0	1,4
HIKP ³		2,7	2,5	1,7	1,4
Arbetslöshet ⁴		10,2	11,3	11,7	11,6
Styrränta ^{5,6}		1,00	0,75	0,75	0,75
Tioårig statsobligationsränta ^{5,7}		2,0	1,7	2,4	2,8
Dollar per euro ⁵		1,32	1,29	1,26	1,26

¹ Avser Euro12. ² Miljarder euro respektive bidrag till BNP-tillväxten. ³ Procentuell förändring. ⁴ Procent av arbetskraften. ⁵ Vid slutet av respektive år. ⁶ Refiränta. ⁷ Avser Tyskland.

Källor: ECB, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

USA

ÅTERHÄMTNINGEN TAR PAUS

Den amerikanska tillväxten har under 2012 i genomsnitt varit i linje med den potentiella tillväxten, vilket innebär ett oförändrat lågt resursutnyttjande. Det tredje kvartalet 2012 växte BNP med 0,7 procent (se Diagram 63). Den offentliga konsumtionen ökade snabbt till följd av högre försvarsutgifter, medan näringslivets investeringar föll. Den svaga utvecklingen av investeringarna beror bland annat på osäkerheten kring finanspolitiken och utvecklingen av den europeiska skuldkrisen. Bostadsinvesteringarna fortsatte dock att växa starkt och ökade med 3,4 procent jämfört med det andra kvartalet.

Indikatorerna för det fjärde kvartalet 2012 har varit blandade. Konsumentförtroendet steg något i november, men tillförsikten bland småföretagen föll till den lägsta nivån sedan 2010. Inköpschefsindex har fallit i tillverkningsindustrin, men stigit något i tjänstesektorn. På husmarknaden har ett antal indikatorer förbättrats. Tillförsikten bland byggföretagen, mätt med husmarknadsindex, har fortsatt att stiga (se Diagram 64) och antalet nystartade husbyggen har ökat. Därutöver har utbudet av osålda hus minskat de senaste månaderna vilket har bidragit till att bostadspriserna har börjat stiga något (se Diagram 65). Trots vissa positiva indikatorer blir tillväxten lägre det fjärde kvartalet än det tredje, framför allt till följd av lägre offentlig konsumtion och minskade lagerinvesteringar.

STRAMARE FINANSPOLITIK

Stora finanspolitiska åtstramningar krävs för att inte minska förtroendet för uthålligheten i statsfinanserna. Detta tynger återhämtningen i den amerikanska ekonomin och oron är stor för att alltför kraftiga åtstramningar ska bryta den ekonomiska återhämtningen. Tillfälliga skattelättnader som förfaller vid årsskiftet och beslutade utgiftsnedskärningar motsvarar över 4 procent av BNP. Dessa åtstramningar har sammantaget kommit att kallas budgetstupet (*fiscal cliff*) och åtstramningar av den magnituden skulle sannolikt orsaka en ny recession. För att undvika en sådan utveckling måste amerikanska politiker nå en kompromiss kring mindre åtstramningar innan årets slut. Prognosen förutsätter att förhandlingarna resulterar i en kompromiss så att ungefär en tredjedel av åtstramningarna realiseras (se vidare fördjupningen ”Perspektiv på de federala finanserna i USA”). Det konjunkturjusterade sparandet i offentlig sektor som andel av potentiell BNP förstärks då med knappt 1,5 procent per år 2013 och 2014.

MYCKET LEDIGA RESURSER PÅ ARBETSMARKNADEN

Arbetsmarknaden är fortsatt svag, men har återhämtat sig långsamt. Sysselsättningsgraden har stigit något det senaste året, men är fortfarande betydligt lägre än före finanskrisen (se Diagram 66). Samtidigt har arbetslösheten fallit och var i november 7,7 procent, vilket är 2,3 procentenheter lägre än i slutet av 2009 (se Diagram 67). En stor del av fallet i arbetslösheten beror dock på att människor har lämnat arbetskraften. Den höga arbetslösheten har lett till att lönerna har ökat i en mycket svag takt. Den årliga timlöneökningen var i november endast 1,3 procent vilket är lägre än inflationstakten (se Diagram 67). Åtstramningarna i finanspolitiken bidrar till en återhållen utveckling av disponibelinkomsterna de kommande åren. Konsumtionstillväxten blir därmed svag, framför allt 2013, men ökar igen 2014 till följd av att huspriserna stiger, att arbetsmarknaden fortsätter att förbättras och att lönerna ökar något snabbare (se Tabell 14).

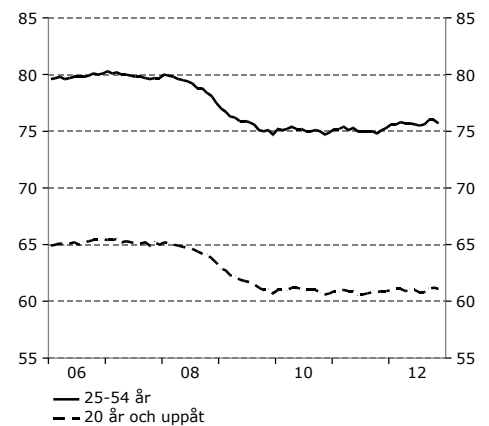
Stigande bostadspriser bidrar till att bostadsinvesteringarna fortsätter att växa starkt de kommande åren. Trots att tillväxten sker från en mycket låg nivå (se Diagram 64) blir bostadsinvesteringarnas bidrag till BNP-tillväxten ändå ca 0,4 procentenheter per år 2013 och 2014. Sammantaget växer BNP i linje med potentiell tillväxt 2012 och 2013, det vill säga ca 2 procent, och med 2,7 procent 2014 (se Tabell 14). Återhämtningen blir därmed fortsatt trög och de lediga resurserna i ekonomin är stora, även i slutet av 2014.

FORTSATT LÅG INFLATION

Den underliggande inflationen, mätt med KPI exklusive energi och livsmedel, har legat kring 2 procent de senaste månaderna (se Diagram 68). Det låga kostnadstrycket gör att inflationen inte ökar de närmaste åren (se Tabell 14).

Diagram 66 Sysselsättningsgrad i USA

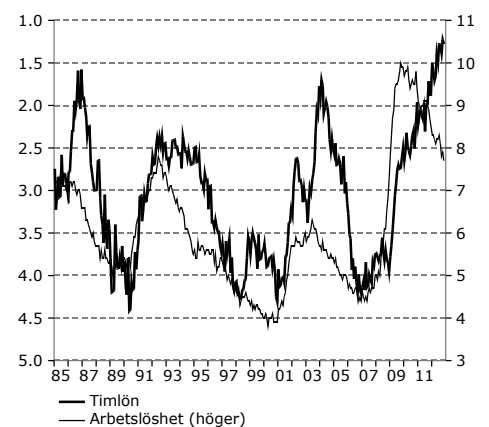
Antalet sysselsatta som andel av befolkningen, procent, säsongrensade månadsvärden

Källa: Bureau of Labour Statistics.

Diagram 67 Genomsnittlig timlön och arbetslöshet i USA

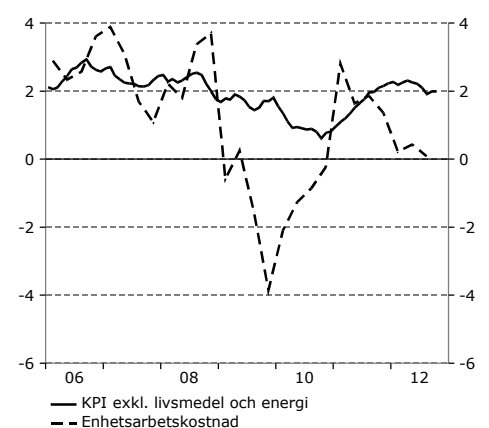
Årlig procentuell förändring, inverterad skala respektive procent av arbetskraften, månadsvärden

Källa: Bureau of Labor Statistics.

Diagram 68 Inflation och enhetsarbetskostnad i USA

Årlig procentuell förändring, månads- respektive kvartalsvärden

Källor: U.S. Department of Labour och Bureau of Labour Statistics.

Den amerikanska centralbanken Federal Reserve fortsätter att bedriva en mycket expansiv penningpolitik till följd av den fortsatt höga arbetslösheten och de dämpade inflationsutsikterna. Styrräntan bedöms därmed ligga kvar på 0,25 procent till slutet av 2014, då den höjs till 0,5 procent.

Tabell 14 Valda indikatorer för USA

Miljarder dollar, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Hushållens konsumtionsutgifter	10 729	2,5	1,8	1,4	2,3
Offentliga konsumtionsutgifter	2 580	-2,3	-0,8	-0,4	-0,6
Fasta bruttoinvesteringar	2 299	3,7	5,7	4,4	7,2
Lagerinvesteringar ¹	37	-0,2	0,2	0,0	0,0
Export	2 094	6,7	3,7	4,3	6,5
Import	2 662	4,8	2,9	2,4	5,6
BNP	15 076	1,8	2,2	1,9	2,7
KPI ²		3,2	2,1	1,8	1,8
Arbetslöshet ³		9,0	8,1	7,9	7,6
Styrränta ^{4,5}		0,25	0,25	0,25	0,50
Tioårig statsobligationsränta ⁴		2,0	1,9	2,7	3,5
Dollar/euro ⁴		1,32	1,29	1,26	1,26

¹ Miljarder dollar respektive bidrag till BNP-tillväxten. ² Procentuell förändring. ³ I procent av arbetskraften. ⁴ Vid slutet av respektive år. ⁵ Federal Funds target rate.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Japan

KRAFTIGT FALL I BNP TREDJE KVARTALET 2012

Japans BNP föll med knappt 1 procent det tredje kvartalet 2012 jämfört med föregående kvartal. Exporten krympte med 5 procent till följd av den minskade exporten till främst EU men även till Kina, vilket delvis har påverkats av den pågående gränskonflikten mellan Japan och Kina. I september upphörde miljöbilspremierna, vilket bidrog till färre bilinköp och att hushållens konsumtion sjönk med ca 0,5 procent. Även maskininvesteringarna föll, medan återuppbyggnaden efter tsunamin och jordbävningen i mars 2011 fortsatte att generera relativt snabbt växande byggnadsinvesteringar.

Enligt den senaste tidens förtroendeindikatorer för företag (se Diagram 69) och hushåll fortsätter läget att vara dystert även det fjärde kvartalet. Gränskonflikten med Kina och skuldkrisen i euroområdet fortsätter att tynga exporttillväxten. Den svaga efterfrågan innebär att inkomsterna fortsätter att utvecklas svagt och att tillväxten i hushållens konsumtion dämpas. En stigande orderingång i industrin för maskininvesteringarna gör att dessa bedöms öka det fjärde kvartalet 2012. Trots den svaga utvecklingen det tredje och fjärde kvartalet 2012 bidrar en relativt stark

Diagram 69 Konfidensindikator hos företag i Japan

Standardiserade avvikelser från medelvärde, månadsvärden

Källa: Japanese Cabinet Office.

BNP-tillväxt det första halvåret 2012 till att BNP ändå växer med ca 2 procent (se Diagram 70).

STIGANDE EXPORT 2013 OCH 2014

En stigande internationell efterfrågan och en lösning av konflikten med Kina under 2013 medverkar till att tillväxten i exporten ökar under 2013 och 2014, något som också gynnar den inhemska efterfrågan. Högre företagsvinster stimulerar bland annat tillväxten i maskinvesteringarna. Hushållens löner stiger, men en höjning av moms från 5 till 8 procent som införs den 1 april 2014 bidrar till att hushållskonsumtionen blir fortsatt svag 2014. En avtrappning av återuppbyggnaden efter tsunamin under 2013 och 2014 innebär att byggnadsinvesteringarna faller. Sammantaget stiger ändå BNP-tillväxten framöver. Den svaga utvecklingen det andra halvåret 2012 tynger dock BNP-tillväxten 2013, som stannar på 0,4 procent för att stiga till 1,3 procent 2014 (se Diagram 70).

SVAG PRISUTVECKLING OCH EXPANSIV POLITIK

Konsumentprisindex har utvecklats svagt sedan början av 2009 och i oktober 2012 var deflationen 0,4 procent. Deflationen fortsätter även 2013 (se Diagram 70) bland annat beroende på en fortsatt svag efterfrågan bland hushållen. Den planerade momshöjningen bidrar till att konsumentpriserna stiger med 1,3 procent 2014.

Den underliggande prisutvecklingen blir dock fortsatt svag. Penningpolitiken förblir därför expansiv under prognosperioden med en styrränta kring noll och centralbankens fortsatta storskaliga köp av statspapper och företagsobligationer.

Även finanspolitiken blir expansiv 2012 och 2013 främst till följd av återuppbyggnaden efter jordbävningen 2011. Det faktiska budgetunderskottet i offentlig sektor som andel av BNP stiger 2012 och 2013 till ca 10 procent av BNP. Momshöjningen 2014 bidrar till att underskottet minskar till 7 procent. Underskotten innebär att Japans offentliga bruttoskuld växer till ca 230 procent av BNP 2014.

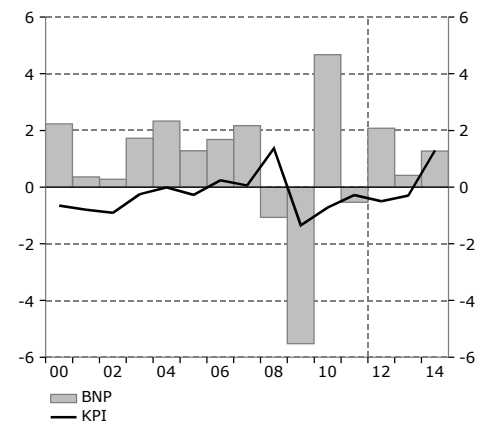
Tillväxtekonomier

KINAS BNP-TILLVÄXT BOTTADE TREDJE KVARTALET

BNP-tillväxten i Kina har fallit under 2012. Det tredje kvartalet uppmättes en årlig tillväxttakt på 7,4 procent jämfört med 7,6 procent kvartalet innan. Avmattningen beror både på en svagare global efterfrågan och på myndigheternas tidigare åtstramningar för att dämpa inflationstrycket. Åtstramningarna bidrog till att fastighetspriserna i bland annat Shanghai och Peking föll under andra halvåret 2011 jämfört med motsvarande

Diagram 70 BNP och konsumentpriser i Japan

Procentuell förändring

Källor: Economic and Social Research Institute, Ministry of Internal Affairs and Communications och Konjunkturinstitutet.

Diagram 71 Bostadspriser i Peking och Shanghai

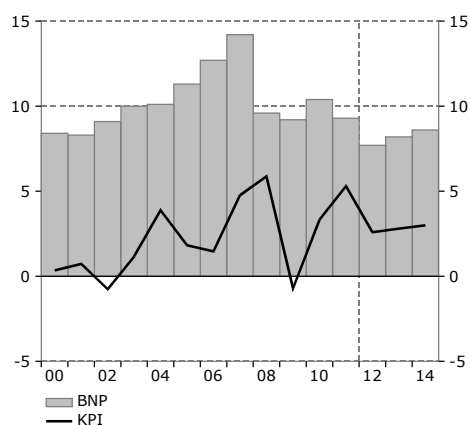
Årlig procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde, månadsvärden

Källa: National Bureau of Statistics of China.

Diagram 72 BNP och konsumentpriser i Kina

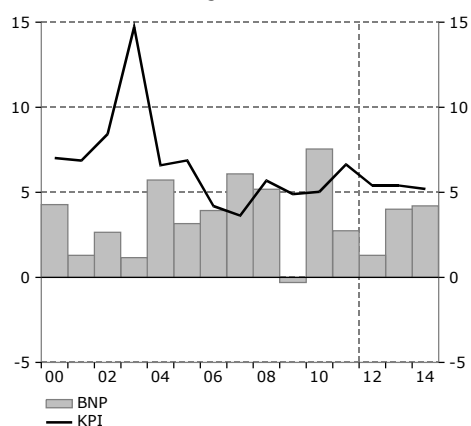
Procentuell förändring

Källor: IMF, National Bureau of Statistics of China och Konjunkturinstitutet.

Diagram 73 BNP och konsumentpriser i Brasilien

Procentuell förändring

Källor: IMF, Brazilian Institute of Geography and Statistics och Konjunkturinstitutet.

period 2010 (se Diagram 71) och till att konsumentprisinflationen dämpades under 2012 (se Diagram 72).

I och med nedgången i den globala konjunkturen och det minskade prstrycket har myndigheterna sedan årsskiftet 2011/2012 börjat stimulera tillväxten. Bland annat har centralbanken sänkt styrräntan och bankernas reservkvoter. Dessutom har regeringen tidigare lagt investeringar i infrastruktur.

Stimulanserna har bidragit till en vändning i ekonomin under hösten, med en snabbare ökning i industriproduktion, investeringar och detaljhandelsförsäljning. Dessutom har fastighetspriserna i vissa städer åter stigit under hösten 2012 jämfört med motsvarande period 2011 (se Diagram 71). Därmed stärks BNP-tillväxten från och med det fjärde kvartalet 2012.

Den inhemska efterfrågan fortsätter att driva tillväxten framöver. Investeringarna får draghjälp av myndigheternas ekonomiska stimulanser och hushållens konsumtion gynnas av starka löneökningar. Återhämtningen i den globala konjunkturen bidrar till att även exporten stärks. BNP, som 2012 växer med 7,7 procent, stiger därmed något snabbare 2013 och 2014 (se Diagram 72).

BRASILIENS TILLVÄXT PÅ VÄG UPP

BNP-tillväxten, som sjunkit sedan första halvåret 2010, steg från 0,4 procent det andra kvartalet till 1 procent det tredje kvartalet 2012 jämfört med motsvarande kvartal 2011. Tillväxten i både hushållens och den offentliga sektorns konsumtion var hög, men stora fall i investeringar och i export dämpade tillväxten.

Stigande förtroende hos företag och hushåll under hösten signalerar en starkare BNP-tillväxt det sista kvartalet 2012. Hushållens konsumtion fortsätter att, understödd av en stark arbetsmarknad, driva tillväxten.

Efter att ha ökat med 1,3 procent 2012 stiger BNP med ca 4 procent både 2013 och 2014 (se Diagram 73). En bidragande faktor är finanspolitiska stimulanser, däribland sänkta löneskatter och direkta skatter, som har införts under hösten 2012. Även ökade investeringar inom främst infrastruktur inför kommande stora idrottsevenemang 2014 och 2016 bidrar.

Den ekonomiska tillväxten gynnas också av att styrräntan sedan augusti 2011 har sänkts från 12,5 procent till nuvarande 7,25 procent 2012. Detta medverkar till att realen, som i nominella effektiva termer försvagats med ca 10 procent under 2012, fortsätter att vara svag en tid framöver, vilket stimulerar exporttillväxten.

INDIENS TILLVÄXT DÄMPADES TREDJE KVARTALET

I Indien fortsatte BNP-tillväxten att mattas av från 3,9 procent det andra kvartalet 2012 till 2,8 procent det tredje kvartalet jämfört med motsvarande kvartal 2011. Ett något högre förtroende hos företagen det fjärde kvartalet och en ökad bilförsäljning i

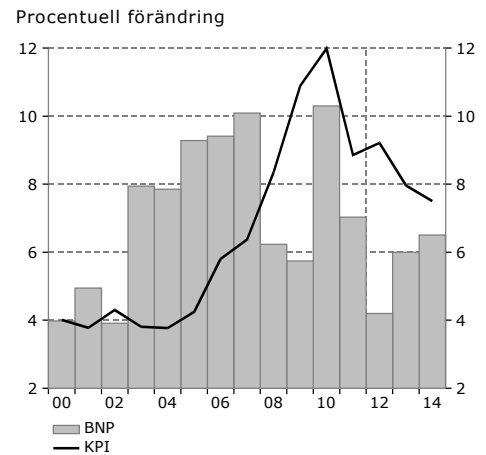
oktober tyder på att BNP-tillväxten stärks något det sista kvartalet 2012.

Trots lägre BNP-tillväxt har inflationen varit hög, ca 10 procent under 2012, vilket bland annat beror på en svag indisk valuta och under hösten även på ett högre dieselpriis till följd av lägre subventioner. Den höga inflationen har minskat det penningpolitiska handlingsutrymmet, varför styrräntan har legat kvar på 8 procent efter en sänkning med 0,25 procentenheter i början av 2012. Centralbanken har ändå fortsatt att stimulera ekonomin genom att sänka reservkvoten för bankerna med 1,75 procentenheter under året.

Mot bakgrund av det stora behovet av investeringar har regeringen börjat lätta på regleringar för utländska investeringar, vilket bidrar till att investeringstakten ökar framöver. Även exporttillväxten stärks i samband med att konjunkturen i omvärlden förbättras, vilket påverkar den inhemska efterfrågan positivt. BNP-tillväxten, som 2012 uppgår till drygt 4 procent, stiger därmed till 6 procent 2013 och 6,5 procent 2014 (se Diagram 74).

Eftersom Indien har ett stort offentligt budgetunderskott, vilket 2012 uppgår till ca 8,5 procent av BNP, finns behov av framtida åtstramningar. Sänkningen av dieselsubventionerna bidrar till att underskottet minskar till ca 7,5 procent av BNP 2014.

Diagram 74 BNP och konsumentpriser i Indien

Källor: Indian Ministry of Statistics & Programme Implementation, OECD och Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

Perspektiv på de federala finanserna i USA

Den amerikanska federala budgeten var i balans i början av 2000-talet, men har sedan dess visat underskott. Efter finanskrisen 2007 har underskotten ökat och varit mycket stora. Därmed har bruttoskulden stigit snabbt och överstiger 100 procent av BNP 2012 (se Diagram 75). Den höga skulden och en fortsatt svag konjunkturutveckling kräver en avvägning mellan kortsiktig konjunkturförhållning och den på medellång sikt nödvändiga strukturella förbättringen av de offentliga finanserna. Denna fördjupning beskriver utvecklingen av de amerikanska federala finanserna i ett längre perspektiv. Vidare åskådliggörs innehållet i de finanspolitiska åtstramningarna som hotas att realiseras vid årsskiftet, det så kallade budgetstupet. Slutligen redovisas Konjunkturinstitutets uppskattning av hur stor del av dessa åtstramningar som kommer att genomföras.

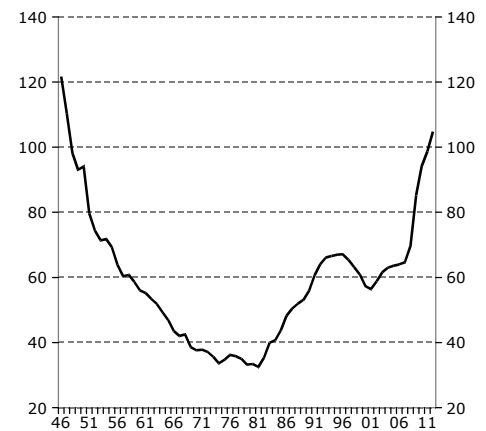
STOR UPPGÅNG I BUDGETUNDERSKOTTET

Den amerikanska federala budgeten visade betydande underskott under stora delar av 1980-talet, även de perioder då konjunkturutvecklingen i huvudsak var gynnsam (se Diagram 76). I samband med lågkonjunkturen i början på 1990-talet försvagades de offentliga finanserna och det federala budgetunderskottet blev nästan 5 procent av BNP. De offentliga finanserna förstärktes igen, bland annat till följd av konjunkturåterhämtningen som sedan följde, och i slutet av 1990-talet visade budgeten överskott. Perioden med federala budgetöverskott varade dock bara en kort period, och budgeten har sedan millennieskiftet åter visat underskott (se Diagram 76).

Den kraftiga omsvängningen från överskott till underskott i budgeten i början av 2000-talet orsakades bland annat av den lågkonjunktur som följde efter att den så kallade it-bubblan brast och förvärrades av terrorattackerna den 11 september 2001. För att stimulera ekonomin genomfördes omfattande skattesänkningar 2001. Trots att budgetunderskottet hade ökat till 3,7 procent av BNP sänktes skatterna ytterligare 2003. Sammantaget bidrog dessa skattesänkningar till att statens inkomster minskade som andel av BNP. Samtidigt ökade militärutgifterna och kostnader för inrikes säkerhet i form av antiterrorverksamhet. Till följd av en gynnsam konjunkturutveckling minskade ändå underskottet från 3 till 1 procent av BNP mellan 2004 och 2006. Lågkonjunkturen som följde efter finanskrisen 2007 blev den djupaste sedan depressionen på 1930-talet och ledde till en kraftig försvagning av de federala finanserna. Budgetunderskottet har sedan dess varit mycket stora (se Diagram 76), vilket

Diagram 75 Federal bruttoskuld

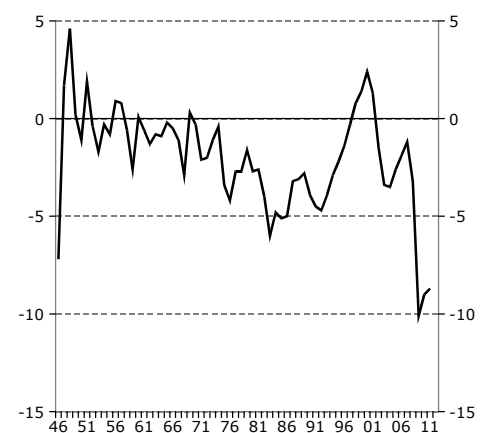
Procent av BNP

Källa: Office of Management and Budget.

Diagram 76 Federalt budgetsaldo

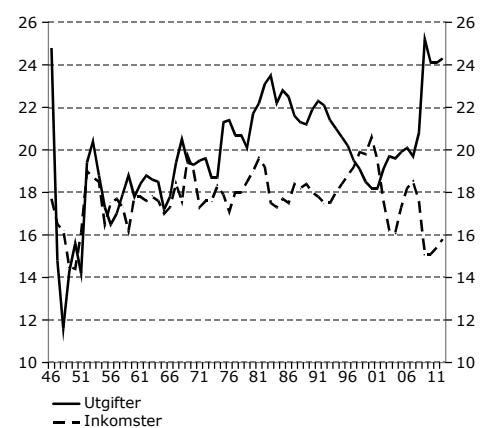
Procent av BNP

Källa: Office of Management and Budget.

Diagram 77 Federala utgifter och inkomster

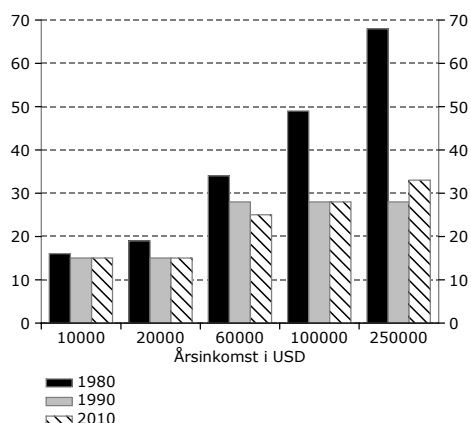
Procent av BNP

Källa: Office of Management and Budget.

Diagram 78 Marginalskatt, ensamstående

Skattesats, procent

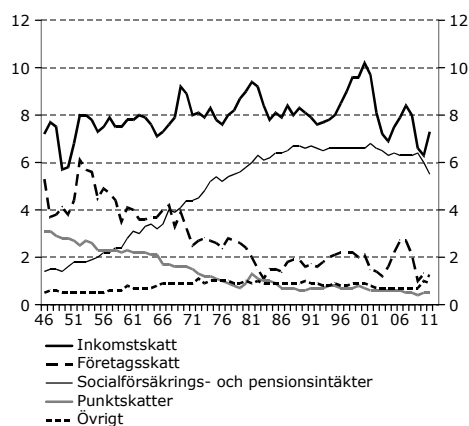

Anm. Inflationsjusterade inkomster, uttryckta i 2011 års priser.

Källa: Tax Foundation.

Diagram 79 Federala inkomster uppdelat i grupper

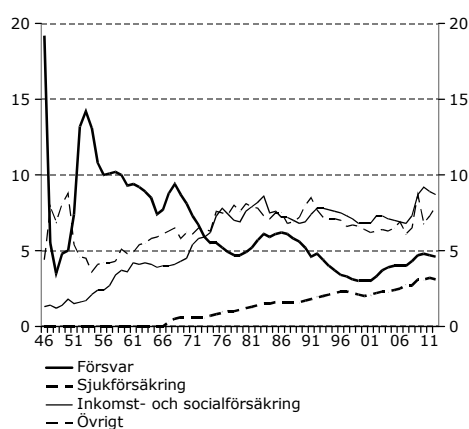
Procent av BNP

Källa: Office of Management and Budget.

Diagram 80 Federala utgifter uppdelat i grupper

Procent av BNP

Anm. Sjukförsäkring avser Medicare, inkomst- och socialförsäkring är summan av posterna "Income security" och "Social security".

Källor: Office of Management and Budget och Konjunkturinstitutet.

beror både på att de så kallade automatiska stabilisatorerna verkade och på diskretionär stabiliseringspolitik, det vill säga temporära finanspolitiska åtgärder, under krisen.¹⁷ Då de exceptionellt kraftfulla penningpolitiska åtgärderna som hade genomförts bedömdes vara otillräckliga sju sattes även finanspolitiska program i olika omgångar, trots den höga offentliga skuldsättningen.

MINSKADE INKOMSTER

Under hela perioden 1950–2000 pendlade de federala inkomsterna mellan 17 och 20 procent av BNP (se Diagram 77). Huvudsakligen skedde pendlingen dock inom ett smalare band mellan 18 och 19 procent av BNP. Från 2009 har inkomsterna minskat till drygt 15 procent av BNP (se Diagram 77). Det är den lägsta andelen sedan 1940-talet. Minskningen de senaste åren beror bland annat på olika typer av skatterabatter som har införts under den djupa lågkonjunkturen. En av anledningarna till de strukturellt minskade inkomsterna de senaste decennierna är att den genomsnittliga marginalskatten på inkomster har sänkts sedan 1980. För en årsinkomst på 100 000 dollar, uttryckt i 2011 års priser, var marginalskatten 49 procent 1980. År 2010 var motsvarande marginalskattesats 28 procent (se Diagram 78). Inkomster från inkomstskatten har fallit från 8 procent av BNP till 7 procent under 2000-talet (se Diagram 79).

UTGIFTERNA HAR STIGIT

Utgifterna har till skillnad från inkomsterna fortsatt att öka som andel av BNP de senaste åren (se Diagram 77). Efter finanskrisen 2007 har utgifterna stigit med ungefär 4 procentenheter, till 24 procent av BNP (se Diagram 77). Huvuddelen av utgiftsökningarna har utgjorts av transfereringar till hushållen och drygt 0,5 procentenheter består av utgiftsökningar i försvaret (se Diagram 80).

KRAFTIG ÖKNING AV SKULDKVOTEN

Efter andra världskriget var den federala bruttoskulden över 100 procent av BNP men minskade kontinuerligt fram till början av 1980-talet då den uppgick till 40 procent av BNP. År 1995 hade den stigit till 70 procent, men minskade därefter fram till början av 2000-talet till stor del beroende på högkonjunkturen under perioden. Sedan dess har skulden dock stigit snabbt (se Diagram 75).

I kölvattnet av finanskrisen och den efterföljande djupa lågkonjunkturen har den federala bruttoskulden återigen stigit till

¹⁷ Försvagningar av de offentliga finanserna är en normal följd av en lågkonjunktur. När resursutnyttjandet faller minskar skatteintäkterna till följd av minskad produktion och sysselsättning, samtidigt som de offentliga utgifterna för främst arbetslöshetsersättning tenderar att stiga (så kallade automatiska stabilisatorer).

över 100 procent av BNP (se Diagram 75). I takt med att skuldkvoten har ökat har oron kring de federala finansernas långsiktiga uthållighet tilltagit. Detta leder till en svår finanspolitisk avvägning mellan kortsiktig konjunktursyn och den på medellång sikt nödvändiga konsolideringen av de federala finanserna. Att budgeten måste konsolideras finns det en stor enighet om. Problemet är att det inte får ske för fort eftersom risken då är stor att den förhållandevis svaga ekonomin drabbas av en ny recession. Om konsolideringarna däremot uteblir fortsätter skulden att öka snabbt, vilket bland annat ökar risken för en negativ spiral av stigande räntor och ökad federal skuld. För närvarande är de amerikanska statsobligationsräntorna mycket låga, i likhet med många andra länder vars statsobligationer uppfattas som säkra placeringar (se Diagram 81). Att den amerikanska dollarn har status som världens reservvaluta och den amerikanska centralbankens köp av räntebärande tillgångar bidrar också till de låga amerikanska räntorna. Detta är dock en situation som snabbt skulle kunna förändras om skuldnivån stiger till en nivå där placerare blir osäkra om USA klarar av sina åtaganden.

VAD BESTÅR BUDGETSTUPET AV?

I samband med förhandlingarna om höjningen av skuldtaket 2011 fattades beslut om att de federala utgifterna per automatik skulle stramas åt från 2013, om inte kongressen kunde komma överens om annat. En överenskommelse kring utgiftsneddragningarna har ännu inte kunnat nås. Utöver de automatiska utgiftsnerskärningarna förfaller också många tillfälliga skattelättnader vid årsskiftet 2012/2013. Sammantaget motsvarar detta så kallade budgetstup en åtstramning med drygt 4 procent av BNP, om inte kongressen beslutar om annat. Om samtliga åtstramningar realiserar skulle detta sannolikt ge upphov till en amerikansk recession. Åtstramningarna utgörs till ungefär 75 procent av skattehöjningar och 25 procent av utgiftsminskningar (se Diagram 82).

Den enskilt största delen av åtstramningarna går att hänföra till upphörandet de tillfälliga skattesänkningar som genomfördes under president Bush 2001 och 2003 och som 2010 förlängdes med 2 år (se Diagram 82). Dessa motsvarar ungefär en tredjedel av de totala åtstramningarna. Andra viktiga delar är upphörandet av de tillfälligt sänkta arbetsgivaravgifterna och de temporärt utökade arbetslöshetsunderstöden. Under lågkonjunkturen de fem senaste åren har kostnaderna för arbetslöshetsunderstöden i genomsnitt uppgått till drygt 100 miljarder dollar per år. År 2007 var kostnaden drygt 30 miljarder dollar. Om inget nytt beslutas kommer också automatiska nedskärningar i utgifterna att ske. Ungefär hälften av dessa skulle drabba försvaret.

Diagram 81 Tioårig statsobligationsränta

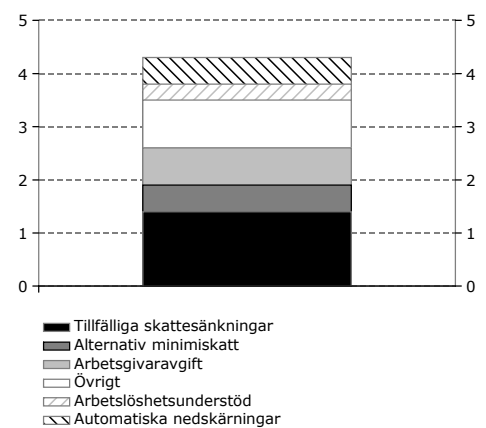
Procent, månadsvärden

Källa: Macrobond.

Diagram 82 Budgetstupets beståndsdelar

Procent av BNP

Källor: IMF och Konjunkturinstitutet.

ÅTSTRAMNINGAR MEN INGET BUDGETSTUP I PROGNOSEN

För att undvika de alltför kraftiga åtstramningarna i budgetstupet och risken för recession måste amerikanska politiker nå en kompromiss innan utgången av 2012. Trots att de ideologiska skillnaderna är stora bedömer Konjunkturinstitutet att huvuddelen av åtstramningarna efter årsskiftet 2012/2013 inte kommer att genomföras. Denna bedömning grundar sig på att både republikaner och demokrater vill undvika alltför kraftiga åtstramningar i detta svaga konjunkturläge. Förhandlingarna förutsätts i Konjunkturinstitutets prognos resultera i en kompromiss som innebär att en tredjedel av de finanspolitiska åtstramningarna realiseras. Åtstramningarna blir då knappt 1,5 procent av BNP både 2013 och 2014. Denna utveckling är i linje med de bedömningar som har gjorts av OECD och IMF. Behovet av att fortsätta konsolideringen av statsfinanserna och minska skuldsättningsgraden är fortsatt stora, även på medellång och lång sikt.

FÖRDJUPNING

En jämförelse av svensk och finsk konkurrenskraft efter finanskrisen

Trots en liknande branschstruktur har BNP i Sverige utvecklats betydligt starkare än i Finland efter finanskrisen 2008 och Finlands bytesbalanssaldo har gått från många år av betydande överskott till ett underskott sedan 2011. Flera mått indikerar att utvecklingen kan hänföras till en försämrad finsk konkurrenskraft. En viktig förklaring är de senaste årens kraftiga tillbakagång i delar av den finska informations- och kommunikationsteknik – sektorn (IKT-sektorn). Exklusive delar av denna sektor är utvecklingen i övriga ekonomin mer likartad i Sverige och Finland, även om skillnader kvarstår.

SVAG EKONOMISK UTVECKLING I FINLAND EFTER FINANSKRISEN

Utvecklingen av svensk och finsk ekonomi har i flera viktiga avseenden varit likartad de senaste 20 åren. Den djupa kris som drabbade ekonomierna i början av 1990-talet följdes i båda länderna av en period med snabb tillväxt i BNP och export samt betydande överskott i bytesbalansen.¹⁸ I båda länderna var framväxten av sektorn för informations- och kommunikationsteknik (IKT) en viktig förklaring till den ekonomiska utvecklingen.

I samband med finanskrisen 2008 föll BNP på nytt i båda länderna, men produktionsnedgången var större i Finland än i Sverige. I BNP-termer har återhämtningen därefter också varit svagare i Finland. Mellan det första kvartalet 2008 och det andra kvartalet 2012 växte BNP med drygt 5 procent i Sverige, samtidigt som finsk BNP under samma period sjönk med drygt 3 procent (se Diagram 83). Utvecklingen har varit liknande på arbetsmarknaden, även om skillnaden mellan länderna är mindre.¹⁹

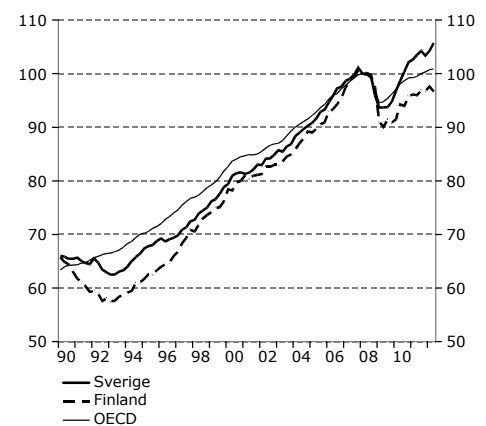
Att finsk BNP har utvecklats svagt i förhållande till Sveriges förklaras främst av varuexporten, som i mitten av 2012 hade fallit med drygt 20 procent jämfört med fyra år tidigare (se Diagram 84). Vid en jämförelse med Sverige har den finska exporten utvecklats svagare i förhållande till den totala exporten i OECD-länderna (se Diagram 85). Finlands bytesbalanssaldo har i och med denna utveckling gått från betydande överskott under många år till ett underskott 2011 (se Diagram 86).

¹⁸ Bytesbalansens saldo är nettot av ett lands transaktioner med utlandet uttryckt i löpande priser.

¹⁹ Fallet i den finska sysselsättningen i samband med finanskrisen har inte fullt ut återhämtats, medan sysselsättningen i Sverige det andra kvartalet 2012 var högre än 2008. Under samma period steg dock arbetskraften snabbare i Sverige, och utvecklingen av arbetslösheten har därför varit snarlik i de båda länderna.

Diagram 83 BNP

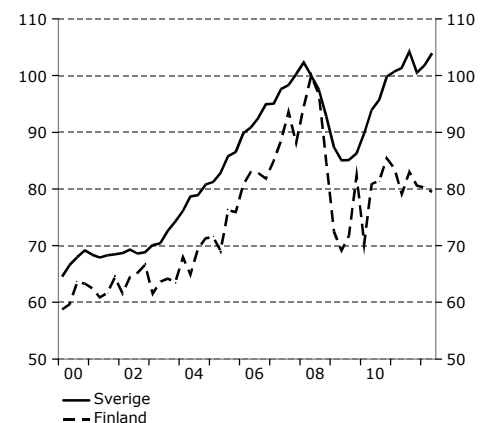
Index 2008 kvartal 1=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Statistikcentralen, SCB, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 84 Export

Index 2008 kvartal 2=100, fasta priser i nationell valuta, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Statistikcentralen och SCB.

Diagram 85 Export i förhållande till total export i OECD

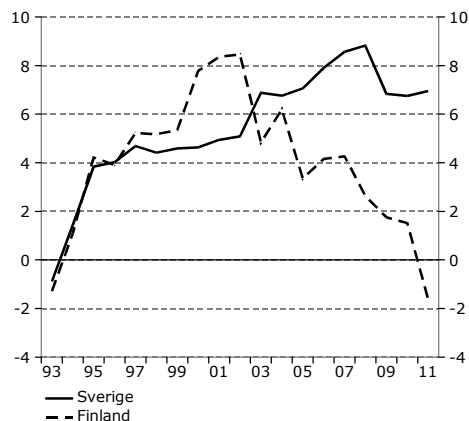
Löpande priser i procent

Källa: Statistikcentralen, SCB, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 86 Bytesbalansens saldo

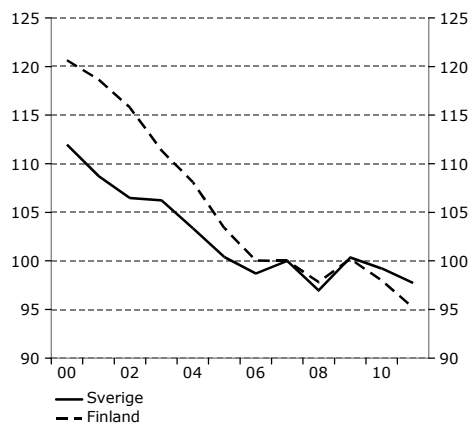
Procent av BNP

Källor: Statistikcentralen, Finlands Bank och SCB.

Diagram 87 Bytesförhållande, varor

Index 2007=100

Källor: Statistikcentralen och SCB.

EN SNABBT KRYMPANDE FINSK IKT-SEKTOR TYNGER DEN FINSKA EKONOMIN

En tänkbar förklaring till de senaste årens relativt svaga ekonomiska utveckling i Finland är att den finska exportsektorn har förlorat i konkurrenskraft. Då konkurrenskraft kan nås både genom högre produktivitet och lägre produktionskostnader kan en nyanserad analys behöva ta hänsyn till att lägre produktionskostnader i form av lägre löner har direkta återverkningar på befolkningens inkomstutveckling och levnadsstandard. Dessutom kan även en balanserad makroekonomisk utveckling, till följd av demografiska faktorer, innebära förändringar i konkurrenskraften. En bedömning av hur konkurrenskraftigt ett land är måste därför baseras på utvecklingen i ett antal olika variabler som fångar upp utvecklingen i till exempel produktionskostnader, exportpriser och inkomstutveckling.

Utöver den relativt svaga utvecklingen i Finland mätt med olika inkomstrelaterade mått har produktivitet och enhetsarbetskostnader i tillverkningsindustrin utvecklats på ett mindre gynnsamt sätt i Finland än i Sverige. Sedan 2007 har de finska enhetsarbetskostnaderna i industrin stigit med ungefär 20 procent mer än motsvarande svenska enhetsarbetskostnader uttryckt i gemensam valuta. Samtidigt har bytesförhållandet, det vill säga exportpriser jämfört med importpriser, utvecklats relativt svagare i Finland (se Diagram 87). Bytesbalansens saldo, följer samma mönster och har därmed också utvecklats starkare i Sverige än i Finland åren efter krisen (se Diagram 86)^{20,21} I mer aggregerad statistik finns därmed tydliga indikationer på att den finska konkurrenskraften har försämrats.

I en något mer disaggregerad analys framkommer att en betydande del av skillnaden i den ekonomiska utvecklingen länderna emellan kan tillskrivas den snabbt krympande finska IKT-sektorn, och då mer specifikt den elektriska och optiska industrin samt dess största aktör, Nokia. Efter att ha växt mycket snabbt under 1990-talet utgjorde Nokias förädlingsvärde drygt 3 procent av finsk BNP runt millennieskiftet. Den snabba tillväxten i telekomindustrin har inneburit en allt hårdare konkurrens och under 2000-talet utlokaliseras en betydande andel av den finska tillverkningen i denna industri till länder med lägre arbetskostnader. Nokia har dessutom haft problem att behålla en ledande marknadsposition i och med framväxten av *smartphone-*

²⁰ Argumentet för att studera bytesbalansens saldo i detta sammanhang skulle vara att ett land är konkurrenskraftigt så länge landet förmår producera ungefär lika mycket eller mer än landet förbrukar, till följd av att landets produktion är attraktiv på världsmarknaden.

²¹ För en mer utförlig diskussion och genomgång av olika mått på konkurrenskraft, se fördjupnings-pm nr 19 "En jämförelse av nationell konkurrenskraft i Sverige och Finland", Konjunkturinstitutet, 2012 och den kommande rapporten "Konkurrenskraft och arbetsutbud – lärdomar av Sveriges erfarenheter?", Statsrådets kanslis rapportserie 5/2012, Finland.

segmentet på mobiltelefonmarknaden. Det kraftiga produktionsfallet har bidragit till att den finska exporten av elektrisk och optisk utrustning, mätt i fasta priser, har minskat med 40 procent sedan 2008 då den utgjorde nästan en fjärdedel av värdet på den finska varuexporten. I Sverige har exporten i denna bransch utvecklats betydligt starkare och 2011 var exporten uttryckt i fasta priser närmare 30 procent högre än innan finanskrisen.

Om man bortser från utvecklingen i denna specifika industri tecknar de olika måtten på konkurrenskraft bilden av en mer likartad utveckling i Sverige och Finland, även om tydliga skillnader kvarstår. Varuexporten exklusive elektriska och optiska produkter har sedan 2007 växt knappt 5 procent långsammare i Finland än i Sverige (se Diagram 88). Skillnader i industrins produktivitet uppkomna under samma period minskar från knappt 20 till 5 procent (se Diagram 89). De mindre skillnaden i produktivitet bidrar också till att förklara den relativt mindre skillnaden i enhetsarbetskostnader uttryckt i gemensam valuta (se Diagram 90).

FAST VÄXELKURS KAN FÖRSVÅRA EN ANPASSNING AV DEN FINSKA KONKURRENSKRAFTEN

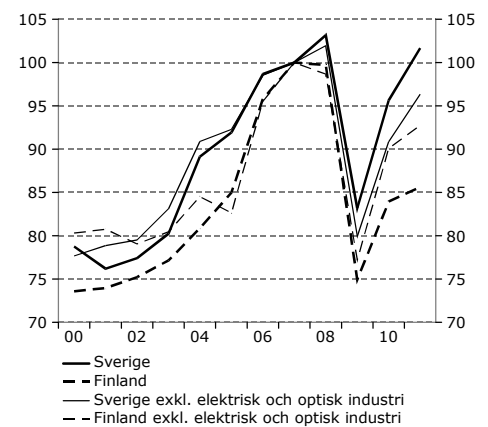
Den senaste tidens utveckling i Finland reser frågor om det behövs särskilda åtgärder för att återvinna förlorad konkurrenskraft och skynda på återhämtningen i den finska ekonomin. Den demografiska utvecklingen i Finland talar för att nedgången i bytesbalansens saldo i viss utsträckning är strukturell och förenlig med en balanserad ekonomisk utveckling (se Diagram 91). Detta eftersom det finansiella sparandet i ett land normalt minskar när andelen av befolkningen som är i arbetsför ålder minskar. I Konjunkturinstitutets prognoser för Sverige spås en liknande utveckling av bytesbalansens saldo, om än mindre dramatisk än den som har ägt rum i Finland.

En återgång till ett högre inhemskt sparande i Finland, vilket skulle gå hand i hand med en förbättring av bytesbalansens saldo, skulle behöva ske genom att den finska konkurrenskraften förbättras. När den svenska ekonomin drabbades av en IKT-relaterad störning i början av 2000-talet försvagades den svenska kronan relativt mycket mot euron, vilket förbättrade den svenska konkurrenskraften. I Finland, som inte har en egen valuta, behöver en förbättrad konkurrenskraft istället komma till stånd genom att reallönerna ökar långsammare än produktiviteten en tid i de sektorer som är utsatta för internationell konkurrens, i den mån euron inte försvagas nominellt och direkt stärker den finska konkurrenskraften.²² Mot bakgrund av den svaga internat-

²² En försvagning av euron skulle då behöva ske mot finska exportmarknader utanför euroområdet. Dessa motsvarade 2011 knappt 70 procent av den totala finska exporten.

Diagram 88 Varuexport, med och utan elektrisk och optisk industri

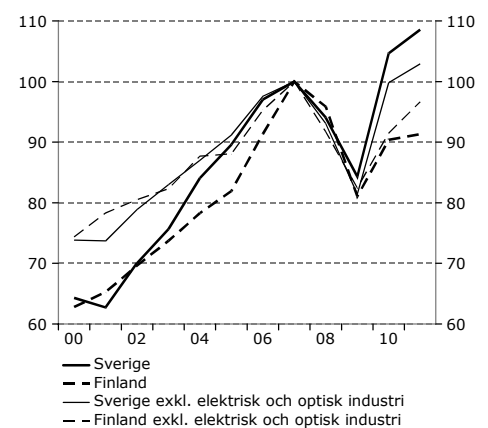
Index 2007=100, fasta priser

Källor: OECD, Statistikcentralen och SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 Produktivitet i industrin

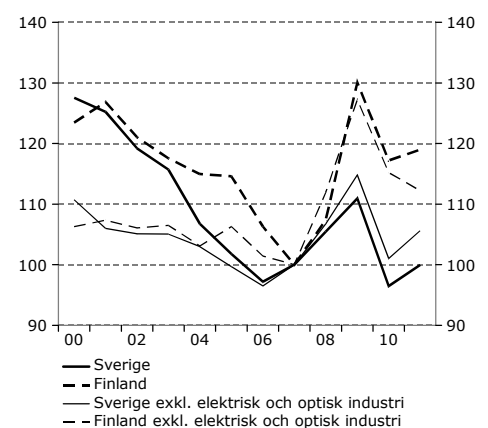
Index 2007=100

Källor: Statistikcentralen, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 90 Enhetsarbetskostnader uttryckt i euro

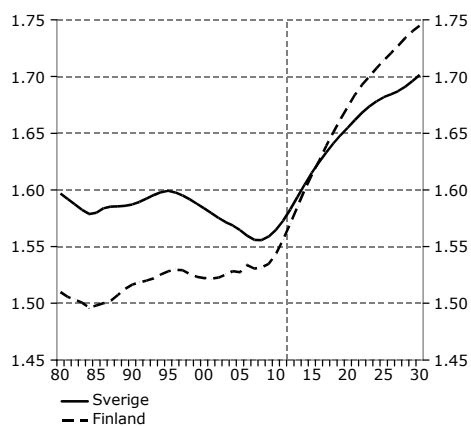
Index 2007=100

Källor: Statistikcentralen, SCB, Sveriges Riksbank och Konjunkturinstitutet.

Diagram 91 Försörjningskvot

Total befolkning dividerad med befolkning i åldern 16–64 år, årsvärden

Källor: Statistikcentralen, SCB och Konjunkturinstitutet.

ionella efterfråge- och löneutvecklingen skulle en ambition att återställa konkurrenskraften i Finland kräva en tid med relativt låga löneökningar.

OBALANSER I EUROOMRÅDET OCH SNABB DEMOGRAFISK FÖRÄNDRING GER UPPHOV TILL FINSK MÅLKONFLIKT

Den demografiska utvecklingen i Finland talar i sig för en lönebildning som stärker konkurrenskraften. En mer konkurrenskraftig exportsektor skulle bidra till att rusta den finska ekonomin för de omvälvande förändringar i den demografiska sammansättningen som Finland kommer uppleva de närmaste decennierna. En snabbt krympande arbetsför befolkning belastar de offentliga finanserna och ett lågt privat sparande och en svag bytesbalans i utgångsläget försvårar denna omställning. Samtidigt är nationell konkurrenskraft ett relativt begrepp, och Finlands konkurrenskraft behöver förstås med hänsyn tagen till utvecklingen i omvärlden. Efter finanskrisen och euroområdet skuld-kris behöver flera högt skuldsatta länders ekonomier genomgå en strukturell förändring. Före krisåren var tillväxten i de nu statsfinansiellt svaga länderna Spanien, Grekland, Portugal och Irland i första hand ett uttryck för en stark, och i viss utsträckning lånefinansierad, inhemsk efterfrågan. Efter att tillgången på utländskt kapital stryptes i samband med finans- och skuldskrisen behöver länderna i större utsträckning förlita sig på den egna exportsektorn för att generera tillväxt. Detta kräver i sin tur en anpassning till en starkare konkurrenskraft och en sådan sker för närvarande i flera euroländer via hög arbetslöshet som dämpar löneökningstakten. Om dessa länder ska kunna öka sin nettoexport behöver definitionsmässigt nettoexporten minska i andra länder. Den finska ekonomin, som är i en betydligt mer gynnsam statsfinansiell situation än många andra länder, kan i ett sådant läge förväntas bidra till den samlade efterfrågan och på så sätt påskynda en rebalansering inom euroområdet. Att den finska bytesbalansen har gått från att uppvisa överskott till underskott och den av Konjunkturinstitutet prognostiserade minskningen av bytesbalansöverskottet i Sverige framöver kan ses som en del i denna rebalansering.

Frågan om ett återupprättande av den finska konkurrenskraften rymmer således en målkonflikt. I det kortare perspektivet kan det dock vara svårt för Finland att stärka konkurrenskraften relativt länder som nu genomgår omfattande åtstramningar och strukturella omställningar. Lägre löner kan givetvis också vara problematiskt då den inhemska efterfrågan försvagas i en tid då utländsk efterfrågan generellt är kraftigt försvagad. I ett något längre perspektiv skulle emellertid en starkare finsk exportsektor motverka den belastning på de offentliga finanserna som den kraftigt förändrade demografin innebär.

BNP och efterfrågan

BNP ökade överraskande mycket det tredje kvartalet 2012. Den relativt höga tillväxttakten är dock tillfällig. Det fjärde kvartalet vänder tillväxten kraftigt nedåt, bland annat beroende på den svaga utvecklingen i omvärlden. Den svaga omvärldskonjunkturen återspeglas även i låga investeringar under 2013. Konjunkturläget försämras till mitten av 2013 och en återhämtning inleds först i slutet av året.

ÖVERRASKANDE STARK TILLVÄXT TREDJE KVARTALET FÖLJS AV SVAG UTVECKLING

Trots den svaga utvecklingen i omvärlden växte BNP i Sverige förhållandevis snabbt det tredje kvartalet 2012. Enligt nationalräkenskaperna ökade BNP i säsongsrensade termer med 0,5 procent jämfört med föregående kvartal (se Diagram 92). Den överraskande höga tillväxten förklaras delvis av en stark offentlig konsumtion och en oväntat stor lageruppbyggnad. Investeringar och hushållens konsumtion utvecklades däremot överraskande svagt.

Den relativt höga tillväxten det tredje kvartalet är dock temporär. Fjärde kvartalet minskar BNP med 0,5 procent. En viktig förklaring till detta är ett stort negativt efterfrågebidrag från lagerinvesteringarna. Den lageruppbyggnad som skedde under tredje kvartalet bedöms ha varit ofrivillig och kommer att följas av lagerneddragningar redan fjärde kvartalet.²³ Till detta ska läggas en svag inhemsk efterfrågan i övrigt, vilken i viss mån redan återspeglas i utvecklingen av försörjningsbalansens komponenter för det tredje kvartalet.

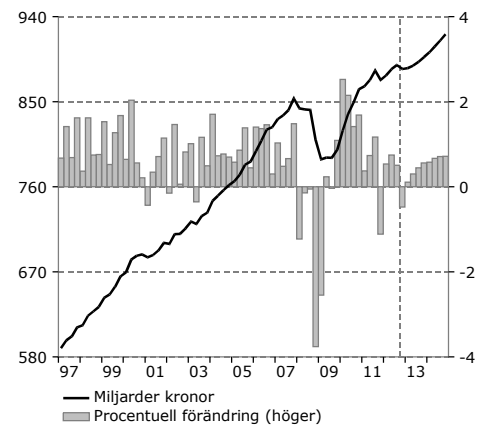
SVAGA INVESTERINGAR 2013

Hushållens konsumtion växer relativt långsamt de kommande kvartalen och för helåret 2013 blir ökningen 2,0 procent (se Tabell 15). Detta har delvis sin förklaring i att osäkerheten om eurokrisen medför ett högt försiktighetssparande. En svag konsumtionsutveckling ligger också i linje med information från Konjunkturbarometern som visar att hushållens syn på såväl svensk ekonomi som utvecklingen på arbetsmarknaden är negativ.

Den svaga och osäkra internationella konjunkturutvecklingen leder till en svag utveckling av exporten – framför allt 2013, men delvis även 2014 (se Diagram 93) – och är dessutom en viktig anledning till att investeringarna utvecklas svagt de närmaste åren (se Diagram 94). Såväl industrins investeringar som bostadsinvesteringarna faller 2013, och totalt växer de fasta bruttoinvesteringarna med endast 0,7 procent 2013 och 3,6 procent 2014.

Diagram 92 BNP till marknadspris

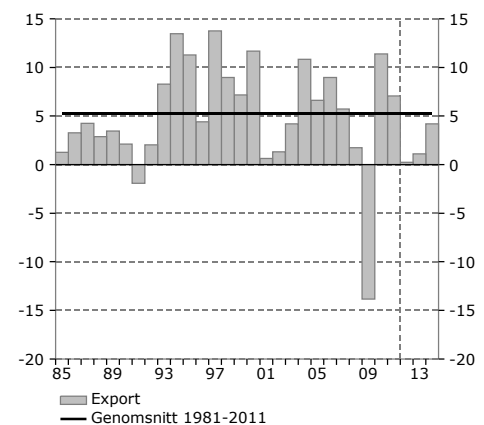
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Export

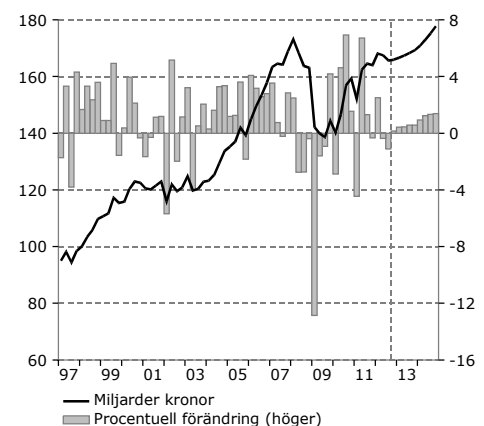
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 94 Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

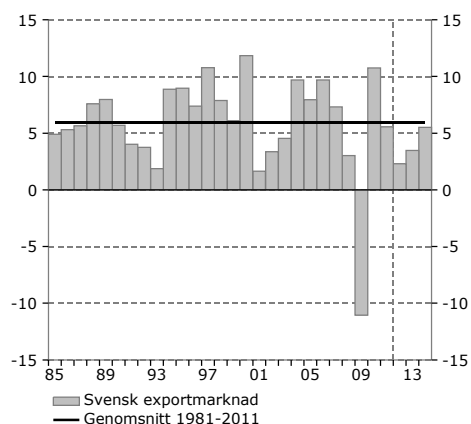

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

²³ Se fördjupningen "Lager – en viktig kugge i ekonomin" i *Konjunkturläget*, december 2009 för en förklaring av hur lagrens utveckling påverkar BNP-tillväxten.

Diagram 95 Svensk exportmarknad

Procentuell förändring

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

BNP-TILLVÄXTEN TAR FART FÖRST 2014

Sammantaget innebär detta att återhämtningen i den svenska ekonomin inte påbörjas förrän i slutet av 2013. BNP-tillväxten blir blygsamma 0,8 procent 2013. Detta beror på en svag utveckling av efterfrågan såväl inom Sverige som utomlands. Till skillnad från den synnerligen starka återhämtningen 2010 kan den svenska ekonomin denna gång inte räkna med någon påtaglig draghjälp från exportmarknaderna. Under 2014 tilltar styrkan i återhämtningen successivt (se Diagram 92). Detta sker bland annat tack vare en förbättrad internationell konjunktur, även om det kan noteras att marknadstillväxten 2014 inte är särskilt hög i ett historiskt perspektiv (se Diagram 95). BNP-tillväxten i Sverige blir måttliga 2,2 procent 2014.

Tabell 15 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

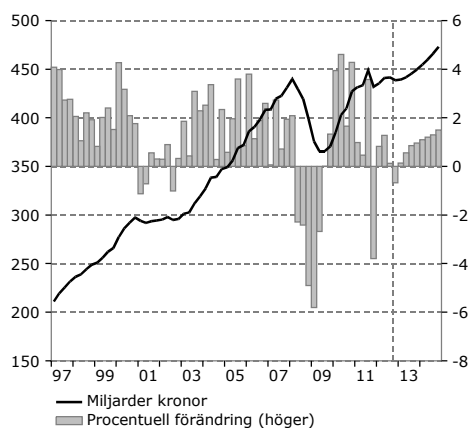
	2011	2011	2012	2013	2014
Hushållens konsumtionsutgifter	1 673	2,1	1,4	2,0	3,1
Offentliga konsumtionsutgifter	924	1,1	0,5	0,9	0,6
Fasta bruttoinvesteringar	644	6,4	3,3	0,7	3,6
Slutlig inhemsk efterfrågan	3 241	2,7	1,5	1,4	2,5
Lagerinvesteringar ¹	42	0,5	-0,9	-0,2	0,0
Total inhemsk efterfrågan	3 283	3,2	0,6	1,2	2,5
Export	1 749	7,1	0,2	1,1	4,2
Total efterfrågan	5 031	4,5	0,5	1,2	3,1
Import	1 532	6,3	-0,5	2,1	5,1
Nettoexport ¹	217	0,8	0,3	-0,4	-0,2
BNP	3 500	3,7	0,9	0,8	2,2
BNP, kalenderkorrigerad		3,7	1,2	0,8	2,4
Bytesbalans ²	257	7,3	6,9	6,4	6,0
Real BNI per capita ³	380	2,7	-0,6	-0,2	1,3

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² I procent av BNP, löpande priser.³ Tusentals kronor, löpande pris.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 Export

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Export

OFÖRÄNDRAD EXPORT 2012

Tredje kvartalet 2012 ökade exporten av konsumtionsvaror samtidigt som exporten av investerings- och framför allt insatsvaror minskade. Exporten av tjänster minskade något till följd av en svag utveckling för exporten av frakt- och IKT-tjänster.²⁴ Samtidigt ökade dock utländska besökare sin konsumtion i Sverige rejält med över 4 procent, vilket registreras som tjänsteexport. Sammantaget innebär detta att exporten tredje kvartalet var

²⁴ Informations- och kommunikationsteknologitjänster. I svensk export består denna typ av tjänster främst av datakonsulttjänster och dataprogrammering, samt därutöver av telekommunikations- och förlagstjänster.

närmast oförändrad jämfört med andra kvartalet (se Diagram 96).

Exporten under samtliga de tre första kvartalen 2012 var därmed närmast oförändrad jämfört med samma period 2011. Under denna period är det till Ryssland, Italien, Spanien och Iran som utvecklingen varit som svagast, men även till Tyskland har exporten minskat. Exporten har dock ökat till ett flertal andra länder; främst till Norge, Storbritannien, Japan och Schweiz. Norge har därmed passerat Tyskland som största mottagarland av svensk varuexport.

I bolagsrapporterna för tredje kvartalet var företagen generellt mer pessimistiska om den närmaste tidens utveckling än i de föregående rapporterna. Därefter har företagen på olika sätt beskrivit den fortsatta marknadsutvecklingen i än mer dystra ordalag. Den viktigaste orsaken uppges vara den fördjupade konjunkturedgången i Europa.

Tabell 16 Export

Miljarder kronor, löpande priser respektive utveckling i procent, fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Export av varor	1 227	8,9	-0,4	0,7	3,9
Varav: Bearbetade varor	962	10,9	-3,8	1,2	3,8
Råvaror	264	1,8	12,0	-0,8	4,3
Export av tjänster	522	2,8	1,7	2,1	4,8
Export	1 749	7,1	0,2	1,1	4,2

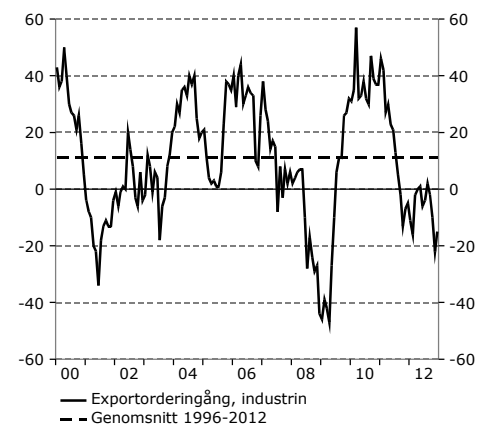
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

I Konjunkturbarometern framkommer denna ökade pessimism tydligt. Runt årsskiftet 2011/2012 bottnade nettotalen för exportorderingen varefter de steg fram till och med sensommaren. Då angav företagen ungefär oförändrad exportordergång. Därefter har exportorderingen åter minskat (se Diagram 97). Den svaga orderingen bekräftas av statistik från SCB (se Diagram 98). Enligt Konjunkturbarometern har andelen företag som tycker att exportorderstocken är för liten ökat under andra halvåret 2012 (se Diagram 99). Särskilt missnöjda är företagen inom investeringsvaruindustrin.

Den svaga efterfrågan har medfört att företagen inom industrin har börjat förbereda för produktionsneddragningar. Bland annat har detta lett till en betydande ökning av antalet varsel om uppsägning. Samtidigt förs åter diskussioner om temporära arbetstidsförkortningar (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad"). Tillsammans med övriga indikatorer tyder detta på en svag utveckling för exporten de närmaste kvartalen. Det gäller särskilt för det fjärde kvartalet 2012 då exporten bedöms minska med strax under en procent (se Diagram 96). För helåret 2012 innebär detta att exporten blir närmast oförändrad jämfört med 2011. Varuexporten krymper något medan tjänsteexporten ökar med knappt 2 procent till följd av en fortsatt stark ökning av

Diagram 97 Exportordergång i industrin

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Exportordergång i industrin

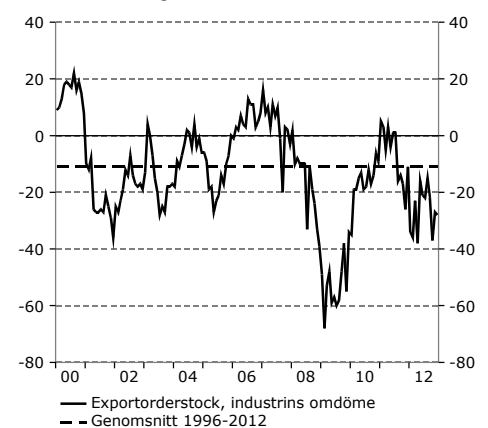
Index 2005=100, fasta priser, säsongrensade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 99 Industrins omdöme om exportorderstocken

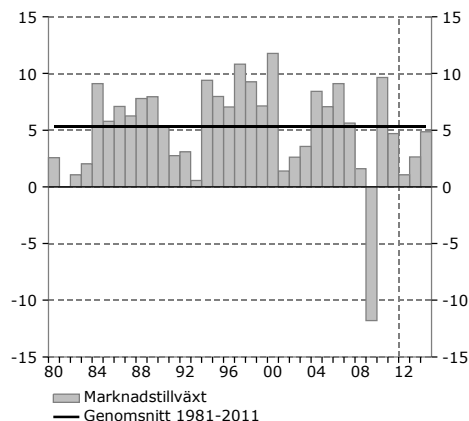
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Marknadstillväxt OECD

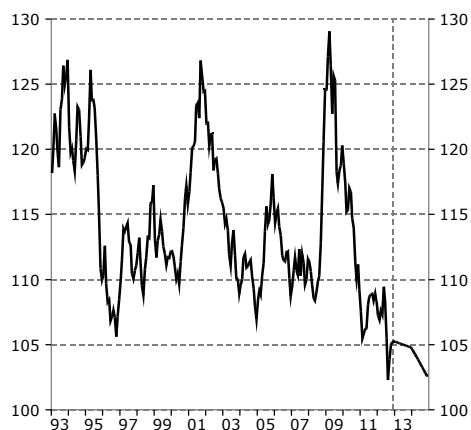
Procentuell förändring

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 101 Kronans effektiva växelkurs – KIX

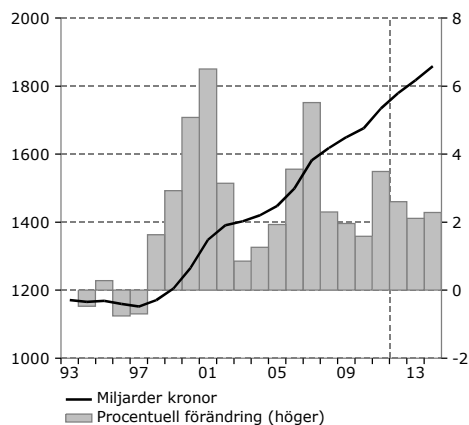
Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 102 Hushållens reala disponibla inkomst

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

utländska besökares konsumtion i Sverige och exporten av merchantingjänster²⁵ (se Tabell 16).

SVAG EXPORTTILLVÄXT ÄVEN 2013

År 2013 kommer att innebära fortsatt kraftiga åtstramningar i många europeiska länders offentliga finanser samtidigt som hushållen vill minska sin skuldsättning (se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling"). Den inhemska efterfrågan i Europa kommer därför att fortsätta att utvecklas svagt, även om osäkerheten om skuldskrisens fortsatta utveckling stegvis bedöms avta från och med första halvåret 2013. När tillförsikten successivt ökar hos både hushåll och företag ökar även efterfrågan, om än i långsam takt.

Således kommer även den svenska exportmarknaden att växa förhållandevis långsamt 2013. Importefterfrågan i OECD-länderna²⁶ fortsätter att växa betydligt långsammare än sitt historiska genomsnitt under perioden 1981–2011 (se Diagram 100). Detta inte minst beroende på att investeringarna i Europa fortsätter att minska. Utöver detta kommer även den starkare kronan att lägga en hämsko på 2013 års exportutveckling (se Diagram 101). Sammantaget gör detta att exporten växer svagt även 2013, om än successivt snabbare under loppet av året (se Diagram 96 och Tabell 16).

INTE HELLER 2014 BLIR ETT STARKT EXPORTÅR

År 2014 växer den svenska exportmarknaden strax under sitt historiska genomsnitt. Förklaringen ligger i den långsamma återhämtningen i Europa. Därmed fortsätter exporten att växa relativt långsamt om än successivt snabbare under loppet av året (se Diagram 96).

Hushållens konsumtionsutgifter

HUSHÅLLENS INKOMSTER ÖKAR LÅNGSAMMARE 2013 OCH 2014

Hushållens reala disponibla inkomster växer långsammare 2012 än 2011 (se Diagram 102). Det beror främst på att tillväxten i lönesumman utvecklas svagt jämfört med tidigare år (se Tabell 17). Dessutom minskar kapitalinkomsterna (netto). Den genomsnittliga kommunalskatten höjdes med 4 öre vilket bidrar till att öka hushållens skatteutgifter.

Under 2013 fortsätter hushållens reala disponibla inkomster att växa långsamt eftersom lönesumman utvecklas ännu svagare

²⁵ Denna post består till betydande del av så kallad koncernintern handel. Exportintäkterna uppkommer när det svenska moderbolaget fakturerar för produkter som produceras och levereras av dotterbolag i utlandet till den utländska köparen.

²⁶ Mottagare av knappt 80 procent av svensk varuexport 2011.

än 2012 eftersom sysselsättningen faller. Dessutom ökar skatteutgifterna jämförelsevis mycket då den genomsnittliga kommunalskattesatsen bedöms höjas med ytterligare 10 öre.

Situationen på arbetsmarknaden förbättras något 2014 vilket medför att hushållens löneinkomster ökar lite mer än tidigare år. Dessutom ökar hushållens kapitalinkomster (netto) när de genomsnittliga bostadsräntorna faller, vilket också bidrar till den något starkare inkomstutvecklingen för hushållen.²⁷ Inkomsterna hålls dock tillbaka av att pensionsutbetalningarna utvecklas svagt 2014. Utvecklingen av den reala disponibla inkomsten hålls också tillbaka av en högre prisutveckling 2014 (se Tabell 17).

Trots lågkonjunkturen blir tillväxten i de reala disponibla inkomsterna 2012–2014 i linje med det historiska genomsnittet 1994–2011 på 2,2 procent. Detta förklaras av ovanligt höga reallöner givet det rådande konjunkturläget (se avsnittet om löner och arbetskostnader i kapitlet ”Löner, vinster och priser”).

Tabell 17 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser, respektive procentuell förändring

	2011	2011	2012	2013	2014
Lönesumma	1 422	5,6	3,7	2,5	3,3
Timlön enligt NR		2,9	3,3	2,9	2,8
Arbetade timmar ^{1,2}		2,7	0,5	-0,4	0,5
Företagarinkomster	99	9,3	1,4	1,5	4,2
Kapitalinkomster, netto ³	128	9,6	-1,2	0,3	17,8
Driftsöverskott i egna hem	61	5,6	-5,8	6,4	1,1
Överföringar från offentlig sektor, netto	526	-0,8	4,5	3,9	1,3
Överföringar från privat sektor ⁴	86	6,2	5,7	6,7	6,5
Skatter och avgifter	588	0,7	3,6	4,4	3,2
Disponibel inkomst	1 734	4,8	3,7	2,8	3,4
Konsumentpris ⁵		1,3	1,1	0,6	1,1
Real disponibel inkomst		3,5	2,6	2,1	2,3
Real disponibel inkomst per capita ⁶	184	2,7	1,8	1,2	1,4

¹ Kalenderkorrigerat. ² Avser anställdas timmar. ³ Avser ränteinkomster, avkastning på försäkringssparande, aktieutdelningar med avdrag för hushållens ränteutgifter.

⁴ Överföringar från privat sektor innehåller främst avtalspensioner. ⁵ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. ⁶ Tusentals kronor.

Källa: SCB och Konjunkturinstitutet.

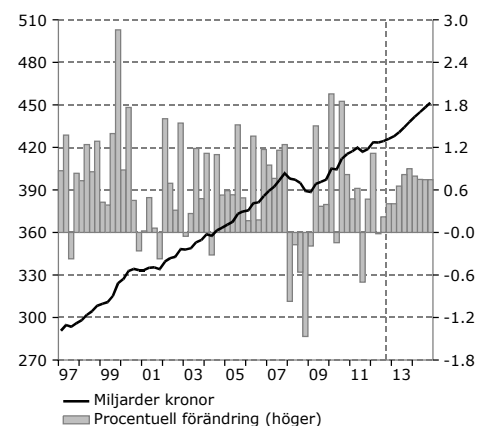
HUSHÅLLENS KONSUMTIONSUTGIFTER ÖKADE LÅNGSAMT TREDJE KVARTALET 2012

Efter en mycket stark ökning av konsumtionen första kvartalet 2012 blev konsumtionstillväxten låg det andra och tredje kvartalet (se Diagram 103). Konsumtionen ökade med endast 0,2 procent tredje kvartalet. De flesta delposterna utvecklades i långsam takt, men utvecklingen för dagligvaror var särskilt svag.

²⁷ Rörliga räntor ligger i princip still men lån med bunden ränta omsätts till lägre ränta.

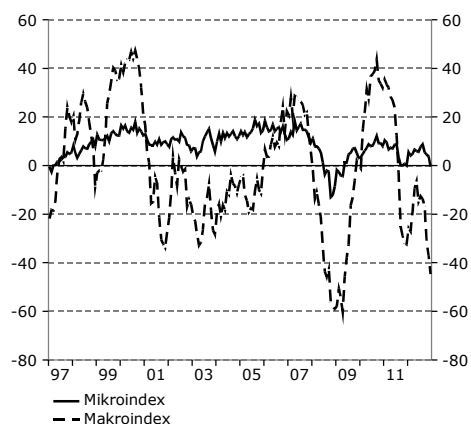
Diagram 103 Hushållens konsumtion

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

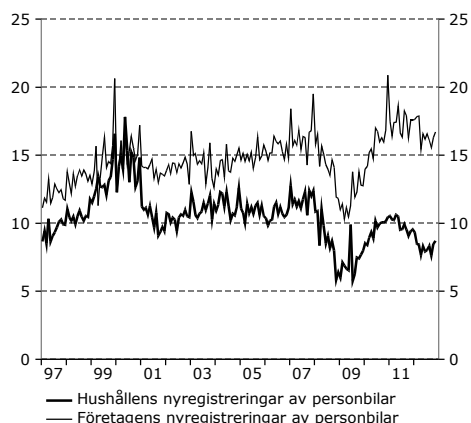
Diagram 104 Mikro- och makroindex
Index, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 105 Nyregistreringar av personbilar

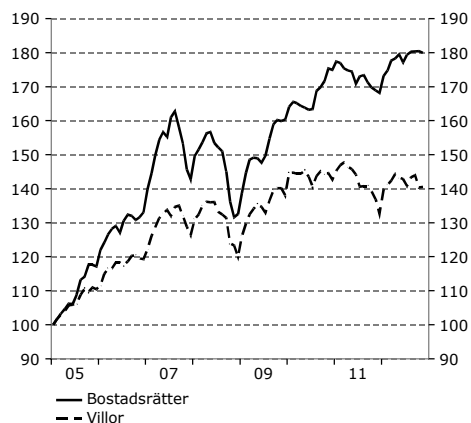
Tusental, säsongrensade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 106 Bostadspriser

HOX prisindex, januari 2005=100, säsongrensade månadsvärden

Källa: Valueguard.

SVAG AVSLUTNING PÅ 2012

De senaste månadernas statistik tyder på att även avslutningen på 2012 blir svag. Stämmingsläget är dämpat vilket understryks av att hushållens förtroende enligt Hushållsbarometern, sedan en tillfällig topp i augusti, har sjunkit med 9 enheter när det gäller synen på den egna ekonomin (mikroindex) och med 31 enheter när det gäller synen på svensk ekonomi (makroindex). Det innebär att mikroindex nu är nära sitt medelvärde för perioden 1993–2012, medan makroindex ligger långt under ett normalläge (se Diagram 104).

Efter en stark inledning på året har hushållens inköp av detaljhandelsvaror mattats av en aning, men tillväxttakten är ändå på en genomsnittlig nivå. Samtidigt har antalet nyregistrerade personbilar minskat sedan en tid, framför allt till hushåll. Antalet nyregistreringar till företag har däremot ökat så att det totala antalet nyregistrerade personbilar ligger över sitt historiska medelvärde för perioden januari 1997 till och med november 2012 (se Diagram 105). Den totala nybilsregistreringen ökade under oktober och november och hushållens bilinköp väntas fortsätta öka under 2013 och 2014 (se Tabell 18).

Sammantaget väntas hushållens konsumtion vara fortsatt påverkad av oro över konjunkturutvecklingen och turbulensen kring den ekonomiska utvecklingen i Europa. En viss försiktighet präglar därmed den närmaste tiden. Konsumtionstillväxten väntas sedan öka 2013, i takt med att konjunkturen och framtidsförväntningarna förstärks.

FORTSATT FÖRMÖGENHETSTILLVÄXT

Reala disponibla inkomster och förmögenheter är de fundamentala faktorerna bakom hushållens totala konsumtionsutgifter. Förändringar i befolkningens åldersstruktur, arbetslöshet och behovet av försiktighetssparande har också betydelse.

Hushållens förmögenhet påverkas främst av utvecklingen av tillgångspriser. Aktiepriserna på Stockholmsbörsen har varierat mycket under året men låg i början av december omkring 8 procent över värdet i början av 2012. Det är troligt att aktiepriserna stiger ytterligare när konjunkturen förbättras och osäkerheten om utvecklingen i Europa minskar. Det bidrar till ökad konsumtionstillväxt.

Bilden av bostadsprisernas utveckling är något splittrad. Priserna har uppvisat en stigande trend sedan en längre tid och efter en svacka 2011 har de åter stigit 2012 (se Diagram 106). HOX, ett prisindex för bostadsrätter och villor, steg med 4,2 procent mellan november 2012 och samma period 2011, bostadsrätter med 6,2 procent och småhus med 2,6 procent (se Diagram 106). Enligt SCB:s fastighetsprisindex sjönk dock småhuspriserna med 2,6 procent mellan tredje kvartalet 2012 och samma kvartal förra året.

Denna bild kompletteras av SEB:s boprisindikator som under det första halvåret visade på en påtagligt ökad optimism hos

hushållen om bostadsprisutvecklingen. Efter sommaren 2012 har dock boprisindikatorn dämpats. Den senaste mätningen i december visar att 35 procent av hushållen trodde att bostadspriserna ökar det närmaste året medan de som trodde på fallande priser var 33 procent (se Diagram 107). Även om bilden är splittrad finns det alltså vissa svaghetstecken i den senaste statistiken.

Konjunkturinstitutets bedömning är att bostadspriserna det närmaste året kommer att öka ungefär i takt med inflationen. Hushållens förmögenheter fortsätter därmed att öka och bidrar till att tillväxttakten i hushållens konsumtionsutgifter ökar under 2013 och 2014.

HÖGT SPARANDE ÄVEN 2013 OCH 2014

Under den senaste tiden har både antalet varsel och arbetslösheten stigit. Inkomstbortfallet för de som blir arbetslösa medför en minskad konsumtion. Samtidigt kan ökad risk för arbetslöshet och inkomstbortfall innebära att fler hushåll ökar sitt försiktighetssparande.²⁸ Hösten 2010 infördes kravet på ökad kontantinsats vid bostadsköp (minst 15 procent). Sedan dess har även ökade krav på amortering diskuterats. Båda dessa faktorer tenderar att öka hushållssparandet och dämpa konsumtionen. Den samlade bilden är dock att hushållens inkomster och förmögenheter utvecklas så pass positivt att det drar upp konsumtionstillväxten successivt.

Tabell 18 Hushållens konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Sällanköpsvaror	314	1,7	2,5	4,9	6,5
Bilar	53	10,3	-8,7	0,9	4,8
Dagligvaror	258	2,1	1,2	0,8	1,6
Drivmedel	55	-5,4	-2,6	-0,7	-0,5
Tjänster exkl. bostad	522	3,6	1,9	1,8	3,0
Bostäder inkl. energi	432	2,0	2,0	0,1	0,7
Konsumtion i utlandet	75	11,3	6,2	8,8	7,4
Avgår: Utländska besökares konsumtion i Sverige	88	6,8	6,1	3,5	1,1
Icke vinstdrivande organisationer	53	1,3	1,6	2,5	2,0
Konsumtionsutgifter	1 673	2,1	1,4	2,0	3,1
Real disponibel inkomst	1 734	3,5	2,6	2,1	2,3
Sparande	189	10,1	10,4	10,4	9,8
Eget sparande ¹	62	3,5	4,7	4,8	4,0

¹ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 107 SEB:s boprisindikator

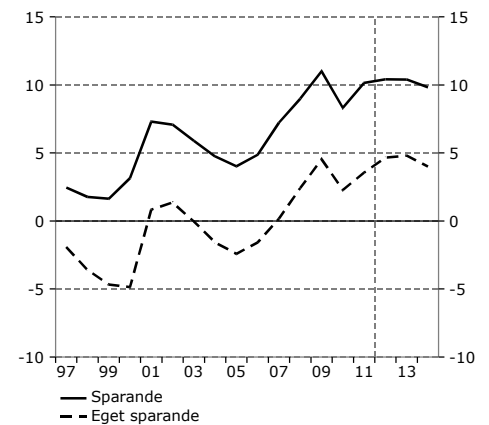
Månadsvärden

Källa: SEB.

Diagram 108 Hushållens sparande

Procent av disponibel inkomst, löpande priser

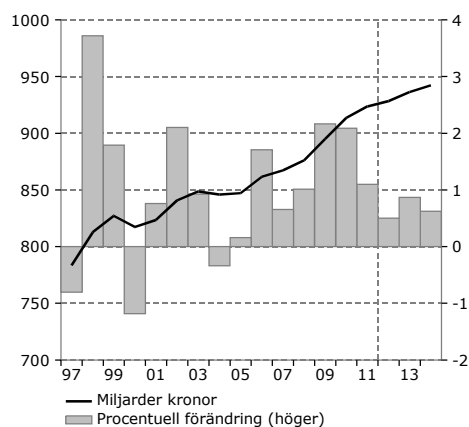
Anm. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

²⁸ Se fördjupningen "Konsumtion, försiktighetssparande och arbetslöshetsrisker" i Konjunkturläget, juni 2012.

Diagram 109 Offentliga konsumtionsutgifter

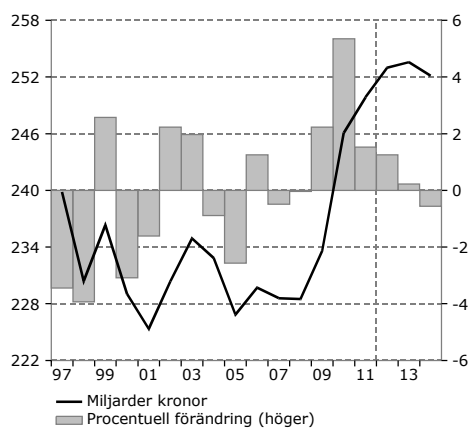
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 110 Statliga konsumtionsutgifter

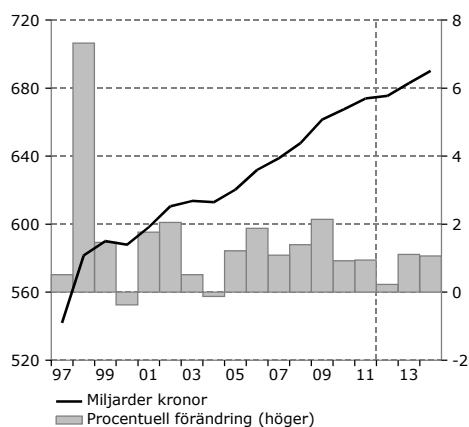
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Kommunala konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Sammantaget innebär detta att konsumtionstillväxten ökar från 1,4 procent 2012 till 2,0 procent 2013 och 3,0 procent 2014. Hushållens sparkvot minskar med 0,6 procentenheter 2014 men är ändå på en hög nivå både 2013 och 2014 (se Diagram 108).

Offentlig konsumtion

LÅNGSAMMARE ÖKNING AV OFFENTLIG KONSUMTION

De offentliga konsumtionsutgifterna har ökat mycket de senaste åren, som ett led i den expansiva finanspolitiken under lågkonjunkturen efter finanskrisen. Bland annat har satsningar gjorts på högskola och universitetet samt på arbetsmarknadspolitiska program. Under de närmaste åren framöver väntas konsumtionsutgifterna öka i en långsammare takt (se Diagram 109 och Tabell 19). Till detta bidrar framför allt en svagare utveckling av den statliga konsumtionen.

Budgetpropositionen för 2013 innehåller ca 7,5 miljarder kronor i ofinansierade åtgärder som riktar sig till offentlig konsumtion, varav 4 miljarder kronor riktas till staten och 3,5 miljarder kronor till kommunsektorn. Den statliga konsumtionen väntas trots detta endast öka svagt 2013 och minska något 2014 (se Diagram 110). Uppräkningen av de statliga myndigheternas anslag blir mycket låg 2013. Anslagsnivåerna för 2014 implicerar en fortsatt svag utveckling av konsumtionen detta år (se fördjupningen ”Budgetpropositionen för 2013” i kapitlet ”Offentliga finanser”).

Den kommunala konsumtionen är närmast oförändrad 2012 jämfört med 2011 (se Diagram 111). Kommunerna tycks ha mött konjunkturedgången under 2012 genom att hålla tillbaka utgifterna för inköp av tjänster och förbrukningsvaror. Även den egna produktionen ökar långsamt. Detta kan delvis förklaras av att antalet arbetade timmar påverkas kraftigt av att det är färre arbetsdagar 2012 jämfört med 2011. SCB använder delvis arbetade timmar för att beräkna volymutvecklingen, som därför blir låg.²⁹ Konjunkturinstitutet prognostiserar att den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 10 öre 2013.³⁰ För 2014 prognostiserar Konjunkturinstitutet att ytterligare 2 miljarder kronor i ofinansierade åtgärder tillförs kommunsektorn i form av höjda statsbidrag. Den ekonomiska situationen i sektorn är trots det besvärlig eftersom skatteunderlaget utvecklas långsamt. Kommunsektorn som helhet ökar sin konsumtion med ca 1 procent per år 2013 och 2014.

Från och med 2012 har det blivit möjligt för primärkommuner och landsting att (retroaktivt från 2010) reservera överskott i

²⁹ Kalenderkorrigerad offentlig konsumtion beräknas öka med 1,0 procent 2012.

³⁰ Den 14 december, efter att beräkningarna till prognosen avslutats, publicerade SCB statistik som visar att den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 13 öre 2013.

speciella resultatutjämningsreserver. I tider när skatteunderlaget utvecklas mycket svagt kan reserverade medel användas för att hålla upp konsumtion och investeringar.³¹ Enligt Sveriges kommuner och landsting (SKL) har primärkommunerna reserverat medel från 2010 och 2011 på åtminstone 10 miljarder kronor, medan motsvarande siffra för landstingen är ca 1 miljard kronor. I Konjunkturinstitutets prognos ligger bedömningen att dessa reserver inte kommer att tas i anspråk under prognosperioden.

Tabell 19 Offentliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Statlig konsumtion	250	1,5	1,3	0,2	-0,6
Kommunal konsumtion	674	0,9	0,2	1,1	1,1
Offentliga konsumtionsutgifter	924	1,1	0,5	0,9	0,6
<i>Procent av BNP, löpande pris</i>		<i>26,4</i>	<i>26,7</i>	<i>27,1</i>	<i>27,0</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Fasta bruttoinvesteringar

NÄRINGSLIVETS INVESTERINGAR FÖLL TREDJE KVARTALET

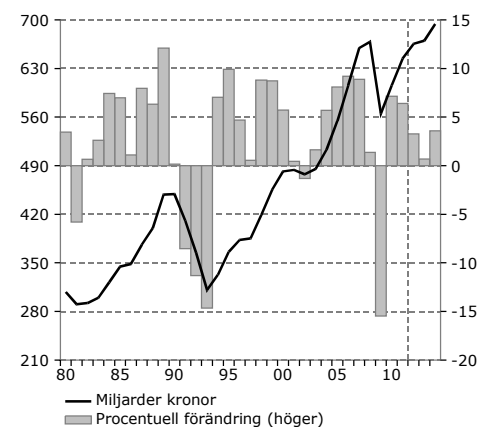
Näringslivets investeringar föll med 1,3 procent tredje kvartalet jämfört med motsvarande period 2011. Bidragande faktorer var att investeringsnivåerna i tjänstebranscherna och bostäder minskade. Fallet i näringslivets investeringar motverkades av att offentliga myndigheters investeringsnivå ökade, och totala investeringar minskade därmed endast med 0,4 procent tredje kvartalet jämfört med samma kvartal året innan.

De totala investeringarna kommer ändå, tack vare en stark inledning av året, att öka med drygt 3 procent 2012 (se Diagram 112 och Tabell 20).

INDUSTRIINVESTERINGARNA MINSKAR 2013 FÖR ATT SEDAN ÖKA

Efter att ha vuxit starkt första halvåret 2012 utvecklas industrins investeringar betydligt svagare andra halvåret 2012 och under 2013. Kapacitetsutnyttjandet föll till en låg nivå tredje kvartalet enligt både SCB:s och Konjunkturinstitutets mått, vilket indikerar att företagens behov av kapacitetshöjande investeringar är litet. Enligt Konjunkturinstitutets mått var kapacitetsutnyttjandet 80 procent, och det är den lägsta nivån sedan 1996 med undantag för finanskrisen (se Diagram 113). Industriproduktionen

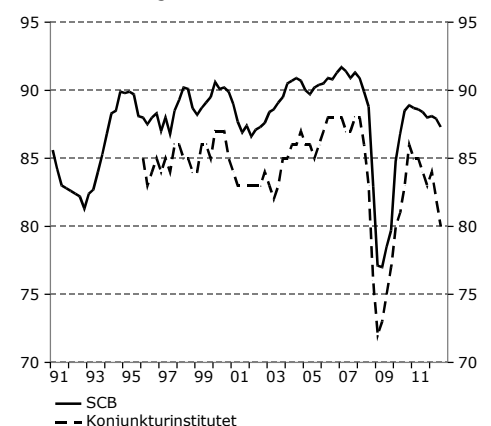
Diagram 112 Fasta bruttoinvesteringar
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 113 Industrins kapacitetsutnyttjande

Procent, säsongrensade kvartalsvärden

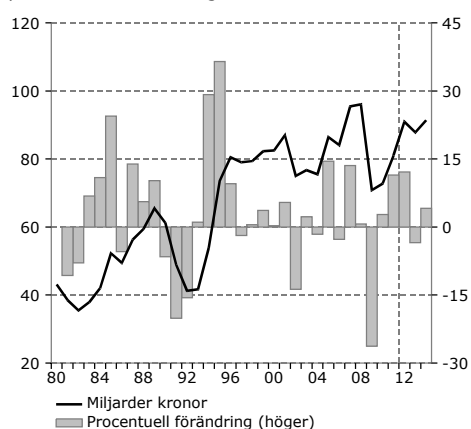

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³¹ Se regeringens proposition Kommunala resultatutjämningsreserver (prop. 2011/12:172).

Diagram 114 Industrins investeringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

kommer att växa långsamt 2013, vilket bland annat visas av att flera indikatorer ligger på låga nivåer (se kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”). Detta bidrar till att industrins investeringar minskar med 3,5 procent 2013 (se diagram Diagram 114).

Mot slutet av 2013 ökar investeringsbehoven successivt i och med att omvärldens efterfrågan på industriprodukter ökar. I samband med att industriproduktionen växer starkare under 2014 tar också investeringarna fart. År 2014 växer industrins investeringar med ca 4 procent.

Tabell 20 Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

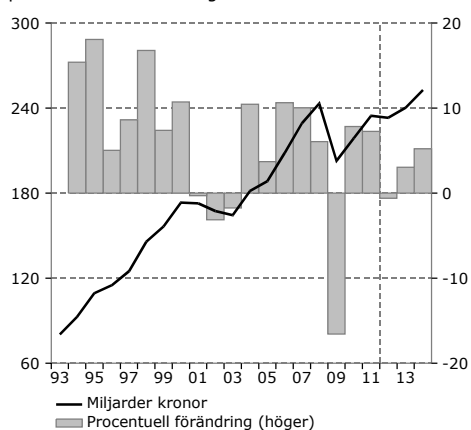
	2011	2011	2012	2013	2014
Industrin	81	11,4	12,1	-3,5	4,1
Övriga varubranscher	89	-2,5	19,2	2,0	3,5
Tjänstebanscher	365	10,3	-2,5	0,8	4,1
Varav: Tjänster exkl. bostäder, fartyg och flygplan	235	7,2	-0,6	3,0	5,2
Bostäder	130	14,7	-7,9	-3,9	1,7
Näringslivet	535	8,1	3,3	0,3	4,0
Varav: Näringslivet exkl. bostäder, fartyg och flygplan	405	5,8	6,3	1,4	4,6
Offentliga myndigheter	110	-1,4	2,9	2,5	1,5
Investeringar	644	6,4	3,3	0,7	3,6

Anm. Övriga varubranscher omfattar jord- och skogsbruk, fiske, el-, gas-, värme- och vattenförsörjning samt byggverksamhet (branscherna A, D, E och F enligt SNI 2007).

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 115 Tjänstebanscherens investeringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Anm. Exklusive bostäder, fartyg och flygplan.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

STARKARE TILLVÄXT I TJÄNSTEBRANSCHERNAS INVESTERINGAR FRAMÖVER

Investeringarna i tjänstebanschererna exklusive bostäder, fartyg och flygplan föll tredje kvartalet jämfört med motsvarande period 2011. Sammantaget faller dessa branschens investeringar med 0,6 procent 2012 medan tjänsteproduktionen ökar med 1,8 procent (se kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”), vilket kan skapa ett uppdämt investeringsbehov. Tjänsteproduktionstillväxten blir dämpad 2013 men den ökar 2014 i takt med att konjunkturen förbättras. Dessa faktorer bidrar till en ökad investeringstillväxt i tjänstebanschererna de kommande åren. År 2013 och 2014 växer investeringarna i branschen tjänster exklusive bostäder, fartyg och flygplan med 3 procent respektive drygt 5 procent (se Diagram 115 och Tabell 20).

BOSTADSVINVESTERINGARNA MINSKAR

De totala bostadsvinvesteringarna minskade med 2,8 procent tredje kvartalet 2012 jämfört med föregående kvartal. Därmed har bostadsvinvesteringarna minskat de fyra senaste kvartalen, sammanlagt med ca 13 procent.

Under tredje kvartalet 2012 minskade antalet beviljade bygglov med nästan 12 procent jämfört med kvartalet innan. Jämfört med för ett år sedan var minskningen 22 procent, med 29 procent för småhusen och 15 procent för lägenheterna i flerfamiljshus.

Antalet påbörjade småhus och lägenheter i flerfamiljshus minskade med ca 17 procent det tredje kvartalet i jämförelse med kvartalet innan. Nedgången var något större för småhusen jämfört med lägenheter i flerfamiljshus. Den svaga utvecklingen för antalet påbörjade lägenheter under 2012 innebär en minskning av nybyggnadsinvesteringarna under 2013 och 2014.

Nybyggnadsinvesteringarna bedöms minska markant 2012, med ca en fjärdedel för småhusen och ca 17 procent totalt. Nedgången bedöms fortsätta 2013. Såväl befolkningstillväxt, stigande inkomster som låga räntor bidrar till ökande fastighetspriser och därmed till att investeringarna åter ökar. Räntan kommer dock inte att falla lika mycket som den gjorde under 2008–2009. Det gör att återhämtningen i nybyggnadsinvesteringarna inte kommer igång förrän 2014.

Ombyggnadsinvesteringarna har fått en kraftig stimulans sedan införandet av rot-avdraget i december 2008. Nivån för ombyggnadsinvesteringarna var ca 50 procent högre 2011 än den var 2008. Värdet på rot-avdragen har ökat de senaste tre kvartalen och ombyggnadsinvesteringarna bedöms öka något under 2013 och 2014. Sammantaget minskar bostadsinvesteringarna 2012 och 2013 för att sedan öka något 2014 (se Diagram 116).

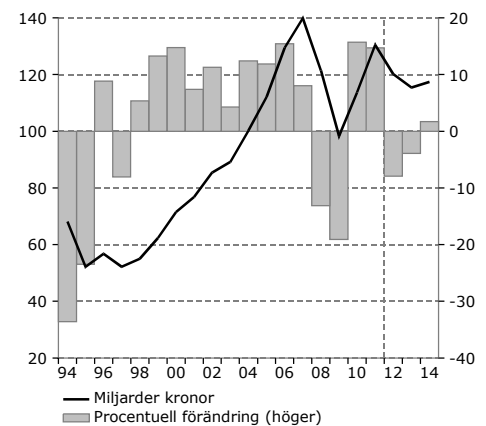
OFFENTLIGA MYNDIGHETERS INVESTERINGAR FORTSÄTTER ATT STIGA

De offentliga myndigheternas investeringar ökar åter under 2012–2014 efter en tillfällig nedgång 2011 (se Diagram 117 och Tabell 20). Kommunernas investeringsvolym har vuxit de senaste åren, vilket delvis har finansierats genom att kommunerna har ökat sin skuldsättning. Även under de första tre kvartalen 2012 fortsatte investeringarna att öka. Trots en hög nivå i utgångsläget 2012 väntas investeringarna öka ytterligare 2013, vilket får stöd i Konjunkturinstitutets kommunbarometer från december 2012. Det är framför allt inom primärkommunerna som investeringarna väntas fortsätta öka. År 2014 bedöms ökningstakten dämpas något jämfört med åren innan.

Statens investeringar består till ungefär två tredjedelar av investeringar i byggnader och anläggningar. I budgetpropositionen för 2013 gör regeringen en långsiktig satsning på infrastrukturinvesteringar. Denna medför att väg- och järnvägsinvesteringarna blir högre även i det korta perspektivet. Baserat på en bedömning av investeringsplanerna väntas statens investeringar öka svagt 2013, men öka snabbare 2014.

Diagram 116 Investeringar i bostäder

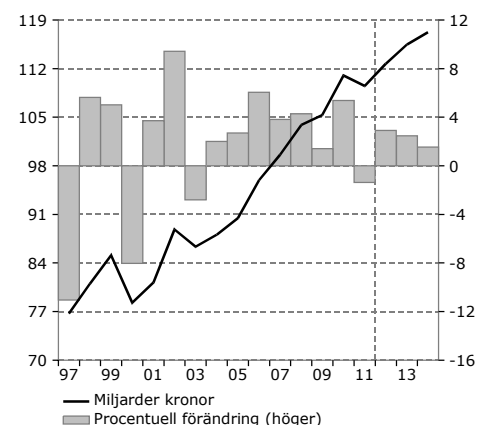
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 117 Offentliga myndigheters investeringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

KONJUNKTURUPPGÅNG 2014 GER HÖGRE INVESTERINGSTILLVÄXT

I takt med att konjunkturen förbättras under 2014 ökar investeringstillväxten i näringslivet. Företagens lönsamhet ökar (se kapitlet "Löner, vinster och priser"), vilket stärker investeringsviljan. Ökningstakten i offentliga myndigheters investeringar mattas i stället av något. Sammantaget växer totala investeringar med 3,6 procent 2014, vilket kan jämföras med den beskedliga ökningen på 0,7 procent 2013 (se Tabell 20).

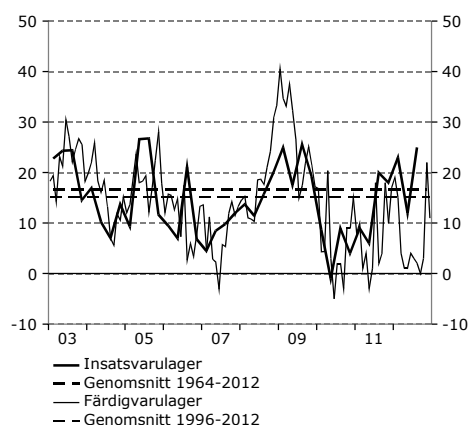
Lager

STORA LAGERÖKNINGAR TREDJE KVARTALET

Både industrins och handelns lager ökade rejält tredje kvartalet. Lagerinvesteringarna gav ett positivt bidrag till efterfrågetillväxten på ca 0,2 procentenheter jämfört med motsvarande period 2011. Samtidigt rapporterar industriföretagen i Konjunkturbarometern om för stora lager (se Diagram 118). Industrins missnöje med insatsvarulagrens storlek ökade tredje kvartalet och ligger över ett historiskt genomsnitt.

Diagram 118 Lageromdömen i industrin

Nettotal, kvartals- respektive månadsvärden

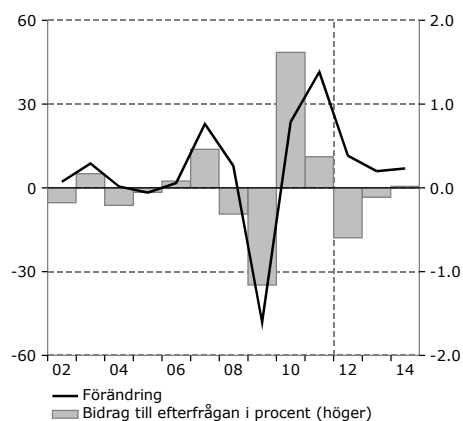

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 119 Lager

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent av efterfrågan

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 21 Lagerinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser

	2011	2012	2013	2014
Industrins lager av insatsvaror	5,9	-5,0	-0,7	-0,4
Industrins lager av varor i arbete och färdigvaror	10,3	-1,7	-1,0	-0,4
Handelslager	9,3	1,4	-1,8	-0,4
Skogslager	9,4	10,3	8,8	8,8
Övriga lager ¹	6,6	6,5	0,6	-0,7
Summa lagerförändring	41,5	11,6	6,0	6,9
Lageromslag ²	17,8	-30,0	-5,6	1,0
Bidrag till totala efterfrågans tillväxt, procentenheter ³	0,4	-0,6	-0,1	0,0
Bidrag i procent av BNP föregående år ³	0,5	-0,9	-0,2	0,0

¹ Övriga lager är främst bränslelager i el- och gasindustrin, samt värdeföremål.

² Lageromslaget är årets lagerförändring minus fjolårets.

³ När lagren ökar mer än föregående år är lageromslaget positivt och registreras som ett positivt bidrag till BNP-tillväxten i nationalräkenskaperna (och tvärtom när lageromslaget är negativt). Normalt är dock nettoeffekten mindre eftersom lagerförändringar även påverkar importen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutets bedömning är att företagen inom både industrin och handeln börjar anpassa sina lager nedåt redan under fjärde kvartalet 2012. Sammantaget ökar lagren mindre 2012 än 2011 (se Diagram 119 och Tabell 21). Eftersom lageruppbyggnaden blir lägre 2012 bidrar lagerinvesteringarna till att minska efterfrågetillväxten med ca 0,6 procentenheter.

Lageranpassningen fortsätter under 2013, och företagen väntas ha justerat sina lager till önskvärd storlek mot slutet av året. Lagerinvesteringarna ger därmed ett negativt bidrag till efterfrågetillväxten även 2013, och det uppgår till ca 0,1 procentenheter.

Import

IMPORTEN MINSKAR NÅGOT 2012

Historiskt har importinnehållet i efterfrågan utvecklats svagare i tider präglade av en relativt svagare konjunktur och vice versa. Detta beror på att efterfrågan på produkter med högt importinnehåll, som till exempel varuexporten och hushållens köp av kapitalvaror samt vissa maskininvesteringar, vanligen varierar mer över en konjunkturcykel. Även under nuvarande lågkonjunktur har denna efterfrågan varit dämpad, vilket har bidragit till att hålla nere importutvecklingen 2012 (se Diagram 120).

Importen, som varit närmast oförändrad under mer än ett års tid, minskade tredje kvartalet 2012 (se Diagram 121). Jämfört med de tre första kvartalen 2011 har dock importen av tjänster ökat med nära 4 procent i volym. Detta samtidigt som importen av varor minskat med ungefär 1,5 procent. Framför allt är det importen av motorfordon, olika elektronikvaror, metaller och maskiner som backat. Den samlade importvolymen tredje kvartalet var till och med något mindre än den var andra kvartalet 2011. För helåret 2012 beräknas därmed en viss minskning av importvolymen (se Tabell 22).

Tabell 22 Import

Miljarder kronor, löpande priser respektive utveckling i procent, fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Import av varor	1 136	7,5	-1,8	1,4	5,1
Varav: Bearbetade varor	808	10,4	-4,4	-0,3	5,2
Råvaror	328	0,2	4,6	5,3	4,9
Import av tjänster	396	3,1	3,3	4,1	5,3
Import	1 532	6,3	-0,5	2,1	5,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

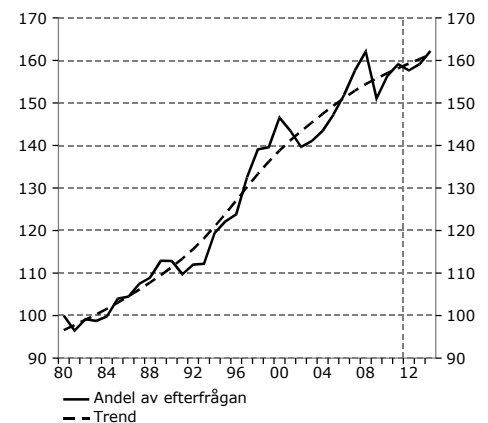
LÅNGSAM IMPORTTILLVÄXT 2013

År 2013 växer den totala efterfrågan åter snabbare, men i förhållande till historisk tillväxt fortsatt mycket långsamt (se Diagram 122). Under perioden 1981–2011 ökade den totala efterfrågan med i genomsnitt 2,8 procent. År 2013 ökar såväl inhemsk efterfrågan som export med endast strax över 1 procent.

Det är i första hand hushållens ökade konsumtion av sällan köpsvaror som tillsammans med ett fortsatt växande turistande utomlands bidrar till importökningen. Utöver hushållens konsumtion är det främst exporten som förklarar importutveckling-

Diagram 120 Import

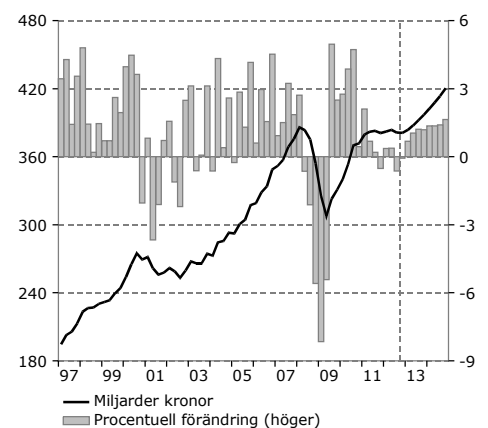
Andel av total efterfrågan, fasta priser, index 1980=100

Anm. Trend beräknad med HP-filter.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 121 Import

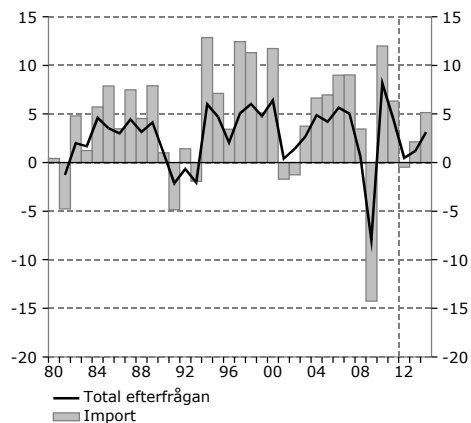
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 122 Import och efterfrågan

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

en.³² Dessutom leder den starkare kronan till viss importsubstitution som spår på importen ytterligare. Anledningen är att sänkta relativpriser gör att såväl hushåll som företag i ökad utsträckning väljer utländskt producerade varor och tjänster. Bedömningen är sammantaget att importen växer med strax över 2 procent, vilket gör att importen som andel av efterfrågan återigen ökar.

IMPORTTILLVÄXTEN 2014 NÄRA ETT HISTORISKT GENOMSNITT

År 2014 växer efterfrågan strax över den genomsnittliga utvecklingen mellan 1981 och 2011, eller med drygt 3 procent. Inhemsk efterfrågan växer med 2,6 procent och exporten med 4,2 procent. Efterfrågan från utlandet bidrar därmed i lika stor utsträckning som inhemsk efterfrågan till importutvecklingen. Hushållens konsumtionsutveckling fortsätter att vara den efterfrågan inom landet som i första hand drar import, men även växande maskininvesteringar leder till ökad import.

³² Till stöd för bedömningen av importen används Konjunkturinstitutets input/output-modell som ger förslag till utveckling baserat på den förväntade utvecklingen för produktfördelad efterfrågan.

Produktion och arbetsmarknad

Svensk ekonomi befinner sig i en utdragen lågkonjunktur. Den fördjupas nu. Produktion och sysselsättning faller något och arbetslösheten fortsätter att stiga. Resursutnyttjandet både på arbetsmarknaden och i ekonomin som helhet sjunker. Först i slutet av 2013 påbörjas en återhämtning, men eftersom lågkonjunkturen är djup kommer återhämtningen att ta lång tid.

Lågt förtroende bland hushåll och företag i stora delar av världen, framför allt i euroområdet, bidrar till att efterfrågan från omvärlden är svag och kommer att försvagas ytterligare något (se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling"). Även den inhemska efterfrågan i form av konsumtion och investeringar är svag. BNP ökade visserligen överraskande starkt tredje kvartalet, men det berodde bland annat på att offentlig konsumtion växte snabbt och att företagen byggde upp sina lager oväntat mycket (se kapitlet "BNP och efterfrågan"). Fjärde kvartalet 2012 faller näringslivets produktion för att sedan öka sakta 2013 (se Diagram 123). Det är framför allt de varuexporterande branscherna som påverkas. Inom de tjänsteproducerande branscherna sker en inbromsning, men eftersom de är mer beroende av konsumtionen som fortsätter att öka, påverkas de inte lika mycket.

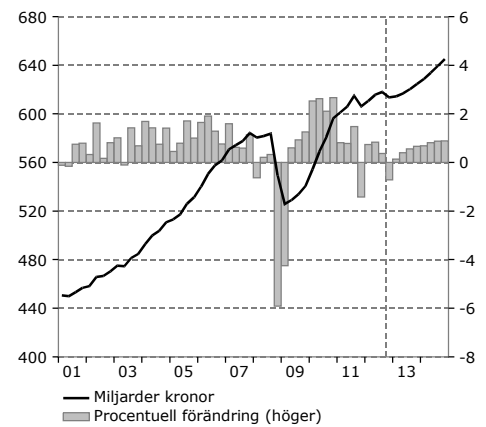
Sysselsättningen har ökat sedan slutet på 2009, men takten har avtagit (se Diagram 124). De flesta indikatorer visar att utvecklingen på arbetsmarknaden kommer att försämrans (se fördjupningen "Framåtblickande indikatorer pekar på sämre utveckling på arbetsmarknaden" i detta kapitel). Sysselsättningen väntas förbli oförändrad fjärde kvartalet 2012 för att sedan minska något 2013. Resursutnyttjandet inom företagen är lägre än normalt och på grund av den svaga utvecklingen i produktionen sjunker det ytterligare den närmaste tiden. När efterfrågan återigen stiger kan företagen därför öka produktionen utan att anställa mer personal. Först 2014 kommer sysselsättningen att växa igen.

Arbetslösheten har stigit sedan slutet av 2011. Utbudet av arbetskraft har vuxit starkt i förhållande till läget på arbetsmarknaden. Allteftersom efterfrågan på arbetskraft fortsätter att försvagas stiger arbetslösheten ytterligare (se Diagram 124) och når ca 8,5 procent 2014. Det finns mycket lediga resurser på arbetsmarknaden och arbetsmarknadsgapet är negativt (se Diagram 125).

Resursutnyttjandet i hela ekonomin, mätt med BNP-gapet, som redan är lågt sjunker ytterligare något (se Diagram 125). I slutet av 2013 inleds en återhämtning, men det tar lång tid innan svensk ekonomi åter är i balans.

Diagram 123 Näringslivets produktion

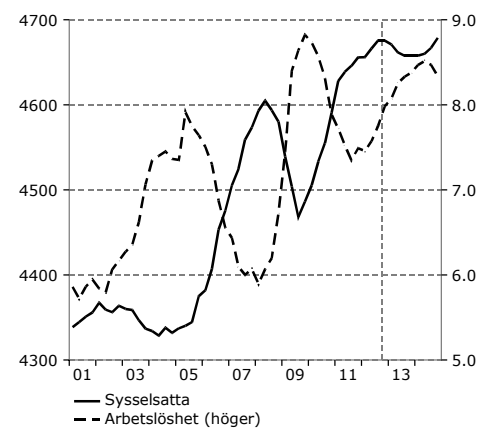
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 124 Sysselsättning och arbetslöshet

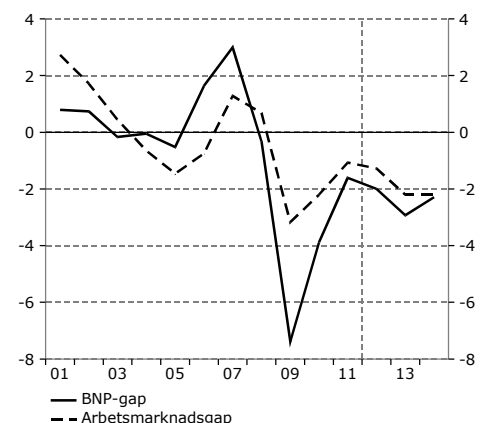
Tusental respektive procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 125 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 126 Konfidensindikator för näringslivet

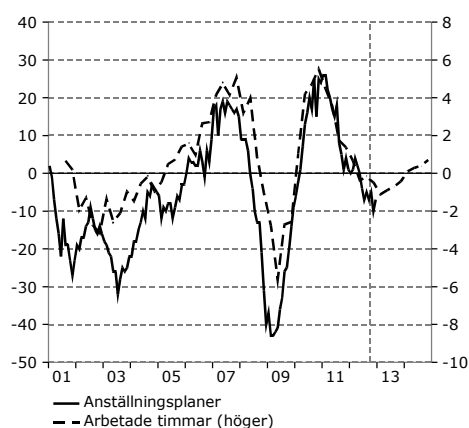
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 127 Anställningsplaner och arbetade timmar i näringslivet

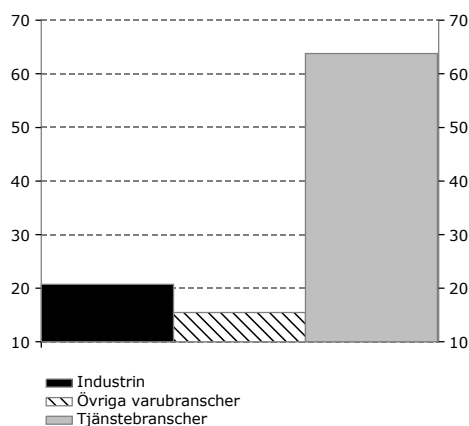
Nettotal respektive årlig procentuell förändring, säsongsrensade månads- respektive kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 128 Arbetade timmar i näringslivet, 2011

Andel av arbetade timmar i näringslivet, procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft

NÄRINGSLIVETS PRODUKTION FALLER I SLUTET AV 2012

Hela fallet i näringslivets produktion 2008–2009 återhämtades redan under 2010 (se Diagram 123). Produktionen i näringslivet fortsatte sedan att öka trots att den europeiska statskuldskrisen intensifierades under 2011. Med undantag för det fjärde kvartalet ifjol, fortsatte produktionen att växa starkare än historiskt genomsnitt. Under hösten 2012 föll dock näringslivets konfidensindikator i Konjunkturbarometern till en låg nivå (se Diagram 126). Trots svag export och konsumtion växte produktionen i näringslivet tredje kvartalet 2012, vilket bland annat förklarades av en tillfällig lageruppbyggnad inom industrin och handeln.³³ Lageruppbyggnaden indikerar dock en lägre produktion under fjärde kvartalet när företagen minskar lagren. Samtidigt försvagas efterfrågan från omvärlden ytterligare, vilket medför att exporten minskar (se avsnittet ”Export” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”).

Sammantaget faller näringslivets produktion fjärde kvartalet. Näringslivets produktion växer långsamt under inledningen av 2013 och först mot slutet av året ökar produktionen starkare. Det är framförallt inom de varuexporterande branscherna som inbromsningen sker. Tjänsteproduktionen drivs i större utsträckning än varuproduktionen av den inhemska efterfrågan från bland annat den offentliga sektorn och hushållen. Konsumtionen utvecklas relativt sett bättre, vilket gör att tjänsteproduktionen inte påverkas lika mycket som industrin av att lågkonjunkturen nu fördjupas (se Tabell 23).

ARBETSMARKNADSINDIKATORERNA HAR FÖRSVAGATS UNDER HÖSTEN

Under hösten har ledande indikatorer för arbetsmarknaden försämrats. Bland annat har näringslivets anställningsplaner i Konjunkturbarometern fallit (se Diagram 127). Samtidigt har antalet varsel som anmälts till Arbetsförmedlingen ökat kraftigt.³⁴

Försvagningen i konfidensindikatorerna är större för de varuproducerande branscherna än för de tjänsteproducerande. Tillväxtutsikterna ser också bättre ut för de tjänsteproducerande branscherna till följd av att konsumtionen fortsätter att växa. Det gör att efterfrågan på arbetskraft i tjänstesektorn i mindre utsträckning än i de varuexporterande branscherna påverkas av konjunkturavmattningen. Tjänstesektorn är betydligt större än den varuproducerande sektorn och företagen i tjänste-

³³ Se fördjupningen ”Lager – en viktig kugge i ekonomin” i *Konjunkturläget*, december 2009 för en förklaring av hur lagrens utveckling påverkar BNP-tillväxten.

³⁴ Se fördjupningen ”Framåtblickande indikatorer pekar på sämre utveckling på arbetsmarknaden” i detta kapitel för en mer utförlig genomgång av indikatorerna på arbetsmarknaden.

sektorn är mer arbetskraftsintensiva.³⁵ Andelen arbetade timmar inom tjänstesektorn utgör nästan 65 procent av totalt antal arbetade timmar i näringslivet (se Diagram 128). Sammantaget innebär det att antalet arbetade timmar i näringslivet minskar något under fjärde kvartalet 2012 och inledningen av 2013, men inte alls lika dramatiskt som under finanskrisen (se Diagram 127).

STARKARE PRODUKTIVITETSTILLVÄXT FÖRST 2014

Indikatorer pekar på att resursutnyttjandet inom företagen har fallit under andra halvåret 2012 (se avsnittet ”Resursutnyttjande” i detta kapitel). Det finns således lediga resurser inom företagen som kan användas för att öka produktionen under 2013 när efterfrågan börjar öka igen. Företagen kan alltså öka produktionen utan att behöva öka antalet arbetade timmar eller nyanställa i någon större utsträckning. År 2014 blir resursutnyttjandet inom företagen normalt och efterfrågan på arbetskraft ökar.

Den faktiska produktiviteten utvecklas ur ett historiskt perspektiv svagt både 2012 och 2013 (se Diagram 129). Konjunkturinstitutet bedömer att även den potentiella produktiviteten växer långsamt under ett antal år framöver. Det är delvis en följd av att den djupa och utdragna lågkonjunkturen påverkar utvecklingen och införandet av ny teknologi negativt. Men det beror också på att den förda ekonomiska politiken leder till en lägre genomsnittlig produktivitetsnivå i arbetskraften.³⁶

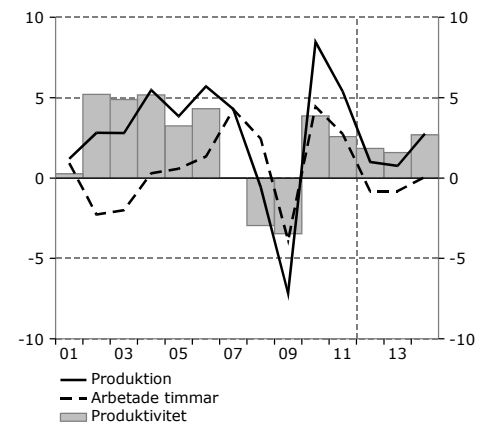
INDUSTRIPRODUKTIONEN DRABBAS AV SVAG INTERNATIONELL EFTERFRÅGAN ÄVEN 2013

Industriproduktionen ökade svagt tredje kvartalet 2012, men en del av produktionen efterfrågades inte utan blev i stället lager (se avsnittet ”Lager” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Konfidensindikatorn för industrin har sjunkit sedan i somras och befinner sig på en nivå betydligt under historiskt genomsnitt (se Diagram 130). Orderingen från hemmamarknaden har under en tid sett sämre ut än exportorderingen. Men nu har även exportorderingen minskat (se Diagram 131). Under fjärde kvartalet 2012 faller industriproduktionen. Det sker delvis till följd av att de lager som byggdes upp under tredje kvartalet behöver krympas, men även för att exporten av varor minskar. Redan under inledningen av 2013 ökar industriproduktionen igen men från en lägre nivå än före finanskrisen 2008 (se Diagram 132). Exporttillväxten är fortsatt svag 2013, vilket gör att återhämtningen i industriproduktionen tar tid. Först under andra halvåret av 2014 ökar efterfrågan på industriprodukter starkare och industripro-

³⁵ I jämförelsen har förädlingsvärdet för små- och fritidshus, som ingår i tjänstesektornas produktion i nationalräkenskaperna, exkluderats från tjänstesektorn. Detta beräknade värde som tillfaller egnahemsägare härrör varken från företag eller från någon arbetsinsats.

³⁶ Se fördjupningen ”Produktiviteten 2007–2011 och implikationer för framtiden” i Lönebildningsrapporten, 2012.

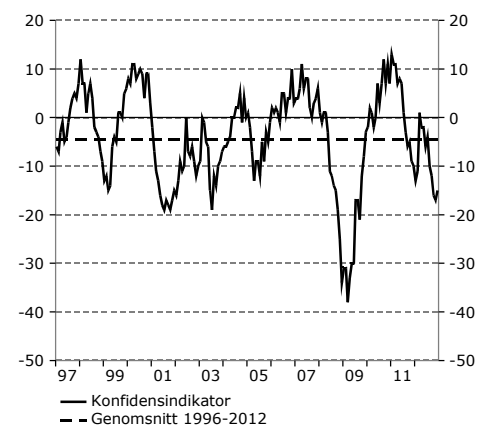
Diagram 129 Produktion, arbetade timmar och produktivitet i näringslivet
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 130 Konfidensindikator för tillverkningsindustrin

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

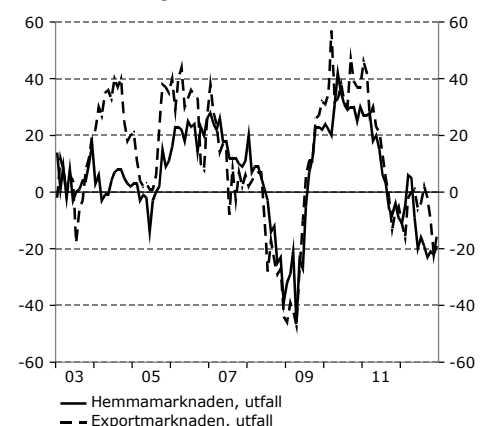

Anm. Orderstocksomdöme minus omdöme om färdigvarulager plus förväntad produktion.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 131 Ordergång i tillverkningsindustrin

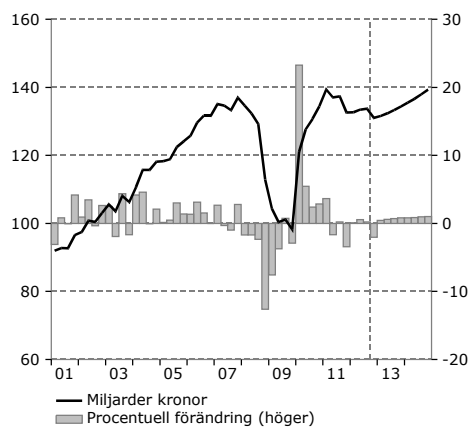
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 132 Industriproduktion

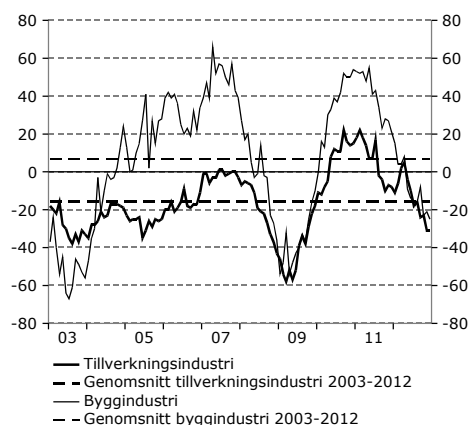
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 133 Anställningsplaner i tillverkningsindustri och byggindustri

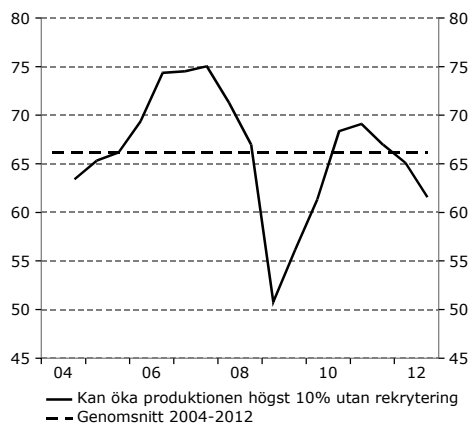
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 Resursutnyttjandet inom industrin

Andel arbetsställen som utnyttjar personalresurserna nästan fullt ut, procent

Källa: Arbetsförmedlingen.

duktionen växer då snabbare än den genomsnittliga historiska tillväxttakten.

Tabell 23 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013	2014
Varubranscher	875	6,0	0,5	0,4	2,8
Varav: Industri	544	6,6	-2,4	0,1	3,4
Byggverksamhet	171	9,3	4,2	0,2	2,3
Tjänstebranscher	1 550	5,0	1,8	0,9	2,9
Varav: Handel	357	5,4	0,9	1,5	3,4
Företagstjänster	290	8,9	2,7	0,7	3,3
Näringsliv	2 426	5,4	1,3	0,7	2,9
Offentliga myndigheter	596	-0,1	1,4	0,6	0,5
BNP till baspris¹	3 066	4,3	1,4	0,7	2,4
Produktskatter/subventioner	427	0,1	0,3	1,1	2,2
BNP till marknadspris	3 493	3,7	1,2	0,8	2,4

¹ Inklusivt produktion i hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

EFTERFRÅGAN PÅ ARBETSKRAFT FORTSÄTTER ATT VARA SVAG I INDUSTRIEN

Antalet arbetade timmar och antalet sysselsatta inom industrin minskade tredje kvartalet 2012. En stor del av de varsel som lagts under hösten härrör från industrin och anställningsplanerna i Konjunkturbarometern är på en nivå under det historiska genomsnittet (se Diagram 133). Samtidigt var sysselsättningskomponenten enligt inköpschefsindex i november nere på en nivå som tidigare bara uppmäts under finanskrisen. Under fjärde kvartalet fortsätter antalet arbetade timmar att minska och helåret 2012 minskar de med 2,6 procent (se Tabell 24 Arbetade timmar). Till följd av att industriproduktionen växer långsamt under loppet av 2013 fortsätter efterfrågan på arbetskraft att sjunka. Antalet arbetade timmar och antalet sysselsatta minskar med 2,1 respektive 2,4 procent 2013.

Trots personalneddragningar blir tillväxten i produktiviteten i industrin svag 2013 eftersom efterfrågan och produktionen bedöms falla mer än företagen väntat i slutet av 2012. Statistik från Arbetsförmedlingen pekar på att industrin, trots nedskärningar, har lediga resurser (se Diagram 134). I diagrammet indikerar en fallande andel att fler företag kan öka produktionen utan att behöva anställa. När den internationella efterfrågan på svenska industrivaror växer snabbare 2014 tas befintliga resurser i anspråk och produktiviteten i industrin växer starkare igen (se Tabell 25).

Tabell 24 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013	2014
Varubranscher	1 954	2,5	-1,2	-1,6	-0,5
Varav: Industri	1 118	2,7	-2,6	-2,1	-0,7
Byggverksamhet	534	3,0	0,9	-0,8	0,6
Tjänstebanscher	3 441	3,0	0,7	-0,3	0,8
Varav: Handel	988	2,6	1,5	-0,3	0,3
Företagstjänster	748	4,3	1,7	-0,3	1,5
Näringsliv	5 394	2,8	0,0	-0,8	0,4
Offentliga myndigheter	1 978	1,0	1,3	0,5	0,6
Totalt¹	7 528	2,3	0,4	-0,4	0,5

¹Inklusive arbetade timmar i hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FALLANDE BOSTADSVINSTERINGAR GÖR ATT BYGGPRODUKTIONEN ENDAST ÖKAR SVAGT 2013

Konfidensindikatorn för byggverksamhet i Konjunkturbarometern har under hösten legat långt under sitt historiska medelvärde och indikerar en svag byggproduktion framöver (se Diagram 135). Både husbyggare och anläggningsverksamhet är missnöjda med orderstocken och förväntningarna på byggandet de närmaste månaderna är låga (se Diagram 136). Bostadsinvesteringarna minskar 2012 och fortsätter att göra så även 2013. Det är i huvudsak nybyggnationen som minskar (se avsnittet "Investeringar" i kapitlet "BNP och efterfrågan"). De fallande bostadsinvesteringarna bidrar till att byggproduktionen utvecklas svagt 2013.

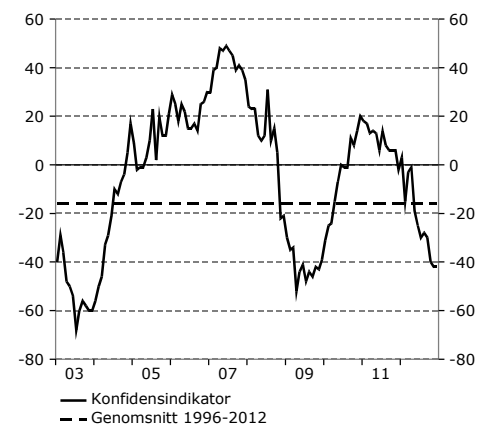
De pessimistiska framtidsutsikterna inom byggbranschen har även avspeglats i anställningsplanerna som är långt under det historiska genomsnittet (se Diagram 133). Efterfrågan på arbetskraft utvecklas därför svagt även inom byggbranschen och antalet arbetade timmar minskar med 0,8 procent 2013 medan antalet anställda minskar med 0,4 procent.

TJÄNSTEBRANSCHERNAS PRODUKTION DRIVS AV DEN INHEMSKA KONSUMTIONSTILLVÄXTEN

Tjänsteproduktionen drivs i större utsträckning än industriproduktionen av den inhemska efterfrågan från den offentliga sektorn och hushållen. Hushållens inkomst- och förmögenhetsutveckling är jämförelsevis stark under 2013 och möjliggör därför en ökande konsumtion och ökad efterfrågan på tjänster (se avsnittet "Hushållens konsumtionsutgifter" i kapitlet "BNP och efterfrågan"). Även den offentliga sektorns inköp av tjänster från näringslivet fortsätter att öka och bidrar positivt till tjänsteproduktionen i näringslivet. De tjänsteproducerande branscherna är dock inte opåverkade av höstens konjunktur nedgång. Konjunkturbarometern för de privata tjänstenäringarna är på en historiskt låg nivå (se Diagram 137) och utvecklingen i

Diagram 135 Konfidensindikator för byggverksamhet

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

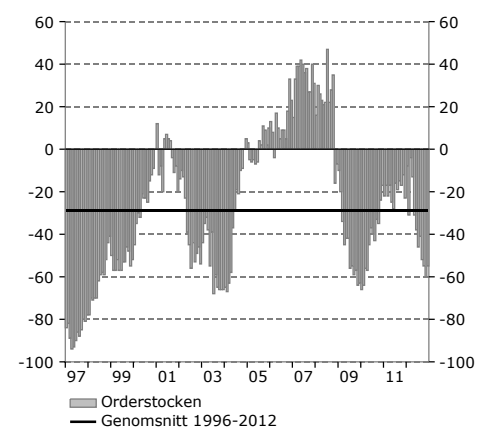

Anm. Orderstocksomdöme plus förväntad förändring antal sysselsatta.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 136 Orderstocken i bygg- och anläggningsverksamhet, nulägesomdöme

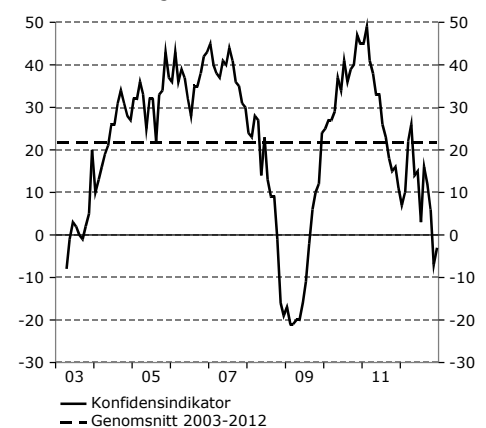
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 137 Konfidensindikator för privata tjänstenäringar

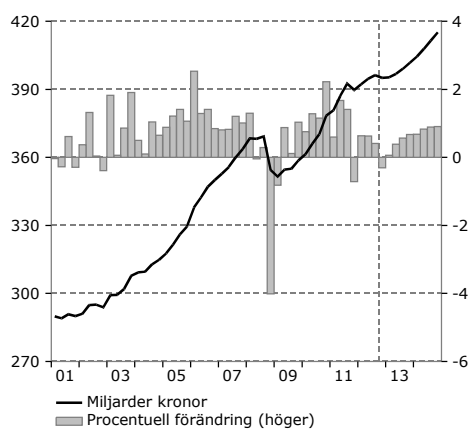
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Anm. Indikatorn beräknas som ett genomsnitt av netttotalen för utvecklingen av företagets verksamhet, efterfrågan på företagets tjänster och förväntad efterfrågan på företagets tjänster. Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 138 Tjänsteproduktion

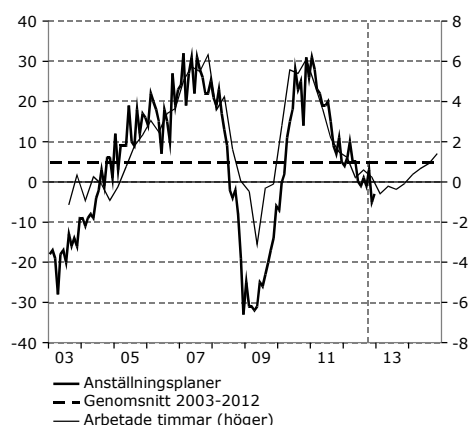
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 139 Anställningsplaner i privata tjänstenäringsar

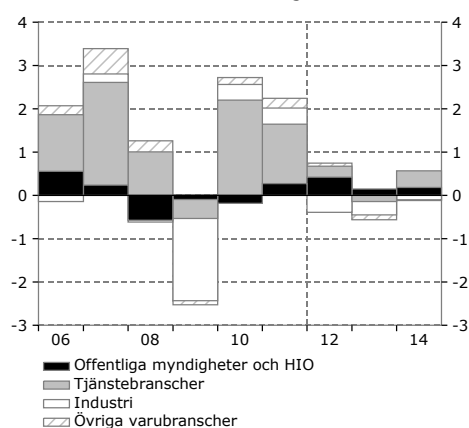
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 140 Bidrag till tillväxten i antalet arbetade timmar

Procentenheter, kalenderkorrigerade värden

Anm. HIO avser hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

tjänsteproduktionsindex från SCB för oktober månad var svag. Tjänstesektorn, och i huvudsak företagstjänsterna, påverkas av en lägre efterfrågan från både industrin och byggbranschen under avslutningen av 2012 liksom 2013. I likhet med varuproduktionen faller därför även tjänsteproduktionen fjärde kvartalet 2012. Men precis som under finanskrisen drabbas inte tjänstebranscherna lika hårt som industrin och tillväxten i tjänsteproduktionen återhämtar sig jämförelsevis snabbt under 2013 och 2014 (se Diagram 138).

Tabell 25 Produktivitet

Kronor per timme respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013	2014
Varubranscher	448	3,5	1,8	2,1	3,3
Varav: Industri	487	3,7	0,2	2,3	4,1
Byggverksamhet	320	6,1	3,2	1,0	1,6
Tjänstebranscher	451	2,0	1,1	1,3	2,0
Varav: Handel	361	2,7	-0,6	1,8	3,1
Företagstjänster	388	4,4	1,0	1,0	1,8
Näringsliv	450	2,6	1,3	1,5	2,5
Offentliga myndigheter	301	-1,1	0,1	0,1	-0,1
Hela ekonomin	407	1,9	0,9	1,1	1,9

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ANTALET ARBETADE TIMMAR I TJÄNSTEBRANSCHERNA MINSKAR 2013

Anställningsplanerna för de privata tjänstenäringsarna i Konjunkturbarometern har trendmässigt rört sig nedåt sedan inledningen av 2011 (se Diagram 139). Anställningsplanerna befinner sig nu på en nivå under det historiska genomsnittet, vilket indikerar en svag efterfrågan på arbetskraft. Statistik från Arbetsförmedlingen indikerar samtidigt att resursutnyttjandet i tjänsteföretagen var något lägre än normalt under hösten. Sammantaget tyder det på att efterfrågan på arbetskraft är svag och antalet arbetade timmar inom tjänstebranscherna minskar under avslutningen av 2012 och inledningen av 2013. Helåret 2013 ökar antalet sysselsatta i tjänstebranscherna svagt med 0,3 procent medan antalet arbetade timmar minskar med 0,3 procent.

Eftersom fallet i tjänsteproduktionen det fjärde kvartalet 2012 inte blir lika stort som i industriproduktionen, samtidigt som tjänsteföretagen i viss utsträckning drar ner på personal, förändras inte resursutnyttjandet nämnvärt 2013.

Den totala efterfrågan på arbetskraft i ekonomin minskar 2013 och både de varuproducerande och de tjänsteproducerande branscherna ger negativa bidrag till den totala utvecklingen i antalet arbetade timmar. År 2013 är det bara antalet arbetade timmar i offentliga myndigheter, och då främst i kommunsektorn, som ökar (se Diagram 140).

ANTALET ARBETADE TIMMAR ÖKAR I KOMMUNERNA

I offentlig sektor har produktionen ökat långsammare än konsumtionen sedan ungefär mitten av 2000-talet (se Diagram 141). En viktig orsak är att andelen tjänster som produceras i näringslivet, men som finansieras med kommunala medel, har ökat. Det handlar bland annat om ett ökat inslag av privata skolor och förskolor, liksom av privata vårdcentraler och äldreboenden. I och med finanskrisen och den djupa lågkonjunkturen har också staten ökat sina inköp av tjänster, bland annat av arbetsmarknadsprogram.

Även antalet sysselsatta och antalet arbetade timmar i offentlig sektor har ökat långsammare än konsumtionsutgifterna. I kommunsektorn, som sysselsätter ca 80 procent av de offentliga anställda, minskade både antalet arbetade timmar och antalet sysselsatta under 2008–2010. År 2011 ökade antalet arbetade timmar och sysselsättning igen, i takt med att den kommunala ekonomin förbättrades. Uppgången väntas fortsätta även under 2012–2014 (se Tabell 24). Kommunerna möter ett ökat demografiskt tryck på framför allt barnomsorg, äldreomsorg och sjukvård, när andelen barn och äldre i befolkningen ökar. Framför allt landstingssektorn pressas av en dålig ekonomisk situation, men skattehöjningar 2013 möjliggör för sektorn att öka antalet arbetade timmar och sysselsättning. Under de närmaste åren väntas inköpen av verksamhet från näringslivet öka i en betydligt långsammare takt än tidigare, delvis på grund av färre privatiseringar. Att ökningstakten för inköp av tjänster har avtagit får stöd i utfallet för de första tre kvartalen 2012. Sammantaget leder detta till att antalet arbetade timmar i kommunerna stiger snabbare framöver (se Diagram 142).

Den statliga konsumtionen har expanderat under lågkonjunkturåren men expansionen väntas inte fortsätta framöver, när konjunkturen vänder uppåt. Efter att ha stigit kontinuerligt sedan 2008, väntas därför antalet arbetade timmar och antalet sysselsatta vara i princip oförändrade 2013 och 2014.

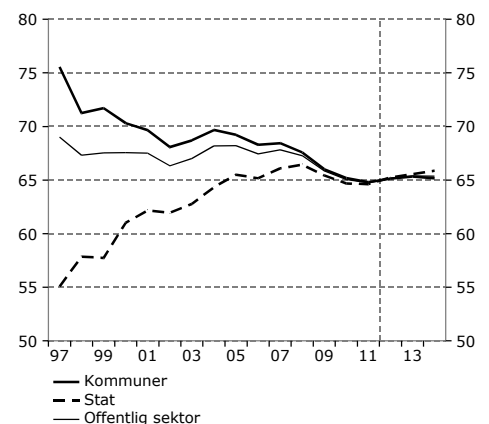
Arbetsmarknaden

SYSSELSÄTTNINGEN HAR FORTSATT ATT ÖKA

Det totala antalet sysselsatta i ekonomin har ökat stadigt sedan slutet av 2009. Den konjunkturförsvagningen som har ägt rum sedan 2011 har dock medfört att uppgången bromsat in. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) steg antalet sysselsatta med 0,2 procent (säsongsrensade) tredje kvartalet 2012 jämfört med kvartalet före (se Diagram 143). Utfallen för oktober och november pekar på att tillväxten i sysselsättningen bromsat in ytterligare det fjärde kvartalet 2012 och blir i det närmaste oförändrad jämfört med kvartalet före. Sysselsättningsgraden, det vill säga andelen sysselsatta i befolkningen 15–74 år, har varit i stort sett oförändrad sedan början av 2011 (se Diagram 144).

Diagram 141 Offentlig produktion som andel av konsumtion

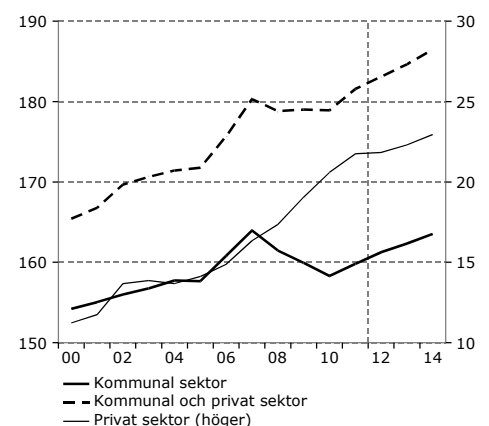
Procent, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 142 Kommunalt finansierade arbetade timmar

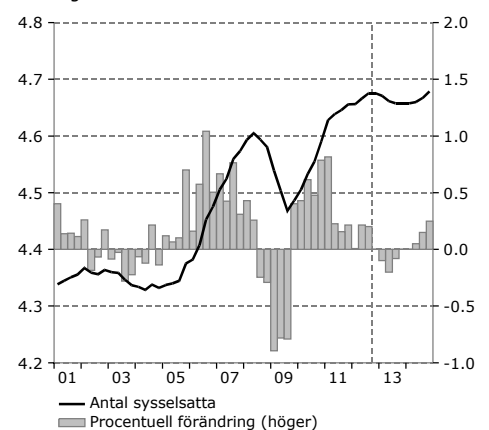
Miljoner arbetade timmar, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 143 Sysselsättning

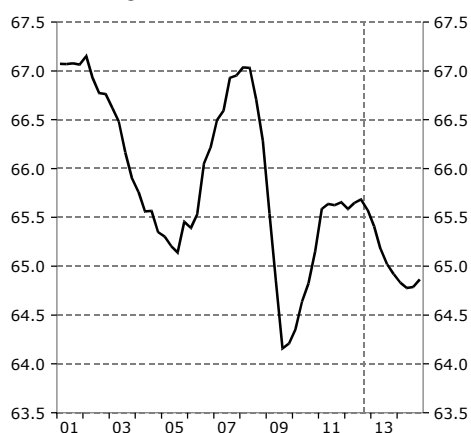
Miljoner respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 144 Sysselsättningsgrad

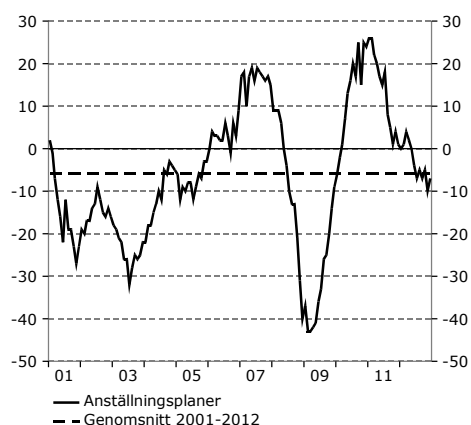
Andel sysselsatta i procent av befolkningen 15–74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 145 Anställningsplaner i näringslivet

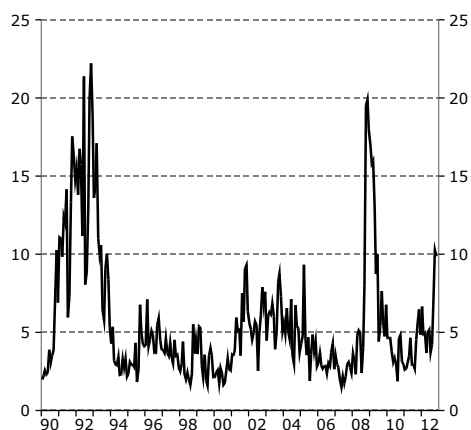
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 146 Varsel om uppsägning

Tusental, månadsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Antalet visstidsanställda har fortsatt att minska under hösten. Det beror bland annat på att antalet rekryteringar har fallit, eftersom många av dem som rekryteras får en visstidsanställning.³⁷ Bland de unga (15–24 år) har sysselsättningen minskat. Ungdomar är överrepresenterade bland visstidsanställda och därmed en extra konjunkturkänslig grupp.

Samtidigt som sysselsättningen har vuxit så har också arbetskraften fortsatt att växa. Det tredje kvartalet ökade arbetskraften med 0,4 procent eller ungefär 20 000 personer. Arbetslösheten steg därmed något och uppgick till 7,7 procent (säsongrensat).

FRAMÅTBlickande INDIKATORER PEKAR PÅ SÄMRE TIDER PÅ ARBETSMARKNADEN

Under hösten har utsikterna på arbetsmarknaden försämrats. Konjunkturbarometerns anställningsplaner har fallit och antalet varsel som registreras hos Arbetsförmedlingen har stigit (se Diagram 145 och Diagram 146). Indikatorerna pekar sammantaget på att sysselsättningen kommer att utvecklas svagt de kommande två kvartalen (se fördjupningen ”Framåtblickande indikatorer pekar på sämre utveckling på arbetsmarknaden” i detta kapitel).

SYSSELSÄTTNINGEN FALLER 2013 OCH ÅTERHÄMTNINGEN 2014 GÅR LÅNGSAMT

Näringslivets produktion faller fjärde kvartalet 2012 och växer sedan i långsam takt 2013, medan den offentliga produktionen utvecklas starkare (se avsnittet ”Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft” i detta kapitel). Lönsamheten i näringslivet minskar under 2012 och försämras ytterligare 2013 (se kapitlet ”Löner, vinster och priser”). Sammantaget minskar efterfrågan på arbetskraft 2013 och även 2014 blir den svag.

Antalet sysselsatta minskar därför under större delen av 2013 men fallet blir mindre än under finanskrisen (se Diagram 143). Minskningen sker i de varuproducerande branscherna medan sysselsättningen i tjänstebanscher stagnerar. År 2014 börjar sysselsättningen återhämta sig, men i mycket långsam takt eftersom det finns gott om lediga resurser i företagen och behovet av att anställa därför är litet (se Diagram 143).

Sysselsättningsgraden, det vill säga andelen sysselsatta i befolkningen 15–74 år, faller både 2013 och 2014 (se Tabell 26). Det beror på att befolkningen mellan 15 och 74 år växer med 0,6 procent per år enligt SCB:s befolkningsprognos, vilket motsvarar ungefär 85 000 personer totalt 2013–2014, medan antalet sysselsatta sammantaget blir i stort sett oförändrat under samma period.

³⁷ Av de som rekryterades tredje kvartalet 2012 fick drygt 75 procent en visstidsanställning, enligt AKU.

Tabell 26 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring om inget annat anges

	2011	2011	2012	2013	2014
BNP till baspris ¹	3 066	4,3	1,4	0,7	2,4
Produktivitet i hela ekonomin ²	407	1,9	0,9	1,1	1,9
Arbetade timmar ³	7 528	2,3	0,4	-0,4	0,5
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	31,2	0,2	-0,1	-0,3	0,4
Sysselsatta	4 642	2,1	0,6	-0,1	0,1
Sysselsättningsgrad ⁵		65,6	65,6	65,1	64,8
Arbetskraft	5 020	1,2	0,8	0,5	0,3
Arbetskraftsdeltagande ⁶		71,0	71,1	71,0	70,8
Arbetslöshet ⁷	378	7,5	7,7	8,3	8,4
Personer i arbetsmarknadspolitiska program	178	3,5	3,7	3,9	4,0
Befolkning 15–74 år	7 074	0,7	0,6	0,6	0,6

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad. ³ Miljarder timmar, kalenderkorrigerad. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad. ⁵ Andelen sysselsatta av arbetsför befolkning, procent. ⁶ Andelen personer i arbetskraften av arbetsför befolkning, procent. ⁷ Procent av arbetskraften.

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

UTBUDET AV ARBETSKRAFT FORTSÄTTER ATT ÖKA

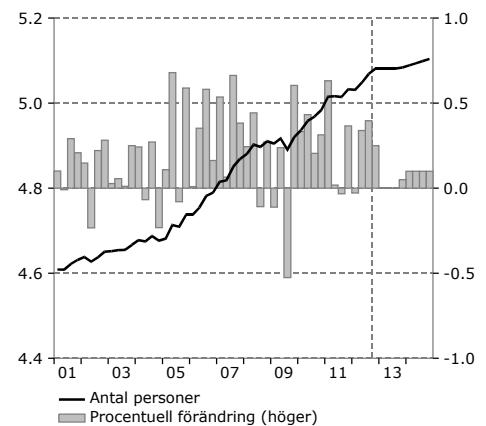
Utbudet av arbetskraft har fortsatt att växa och det tredje kvartalet 2012 ingick knappt 5,1 miljoner personer i arbetskraften (se Diagram 147). Arbetskraftsdeltagandet, det vill säga andelen av befolkningen i åldern 15–74 år som är i arbetskraften, har ökat och ligger 2012 på en nivå som är jämförbar med högkonjunkturåren 2001 och 2007 (se Diagram 148). AKU:s flödesstatistik visar att av dem som har kommit in i arbetskraften sedan 2011 har ungefär lika stor andel gått till sysselsättning som till arbetslöshet.

Det är flera faktorer som har bidragit till ökningen av arbetskraften. Den arbetsföra befolkningen har ökat och de ekonomisk-politiska reformer som har genomförts för att öka arbetskraftsutbudet har troligen haft avsedd effekt.³⁸ Antalet personer med sjuk- eller aktivitetsersättning har minskat kraftigt under flera år och många av dessa har trätt in i arbetskraften. Även andra grupper utanför arbetskraften, till exempel de som i AKU uppger sig vara ”lediga”, har minskat. Arbetskraftsdeltagandet har ökat i de flesta åldersgrupper och särskilt påtaglig är ökningen i den äldre arbetskraften, både bland personer mellan 55 och 64 år och bland personer som är 65 år eller äldre.

Enligt SCB:s befolkningsprognos fortsätter den arbetsföra befolkningen att öka de närmaste åren (se Tabell 26). Befolkningens sammansättning ändras emellertid så att äldre och utrikes födda utgör en allt större andel. Även om äldres arbetskraftsdeltagande har ökat så är det generellt sett lägre än genomsnittet, liksom bland utrikes födda. Den förändrade samman-

Diagram 147 Arbetskraft

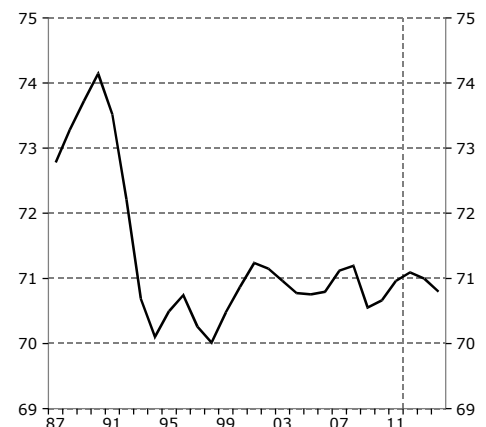
Miljoner respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 148 Arbetskraftsdeltagandet

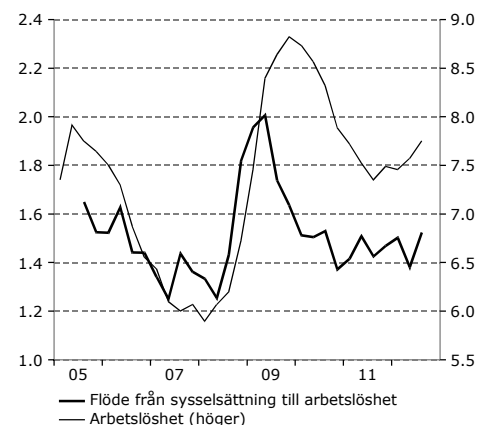
Procent av befolkningen 15–74 år

Källa: SCB.

Diagram 149 Flöden på arbetsmarknaden samt arbetslöshetsnivå

Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

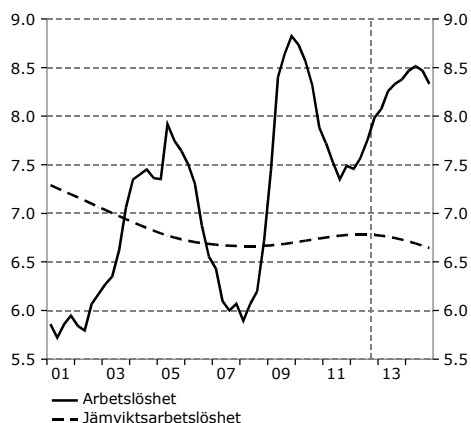

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁸ Se fördjupningen ”Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer” i *Konjunkturläget*, december 2011.

Diagram 150 Arbetslöshet

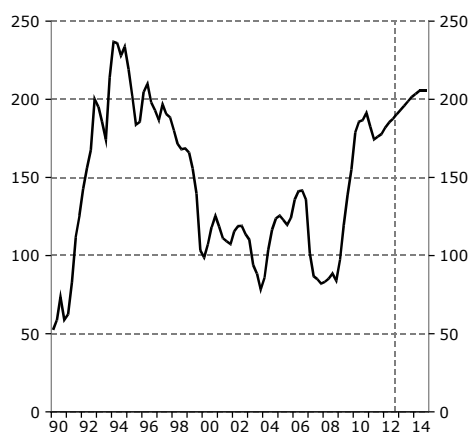
Procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 151 Arbetsmarknadspolitiska program

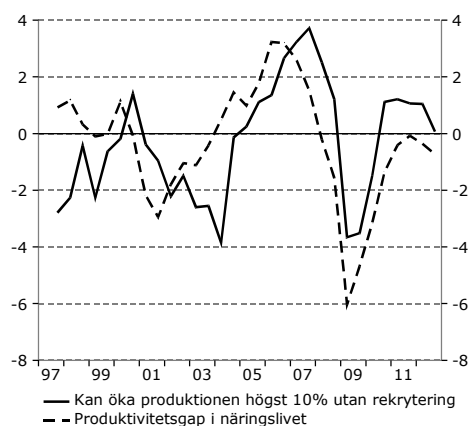
Tusental personer, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 152 Resursutnyttjande inom företagen

Andel arbetsställen som utnyttjar personalresurserna nästan fullt ut (normaliserad) respektive produktivitetsgap, procent, säsongrensade halvårsvärden

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

sättningen leder därmed till att tillskottet till arbetskraften blir mindre än tillväxten i befolkningen 15–74 år.

Efterfrågan på arbetskraft blir svag under 2013. Det dämpar tillväxten i arbetskraften något då färre söker sig till arbetsmarknaden när utsikterna för att få ett arbete är dåliga. Sammantaget ökar arbetskraften med drygt 40 000 personer 2013–2014. Arbetskraftsdeltagandet minskar något till följd av både ändrad sammansättning och svag efterfrågan (se Tabell 26 och Diagram 148).

ARBETSLÖSHETEN FORTSÄTTER STIGA 2013 OCH 2014

Arbetslösheten var 7,7 procent tredje kvartalet 2012. Månadsstatistik för oktober och november indikerar att arbetslösheten stigit ytterligare under det fjärde kvartalet. Arbetslösheten har därmed ökat sedan slutet av 2011. Samtidigt visar AKU:s flödesstatistik att flödet från sysselsättning till arbetslöshet har varit stabilt (se Diagram 149). Uppgången i arbetslösheten beror därmed inte i första hand på att sysselsatta personer har blivit av med jobbet i större utsträckning än tidigare. I stället är det sannolikheten för att en arbetslös lämnar arbetslöshet för sysselsättning som har minskat, vilket har medfört ökad långtidsarbetslöshet.

Arbetslösheten fortsätter att stiga under 2013 och till skillnad från utvecklingen under 2012 drivs uppgången nu även av att sysselsättningen faller (se Diagram 150). Arbetslösheten uppgår till över 8 procent både 2013 och 2014 och blir därmed klart högre än Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten (se Tabell 26 och Diagram 150).

Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program fortsätter att vara högt. Tredje kvartalet 2012 deltog ca 190 000 personer i något arbetsmarknadspolitiskt program, varav den övervägande delen i jobb- och utvecklingsgarantin eller i jobbgarantin för ungdomar. Antalet programdeltagare ökar till och med 2014 (se Diagram 151 och Tabell 26).

Resursutnyttjande

RESURSUTNYTTJANDET INOM FÖRETAGEN MINSKADE TREDJE KVARTALET

När befintliga resurser i form av maskin- och anläggningskapacitet samt personal används i mindre omfattning än normalt är resursutnyttjandet inom företagen lägre än normalt. Till följd av att det är kostsamt att både säga upp och anställa personal kan det vara rationellt för företag att behålla arbetskraft om efterfrågan minskar temporärt. Det innebär att produktiviteten vanligen faller inledningsvis i samband med en konjunkturedgång. Företagen har då för mycket personal i förhållande till sin produktionsnivå (så kallad labour hoarding). Det innebär också

att produktionen i samband med en konjunkturåterhämtning kan öka utan nyanställningar genom att lediga befintliga resurser tas i anspråk.

En indikator på graden av sådan, så kallad labour hoarding, inom företagen är Arbetsförmedlingens statistik över andelen företag som kan öka produktionen utan att anställa mer personal. Diagram 152 visar andelen företag som kan öka produktionen med *som mest* 10 procent utan att anställa. Att andelen nu minskar är ett tecken på att fler företag kan öka produktionen utan att behöva anställa personal. Resursutnyttjandet inom företagen minskade således under det andra halvåret 2012 (se Diagram 152).

Även SCB:s statistik över industrins kapacitetsutnyttjande och motsvarande mått i Konjunkturbarometern minskade under tredje kvartalet och ligger på en låg nivå (se Diagram 153). Det indikerar att företagen inom industrin inte utnyttjar sin produktionskapacitet fullt ut. I Konjunkturbarometern ökade också andelen företag som uppger otillräcklig efterfrågan som främsta hinder för produktionen (se Diagram 154). Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att det i dagsläget finns onormalt mycket lediga resurser inom företagen.

LÅGT RESURSUTNYTTJANDE PÅ ARBETSMARKNADEN

Indikatorer visar att mängden lediga resurser på arbetsmarknaden ökar. Ett tecken på det är att arbetslösheten fortsatte att stiga något under tredje kvartalet. Sysselsättningsgraden, det vill säga andelen sysselsatta av den arbetsföra befolkningen, var dock i princip oförändrad (se Diagram 155). Däremot tycks rekryteringsproblemen på arbetsmarknaden ha minskat. Andelen företag som upplever brist på arbetskraft enligt Konjunkturbarometern har fallit stadigt sedan mitten av 2011 och var tredje kvartalet på en nivå lägre än det historiska genomsnittet (se Diagram 156).³⁹ Inte heller den senaste tidens löneutfall visar några tecken på att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är ansträngt (se även kapitlet "Löner, vinster och priser"). Konjunkturinstitutets sammantagna bedömning är att det i dagsläget finns en betydande mängd lediga resurser på arbetsmarknaden.

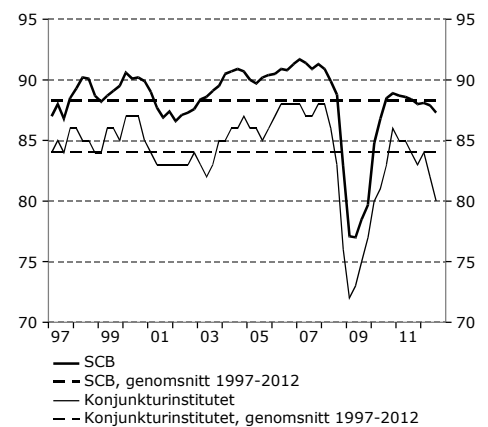
FÖRSÄMRAD MATCHNINGSEFFEKTIVITET PÅ ARBETSMARKNADEN

Trots att konjunkturutsikterna på arbetsmarknaden har försämrats (se fördjupningen "Framåtblickande indikatorer pekar på sämre utveckling på arbetsmarknaden" i detta kapitel) finns det tecken på att företagen har problem med att rekrytera en viss typ av personal. Exempelvis är bristen på tekniska tjänstemän inom tillverkningsindustrin hög, även om de så kallade bristtalen dämpades något tredje kvartalet.

³⁹ Enligt Arbetsförmedlingens intervjuundersökning ligger andelen företag som upplever rekryteringsproblem på det historiska genomsnittet (2001–2012). Se *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2012*, Arbetsförmedlingen.

Diagram 153 Industrins kapacitetsutnyttjande

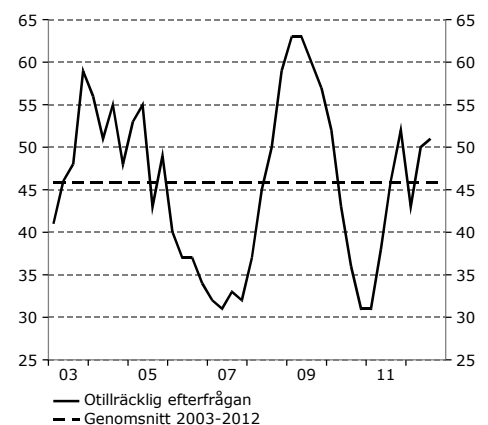
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 154 Otillräcklig efterfrågan som främsta hinder för produktionen i näringslivet

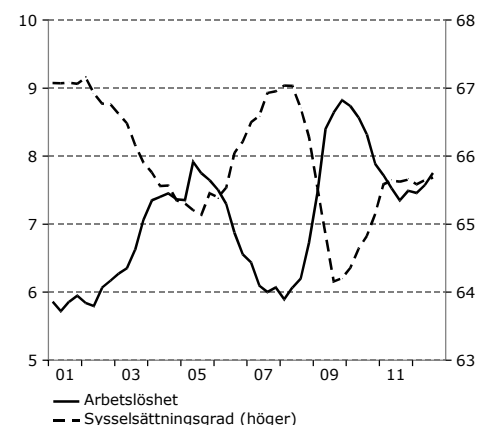
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 155 Arbetslöshet och sysselsättningsgrad

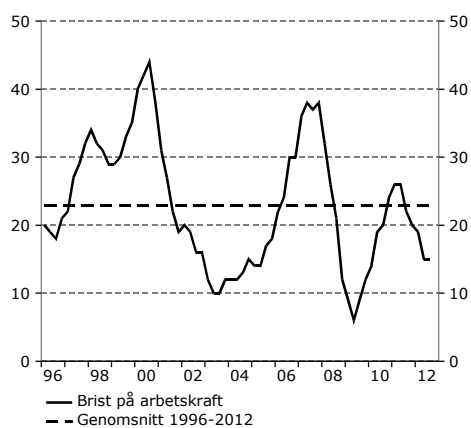
Procent av arbetskraften och befolkningen, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 156 Brist på arbetskraft i näringslivet

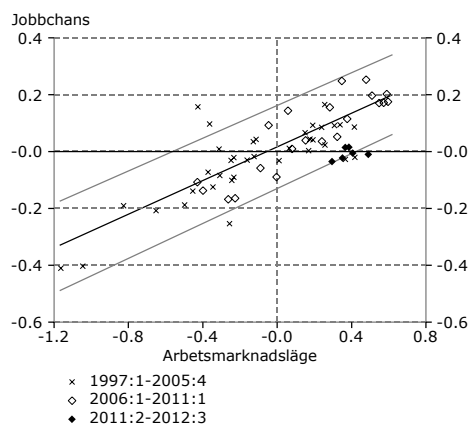
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 157 Jobbchans och arbetsmarknadsläge, 1997–2012

Genomsnittligt samband och 90-procentigt konfidensintervall

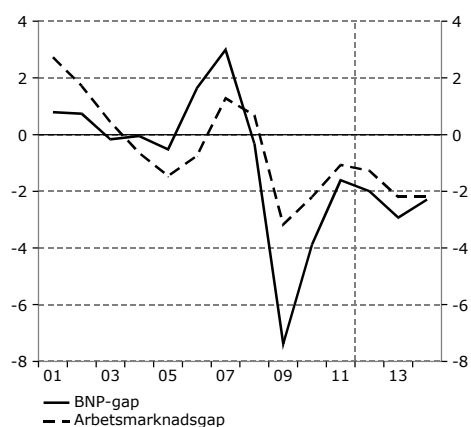

Anm. Jobbchansen för 1997–2005:2 är länkad av Konjunkturinstitutet.

Källor: Arbetsförmedlingen, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 158 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

En indikator över hur väl matchningen på arbetsmarknaden fungerar är sambandet mellan sannolikheten för arbetslösa att få ett arbete, ”jobbchansen”, och arbetsmarknadsläget, mätt med antalet vakanser per arbetslös, (se Diagram 157).⁴⁰ Varje punkt i diagrammet visar jobbchansen och arbetsmarknadsläget ett visst kvartal under perioden 1997–2012. Den heldragna tjocka linjen avser det skattade sambandet för perioden före finanskrisen. Det visar att jobbchansen ökar när arbetsmarknadsläget förbättras. Under det senaste året har dock jobbchansen, givet arbetsmarknadsläget, försämrats. De observationer som avser de senaste sex kvartalen (svartmarkerade punkter i diagrammet) ligger lägre än tidigare observationer, vilket indikerar att matchningen på arbetsmarknaden fungerar mindre effektivt än tidigare.⁴¹

LÅGKONJUNKTUREN FÖRDJUPAS 2013

I nuläget finns det lediga resurser inom såväl företagen som på arbetsmarknaden och resursutnyttjandet i svensk ekonomi, mätt med BNP-gapet, är 2012 ca 2 procent lägre än ett konjunktorellt balanserat läge (se Diagram 158).

Den svaga efterfrågan under avslutningen av 2012 och inledningen av 2013 medför att företagen vare sig nyttjar maskin- och anläggningskapacitet eller personalresurser fullt ut. Även 2013 finns därför lediga resurser inom företagen och produktivitetsgapet bedöms vara negativt (se Diagram 159). I slutet av 2013 tilltar dock efterfrågetillväxten och resursutnyttjandet inom företagen stiger. Den faktiska produktiviteten växer då snabbare än den potentiella och produktivitetsgapet ligger nära noll 2014.

Den svaga efterfrågan medför att antalet arbetade timmar minskar något 2013. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden, mätt med arbetsmarknadsgapet, minskar därmed (se Diagram 158 och Tabell 27). Eftersom företagen inte utnyttjar sina resurser fullt ut blir efterfrågan på arbetskraft så svag 2014 att arbetsmarknadsgapet inte sluts.

Resursutnyttjandet i ekonomin som helhet, mätt med BNP-gapet, minskar den närmaste tiden och vänder upp först i slutet av 2013. Återhämtningen tar lång tid och svensk ekonomi befinner sig fortfarande i en djup lågkonjunktur 2014 (se Diagram

⁴⁰ Jobbchansen mäts som andelen arbetslösa som övergår i sysselsättning under ett kvartal, enligt flödesstatistiken från AKU. Arbetsmarknadsläget mäts som kvoten av kvarstående lediga platser hos Arbetsförmedlingen och antalet arbetslösa enligt AKU. Ett positivt värde indikerar att jobbchansen respektive arbetsmarknadsläget överstiger genomsnittet under perioden och vice versa. Jobbchansen och arbetsmarknadsläget är säsongsrensade, logaritmerade och mäts som avvikelser från genomsnittet för perioden. De tunnare linjerna markerar ett 90-procentigt konfidensintervall. Sambandet är skattat för perioden 1997:1–2008:2. Resultaten påverkas endast marginellt av om sambandet istället skattas för hela tidsperioden. För en utförligare beskrivning se *Svensk Finanspolitik*, Finanspolitiska rådets rapport 2011. För andra skattningar av liknande samband se *Svensk Finanspolitik*, Finanspolitiska rådets rapport 2012, och fördjupningen ”Har arbetsmarknadens funktionssätt förändrats?”, i *Penningpolitisk rapport*, oktober 2012, Riksbanken.

⁴¹ Konjunkturinstitutet har även skattat en matchningsfunktion baserad på paneldata för olika län för perioden 1992–2012 (juni). Resultaten visar att matchningseffektiviteten har försämrats 2008–2012. Se fördjupningen ”Skattning av matchningseffektiviteten på den svenska arbetsmarknaden” i *Lönebildningsrapporten 2012*.

158). Konjunkturrell balans uppnås först i slutet av 2016 (se kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2017”).

Tabell 27 Resursutnyttjande

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden (om inget annat anges)

	2011	2012	2013	2014
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,8	6,8	6,8	6,7
Faktisk arbetslöshet ²	7,5	7,7	8,3	8,4
Potentiellt arbetade timmar	1,1	0,6	0,5	0,4
Faktiskt arbetade timmar	2,3	0,4	-0,4	0,5
Arbetsmarknadsgap ³	-1,1	-1,3	-2,2	-2,2
Potentiell produktivitet	0,3	1,0	1,2	1,2
Faktisk produktivitet	1,4	0,8	1,2	1,9
Produktivitetsgap ⁴	-0,5	-0,7	-0,7	0,0
Potentiell BNP	1,4	1,6	1,7	1,7
Faktisk BNP	3,7	1,2	0,8	2,4
BNP-gap ⁵	-1,6	-2,0	-2,9	-2,3

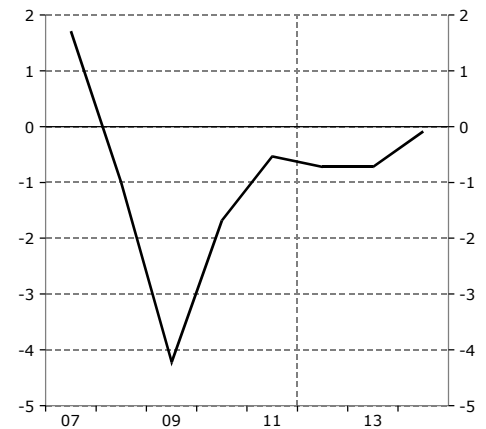
Anm. ¹ Nivå i procent av potentiell arbetskraft. ² Nivå i procent av arbetskraften.

³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet uttryckt i procent av potentiell produktivitet. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 159 Produktivitetsgap

Procent av potentiell produktivitet

Källa: Konjunkturinstitutet.

Mått på resursutnyttjandet

Graden av resursutnyttjande i ekonomin brukar ofta beskrivas med hjälp av det så kallade **BNP-gapet**. Det definieras som skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Potentiell BNP definieras som den nivå på produktionen som skulle uppnås om det var normalt utnyttjande av de idag tillgängliga produktionsfaktorerna arbete och kapital.

BNP-gapet kan delas upp i ett arbetsmarknadsgap och ett produktivitetsgap. **Arbetsmarknadsgapet** ger en bild av resursutnyttjandet på arbetsmarknaden. Det definieras som de faktiskt arbetade timmarnas procentuella avvikelse från potentiellt arbetade timmar. Potentiellt arbetade timmar bestäms i sin tur i av jämviktsarbetslöshet, potentiell arbetskraft och potentiell medelarbetsstid. **Produktivitetsgapet** fångar upp variation i den faktiska produktiviteten som är konjunkturrellt betingad och ger en bild av resursutnyttjandet inom företagen.

FÖRDJUPNING

Framåtblickande indikatorer pekar på sämre utveckling på arbetsmarknaden

Trots den stora osäkerheten i omvärlden har arbetsmarknaden i Sverige varit stabil under 2012 och sysselsättningen har ökat. Under hösten har emellertid tecknen på att arbetsmarknaden håller på att försvagas blivit allt tydligare. Exempelvis har antalet varsel om uppsägning ökat i snabb takt. Denna fördjupning syftar till att visa hur framåtblickande indikatorer har utvecklats och vad det innebär för utsikterna på arbetsmarknaden de närmaste kvartalen.

SÄMRE UTSIKTER PÅ ARBETSMARKNADEN

Ledande indikatorer innehåller information om hur en annan variabel kommer att utvecklas under en kommande period. Det finns en rad ledande indikatorer som kan användas för att förutse förändringar i efterfrågan på arbetskraft. Exempel på sådana är företagens anställningsplaner enligt Konjunkturbarometern, antalet nyanmälda lediga platser hos Arbetsförmedlingen och sysselsättningsindex i inköpschefsindex för tillverkningsindustrin.⁴² I Diagram 160 visas samvariationen mellan olika arbetsmarknadsindikatorer och sysselsättningsutvecklingen. Tidpunkten t avser den samtida korrelationen, medan tidpunkten $t+1$ avser korrelationen mellan indikatorn och sysselsättningen ett kvartal framåt i tiden. Samtliga indikatorer uppvisar högst korrelation med sysselsättningen i tidpunkten $t+1$ eller $t+2$, det vill säga indikatorerna leder utvecklingen i sysselsättningen med ett par kvartal.⁴³ Högst korrelation, mätt på detta sätt, uppvisar anställningsplanerna i näringslivet.⁴⁴

Under hösten har de ledande indikatorerna försvagats, bland annat har anställningsplanerna i Konjunkturbarometern fallit. Det gäller främst tillverkningsindustrin och byggverksamheten.

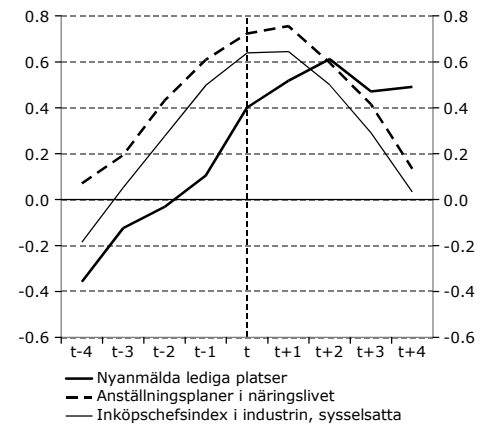
⁴² Om inget annat nämns så avses i denna fördjupning delindexet för sysselsatta i inköpschefsindex i tillverkningsindustrin.

⁴³ Antalet sysselsatta och nyanmälda lediga platser är uttryckta som procentuell förändring jämfört med föregående kvartal. Inköpschefsindex avser kvartalsmedelvärde i tillverkningsindustrin. Korrelationerna avser perioden 1996–2012. Resultaten blir likartade för en kortare tidsperiod (2000–2012) liksom för perioden före finanskrisen (1996–2007), men korrelationerna blir då något högre respektive något lägre.

⁴⁴ Att anställningsplanerna uppvisar högst korrelation med sysselsättningen är i sig inget bevis för att de har bättre prognosförmåga än övriga variabler. En prognosutvärdering av en enkel modell där sysselsättningen (kvartalsförändring) förklaras av laggad sysselsättning (kvartalsförändring) och en indikator visar att samtliga indikatorer (anställningsplaner, nyanmälda lediga platser, inköpschefsindex och varsel) har bättre prognosförmåga än en första ordningens autoregression, AR(1), på ett kvartals sikt. Anställningsplanerna i näringslivet har bäst prognosförmåga av de här utvärderade indikatorerna.

Diagram 160 Ledande indikatorer

Korrelation med procentuell förändring av antalet sysselsatta vid olika tidpunkter, kvartalsvärden

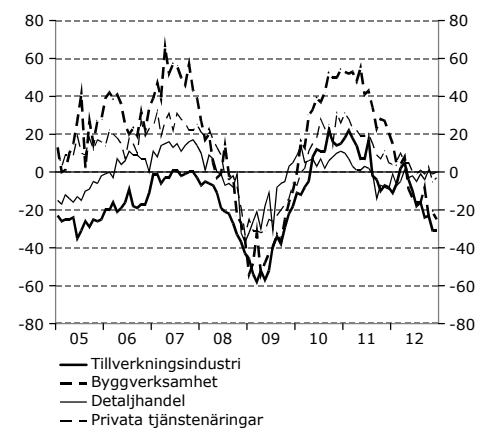

Anm.: Se fotnot 43.

Källor: Arbetsförmedlingen, SCB, Swedbank/Silf och Konjunkturinstitutet.

Diagram 161 Anställningsplaner

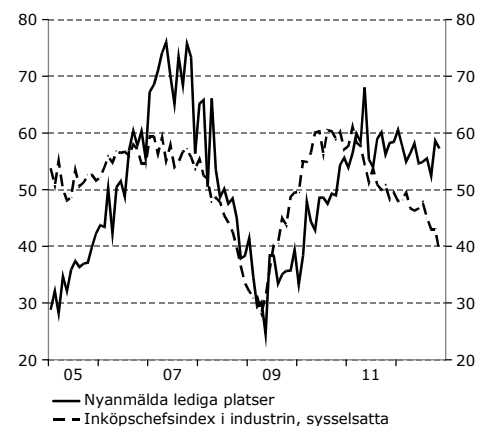
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 162 Nyanmälda lediga platser och inköpschefsindex (sysselsatta) i tillverkningsindustrin

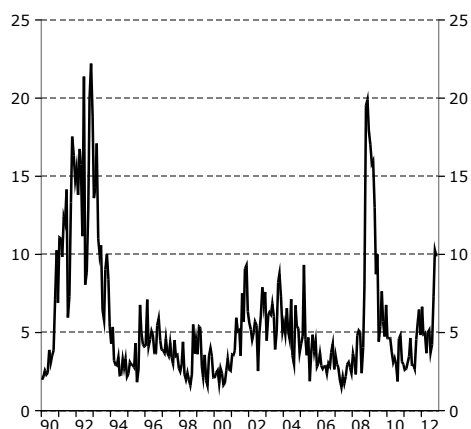
Tusental, 3-månaders glidande medelvärde respektive index, säsongrensade månadsvärden

Källor: Arbetsförmedlingen, Swedbank/Silf och Konjunkturinstitutet.

Diagram 163 Varsel om uppsägning

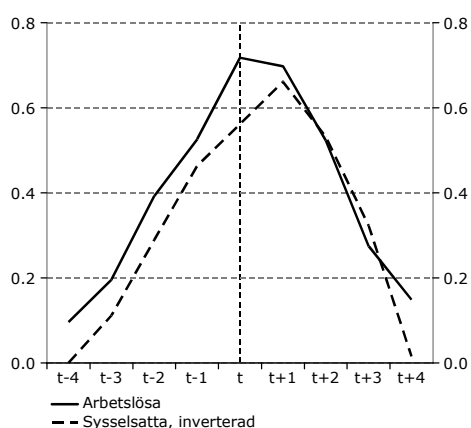
Tusental, månadsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 164 Varsel

Korrelation med procentuell förändring av antalet sysselsatta och arbetslösa vid olika tidpunkter, kvartalsvärden

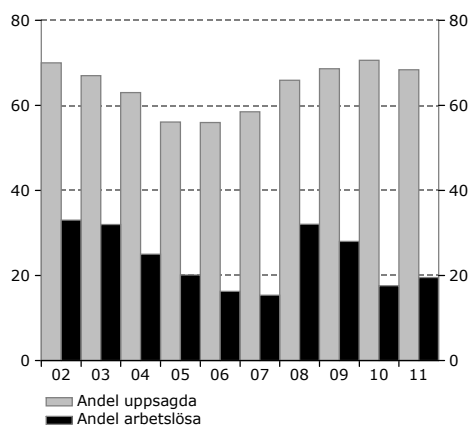

Anm.: Se fotnot 46.

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 165 Uppsagda och arbetslösa inom 6 månader

Andel av varslade, procent

Anm. Årtalen avser tidpunkten för varsel.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Inom detaljhandeln har anställningsplanerna pendlat kring noll, vilket betyder att det är ungefär lika många företag som planerar att dra ner på personal som planerar att anställa den närmaste tiden (se Diagram 161). Samtidigt har sysselsättningsindex i inköpschefsindex för tillverkningsindustrin fallit stadigt de senaste månaderna (se Diagram 162). Antalet nyanmälda lediga platser hos Arbetsförmedlingen har däremot varit ungefär oförändrade under hösten och ligger fortfarande på en hög nivå sett till det historiska genomsnittet (se Diagram 162).⁴⁵

FLER VARSEL OM UPPSÄGNING

Under hösten har antalet varsel om uppsägning ökat, om än från en låg nivå. Både i oktober och i november varslades ungefär 10 000 personer om uppsägning (se Diagram 163). Det reser frågan om hur väl antalet varsel kan bidra till att förutsäga hur mycket arbetslösheten kommer att förändras. Samvariationen mellan antalet varsel och antalet arbetslösa är god. Det är däremot inte uppenbart i vilken utsträckning som utvecklingen i antalet varslade leder arbetslösheten. Varslens korrelation med förändringen i arbetslösheten ett kvartal framåt i tiden och den samtida korrelationen är ungefär lika hög (se Diagram 164).⁴⁶

Det finns flera tänkbara förklaringar. Medan varslen visar hur efterfrågan på arbetskraft förändras så påverkas arbetslösheten också av förändringar i utbudet av arbetskraft. Dessutom sägs inte alla av de varslade personerna upp. Av dem som faktiskt sägs upp blir inte heller alla arbetslösa eftersom en del hinner hitta ett nytt arbete. Hur många av de varslade som verkligen blir uppsagda och sedan också blir arbetslösa varierar över tiden – fler blir arbetslösa i sämre tider (se Diagram 165).⁴⁷ I genomsnitt under 2002–2011 blev omkring 65 procent av dem som varslats om uppsägning uppsagda inom 6 månader och ungefär 25 procent blev också arbetslösa inom samma tidsrymd.

Det sker kontinuerligt stora flöden på arbetsmarknaden. Enligt Arbetskraftsundersökningarnas flödesstatistik var det i genomsnitt ungefär 70 000 personer per kvartal som lämnade sysselsättning för arbetslöshet under åren 2005–2011 (se Diagram 166).⁴⁸ Antalet arbetslösa till följd av varsel bedöms under

⁴⁵ Genomsnittet för perioden 2001–2012 (november) är ca 45 000 lediga platser per månad.

⁴⁶ Antalet sysselsatta och arbetslösa är uttryckt som procentuell förändring jämfört med föregående kvartal medan varslen mäts i nivå. Korrelationerna avser perioden 1996–2012. Mönstret är det samma även om korrelationerna beräknas för en kortare (2000–2012) eller längre (1980–2012) tidsperiod, men korrelationerna blir något högre i båda fallen jämfört med den period som presenteras här.

⁴⁷ Med arbetslös avses här inskriven hos Arbetsförmedlingen. Hur stor andel av de varslade som blir arbetslösa varierar också mellan olika branscher. Se fördjupningen "Varsel och dess samband med arbetslösheten" i *Konjunkturläget*, december 2008.

⁴⁸ Majoriteten (i genomsnitt 70 procent 2005–2012) av dessa är personer som blir arbetslösa till följd av att de lämnar en tidsbegränsad anställning.

samma period ha uppgått till knappt 4 000 personer i genomsnitt per kvartal.⁴⁹

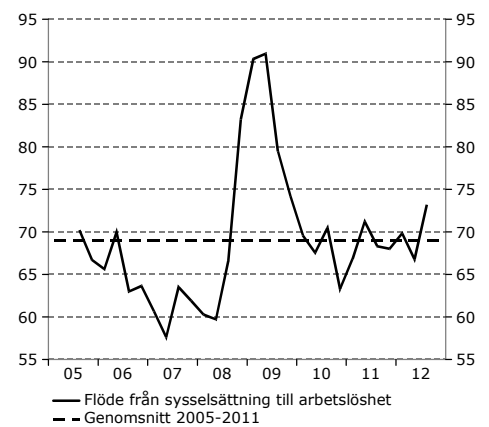
Sammantaget är det därmed en liten andel av de som bli arbetslösa som berörs av varsel. Trots detta kan varsel fungera som en indikator för utvecklingen på arbetsmarknaden, eftersom varslen säger något om hur företagets efterfrågan på arbetskraft förändras. Antalet varsel korrelerar väl med den procentuella förändringen i sysselsättningen ett kvartal framåt i tiden (se Diagram 164). Varslen kan därmed användas som en ledande indikator för sysselsättningen, även om andra indikatorer såsom anställningsplaner har bättre korrelation och också bättre prognosförmåga (se Diagram 160 och fotnot 44).

KONJUNKTURINSTITUTETS INDIKATORMODELLER PEKAR PÅ SVAG SYSSELSÄTTNINGsutveckling

De framåtblickande indikatorerna pekar på en sämre utveckling av antalet sysselsatta på kort sikt. För att få en uppfattning om hur omfattande försvagningen kan väntas bli använder Konjunkturinstitutet sig av indikatormodeller.⁵⁰ I dessa modeller ingår utöver traditionella arbetsmarknadsindikatorer även information om produktionsutfall enligt Konjunkturbarometern (se Tabell 28).

Diagram 166 Flöden på arbetsmarknaden

Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁹ Under perioden 2005–2011 varslades i genomsnitt 15 000 personer per kvartal. Eftersom 25 procent av dessa i genomsnitt blev arbetslösa innebär det att 3 750 personer blev arbetslösa till följd av varsel varje kvartal.

⁵⁰ Metoden är ursprungligen utvecklad av Riksbanken. Se exempelvis Andersson, M. och M. Löf, "Riksbankens nya indikatorprocedur", *Penning- och Valutapolitik*, 2007:1.

Tabell 28 Variabler i Konjunkturinstitutets indikatormodeller

Säsongrensade kvartalsvärden

Beroende variabel
Antal sysselsatta ¹
Förklarande variabler
Antal sysselsatta (t-1) ¹
Nyanmälda lediga platser ²
Varsel ²
Indikatorer tillverkningsindustri ³ :
Produktionsvolym, utfall
Anställda, utfall
Anställda, förväntan
Brist på arbetskraft
Indikatorer byggverksamhet ³ :
Byggandet, utfall
Anställda, utfall
Anställda, förväntan
Brist på arbetskraft

Källor: ¹ SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU). ² Arbetsförmedlingen.³ Konjunkturbarometern.

Dessa indikatorer innehåller också information om den framtida sysselsättningsutvecklingen. Modellprognosen utgör för närvarande ett medelvärde av prognoserna från 55 olika indikatormodeller.⁵¹

Tabell 29 visar en utvärdering av indikatormodellernas medelvärdesprognos (Medel55) jämfört med en första ordningens autoregression, AR(1)-modell. Dessutom redovisas en utvärdering av Konjunkturinstitutets publicerade sysselsättningsprognoser. Av tabellen framgår att modellprognosen ger mer träffsäkra prognoser än en AR(1)-modell på kort sikt. Resultaten indikerar även att prognosförmågan minskar med prognoshorizonten. Konjunkturinstitutet använder därför enbart dessa modeller för sysselsättningsprognoser på kort sikt – upp till två kvartal framåt i tiden. På längre sikt använder Konjunkturinstitutet andra typer av modeller till stöd för bedömningen. Tabellen visar även att Konjunkturinstitutet har gjort bättre sysselsättningsprognoser än modellerna. På kort sikt kan det förklaras av tillgång till mer information än modellerna, till exempel i form av månadsutfall för sysselsättning och indikatorer.

⁵¹ Sammanvägningar av olika modellprognoser har visat sig vara robusta prognosverktyg. Se exempelvis fördjupningen "Inflationsindikatorer" i *Inflationsrapport*, 2006:3, Riksbanken.

Tabell 29 Utvärdering av prognoser för kvartalsförändring i sysselsättningen under perioden 2004kv2–2012kv2

Prognoshorisont och Theil's U, säsongrensade data

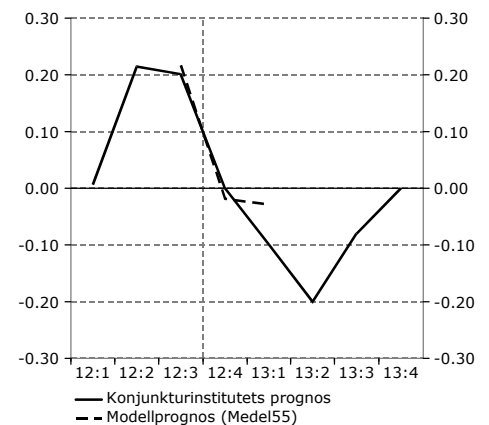
Prognoshorisont Kvartal	Medel55	AR(1)	KI:s prognoser
1	0,77	0,92	0,58
2	0,94	1,11	0,85
3	1,02	1,15	1,01
4	1,21	1,18	1,12
5	1,27	1,20	1,14
6	1,33	1,20	1,11

Anm. När Theil's U är mindre än 1 innebär det att prognosen är bättre än att använda seriens medelvärde under utvärderingsperioden som prognos. Det bör dock noteras att medelvärdet för hela utvärderingsperioden inte var känt i realtid och därmed inte möjligt att använda vid de olika prognostillfällena. Medel55 avser prognoser baserade på genomsnittet av 55 skattade modeller och AR(1) är en första ordningens autoregression.

För de två närmaste prognoskvartalen, det vill säga fjärde kvartalet 2012 och första kvartalet 2013, spår indikatormodellerna att sysselsättningen kommer att vara i princip oförändrad (se Diagram 167). Konjunkturinstitutet samlade bedömning är att sysselsättningen utvecklas i linje med modellerna fjärde kvartalet 2012. Det stöds även av oktober- och novemberutfallen från SCB:s arbetskraftsundersökningar. Däremot bedömer Konjunkturinstitutet att sysselsättningen minskar något första kvartalet 2013. Det stöds av att flera av de ledande indikatorerna har fortsatt att utvecklas negativt under inledningen av fjärde kvartalet 2012 – information som modellerna inte har haft tillgång till.

Diagram 167 Sysselsättningsprognoser

Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Löner, vinster och priser

Lågkonjunkturen fördjupas. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden och i ekonomin som helhet är redan lågt och sjunker ytterligare 2013. Detta håller tillbaka löneökningstakten och inflationen. Även företagens vinster påverkas och vinstandelen i näringslivet sjunker.

Efterfrågan både i Sverige och i omvärlden är låg och dämpas ytterligare den närmaste tiden. Samtidigt fortsätter utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden att försvagas. Sysselsättningen minskar något de kommande kvartalen och arbetslösheten fortsätter att stiga. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden mätt med arbetsmarknadsgapet minskar (se Diagram 168).

Avtalsrörelsen 2011–2012 är nu i stort sett slutförd. På de flesta områden slöts avtal på ungefär ett år och den avtalade löneökningstakten motsvarade ca 2,6 procent på 12 månader. Detta är betydligt högre än den föregående avtalsrörelsen och även de slutliga löneökningarna förväntas bli högre än föregående år.

I början av 2013 genomförs en ny stor avtalsrörelse och de första kraven har redan framställts. Både kraven och de slutliga löneökningarna dämpas av det låga resursutnyttjandet. Den slutliga löneökningstakten 2013 och 2014 väntas därför bli lägre än 2012.

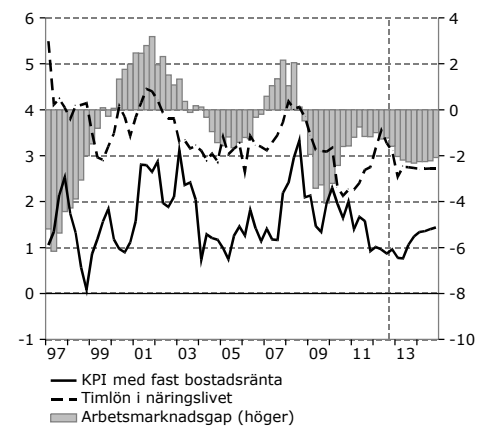
Lågkonjunkturen fördjupas nu och resursutnyttjandet inom företagen sjunker något. Det medför att tillväxten i produktiviteten faller tillbaka (se Diagram 169). Utvecklingen i produktiviteten bestämmer tillsammans med löneökningstakten till stor del arbetskostnaden per producerad enhet (enhetsarbetskostnaden). Den ökar relativt snabbt 2012, men ökningstakten faller tillbaka något 2013. Under 2014 normaliseras resursutnyttjandet i företagen och tillväxten i produktiviteten stiger. Tillsammans med låga nominella löneökningar medför det att enhetsarbetskostnaden bara ökar svagt.

Den svaga utvecklingen i efterfrågan gör att företagen har svårt att höja priserna för att kompensera för de högre enhetsarbetskostnaderna. Lönsamheten i näringslivet, mätt som vinstandelen, sjunker därför 2012 och 2013.

Att företagen inte höjer priserna så mycket håller tillbaka inflationen. Dessutom gör en svag global efterfrågan tillsammans med en starkare krona att importpriserna fortsätter att utvecklas svagt framöver. Sammantaget bidrar detta till att inflationen förblir låg de kommande åren (se Diagram 168). I takt med att återhämtningen i svensk ekonomi kommer igång i slutet av 2013 stiger inflationen visserligen något men KPIF ökar ändå bara med 1,0 och 1,4 procent 2013 och 2014. Mätt med KPI är inflationen ännu lägre eftersom räntekostnaderna sjunker.

Diagram 168 Arbetsmarknadsgap, timlön och KPIF

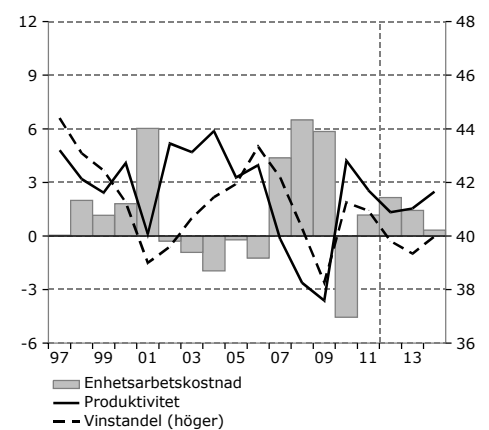
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 169 Enhetsarbetskostnad, produktivitet och vinstandel i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden respektive procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Löner och arbetskostnader

AVTALS RöRELSEN 2013 INLEDD

Under 2011–2012 har en stor avtalsrörelse genomförts. Denna är nu i stort sett slutförd och nya kollektivavtal för omkring 2,7 miljoner anställda har tecknats. Merparten av dessa avtal gäller för en period på ungefär ett år och löper därmed ut 2013. Samtidigt som denna avtalsrörelse slutförs inleds därför upptakten till nästa. Avtalsrörelsen 2013 blir nästan lika omfattande som den föregående. Dess mest intensiva period blir i mars 2013 då avtal som berör nästan 1,8 miljoner anställda löper ut (se Tabell 30). Dessa avtal gäller bland andra arbetare och tjänstemän inom industrin, arbetare inom handeln, samt vissa avtalsområden inom kommunerna.

Tabell 30 Tidpunkter då avtal löper ut i 2013 års avtalsrörelse

Tidpunkt	Antal avtal	Antal anställda	Berörda större avtal
28 februari	13	120 000	Transportavtalet, Byggavtalet
31 mars	272	1 750 000	Avtal inom industrin, pappersindustrin, detalj- och partihandel, tjänstemannaavtal inom IT- och telekom, avtalen mellan SKL och Kommunalarbetareförbundet, Allmän kommunal verksamhet samt Läkarförbundet
30 april	80	142 000	Avtal inom motorbranschen, tjänstemannaavtal inom handeln
31 maj	83	210 000	Hotell- och restaurangavtalet
30 juni	20	39 000	
31 juli	2	22 000	
31 augusti	14	23 000	Avtal för fristående skolor och förskolor
30 september	15	145 000	Avtal inom statlig sektor
31 oktober	4	45 000	
31 december	10	12 000	Avtal för akademiker i försäkrings- och banksektorn

Anm. Avtalen i tabellen är bara ett urval av alla de avtal som löper ut under 2013.

Källa: Medlingsinstitutet (2012-11-29).

Den 12 november presenterade LO och Facken inom industrin sina krav inför avtalsrörelsen 2013.⁵² Facken inom industrin kräver bland annat löneökningar på 2,8 procent under en ettårig avtalsperiod, förbättrad kompletterande ersättning vid föräldraledighet och fortsatt utbyggnad av systemet för arbetstidsförkortning. LO:s krav innefattar därutöver att lönerna för dem med en månadslön under 25 000 kronor ska höjas med minst 700 kronor. Detta skulle innebära en högre löneökningstakt än 2,8 procent på vissa avtalsområden.

⁵² Facken inom industrin är ett samarbete mellan de fackförbund som har undertecknat industriavtalet: Sveriges Ingenjörer, IF Metall, Unionen, Livsmedelsarbetareförbundet och GS – Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch.

HÖGRE CENTRALT AVTALADE LÖNEÖKNINGAR 2012 JÄMFÖRT MED 2010–2011

De kollektivavtal som tecknades för industrin i december 2011 gav avtalade löneökningar på 3,0 procent under en period på fjorton månader. Detta motsvarar en genomsnittlig årlig procentuell ökning på knappt 2,6 procent. Jämfört med avtalsrörelsen 2010 då förhandlingarna inom industrin ledde till en centralt avtalad löneökningstakt på i genomsnitt 1,75 procent innebär detta en betydlig uppgång.

Sammantaget har kostnadsökningen i industrins avtal i stort varit normerande i denna avtalsrörelse, liksom den varit i tidigare avtalsrörelser sedan industriavtalets tillkomst 1997.⁵³ De centralt avtalade löneökningarna är därmed högre i näringslivet som helhet 2012 jämfört med de två föregående åren (se Diagram 170).

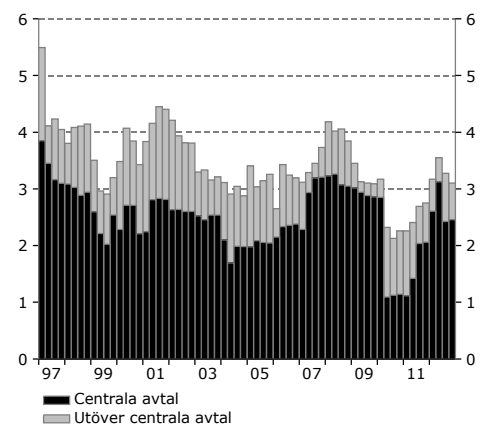
DE SLUTLIGA LÖNEÖKNINGARNA I NÄRINGSLIVET TILLFÄLLIGT HÖGRE 2012

Den slutliga löneökningstakten blir betydligt högre 2012 jämfört med 2011 (se Diagram 170). År 2012 ökar timlönen i näringslivet enligt konjunkturlönestatistiken med 3,3 procent (se Tabell 31). Löneökningstakten i näringslivet dras upp något 2012 på grund av en förskjutning av tidpunkten för lönerrevisionerna i industrins avtal.⁵⁴ Löneökningstakten i industrin är 2012 högre än i övriga branscher, och lägre 2013, på grund av detta.

MER DÄMPAD LÖNEÖKNINGSTAKT I NÄRINGSLIVET 2013–2014

De avtalskrav som framförts inför avtalsrörelsen 2013 av Facken inom industrin och LO är betydligt lägre än de krav som framfördes inför den förra avtalsrörelsen. Då innefattade Facken inom industrins krav löneökningar på 3,7 procent, att jämföra med 2,8 procent inför 2013. Detta, i kombination med en svag utveckling av produktion och sysselsättning talar för att löneökningarna i näringslivet blir betydligt lägre 2013 än de blev 2012. Löneökningstakten inom industrin 2013 dras dessutom tillfälligt ner något av hur avtalen från 2012 är konstruerade.⁵⁵ I näringslivet som helhet väntas löneökningstakten bli 2,7 procent 2013 (se Tabell 31). Produktion och sysselsättning i tjänstebanscher visar en lite mer stabil utveckling 2013 jämfört med i de varu-

Diagram 170 Timlön i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

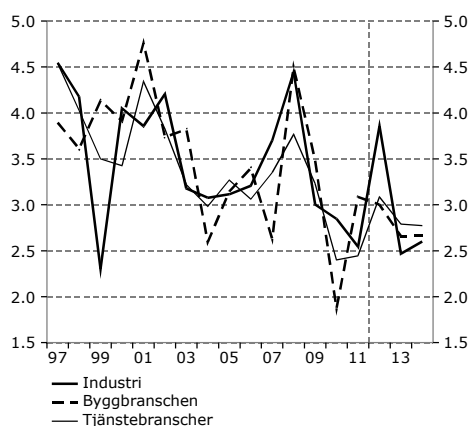
⁵³ Se *Lönebildningsrapporten*, 2012 för en sammanfattande beskrivning av avtalsrörelsen 2011–2012 och lönebildningen 1997–2011.

⁵⁴ Tidpunkten för merparten av lönerrevisionerna i industrin 2011 var den 1 juni. I de kollektivavtal som tecknats för 2012 var tidpunkten för lönerrevisionerna den 1 februari, då lönen enligt avtalet höjdes med 3,0 procent. Eftersom löneökningstakten enligt konjunkturlönestatistiken beräknas som årlig procentuell förändring av timlönen påverkar även 2011 års revisioner löneökningstakten under det första halvåret 2012. Att avtalsperioden är 14 månader och lönehöjningen skedde den första dagen innebär att den årliga löneökningstakten blir noll de två sista månaderna av avtalsperioden, det vill säga februari och mars 2013. Löneökningstakten blir därför lägre i industrin än i övriga näringslivet 2013.

⁵⁵ Se fotnot 54.

Diagram 171 Timlön i näringslivsbranscher

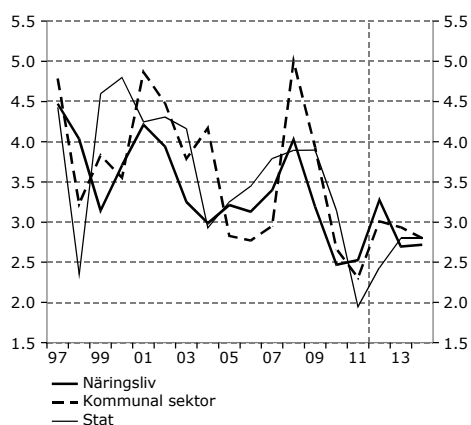
Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 172 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och stat

Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

producerande branscherna. Löneökningstakten blir därför något högre i tjänstebranscherna (se Diagram 171).

Även 2014 blir löneökningstakten jämförelsevis låg i näringslivet till följd av ett fortsatt svagt resursutnyttjande på arbetsmarknaden och den låga lönsamheten under 2013. Efterfrågan på arbetskraft inom industrin är fortsatt svag 2014 och löneökningstakten blir därför något lägre än för näringslivet i övrigt.

Tabell 31 Timlöneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken

Branschens andel av lönesumman respektive procentuell förändring

	Andel	2011	2012	2013	2014
Industri	17	2,5	3,9	2,5	2,6
Byggbranschen	6	3,1	3,0	2,7	2,7
Tjänstebranscher	45	2,4	3,1	2,8	2,8
Varav: Handel, hotell och restaurang	13	2,0	3,4	2,8	2,8
Företagstjänster, försäkrings- och kreditinstitut	20	2,8	3,0	2,8	2,8
Näringsliv	68	2,5	3,3	2,7	2,7
Kommunal sektor	25	2,3	3,0	2,9	2,8
Stat	6	1,9	2,4	2,8	2,8
Totalt	100	2,4	3,2	2,8	2,7

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

LÖNEÖKNINGSTAKTEN NÅGOT HÖGRE I OFFENTLIG SEKTOR 2013–2014

I den offentliga sektorn, framför allt i statlig sektor, har löneökningstakten varit lägre än i näringslivet både 2011 och 2012 (se Tabell 31 och Diagram 172). Den lägre löneökningstakten i statlig sektor, framför allt 2011, förklaras av att den genomsnittliga lönenivån sjunkit inom försvaret till följd av ett stort antal nyanställningar efter värnpliktens avskaffande 2010. Inom civilförvaltningen var löneökningstakten 2011 mer i linje med den inom näringslivet men preliminära utfall för 2012 visar hittills en svagare utveckling än i näringslivet.⁵⁶ 2013 väntas löneökningstakten stiga något i den statliga sektorn men en låg uppräknings av anslagen för de statliga myndigheterna innebär att den dock är fortsatt dämpad.

De centrala avtal som börjar gälla i mitten av 2012 inom delar av den kommunala sektorn, framför allt för lärarna, innebär en högre löneökningstakt jämfört med näringslivet.⁵⁷ Både 2013 och

⁵⁶ Se SCB, "Konjunkturstatistik, löner för statlig sektor, september 2012", Statistiskt meddelande AM17 SM1211, www.scb.se.

⁵⁷ För de kommunalt anställda lärarna slöts fyraåriga kollektivavtal där endast det första avtalsåret har en sifferställt löneökningstakt. Det första avtalsåret är den avtalade löneökningstakten 4,2 procent, det andra året ska löneökningarna minst motsvara industrinormen i avtalsrörelsen 2013 och därefter är avtalet sifferfäst. Även avtalet mellan SKL/Pacta och Svenska kommunalarbetsförbundet för perioden 2012-04-30 – 2013-03-31 ger en något högre löneökningstakt än industrinormen.

2014 väntas löneökningstakten bli något högre i kommunerna än i näringslivet.

TROTS LÅGKONJUNKTUR ÖKAR REALLÖNEN UNGEFÄR I LINJE MED HISTORISKT GENOMSnitt 2013–2014

Den nominella löneökningstakten i hela ekonomin dämpas 2013–2014 och ökar i en betydligt svagare takt jämfört med den genomsnittliga utvecklingen sedan Industriavtalets tillkomst 1997. Trots detta ökar reallönen i hela ekonomin 2013–2014 ungefär i linje med genomsnittet sedan 1997 eftersom inflationen är fortsatt låg (se Tabell 32 och Diagram 173).

Tabell 32 Nominell och real timlön i hela ekonomin

Årlig procentuell förändring

	1998– 2011	2012	2013	2014
Nominell timlön ¹	3,5	3,2	2,8	2,7
Real timlön (KPI) ²	2,1	2,3	2,4	1,6
Real timlön (KPIF) ²	1,8	2,2	1,8	1,4

¹ Enligt konjunkturlönestatistiken. ² Den nominella timlönen enligt konjunkturlönestatistiken deflaterad med konsumentprisindex (KPI) respektive konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF).

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

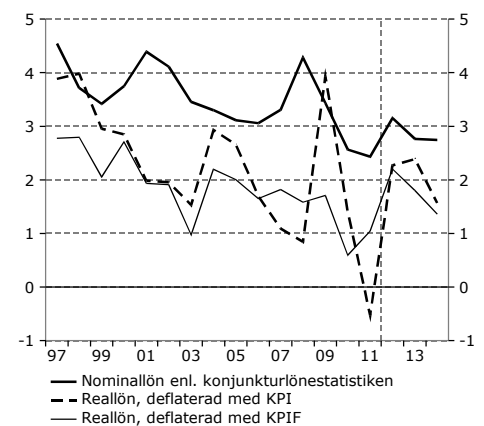
ARBETSKOSTNADEN STIGER NÅGOT SNABBARE ÄN TIMLÖNEN 2013

I företagens arbetskostnader ingår förutom löner också avtalade och lagstadgade kollektiva avgifter och löneskatter. Arbetskostnaden har under perioden 1998–2011 i genomsnitt utvecklats något snabbare än timlönen enligt konjunkturlönestatistiken. Enskilda år kan det dock vara avsevärda skillnader i utvecklings-takt (se Diagram 174).⁵⁸ År 2011 ökade arbetskostnaden i näringslivet snabbare än timlönen enligt konjunkturlönestatistiken, 3,1 procent jämfört med 2,5 procent (se Tabell 33). Detta hänger troligen ihop med den mycket svaga utvecklingen av arbetskostnaden 2010. Uppgifter i nationalräkenskaperna för de första tre kvartalen indikerar att arbetskostnaden i näringslivet ökar snabbare än timlönen enligt konjunkturlönestatistiken också 2012. Detta beror på att lönesumman utvecklats starkt i förhållande till de anställdas arbetade timmar (se Tabell 33). De kollektiva avgif-

⁵⁸ Arbetskostnaden per timme i näringslivet beräknas med uppgifter från nationalräkenskaperna på lönesumma, löneskatter och kollektiva avgifter samt anställdas arbetade timmar. Under perioden 1998–2011 ökade arbetskostnaden per timme i genomsnitt med 3,5 procent per år. Timlönen enligt konjunkturlönestatistiken ökade i genomsnitt med 3,4 procent per år under samma period. De totala kollektiva avgifterna och löneskatterna har inte förändrats i förhållande till lönesumman mellan 1997 och 2011. Skillnaden mellan arbetskostnaden och timlönen enligt konjunkturlönestatistiken förklaras i stället av en något snabbare ökning av timlönen enligt nationalräkenskapernas uppgifter. I lönesumman i nationalräkenskaperna ingår vissa ersättningar, som till exempel sjuklön, arvoden och bonus, som inte ingår i lönebegreppet enligt konjunkturlönestatistiken. Detta, samt olika periodiseringar av löneutbetalningarna och olika mått på arbetstid, innebär att timlöneutvecklingen kan skilja sig avsevärt mellan källorna enskilda år.

Diagram 173 Nominell och real löneutveckling i hela ekonomin

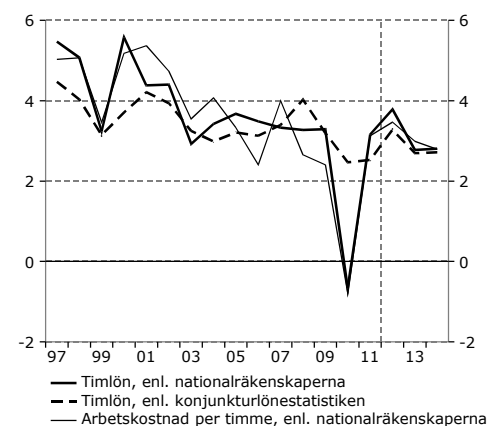
Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 174 Timlön och arbetskostnad per timme i näringslivet

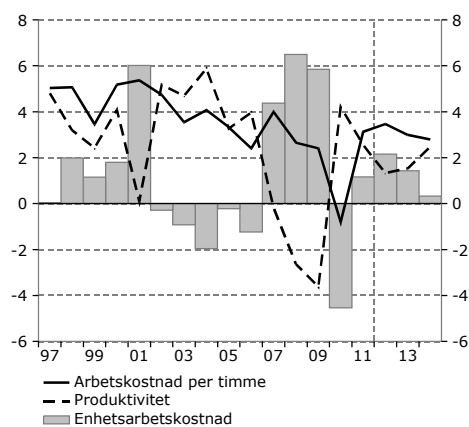
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 175 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

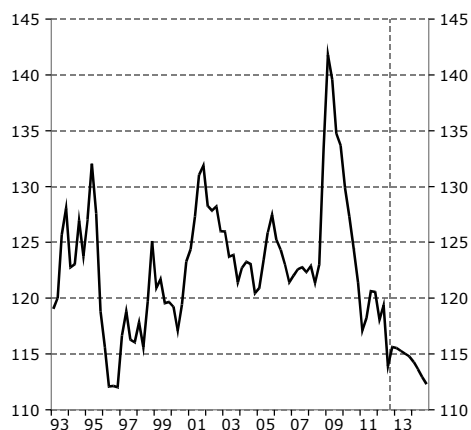
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 176 Nominell importvägd effektiv växelkurs

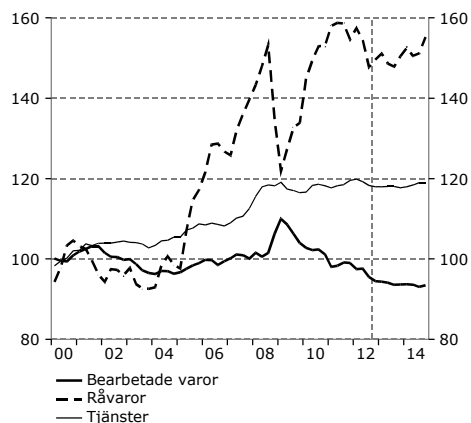
Index 1991=100, kvartalsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 177 Exportpriser

Index 2000=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

terna och löneskatterna har däremot minskat något i förhållande till lönesumman 2012, vilket dämpar utvecklingen av arbetskostnaden i förhållande till timlönen enligt nationalräkenskaperna.

År 2013 och 2014 väntas uttaget av kollektiva avgifter och löneskatter i förhållande till lönesumman vara något högre än 2012 (ungefär som 2011–2012 i genomsnitt). Arbetskostnaden ökar därför något snabbare än timlönen 2013. År 2014 ökar arbetskostnaden i samma takt som timlönen.

Tabell 33 Timlön och arbetskostnad i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2011	2012	2013	2014
Timlön (KL)	2,5	3,3	2,7	2,7
Timlön (NR)	3,2	3,8	2,8	2,8
Kollektiva avgifter och löneskatter (i procent av lönesumman)	39,6	39,2	39,5	39,5
Arbetskostnad	3,1	3,5	3,0	2,8
Enhetsarbetskostnad	1,2	2,2	1,4	0,3

Anm. Konjunkturlönestatistiken (KL) respektive nationalräkenskaperna (NR). Timlönen enligt nationalräkenskaperna beräknas med lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ENHETSARBETSKOSTNADENS UTVECKLING DÄMPAS 2014

Arbetskostnaden per timme i näringslivet stiger snabbt 2012 i förhållande till produktivitetens utvecklingen (se Diagram 175). Detta innebär att arbetskostnaden per producerad enhet i näringslivet, enhetsarbetskostnaden, stiger med 2,2 procent. År 2013 stiger arbetskostnaderna i långsammare takt samtidigt som produktiviteten ökar något snabbare. Utvecklingen av enhetsarbetskostnaden dämpas därmed till 1,4 procent. På grund av den svaga efterfrågan begränsas företagens möjligheter att kompensera sig för de ökade enhetsarbetskostnaderna genom att höja priserna, lönsamheten i näringslivet försämras därmed 2012–2013 (se avsnittet ”Kostnader, deflatorer och vinster”). År 2014 ökar produktiviteten betydligt starkare och enhetsarbetskostnaden ökar bara svagt, med 0,3 procent.

Kostnader, deflatorer och vinster

EXPORT- OCH IMPORTPRISERNA FORTSÄTTER NEDÅT

Den svenska kronan har förstärkts påtagligt det senaste året (se Diagram 176). Det har en dämpande effekt på både export- och importpriserna. Samtidigt medför en svag internationell industrikonjunktur, framför allt europeisk, att världsmarknadspriserna på bearbetade varor utvecklas svagt.

Exportpriserna på bearbetade varor har sjunkit sedan 2009, då de var tillfälligt förhöjda på grund av en kortvarig kronförsvagning. Den starkare kronan och dämpade efterfrågan i om-

världen bidrar till en fortsatt nedgång, om än i lägre takt än tidigare. I slutet av 2014 är exportpriserna för bearbetade varor ca 13 procent lägre än de var 2009 (se Diagram 177). Priserna på exporterade råvaror, som exempelvis skogs- och metallindustri-varor, stiger under 2014 då efterfrågan ökar snabbare, och är i slutet av 2014 på en historiskt hög nivå. Totalt sett faller exportpriserna 2013 medan de stiger marginellt 2014 (se Tabell 34).

Importpriserna faller 2013 (se Diagram 178), delvis på grund av sjunkande oljepriser och den starkare kronan. Sammantaget faller importpriserna mer än exportpriserna vilket innebär att bytesförhållandet förstärks något (se Diagram 179).

Tabell 34 Tillförsel och användningspriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt				
	2011	2011	2012	2013	2014
<i>BNP</i>	70	1,1	0,8	1,3	1,6
Offentliga myndigheter ¹	13	3,3	2,6	3,2	3,0
Näringsliv ²	48	0,6	0,4	0,8	1,4
Skattenetto	8	0,8	0,2	1,6	0,7
Import	30	-0,3	-1,2	-2,5	-0,2
Varav: Bearbetade varor	16	-3,7	-2,7	-3,6	-1,1
Råvaror	7	9,0	0,1	-2,7	0,7
Tillförsel/användning³	100	0,7	0,2	0,2	1,0
Offentlig konsumtion	18	2,7	2,3	2,7	2,8
Hushållens konsumtion	33	1,3	1,1	0,6	1,1
Fasta bruttoinvesteringar	13	0,7	0,5	-0,2	0,7
Export	35	-1,1	-1,7	-1,8	0,2
Varav: Bearbetade varor	19	-3,4	-2,3	-2,5	-0,5
Råvaror	5	4,9	-3,2	-1,9	1,9

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ² Förädlingsvärdepris beräknat till baspris. ³ Inklusive lagerinvesteringar.

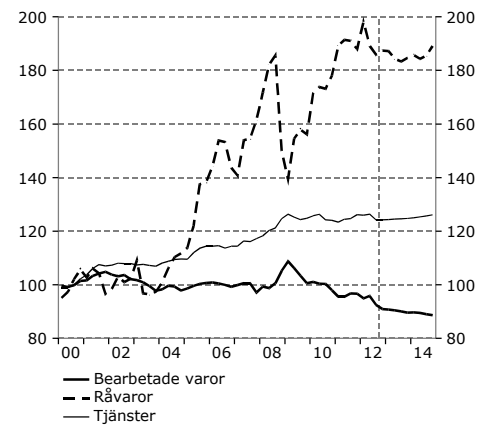
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Prisutvecklingen på produkter som används inom landet kan delas upp på priser för hushållens konsumtion, offentlig konsumtion, och priser för investeringar (se faktaruta nedan). På grund av den svaga konjunkturutvecklingen, dämpad inflation i omvärlden och den starkare kronan stiger dessa i en betydligt lägre takt än vad som ges av historiska genomsnitt. Priset på investeringsprodukter – byggnader och anläggningar, maskiner med mera – faller 2013, och priset på hushållens konsumtion ökar bara med 0,6 procent (se Tabell 34 och avsnittet ”Konsumentpriser” nedan). Detta beror på sjunkande importpriser kombinerat med en svag ökning av priset på det totala produktionsvärdet i Sverige.⁵⁹ Förädlingsvärdedeflatoren i näringslivet ökar med 0,8 procent 2013, vilket är mindre än genomsnittet 1993–2011 på 1,2 procent per år. År 2014 ökar priserna snabb-

⁵⁹ Med produktion avses förädlingsvärde om annat ej anges.

Diagram 178 Importpriser

Index 2000=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 179 Bytesförhållande

Index 2011=100

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 180 BNP till marknadspris

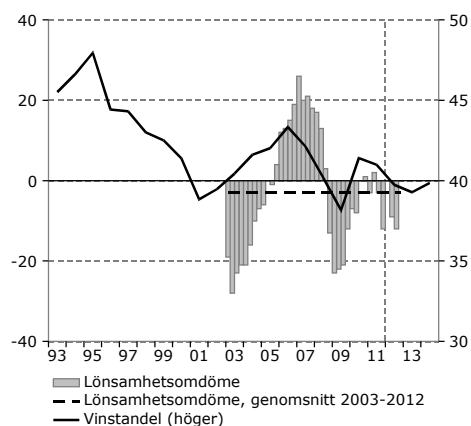
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 181 Lönsamhet i näringslivet

Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongrensade kvartalsvärden

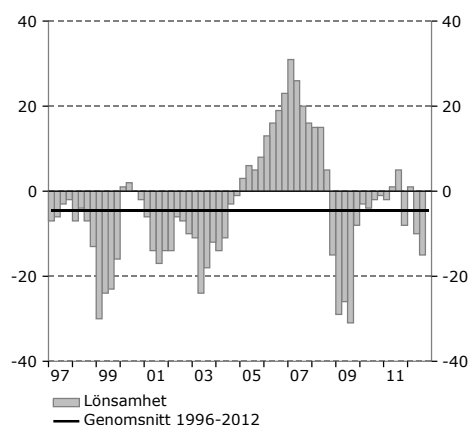

Anm. Se faktarutan för en förklaring av vinstandelen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 182 Lönsamhet i tillverkningsindustrin

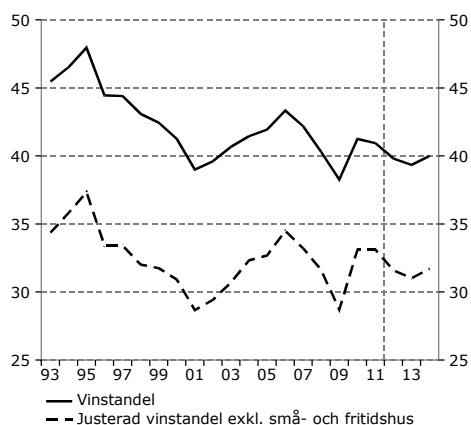
Netttotal, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 183 Vinstandel i näringslivet

Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

bare, och näringslivets förädlingsvärdedeflator stiger med 1,4 procent.

BNP-deflatoren ökar med i genomsnitt 1,5 procent per år 2013–2014 vilket tillsammans med ökningen i BNP-volymer gör att BNP i löpande priser stiger med i genomsnitt 3,0 procent per år (se Diagram 180). Prognosen på BNP i löpande priser har stor betydelse för bland annat prognosen för skatteintäkterna (se kapitlet ”Offentliga finanser”).

SÄMRE LÖNSAMHET GÖR FÖRETAGEN FÖRSIKTIGA

Lönsamheten för företagen i Sverige försämrades under andra halvåret 2012 då konjunkturen försvagades (se Diagram 181 och Diagram 182). År 2013 blir lönsamheten lägre än 2012. Det totala produktionsvärdet i löpande priser ökar bara med 1,4 procent 2013 medan den totala arbetskostnaden ökar med 2,2 procent. Arbetskostnadens andel av förädlingsvärdet stiger därmed och vinstandelen sjunker (se Tabell 35 och Diagram 183). Försämringen av lönsamheten innebär att företagen är återhållsamma med nyinvesteringar. I synnerhet industrins investeringsplaner är dämpade och deras investeringar minskar med 3,5 procent 2013 efter att ha ökat med över 10 procent både 2011 och 2012. Även byggföretagen minskar sina investeringar 2013. Uppgången i antalet varsel visar att industriföretagen ser över sin verksamhet och lägger ner eller flyttar ut olönsamma delar av tillverkningen, något som dämpar nedgången i lönsamheten. Men nedläggningarna innebär en svagare utveckling för både produktion och sysselsättning den närmaste tiden. Lönsamheten förbättras 2014 då priserna höjs mer samtidigt som produktiviteten ökar snabbare.

Tabell 35 Priser, kostnader och vinster i näringslivet

Procentuell utveckling respektive procent, ej kalenderkorrigerade värden

	2011	2012	2013	2014
Förädlingsvärde, fasta priser ¹	5,4	1,0	0,8	2,8
Förädlingsvärdedeflator ¹	0,6	0,4	0,8	1,4
Förädlingsvärde, löpande priser ²	6,0	1,3	1,4	4,2
Arbetade timmar, anställda	3,4	-0,8	-0,8	0,1
Arbetskostnad per timme ³	3,3	4,3	3,0	3,1
Total arbetskostnad ³	6,7	3,5	2,2	3,2
Bruttoöverskott	4,9	-1,8	0,2	5,8
Vinstandel	41,0	39,7	39,3	39,9
Justerad vinstandel ⁴	33,1	31,6	31,0	31,7

Anm. ¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till faktorpris. ³ Inkluderar löneberoende övriga produktionsskatter, även för egenföretagare. ⁴ Exklusive små- och fritidshus justerad för antalet arbetstimmar utförda av egenföretagare.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FAKTA

Priser på användning och tillförsel

De varor och tjänster som produceras och importeras (det vill säga *tillförseln* av produkter) kan användas till privat och offentlig konsumtion, till investeringar – både i fasta tillgångar och i lager – och till export. Priserna i nationalräkenskaperna brukar benämnas *deflatorer*. *BNP-deflatorn* som visas i Tabell 34 kan något förenklat beskrivas som det sammanvägda priset för all produktion som sker inom landet. Utvecklingen i *BNP-deflatorn* utgör skillnaden mellan hur den totala produktionsvolymen i *löpande priser* och det totala produktionsvärdet i *fasta priser* utvecklas.

*BNP-deflatorn*s utveckling avgörs av prisutvecklingen på näringslivets produktion (*näringslivets förädlingsvärde**deflator*) och prisutvecklingen för offentliga myndigheters och icke-vinstdrivande organisationers produktion. Därutöver tillkommer en beräknad prisutveckling för de skatter och subventioner som utgör skillnaden mellan det köparna betalar för sina produkter (*marknadspris*) och det företagen erhåller (*baspris*). Skatterna består framför allt av moms, men även punktskatter och liknande.

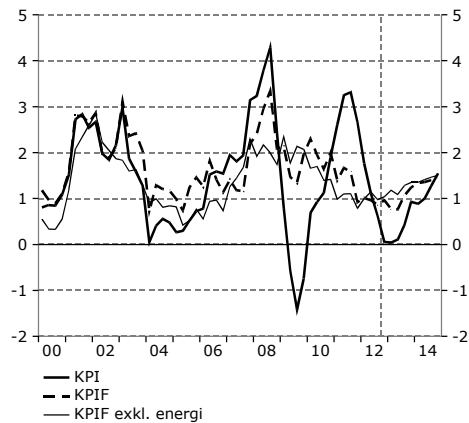
Hur förädlingsvärdepriset utvecklas beror på hur produktpriserna till användarna utvecklas i förhållande till priserna på de varor och tjänster som förbrukas i produktionsprocessen (*förbrukningspriserna*). Förädlingsvärdepriset stiger snabbare ju mer priserna på de tillverkade produkterna stiger i förhållande till priserna på de produkter som förbrukas i tillverkningen. Företagens lönsamhet avgörs av hur förädlingsvärdeprisets utvecklas i förhållande till enhetsarbetskostnaden.

Lönsamheten mäts ofta med *vinstandelen*. Efter att de totala arbetskostnaderna subtraherats från förädlingsvärdet återstår ett bruttoöverskott. Vinstandelen avser detta bruttoöverskott dividerat med förädlingsvärdet. För att vinstandelen ska ge en rättvisande bild av företagets lönsamhet bör förädlingsvärde för små- och fritidshus exkluderas. Utöver detta bör kostnader för egenföretagares arbetsinsats adderas till de anställdas arbetskostnader. På sista raden i Tabell 35 visas vinstandelen beräknad med dessa justeringar.⁶⁰

⁶⁰ Se fördjupningen "Lönsamheten hos företag i Sverige" i *Lönebildningsrapporten*, 2012, Konjunkturinstitutet, för en närmare förklaring. Se även statistiktabellet på www.konj.se för ett analysunderlag som visar beräkningen av den justerade vinstandelen.

Diagram 184 Konsumentpriser

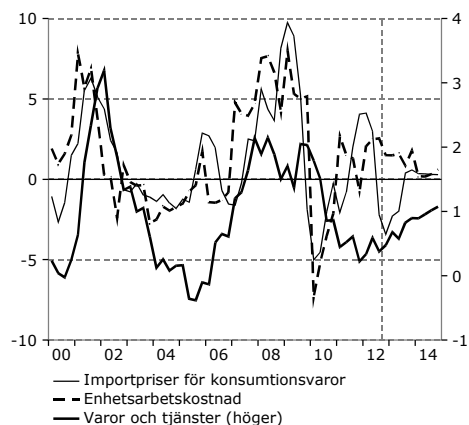
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 185 Varu- och tjänstepriser i KPI, importpris och enhetsarbetskostnad

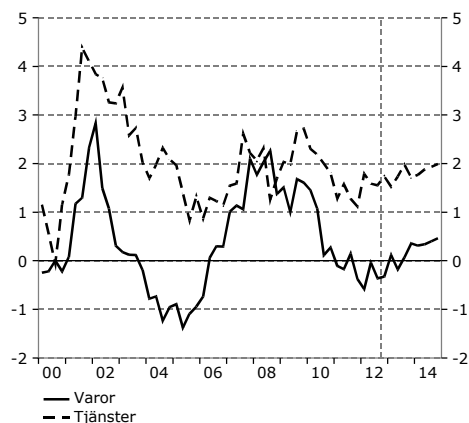
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 186 Varu- och tjänstepriser

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Konsumentpriser

FORTSATT LÅG INFLATION 2013 OCH 2014

Inflationen har varit låg under 2012 (se Diagram 184). Prisutvecklingen har överlag varit dämpad och priserna på energi och varor har sjunkit. Inflationen mätt med fast bostadsränta, KPIF, uppgick i november 2012 endast till 0,8 procent.

En svag utveckling av både importpriser på konsumtionsvaror och av energipriserna tillsammans med måttliga hyresökningar bidrar till att KPIF-inflationen förblir låg 2013 och 2014 (se Tabell 36). Räntekostnaderna sjunker och medför att inflationen mätt med KPI ökar mindre än mätt med KPIF båda dessa år (se avsnittet ”Penningpolitik, räntor och växelkurser”).

Tabell 36 Konsumentpriser

Procentuell förändring om inget annat anges

	Vikt	2011	2012	2013	2014
KPI	100	3,0	0,9	0,4	1,2
Räntekostnader, räntesats		36,6	-0,5	-11,4	-4,5
KPIF	100	1,4	1,0	1,0	1,4
Varor och tjänster	70	0,4	0,4	0,7	1,0
Boende	17	2,3	2,6	2,2	2,3
Energi	9	5,2	0,2	-1,6	0,9
Räntekostnader, kapitalstock	4	6,5	5,9	5,3	5,2
KPIF exkl. energi	91	1,0	1,0	1,2	1,4
HIKP		1,4	0,9	0,8	1,2

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och räntesats.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

STARK KRONA OCH SVAG GLOBAL

KONJUNKTURUTVECKLING DÄMPAR PRISÖKNINGARNA PÅ VAROR OCH TJÄNSTER

Prisökningstakten för varor och tjänster, vilka utgör 70 procent av KPI-korgen, bestäms i hög grad – med fördröjning – av utvecklingen av enhetsarbetskostnaden i näringslivet och importpriserna för konsumentvaror (se faktarutan i slutet av detta avsnitt).

Enhetsarbetskostnaden i näringslivet steg förhållandevis snabbt 2012. Utvecklingstakten dämpas dock 2013. År 2014 ökar enhetsarbetskostnaden mycket svagt (se Diagram 185). Under 2012 föll importpriserna på konsumentvaror. En dämpad internationell konjunkturutveckling och en förstärkning av kronan medför att importpriserna fortsätter att utvecklas svagt 2013 och 2014 (se Diagram 185). Sammantaget innebär detta att priserna på varor kommer att stiga långsamt de närmaste åren, medan priserna på tjänster – vilka påverkas mindre av importpriser och valutakursutveckling – utvecklas i snabbare takt (se Diagram 186).

Inflationen beror dock inte enbart på företagens kostnader utan också på efterfrågeläget i ekonomin och på vilka förväntningar ekonomins aktörer har. Det svaga efterfrågeläget gör det svårare för företagen att höja priserna. Konjunkturbarometern visar också att andelen företag som planerar att höja priserna den närmaste tiden är förhållandevis liten (se Diagram 187). Företagens inflationsförväntningar är också låga. Sammantaget stiger varu- och tjänstepriserna långsamt såväl 2013 som 2014.

HYRORNA ÖKAR I MÅTTLIG TAKT FRAMÖVER

Yrkandena inför förhandlingarna om 2013 års hyror indikerar tillsammans med låga räntor, svag kostnadsökning i övrigt och sänkt fastighetsavgift för hyresfastigheter att hyrorna kommer att höjas mindre 2013 än 2012 (se Diagram 188). År 2014 väntas stigande räntor och ökade inslag av marknadsprissättning medföra att takten i hyresökningarna tilltar något.

ENERGIPRISERNA UTVECKLAS SVAGT 2013 OCH 2014

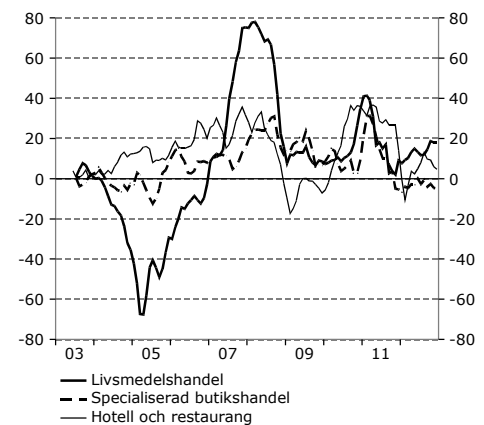
Elpriserna på Nordpool har de senaste månaderna stigit från sommarens mycket låga nivåer. I inledningen av december låg spotpriset på över 40 öre per kWh, vilket är i nivå med priserna under föregående vinter. Höga nivåer i vattenmagasinen och prissättningen på terminsmarknaden talar dock för att priserna kommer att falla tillbaka inom några månader och i genomsnitt ligga lägre under perioden 2013–2014 än de gjorde under perioden 2008–2010, som präglades av produktionsproblem. Detta betyder i sin tur att elpriserna till konsument endast ökar måttligt 2013 och 2014.

Priset på råolja steg kraftigt i slutet av sommaren 2012 och har sedan stabiliserats (se vidare kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”). Uppgången i råoljepriset medförde att drivmedelspriserna steg. Konsumentpriset steg initialt ovanligt mycket i förhållande till uppgången i råoljepriset. Priset till konsument har sjunkit de senaste månaderna samtidigt som råoljepriset varit i stort sett oförändrat. En fortsatt dämpad prisutveckling på råolja de kommande åren medför att drivmedelspriserna kommer att bli lägre 2013 än under 2012. År 2014 väntas drivmedelspriserna stiga svagt.

Sammantaget blir den direkta effekten på inflationen från energipriserna negativ 2013 (se Diagram 189). År 2014 stiger energipriserna måttligt. Stigande energipriser kan bidra indirekt till inflationen genom att de driver upp priserna på andra varor och tjänster eftersom energi är en viktig insatsvara i produktionen. Detta bidrag bedöms bli försumbart de kommande åren.

Diagram 187 Företagens prisförväntningar

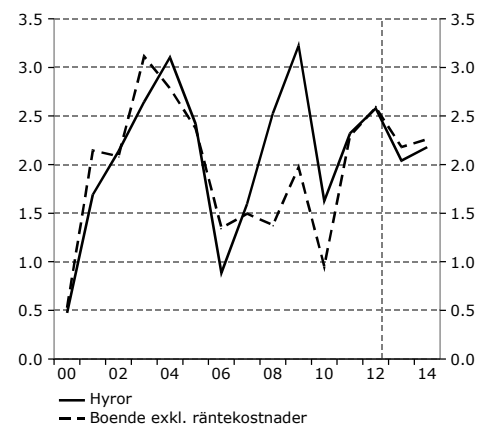
Nettotal, månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 188 Boendekostnader

Procentuell förändring

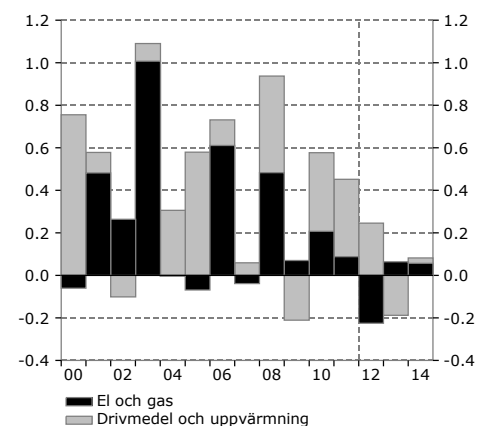

Anm: Boende exkl. räntekostnader består av hyror (ca 80 procent), fastighets- och tomrätsavgift, avskrivningar, reparationer, försäkringar, samt kommunala avgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 189 Energipriser, bidrag till KPI-inflation

Procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FAKTA**ENHETSARBETSKOSTNAD I NÄRINGSLIVET OCH IMPORTPRISER VIKTIGA FÖR INFLATIONSUTVECKLINGEN**

På lång sikt bestäms prisökningstakten för varor och tjänster, vilka utgör 70 procent av KPI-korgen, i hög grad av hur enhetsarbetskostnaden utvecklas. Enhetsarbetskostnaden bestäms av hur arbetskostnaderna och produktiviteten utvecklas. Företagen anpassar priserna efter utvecklingen av enhetsarbetskostnaden så att en marknadsmässig avkastning uppnås. Förändringar i enhetsarbetskostnaden påverkar priserna med viss fördröjning, bland annat för att det är förenat med kostnader att ändra priserna.

Inflationen påverkas också av hur importpriserna utvecklas. En stor del av de konsumtionsvaror som ingår i KPI importeras. Förändrade importpriser påverkar även de svenska konsumentpriserna genom att kostnaden för insatsvaror i den inhemska produktionen påverkas. På kort sikt brukar sambandet mellan importpriser och inflationen vara starkare än det mellan enhetsarbetskostnad i näringslivet och inflationen. En delförklaring är att många importvaror är säsongvaror som relativt ofta byts ut i handeln. Detta innebär också att förändringar i växelkursen kan få ett snabbt genomslag på den svenska inflationen via ändrade importpriser.

Offentliga finanser

Konjunkturen fortsätter att utvecklas svagt och det uppstår underskott i de offentliga finanserna 2012–2014. Inkomsterna växer ungefär i takt med BNP 2012 men långsammare de två efterföljande åren. Samtidigt växer utgifterna snabbare än BNP 2012 och 2013. Prognosen baseras på att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om ca 23 miljarder kronor 2013 och 10 miljarder kronor 2014. Det innebär att det konjunkturjusterade sparandet minskar 2013 och är oförändrat 2014. Finanspolitiken är därmed expansiv 2013 och neutral 2014. För att finanspolitiken ska vara förenlig med de budgetpolitiska målen krävs en åtstramande finanspolitik med budgetförstärkande åtgärder under perioden 2015–2017.

Läget i de offentliga finanserna

SVAG KONJUNKTURUTVECKLING GER UNDERSKOTT I DE OFFENTLIGA FINANSERNA

Den svaga konjunkturutvecklingen gör att det uppstår underskott i de offentliga finanserna 2012–2014 (se Tabell 37 och Diagram 190). Inkomsterna växer långsammare än BNP både 2013 och 2014, främst till följd av att företagens direkta skatter minskar som andel av BNP. Utgifterna ökar däremot snabbare än BNP 2012 och 2013 eftersom utgifterna för offentlig konsumtion och transfereringar till hushållen ökar snabbare än BNP dessa år (se Diagram 191).

Tabell 37 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

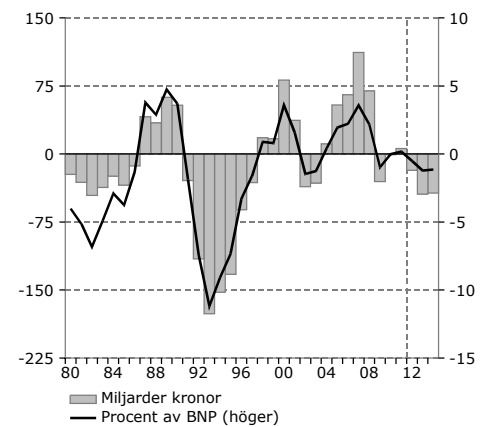
	2011	2012	2013	2014
Inkomster	1 737	1 770	1 798	1 856
Procent av BNP	49,6	49,7	49,5	49,2
Utgifter	1 731	1 788	1 842	1 899
Procent av BNP	49,5	50,2	50,7	50,3
Finansiellt sparande	6	-18	-44	-43
Procent av BNP	0,2	-0,5	-1,2	-1,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet prognostiserar inga ytterligare ofinansierade åtgärder 2013 utöver de ca 23 miljarder kronor som föreslås i budgetpropositionen för 2013 (se fördjupningen ”Budgetpropositionen för 2013”). Samtidigt höjs den genomsnittliga kommunalskatten, vilket förstärker den offentliga sektorns finansiella sparande 2013 med 2 miljarder kronor. Den totala effekten på det finansiella sparandet i den offentliga sektorn blir därmed 21 miljarder kronor 2013. För 2014 prognostiserar Konjunktur-

Diagram 190 Offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 191 Inkomster och utgifter i offentlig sektor

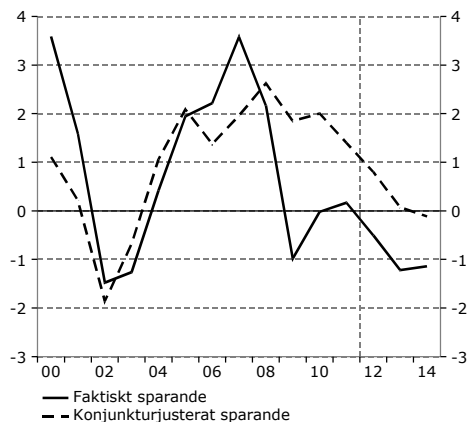
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 192 Offentliga sektorns faktiska och konjunkturjusterade finansiella sparande

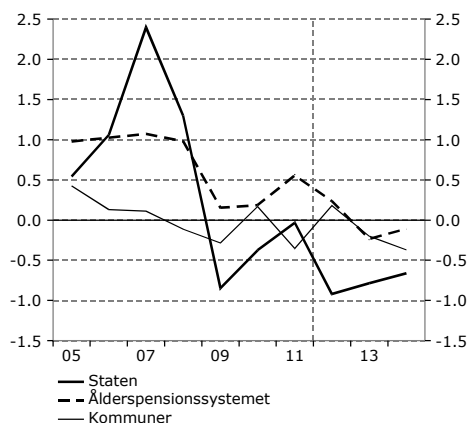
Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 193 Finansiellt sparande i olika delar av offentlig sektor

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

institutet att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om 10 miljarder kronor. Det konjunkturjusterade sparandet minskar 2013 och är i det närmaste oförändrat 2014 (se Diagram 192). Det innebär att inriktningen på finanspolitiken blir expansiv 2013 och neutral 2014 (se kapitlet ”Makroekonomiska utveckling och ekonomisk politik 2013–2017”). Fördelningen av den prognostiserade finanspolitiken för 2014 baseras på Konjunkturinstitutets bedömning av regeringens aviseringar om framtida åtgärder och inriktning av finanspolitiken (se Tabell 38).

Tabell 38 Antagen fördelning av Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik 2014

Miljarder kronor, löpande priser

	2014
Hushållens direkta skatter	-5
Inkomster	-5
Offentlig konsumtion	2
Transfereringar	3
Utgifter	5
Total effekt på finansiellt sparande	-10

Anm. I tabellen redovisas den direkta effekten av en åtgärd. Den direkta effekten tar inte hänsyn till att åtgärden kan ge upphov till beteendeförändringar, som i sin tur kan leda till förändrade skatteinkomster och transfereringsutgifter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

TILLFÄLLIG ÖKNING AV DET FINANSIELLA SPARANDET I KOMMUNSEKTORN 2012

Det finansiella sparandet i staten minskar och blir negativt från och med 2012 till följd av att statens inkomster växer långsammare än utgifterna. Allt eftersom ekonomin successivt återhämtar sig från slutet av 2013 förstärks det finansiella sparandet i staten, men det är fortfarande negativt 2014 (se Tabell 39 och Diagram 193).

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet minskar både 2012 och 2013 till följd av högre pensionsutbetalningar. Därefter minskar pensionsutbetalningarna och det finansiella sparandet förstärks något.

Kommunsektorns finansiella sparande ökar tillfälligt 2012 främst till följd av en betydande engångsutbetalning från AFA Försäkring på ca 11 miljarder kronor (se avsnittet ”Offentlig konsumtion” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Eftersom en större del av dessa extra pengar inte kommer användas under 2012 förbättras det ekonomiska resultatet i kommunsektorn i motsvarande utsträckning. En mindre del av summan används dock till konsumtion och investeringar och bidrar därmed till att göra finanspolitiken expansiv 2012. Efterföljande år minskar det finansiella sparandet i kommunsektorn till följd av att utgifterna ökar snabbare än inkomsterna.

Tabell 39 Finansiellt sparande i delsektorer

Procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013	2014
Staten	0,0	-0,9	-0,8	-0,7
Ålderspensionssystemet	0,6	0,2	-0,2	-0,1
Kommunsektorn	-0,4	0,2	-0,2	-0,4
Offentliga sektorn	0,2	-0,5	-1,2	-1,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

NEGATIVT BUDGETSALDO ÖKAR STATENS LÅNEBEHOV 2012–2014

Statens budget visade ett överskott på ca 68 miljarder kronor 2011 men det blir relativt stora underskott 2012–2014 (se Diagram 194). Det förklaras framför allt av att statens finansiella sparande är negativt dessa år. Dessutom tillkommer en förhållandevis stor negativ skatteperiodisering⁶¹ 2013 (se Tabell 40). När budgetsaldot är negativt så uppstår ett lånebehov för staten vilket innebär att statsskulden ökar 2012–2014. Statsskulden ökar som andel av BNP 2012–2013 och faller tillbaka något 2014 då den uppgår till 32,7 procent av BNP (se Diagram 195). I januari 2012 ändrade Riksgälden definitionen av statsskulden för att uppnå en mer konsekvent och tydlig redovisning. Definitionändringen innebär att nivån på redovisad statsskuld höjs med ca 50 miljarder kronor 2012. Statens faktiska skuldsättning påverkas inte av definitionsändringen och därmed påverkas inte statens ränteutgifter.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den så kallade Maastrichtskulden, påverkas inte heller av definitionsändringen av statsskulden. Mellan 2011 och 2012 är Maastrichtskulden i stort sett oförändrad som andel av BNP. År 2013 ökar Maastrichtskulden från drygt 38 till 40 procent av BNP till följd av att både statens och kommunernas skulder ökar som andel av BNP (se Tabell 40 och Diagram 196).

Riksbanken har beslutat att tillfälligt förstärka valutareserven med motsvarande 100 miljarder kronor. Riksbanken avser att låna upp den utländska valutan genom existerande avtal med Riksgäldskontoret.⁶² Om så sker kommer budgetsaldot tillfälligt försvagas och därmed kommer statsskulden och Maastrichtskulden att öka i motsvarande utsträckning.⁶³ Statens räntenetto påverkas dock inte.

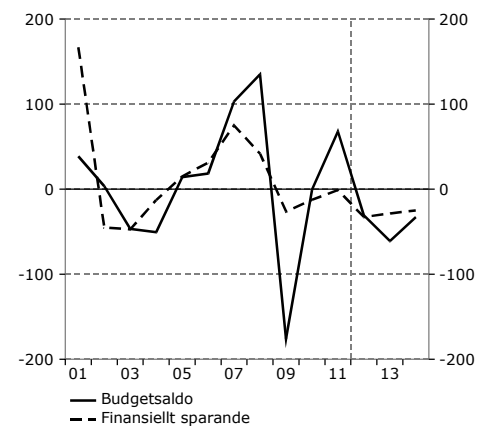
⁶¹ I statens finansiella sparande hänförs skatter till det år de avser medan de i statsbudgeten redovisas det år de betalas.

⁶² Se "Valutareserven förstärks", Nyheter, 12 december 2012, Sveriges riksbank, www.riksbank.se.

⁶³ Den ökade upplåningen har inte inkluderats i beräkningen då den ännu inte är beslutad av Riksgäldskontoret.

Diagram 194 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser

Källor: SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

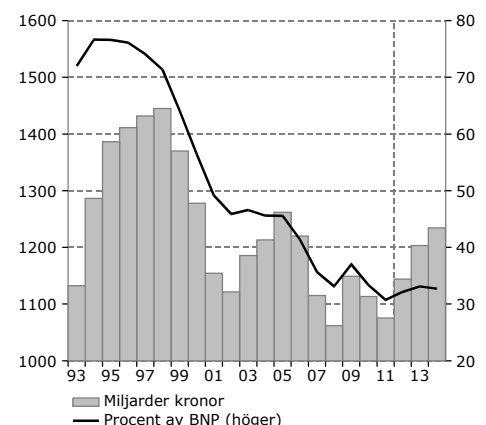
Mått på offentlig skuldsättning

Statsskulden avser statens konsoliderade skuld, det vill säga statens skulder minus statens egna innehav av statspapper. Därmed avses den skuld staten har till övriga sektorer i Sverige och till utlandet. Måttet används i exempelvis budgetpropositionen och årsredovisningen för staten.

Maastrichtskulden avser hela den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld. Exempelvis räknas ålderspensionssystemets innehav av statspapper bort. Maastrichtskulden är ett mått som tas fram av alla EU-länder. Det finns ett krav inom stabilitets- och tillväxtpakten att Maastrichtskulden inte får överstiga 60 procent av BNP.

Diagram 195 Statsskuld

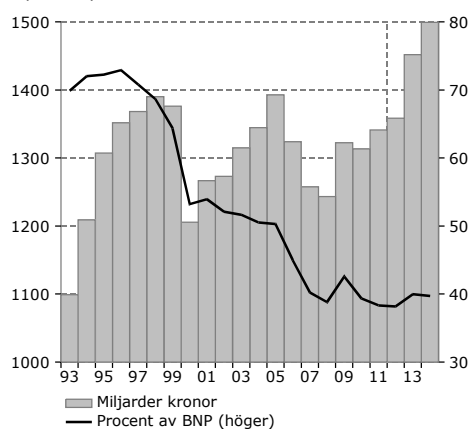
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 196 Konsoliderad bruttoskuld (Maastrichtskuld)

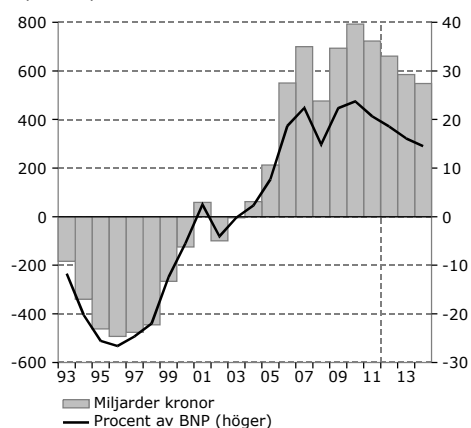
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 197 Den offentliga sektorns finansiella ställning

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 40 Budgetsaldo, statsskuld, Maastrichtskuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013	2014
Finansiellt sparande	-1,1	-32,8	-28,6	-25,0
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,9</i>	<i>-0,8</i>	<i>-0,7</i>
Periodiseringar	-1,0	3,5	-26,3	-6,7
Skatteperiodisering	0,0	5,5	-28,3	-6,7
Ränteperiodisering	-1,0	-2,0	2,0	0,0
Kommunbidragsperiodisering	0,0	0,0	0,0	0,0
Avgränsningar	22,7	-2,4	-6,8	-1,8
Försäljning av aktier med mera	23,1	0,1	0,0	0,0
Extraordinära utdelningar	5,9	4,2	0,5	0,0
Delar av Riksgäldens nettoutlåning	0,7	-3,6	-6,9	-5,4
Övriga avgränsningar	-7,0	-3,0	-0,4	3,5
Övrigt	-1,4	0,7	0,7	0,7
Budgetsaldo	67,8	-31,0	-61,1	-32,9
<i>Procent av BNP</i>	<i>1,9</i>	<i>-0,9</i>	<i>-1,7</i>	<i>-0,9</i>
Värdeförändring, övrigt	-30,0	12,4	2,0	1,6
Statsskuld, förändring	-37,8	68,6	59,1	31,3
Statsskuld	1 075	1 144	1 203	1 234
<i>Procent av BNP</i>	<i>30,7</i>	<i>32,2</i>	<i>33,1</i>	<i>32,7</i>
Maastrichtskuld	1 341	1 358	1 452	1 499
<i>Procent av BNP</i>	<i>38,3</i>	<i>38,2</i>	<i>40,0</i>	<i>39,7</i>

Källor: SCB, Ekonomistyrningsverket, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

DEN FINANSIELLA STÄLLNINGEN FÖRSVAGAS 2013–2014

Den offentliga sektorns finansiella ställning, det vill säga skillnaden mellan offentliga sektorns finansiella tillgångar och skulder, försvagas 2012–2014 när det finansiella sparandet är negativt (se Diagram 197 och Tabell 41). Som andel av BNP försvagas den offentliga sektorns finansiella ställning successivt och minskar från 20,7 procent av BNP 2011 till 14,5 procent av BNP 2014.

Tabell 41 Den offentliga sektorns finansiella ställning

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013	2014
Offentlig sektor	723	661	585	548
<i>Procent av BNP</i>	<i>20,7</i>	<i>18,6</i>	<i>16,1</i>	<i>14,5</i>
Staten	-163	-249	-318	-354
<i>Procent av BNP</i>	<i>-4,7</i>	<i>-7,0</i>	<i>-8,8</i>	<i>-9,4</i>
Kommunsektorn	6	14	10	0
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,2</i>	<i>0,4</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>
Ålderspensionssystemet	881	895	894	901
<i>Procent av BNP</i>	<i>25,2</i>	<i>25,2</i>	<i>24,6</i>	<i>23,9</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns inkomster

Den offentliga sektorns inkomster minskar som andel av BNP 2013 och 2014 (se Tabell 42 och Diagram 198). Det beror framför allt på den svaga konjunkturutvecklingen men även på skattesänkningar för hushåll och företag. Sammansättningen i skattebaserna har stor betydelse för utvecklingen av den offentliga sektorns inkomster och ett par viktiga skattebaser är lönesumman och hushållens konsumtionsutgifter (se Diagram 199).

Trots att dessa skattebaser växer snabbare än BNP 2013 minskar inkomsterna som andel av BNP eftersom företagens vinster, som också är en viktig skattebas, utvecklas svagt samtidigt som bolagsskatten sänks. Skattekvoten, det vill säga skatter och avgifter som andel av BNP, ökar något 2013 men faller därefter tillbaka och uppgår till 44,3 procent av BNP 2014 (se Tabell 42). I prognosen ingår även 5 miljarder kronor i sänkta direkta skatter till hushållen 2014.

Tabell 42 Den offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013	2014
Hushållens direkta skatter	15,3	15,6	15,9	15,8
Företagens direkta skatter	3,3	2,9	2,6	2,7
Socialavgifter	7,0	7,3	7,1	7,0
Mervärdesskatt	9,4	9,4	9,4	9,4
Punktskatter	2,6	2,5	2,5	2,4
Övriga skatter	6,7	6,6	6,9	6,8
Skattekvot	44,4	44,3	44,5	44,3
EU-skatter	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Övriga inkomster	5,5	5,6	5,2	5,1
Offentliga sektorns inkomster	49,6	49,7	49,5	49,2

Anm. Skatter som betalas till EU ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

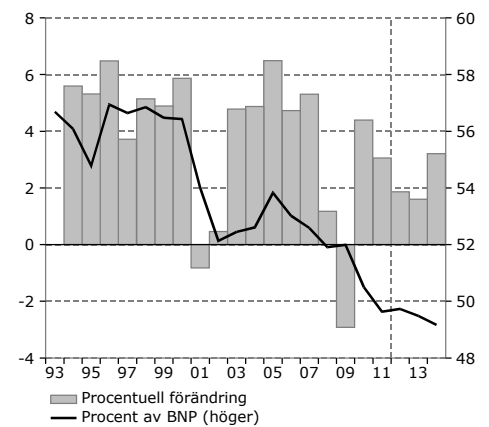
HUSHÅLLENS DIREKTA SKATTER ÖKAR SOM ANDEL AV BNP 2012 OCH 2013

Hushållens direkta skatter utgörs till största delen av skatt på förvärvsinkomster. Hushållens direkta skatter ökar som andel av BNP både 2012 och 2013 när lönesumman ökar snabbare än BNP (se Diagram 199). År 2013 bidrar även höjd genomsnittlig kommunalskatt till ökningen.⁶⁴ I hushållens direkta skatter ingår även hushållens skatt på kapitalinkomster, som beräknas öka till följd av lägre ränteutgifter, framför allt 2013 (se Diagram 200). I prognosen för 2014 ingår 5 miljarder kronor i ofinansierade skattesänkningar till hushållen.

⁶⁴ I prognosen ligger att den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 10 öre 2013. Den 14 december, efter att beräkningarna till prognosen avslutats, publicerade SCB statistik som visar att den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 13 öre 2013.

Diagram 198 Den offentliga sektorns inkomster

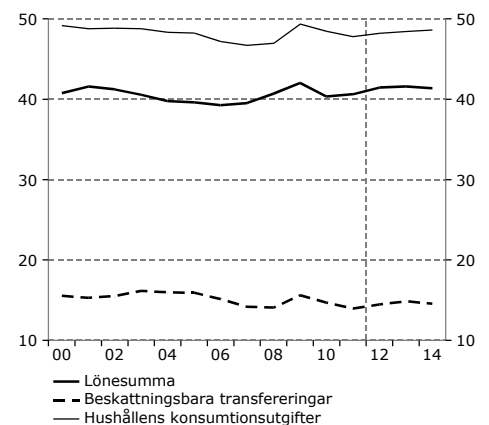
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 199 Viktiga skattebaser

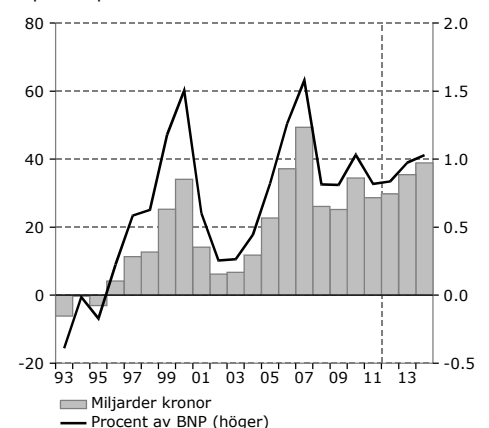
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 200 Skatt på hushållens kapitalinkomster

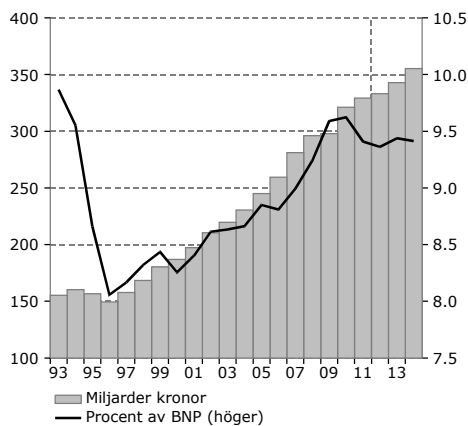
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 201 Mervärdesskatt

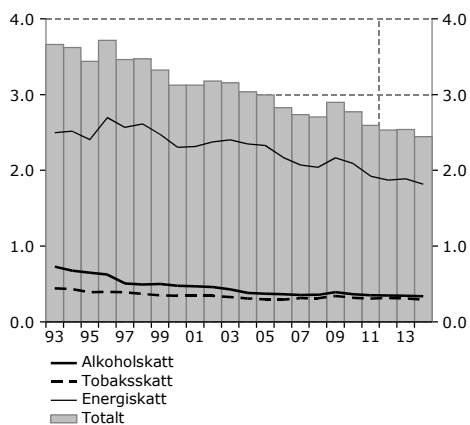
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 202 Punktskatter

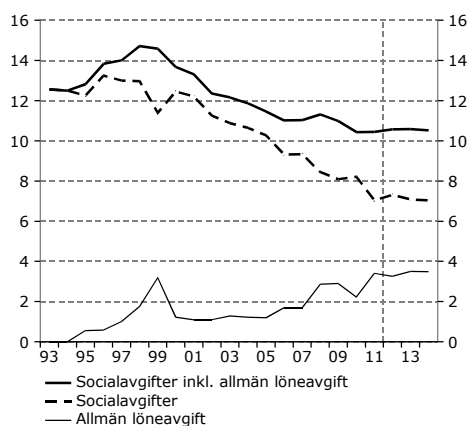
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 203 Socialavgifter inklusive allmän löneavgift

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FÖRETAGENS DIREKTA SKATTER MINSKAR 2012 OCH 2013

Inkomsterna från företagens direkta skatter består till största delen av bolagsskatt. Konjunkturedgången medför att företagets vinster utvecklas svagare än BNP vilket förklarar att företagets direkta skatter minskar som andel av BNP 2012. År 2013 förklaras minskningen i företagens direkta skatter främst av sänkningen av bolagsskatten med nästan 9 miljarder kronor (se Tabell 42 och fördjupningen ”Budgetpropositionen för 2013”).

INKOMSTER FRÅN MERVÄRDESSKATT UTVECKLAS SVAGT

Inkomsterna från mervärdesskatt växer långsamt 2012 när tillväxten i såväl hushållens som den offentliga sektorns konsumtion i löpande pris utvecklas svagt i förhållande till det historiska genomsnittet, samtidigt som bostadsinvesteringarna faller (se Diagram 201). Därutöver bidrar sänkningen av mervärdesskatten på restaurang- och cateringtjänster, som infördes den 1 januari 2012, till den svaga utvecklingen detta år. Sänkningen motsvarar ca 5 miljarder kronor lägre skatteinkomster 2012. När hushållens konsumtion successivt växer snabbare ökar också inkomsterna från mervärdesskatt snabbare. Dessutom vänder bostadsinvesteringarna upp igen 2014 vilket bidrar till ökningen detta år. Inkomsterna från mervärdesskatter är oförändrade som andel av BNP 2012–2014 (se Diagram 201).

MINSKADE INKOMSTER FRÅN PUNKTSKATTER

Punktskatterna består i huvudsak av skatt på alkohol, tobak och energi. Trots höjda skattesatser har energiskatterna uppvisat en tydligt nedåtgående trend som andel av BNP de senaste 15 åren (se Diagram 202). Denna trend fortsätter 2012–2014 och förklaras av övergången till energisnålare bilar, miljövänligare drivmedel med lägre beskattning samt energieffektivare bostäder. Alkohol- och tobaksskatter ligger stilla som andel av BNP.

SMÅ FÖRÄNDRINGAR I INKOMSTER FRÅN SOCIALAVGIFTER

Den offentliga sektorns inkomster från socialavgifter och allmän löneavgift beror främst på hur den totala lönesumman i ekonomin utvecklas (se Diagram 203). Eftersom lönesumman ökar mer än BNP 2012 så ökar inkomsterna från socialavgifter något som andel av BNP. När ekonomin successivt återhämtar sig i slutet av 2013 faller lönesumman som andel av BNP och då minskar inkomster från socialavgifter och löneskatter något i förhållande till BNP (se Tabell 42).

Offentliga sektorns utgifter

Den offentliga sektorns utgifter växer med i genomsnitt 3,1 procent per år 2012–2014. Det är något högre än det historiska genomsnittet på 2,7 procent (se Diagram 204). Utgifterna ökar som andel av BNP både 2012 och 2013. Både offentlig konsumtion och transfereringar till hushåll ökar snabbare än BNP dessa år. Trots att arbetslösheten stiger 2014 faller utgifterna som andel av BNP tillbaka eftersom pensionsutbetalningarna utvecklas svagt och BNP växer snabbare (se Tabell 43). I prognosen ingår också 5 miljarder kronor i ofinansierade utgiftsökningar 2014 (se Tabell 38).

Tabell 43 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013	2014
Offentlig konsumtion	26,4	26,7	27,1	27,0
Offentliga investeringar	3,3	3,3	3,3	3,3
Transfereringar	18,5	19,0	19,2	18,8
Hushåll	15,4	15,8	16,0	15,7
Företag	1,6	1,6	1,6	1,5
Utland	1,5	1,6	1,6	1,6
Ränteutgifter	1,3	1,3	1,1	1,3
Offentliga sektorns utgifter	49,5	50,2	50,7	50,3
<i>Procentuell förändring</i>	<i>2,7</i>	<i>3,2</i>	<i>3,1</i>	<i>3,1</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

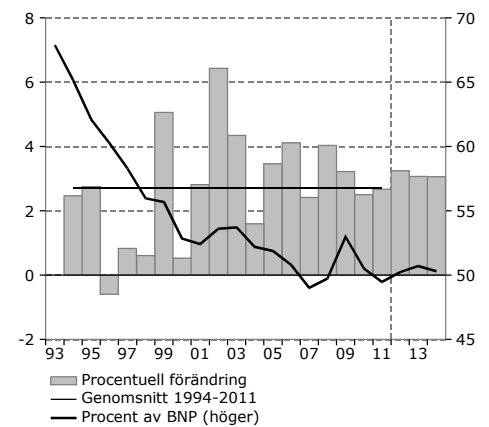
OFFENTLIGA KONSUMTIONSUTGIFTER MINSKAR SOM ANDEL AV BNP 2014

De offentliga konsumtionsutgifterna ökade med nästan 4 procent 2011 (se Diagram 205). År 2012 blir utvecklingen betydligt svagare främst eftersom utgifterna i kommunsektorn ökar långsammare. En orsak till den mer återhållsamma konsumtionen kan vara den ökade osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen, och därmed kommunernas skatteinkomster, som skuldcrisen i euroområdet bidragit till. Framför allt utvecklas kommunernas inköp av tjänster från näringslivet svagare 2012 än året innan, men det gäller även inköp av förbrukningsvaror.

De offentliga konsumtionsutgifterna ökar snabbare igen 2013 och 2014. Det är framför allt den kommunala konsumtionen som bidrar till detta. Höjd kommunalskatt 2013 och ökade statsbidrag 2014 möjliggör att konsumtionsutgifterna kan öka med 4 procent per år. Statens konsumtionsutgifter utvecklas mer dämpat efter några år av starkare uppgång och sammantaget ökar de offentliga konsumtionsutgifterna med ca 3,5 procent per år 2013 och 2014. År 2014 minskar konsumtionsutgifterna som andel av BNP då BNP-tillväxten tilltar (se Diagram 205 och Tabell 43).

Diagram 204 Den offentliga sektorns utgifter

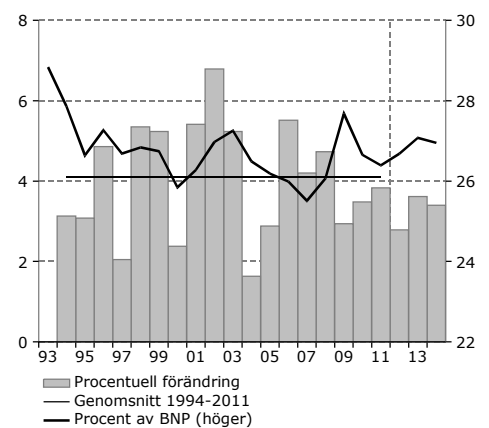
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 205 Offentliga konsumtionsutgifter

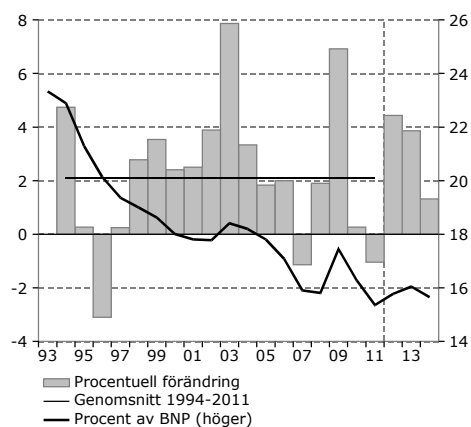
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 206 Offentliga transfereringar till hushåll

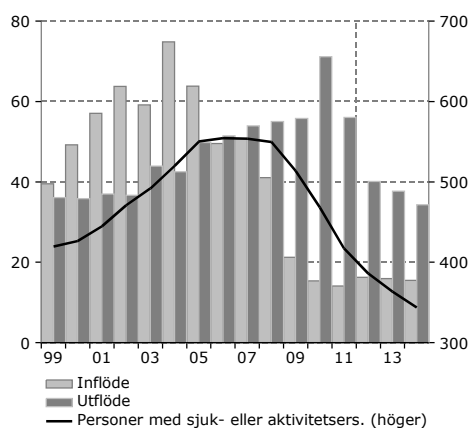
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 207 Personer med sjuk- eller aktivitetsersättning (förtidspension)

Tusental personer

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

PENSIONERNA ÖKAR SNABBARE 2012 OCH 2013

Transfereringar till hushållen växer 2012 och 2013. Det beror till stor del på att pensionsutgifterna ökar på grund av en hög uppräkning av inkomstpensionerna. Men 2014 avtar ökningstakten i transfereringarna när pensionerna skrivs ner (se Diagram 206).

Utgifterna för arbetslösheten ökar 2012–2014 eftersom läget på arbetsmarknaden försvagas. Antalet personer i arbetsmarknadsprogram når rekordhöga nivåer 2014 (se Tabell 44). Antalet sjukskrivna med sjukpenning fortsätter att öka 2012 främst på grund av att antalet återvändare⁶⁵ från arbetsförmedlingen är högt. Även ett ökat inflöde till sjukskrivning och längre sjukskrivningsperioder syns i statistiken. År 2013 minskar antalet återvändare och ökningen i sjukpenningdagarna planar ut. Personer med sjuk- eller aktivitetsersättning fortsätter att minska till följd av att inflödet numera är lågt (se Diagram 207 och Tabell 44).

Tabell 44 Personer 20–64 år försörjda med sociala ersättningar

Helårsekvivalenter, tusental

	2011	2012	2013	2014
Ohälsa	440	431	412	398
Sjuk-och rehabiliteringspenning	103	118	118	119
Sjuk-och aktivitetsersättning	337	313	294	278
Arbetsmarknadsersättningar	257	284	304	316
Arbetslöshetsersättning	88	107	117	121
Arbetsmarknadsprogram	169	176	187	195
Ekonomiskt bistånd	97	101	103	104
Totalt	795	815	820	818
Förändring från föregående år	-63	20	5	-2
<i>Andel av befolkning i åldersgruppen 20–64 år, procent</i>	<i>14,4</i>	<i>14,7</i>	<i>14,7</i>	<i>14,6</i>

Anm. En helårsekvivalent motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år, det vill säga två personer som fått ersättning på grund av arbetslöshet i ett halvår var blir en helårsekvivalent tillsammans.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

INKOMSTPENSIONERNA SKRIVS UPP MED 4,1 PROCENT 2013 OCH NER MED 1,8 PROCENT 2014

Den 1 januari 2013 kommer inkomstpensionerna skrivas upp med 4,1 procent men året därpå skrivs pensionerna ner med 1,8 procent (se Tabell 45). Höjningen 2013 motsvarar knappt 500 kronor på den genomsnittliga inkomstpensionen. Sänkningen med 1,8 procent 2014 motsvarar i genomsnitt 225 kronor. Balanseringen, det vill säga framskrivningen av pensionerna med balansindex i stället för inkomstindex fortsätter ända tills balans-

⁶⁵ När sjukskrivning med sjukpenning varat i 2,5 år erbjuds ett individuellt introduktionsprogram hos arbetsförmedlingen i tre månader, därefter kan en ny period med sjukskrivning påbörjas.

index ligger på samma nivå som inkomstindex. Det bedöms inte ske förrän någon gång efter 2020.

Den höga uppräknings 2013 förklaras både av hög realinkomstutveckling för löntagare 2010–2012 och av ett högt balansstal (se förklaring i marginalen). För 2014 är tillväxten i både realinkomsten och KPI låg, samtidigt som balansstalet är mindre än 1. Därmed hålls också balansindex på en låg nivå och följsamhetsjusteringen blir negativ. Även för 2015 är balansstalet mindre än 1, men den reala inkomstutvecklingen ökar och både utvecklingen av balansindex och följsamhetsjusteringen blir positiv. Efter två år med låga pensionsutbetalningar blir tillgångarna större än skulderna i systemet och pensionerna skrivs fram med 2,2 procent respektive 3,0 procent 2016 och 2017.

Tabell 45 Följsamhetsjustering, inkomstindex, balansindex och balansstal

Procentuell förändring om annat ej anges

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Följsamhetsjustering ¹	3,5	4,1	-1,8	0,6	2,2	3,0
Inkomstindex, 1999=100 ²	149,3	154,8	157,7	162,8	168,7	174,8
Inkomstindex	4,9	3,7	1,8	3,2	3,6	3,6
Balansindex, 1999=100 ²	140,4	148,5	148,2	151,4	157,2	164,5
Balansindex	5,2	5,7	-0,2	2,2	3,8	4,6
Balansstal ³	1,0024	1,0198	0,9800	0,9897	1,0018	1,0096

¹ Följsamhetsjustering innebär att pensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex (eller balansindex) minus normen 1,6 procentenheter.

² Konjunkturinstitutets modellbaserade beräkning 2014–2017.

³ Balansstalet anger pensionssystemets tillgångar i förhållande till dess skulder.

Källor: Pensionsmyndigheten och Konjunkturinstitutet.

Det finansiella sparande i ålderspensionssystemet försvagas och blir negativt 2013. Det beror på att pensionsutbetalningarna på grund av den höga uppräknings ökar snabbare än avgiftsinbetalningarna, men även på att direktavkastningen (räntor och utdelningar) utvecklas svagt. För 2014 ökar avgiftsinbetalningarna mer än pensionsutbetalningarna eftersom pensionerna skrivs ner. Avgiftsunderskottet minskar då, men det finansiella sparandet blir fortsatt negativt (se Tabell 46).

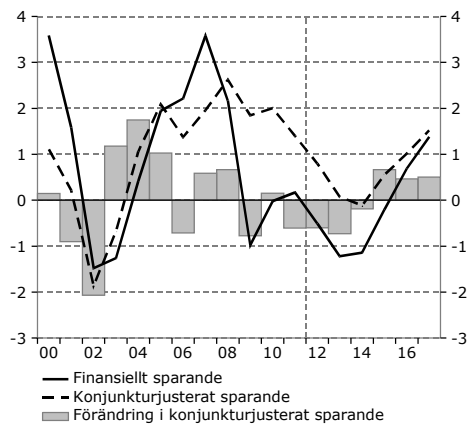
Inkomstpensioner

Inkomstpensionerna i pensionssystemet skrivs fram med en **följsamhetsjustering**, i normala fall med **inkomstindex** efter ett avdrag på 1,6 procentenheter. Inkomstindex för ett år baseras på de tre senaste årens genomsnittliga reallöneutveckling samt den årliga förändringen av KPI i juni året före.

Om skulderna överstiger tillgångarna i pensionssystemet blir **balansstalet** mindre än 1 och **balanseringen** aktiveras. I stället för att skriva fram pensionerna med inkomstindex används då **balansindex** (se *Konjunkturläget*, mars 2009, för en beskrivning av hur balansindex är konstruerat). När tillgångarna åter överskrider skulderna i pensionssystemet kommer balansindex att öka mer än inkomstindex. Balanseringen fortsätter ända tills balansindex ligger på samma nivå som inkomstindex. Pensionerna skrivs då fram med inkomstindex med avdrag för 1,6 procentenhet igen.

Diagram 208 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentliga sektorn

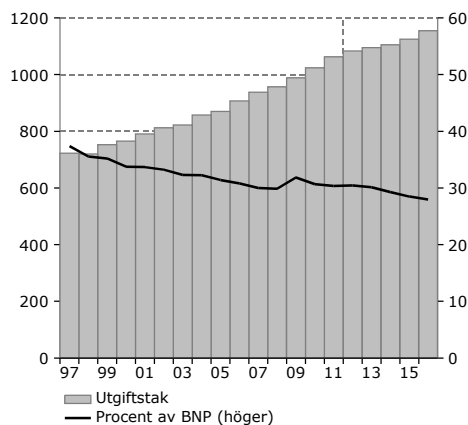
Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 209 Utgiftstak

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Anm. Fastställt utgiftstak efter tekniska justeringar.

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Tabell 46 Ålderspensionssystemets finansiella sparande

Miljarder kronor och procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013	2014
Avgifter	217	223	226	234
Inkomstpensioner	-220	-236	-254	-257
Avgiftsöverskott/underskott	-3	-13	-28	-23
Räntor och utdelningar	26	26	23	23
Konsumtionsutgifter	-3	-4	-3	-3
Finansiellt sparande	19	8	-8	-4
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,6</i>	<i>0,2</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,1</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Budgetpolitiska mål

ÅTSTRAMNING KRÄVS FÖR ATT NÅ ÖVERSKOTTSMÅLET

Enligt överskottsmålet för de offentliga finanserna ska den offentliga sektorns finansiella sparande uppgå till 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. För att det faktiska finansiella sparandet ska vara i linje med överskottsmålet bedömer Konjunkturinstitutet att det konjunkturjusterade sparandet ska uppgå till 1,5 procent av potentiell BNP när ekonomin är i balans.

Det finansiella sparandet är negativt i utgångsläget 2012 och även åren 2013–2015. Det beror dels på lågkonjunkturen, dels på att regeringen har fört finanspolitiken i en expansiv riktning under åren 2011–2013 (se Diagram 208).⁶⁶ Under åren 2015–2017 krävs att finanspolitikens inriktning är åtstramande och att budgetförstärkande åtgärder genomförs. Det konjunkturjusterade sparandet stiger och når 1,5 procent av potentiell BNP 2017, då ekonomin är i balans. För en mer utförlig beskrivning av den finanspolitiska prognosen se kapitlet ”Makroekonomiskt utveckling och ekonomiskt politik 2012–2017”.

UTGIFTSTAKET MINSKAR SOM ANDEL AV BNP

Det av regeringen fastställda utgiftstaket har minskat svagt som andel av BNP sedan 1997 då utgiftstaket infördes, bortsett från 2009 och 2012 när BNP utvecklas svagt (se Diagram 209).

Utgiftstak finns fastställda fram till och med 2016. För 2013 och 2014 ökar utgiftstaket med 11 respektive 10 miljarder kronor. År 2015 ökar utgiftstaket med 20 miljarder kronor och för 2016 är ökningen 30 miljarder kronor. Trots de starka ökningarna 2015 och 2016 minskar utgiftstaket som andel av BNP båda åren.

De takbegränsade utgifterna, det vill säga utgifterna inom ålderspensionssystemet och alla utgiftsområden i statsbudgeten

⁶⁶ Konjunkturinstitutet bedömer finanspolitikens inriktning via förändringen av det konjunkturjusterade sparandet. Finanspolitiken är expansiv när det konjunkturjusterade sparandet minskar och åtstramande när det ökar.

exklusive statskuldräntor, ökar som andel av BNP 2013 (se Tabell 47). Det beror framför allt på de höga pensionsutbetalningarna men även på att den statliga konsumtionen växer starkare än BNP, bland annat genom fler platser inom utbildningssystemet och ökade utgifter för polis och domstolar. År 2014 växer de samlade pensionsutbetalningarna långsammare då inkomstpensionerna skrivs ner. I prognosen över de takbegränsade utgifterna 2014 ingår ofinansierade utgifter motsvarande 5 miljarder kronor. Marginalen till taket minskar successivt under prognosperioden och för 2014 motsvarar budgeteringsmarginalen 3,3 procent av de takbegränsade utgifterna (se Diagram 210). Budgeteringsmarginalen är dock något större än den gräns som ges av regeringens riktlinjer för år t+2, som innebär att 2 procent av de takbegränsade utgifterna behövs som säkerhetsmarginal för en ytterligare försämrad konjunkturutveckling och för den osäkerhet som alltid finns i prognoserna.

Tabell 47 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor

	2011	2012	2013	2014
Fastställda utgiftstak för staten ¹	1 063	1 084	1 095	1 105
Procent av BNP	30,4	30,5	30,1	29,3
Summa takbegränsade utgifter vid prognostiserad finanspolitik	990	1 019	1 052	1 070
Procent av BNP	28,3	28,6	29,0	28,4
Marginal till taket vid prognostiserad finanspolitik	74	65	43	35
Marginal till taket vid beslutad finanspolitik	74	65	43	40

¹ Efter tekniska justeringar.

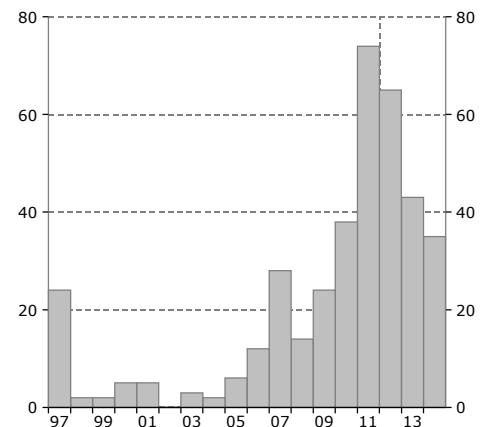
Källor: Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet.

ANSTRÄNGDA FINANSER I KOMMUNSEKTORN

Kommunsektorns resultat blir mycket högt 2012 (se Diagram 211). Det beror till stor del på en stor engångsutbetalning från AFA Försäkring på ca 11 miljarder kronor, som primärkommuner och landsting till övervägande del väntas använda för att förbättra resultatet. Den största delen av utbetalningen tillfaller primärkommunerna och det är också den delsektor som väntas göra störst överskott. Den ekonomiska situationen inom landstingssektorn är särskilt ansträngd och landstingen genomför därför skattehöjningar 2013.⁶⁷ Konjunkturinstitutet prognostiserar att statsbidragen höjs med 2 miljarder kronor 2014 utöver de nivåer som prognostiseras i budgetpropositionen för 2013, varav 1 miljard kronor riktas till landstingen. Landstingen väntas göra ett litet men positivt resultat 2013 och 2014. Primärkommuner-

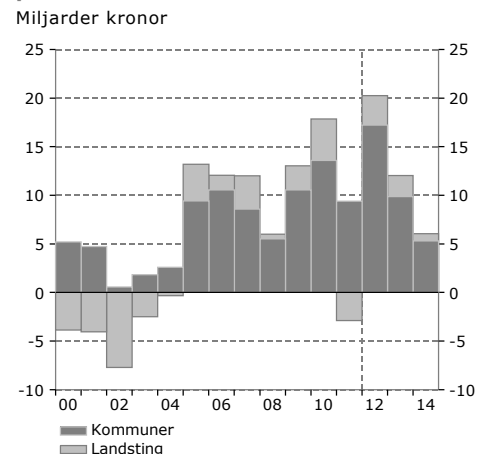
⁶⁷ I prognosen ligger att den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 10 öre 2013, varav 9 öre kommer av skattehöjningar inom landstingen. Den 14 december, efter att beräkningarna till prognosen avslutats, publicerade SCB statistik som visar att den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 13 öre 2013, av vilka 10 öre beror på skattehöjningar inom landstingen.

Diagram 210 Marginal till utgiftstaket
Miljarder kronor

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 211 Resultat i kommunsektorn exkl. extraordinära poster
Miljarder kronor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

nas resultat ligger högre under prognosåren, men framför allt 2014 är situationen ansträngd. Även om resultatet är lågt 2014 innebär det ändå att kommunsektorn uppfyller balanskravet.

Budgetpropositionen för 2013

I budgetpropositionen för 2013 föreslår regeringen ofinansierade åtgärder på ca 23 miljarder kronor för 2013. Företagens direkta skatter beräknas minska med drygt 8 miljarder kronor och hushållens direkta skatter med drygt 1 miljard kronor. Offentlig konsumtion beräknas öka med ca 8 miljarder kronor, investeringar med knappt 2 miljarder kronor och transfereringar till hushåll med 3 miljarder kronor. Fördelningen av de olika åtgärderna enligt indelningen i nationalräkenskaperna är Konjunkturinstitutets tolkning av budgetpropositionen.

23 MILJARDER KRONOR I OFINANSIERADE ÅTGÄRDER

Den offentliga sektorns finansiella sparande påverkas dels av den makroekonomiska utvecklingen, och då framför allt utvecklingen av löner och sysselsättning, dels av olika finanspolitiska åtgärder. I Tabell 48 redovisas de direkta effekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande av förslagen i budgetpropositionen för 2013 fördelade enligt nationalräkenskaperna utifrån Konjunkturinstitutets tolkning.⁶⁸ Åtgärderna fördelas enligt indelningen i nationalräkenskaperna för att kunna bedöma effekterna på den makroekonomiska utvecklingen och på det finansiella sparandet i de olika delarna av den offentliga sektorn, det vill säga staten, kommunsektorn och ålderspensionssystemet (se kapitlet "Offentliga finanser").

De ofinansierade åtgärderna i budgetpropositionen uppgår totalt till ca 23 miljarder kronor för 2013. Ändrade skatteregler innebär att den offentliga sektorns inkomster minskar med sammantaget 9,5 miljarder kronor. Inkomstminskningen beror främst på sänkt skatt för företagen när bolagsskatten sänks från 26,3 till 22 procent. Sänkningen av bolagsskatten minskar skatteintäkterna med 16 miljarder kronor, men samtidigt begränsas möjligheterna till ränteavdrag inom en koncern, vilket bedöms öka skatteintäkterna med 8,8 miljarder kronor. Tillsammans med sänkt fastighetsavgift för hyreshus och förlängd skattebefrielse för nybyggda hus minskar företagens direkta skatter med 8,2 miljarder kronor. Dessutom minskar hushållens direkta skatter till följd av sänkt skatt för pensionärer (personer över 64 år) och utökat avdrag vid uthyrning av bostad i andra hand. Även momsredovisningen inom skrothandeln ändras för att komma åt fusk vilket ökar mervärdesskatteintäkterna något.

⁶⁸ Den direkta effekten på det finansiella sparandet av en åtgärd bortser från att åtgärden kan ge upphov till beteendeförändringar som kan leda till förändrade skatteinkomster.

Tabell 48 Fördelning enligt indelningen i nationalräkenskaperna av de ofinansierade åtgärderna i budgetpropositionen för 2013

Miljarder kronor

	2013
Hushållens direkta skatter	-1,3
Företagens direkta skatter	-8,2
Mervärdesskatt	0,5
Punktskatter och övriga skatter	0,2
Kapitalskatt	-0,7
Inkomster	-9,5
Offentlig konsumtion	7,7
Offentliga investeringar	1,6
Transfereringar till hushåll	2,9
Övriga utgifter	1,0
Utgifter	13,2
Total effekt på den offentliga sektorns finansiella sparande	-22,7

Källor: Konjunkturinstitutet och budgetpropositionen för 2013.

De föreslagna åtgärderna på utgiftssidan innebär att den offentliga sektorns utgifter ökar med 13,2 miljarder kronor. De offentliga konsumtionsutgifterna stiger framför allt på grund av att utgifterna inom utbildning och forskning ökar, bland annat genom fler platser inom utbildningssystemet. Även ökade utgifter inom rättsväsendet, främst till polis och domstolar medför högre konsumtionsutgifter. De offentliga investeringarna ökar genom att utgifterna för infrastrukturen stiger, bland annat till förstärkning av vägen mellan Pajala och Svappavaara som används för transporter av järnmalm från den nyöppnade gruvan i Pajala.

Bland förslagen som leder till ökade transfereringar ingår exempelvis fler programplatser inom arbetsmarknadspolitiken, ökade utgifter för studiestöd till följd av fler utbildningsplatser, höjt bostadstillägg för pensionärer samt höjd grundnivå i föräldrapenningen.

De föreslagna åtgärderna tillsammans med den försvagade konjunkturutvecklingen leder till att det offentliga finansiella sparatet som andel av BNP minskar från -0,5 procent 2012 till -1,2 procent 2013.

Att de i budgetpropositionen föreslagna ofinansierade åtgärderna uppgår till ca 23 miljarder kronor ska inte tolkas som att finanspolitiken är expansiv med detta belopp. Det innebär endast att nettokostnaden jämfört med oförändrade regler, det vill säga inga nya ofinansierade åtgärder, är 23 miljarder kronor. Många utgifter är oförändrade i löpande pris i avsaknad av nya beslut medan skatteintäkterna normalt växer i takt med utvecklingen av BNP. Utan nya ofinansierade åtgärder skulle finanspolitiken bli åtstramande 2013 (se även förklaring i marginalen i avsnittet "Finanspolitik" i kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2017").